

TAMPEREEN
KAUPUNKISEUTU

Keskusta- barometri 2019

Tampereen kaupunki-
seudun keskusto-
jen seuranta-
mittaristo

Tiivistelmä

Keskustabarometri on väline seudun alakeskusten tarkasteluun. Se tukee kuntia ja seutuyhteistyötä keskustojen profiloimisessa ja kehittämisessä. Nyt valmistuva barometri on osittainen toisinto vuonna 2012 toteutetusta ensimmäisestä barometristä.

Barometrin ensimmäinen osa on paikkatietopohjaisen tilastoaineiston pohjalta muodostettu kuvaus keskustojen väestö- ja työpaikkaprofiileista ja näiden kehityksestä. Kaupallisen elinvoiman selvityksessä tarkastellaan kunkin keskustan kaupallista vahvuutta Elävät kaupunkikeskustat ry:n kehittämällä menetelmällä. Tämä selvitys poikkeaa ensimmäisen barometrin elinvoimaselvityksestä tekemisen tavan ja tulosten osalta, mutta on yhdenmukainen Tampereen keskustassa käytettävän seurannan kanssa. Barometriin kuuluu myös kesällä 2019 toteutettu asukaskysely, johon saatiin yli 1200 vastausta.

Tilastollisen tarkastelun ja asukaskyselyn yhteenvetona esitetään karkea keskustojen luokittelu sekä keskustojen keskinäinen vertailu luokkien sisällä. Lisäksi barometrissä esitetään tiiviit johtopäätökset sekä suositukset tiedon jatkokäytölle.

Tietoa on kerätty kolmessa vaiheessa: Tilasto- ja paikkatietoihin perustuva tarkastelu vuonna 2018 ja Keskustojen kaupallisen elinvoiman selvitys (Tietojärjestelmäpalvelu Salokorpi Oy) sekä asukaskysely kesällä 2019. Yksityiskohtaisempaa tietoa näistä selvityksistä on saatavissa asiantuntijoille Kaupunkiseudun extranet-sivuilla.

Keskustabarometrissa olivat tällä kertaa mukana Kangasalan keskusta ja Lentola, Lempäälän keskusta, Marjamäki ja Sääksjärvi, Nokian keskusta, Oriveden keskusta, Pirkkalan keskusta ja Partola, Tampereen Hervanta, Koilliskeskus, Lakalaiva, Lielähti ja Tesoma, Vesilahden kirkonkylä sekä Ylöjärven keskusta ja Elovainio.

Sisällys

Tiivistelmä.....	2
Esipuhe	7
1 Johdanto	8
1.1 Barometrin lähtökohdat ja tavoitteet	9
1.2 Raportin rakenne.....	11
2 Monikeskuksinen kaupunkiseutu	12
2.1 Keskusta ja keskusverkosto	12
2.2 Keskustojen kehittyminen ja kehittäminen	14
2.3 Palveluverkko keskusverkostossa	16
3 Työn toteutus ja käytetyt menetelmät	18
3.1 Keskustojen rajausta.....	18
3.2 YKR- ja muut paikkatietoaineistot ja -mittarit	18
3.3 Elinvoimaselvitys	19
3.4 Asukaskysely	21
3.5 Profilointi	23
3.5.1 Profiililuokat	23
3.5.2 Profiilimuuttajat	24
4 Seudun keskusverkon kokonaiskuva.....	27
4.1 Väestö	33
4.2 Toimialat	42
4.2.1 Kaupan keskukset	43
4.2.2 Terveys- ja sosiaalipalveluiden keskukset.....	45
4.2.3 Koulutuksen keskukset	47
4.2.4 Teollisuuden keskukset.....	48
4.3 Rakennuskanta	49
4.4 Elinvoima.....	56
4.5 Asiointi	59
5 Keskusten nykytila.....	64
5.1 Kangasala	64
5.1.1 Keskusta	64
5.1.2 Lentola	66
5.2 Lempäälä.....	68

5.2.1 Keskusta	69
5.2.2 Marjamäki-Ideapark	71
5.2.3 Sääksjärvi.....	73
5.3 Nokia	74
5.4 Orivesi	76
5.5 Pirkkala.....	79
5.5.1 Keskusta	79
5.5.2 Partola	81
5.6 Tampere	83
5.6.1 Hervanta.....	84
5.6.2 Koilliskeskus.....	86
5.6.3 Lakalaiva	88
5.6.4 Lielähti.....	91
5.6.5 Tesoma	93
5.7 Vesilahti	96
5.8 Ylöjärvi	98
5.8.1 Keskusta: Soppeenmäki ja Kirkonseutu	98
5.8.2 Elovainio	101
6 Keskustaprofiilit	103
6.1 Suuret keskukset	105
6.1.1 Koko	105
6.1.2 Työpaikat.....	105
6.1.3 Kaupallinen rooli.....	106
6.1.4 Asuminen	106
6.2 Hallinnolliset keskukset	107
6.2.1 Koko	107
6.2.2 Työpaikat.....	108
6.2.3 Kaupallinen rooli.....	109
6.2.4 Asuminen	110
6.3 Kaupalliset keskittymät.....	111
6.3.1 Koko	112
6.3.2 Työpaikat.....	113
6.3.3 Kaupallinen rooli.....	114
6.3.4 Asuminen	116
6.4 Oleskelu	117

6.5 Yhteenveto keskustojen profiloitumisesta	118
7 Lopuksi.....	120
Lähteet.....	124

LIITTEET

Liite 1	Tilastollisessa tarkastelussa käytetyt keskustarajaukset
Liite 2	Käytetyt YKR- ja muut paikkatietoaineistot ja -mittarit
Liite 3	Elinvoimaselvityksen tulokset
Liite 4	Asukaskyselyn sisältö
Liite 5	Asukaskyselyn tulokset keskuksittain
Liite 6	Tiivistelmä seudun keskustojen ominaispiirteistä
Liite 7	Prosessin arviointi

Esipuhe

Seutuyhteistyön alusta alkaen keskustojen kehittäminen on määritelty yhdeksi keskeiseksi seudullisen maankäytön tavoitteeksi. Tätä työtä tukemaan valmistui ensimmäinen Tampereen seudun keskustabarometri vuonna 2012. Tuolloin ajatus oli seurata keskustojen kehittymistä viiden vuoden välein. Ennakoituun aikatauluun ei tällä kierroksella ylletty. Käsissäsi olevan barometrin tuloksissa tulee kuitenkin alkuperäisen tavoitteen mukaisesti esiin keskustoissa tapahtunut kehitys.

Barometri on selkeä ja helposti toistettava työkalu, ja sen tulokset ovat vertailtavia niin keskuksittain ajan suhteen kuin keskusten välillä eri mittareiden suhteen. Raportti on laaja ja paikoin syvälle luotaava ja sisältää runsaasti tietoa seudun keskustaverkosta. Toivottavasti raportti kuluu kaavoituksen ohella myös viherrakenteen suunnittelusta vastaavien virkamiesten ja elinkeinotyötä tekevien käsissä. Tuloksia hyödynnetään tulevana vuosina seutuyhteistyössä myös Rakennesuunnitelman päivityksessä.

Keskustojen seurantaa on tarkoitus jatkaa Pirkanmaan liiton hallinnoimassa Aluetietopalvelussa, jonne päivitetään tietoaaineistojen mukana elävä tieto keskustojen kehityksestä. Tämän tilannekuvan kylkeen on jatkossakin hyvä laatia analyttinen raportti keskustaverkon kehityksestä elinvoimaselvityksellä ja asukaskyselyllä täydennettynä. Seudullisen verkon analyysiä toivoisi tulevilla kierroksilla syvennettävän.

Hankkeen toteutuksesta ovat Kaupunkiseudulla vastanneet Jussi Välimäki, Heta Koskue ja Kaisu Kuusela. Hanketta on kaupunkiseudulla ohjannut Kaisu Kuusela. Ohjausryhmään kuulivat edellisten lisäksi Mari Seppä Kangasalta, Maija Villanen Lempäälästä, Tiina Laakkonen ja Johanna Fingerroos Nokialta, Pirkko Lindström Orivedeltä, Hanna Montonen Tampereelta, Matti Jääskeläinen Pirkkalasta, Leena Lahtinen Vesilahdelta, Timo Rysä ja Mari Ruissalo Ylöjärveltä sekä Tapani Touru Kaupunkiseudulta.

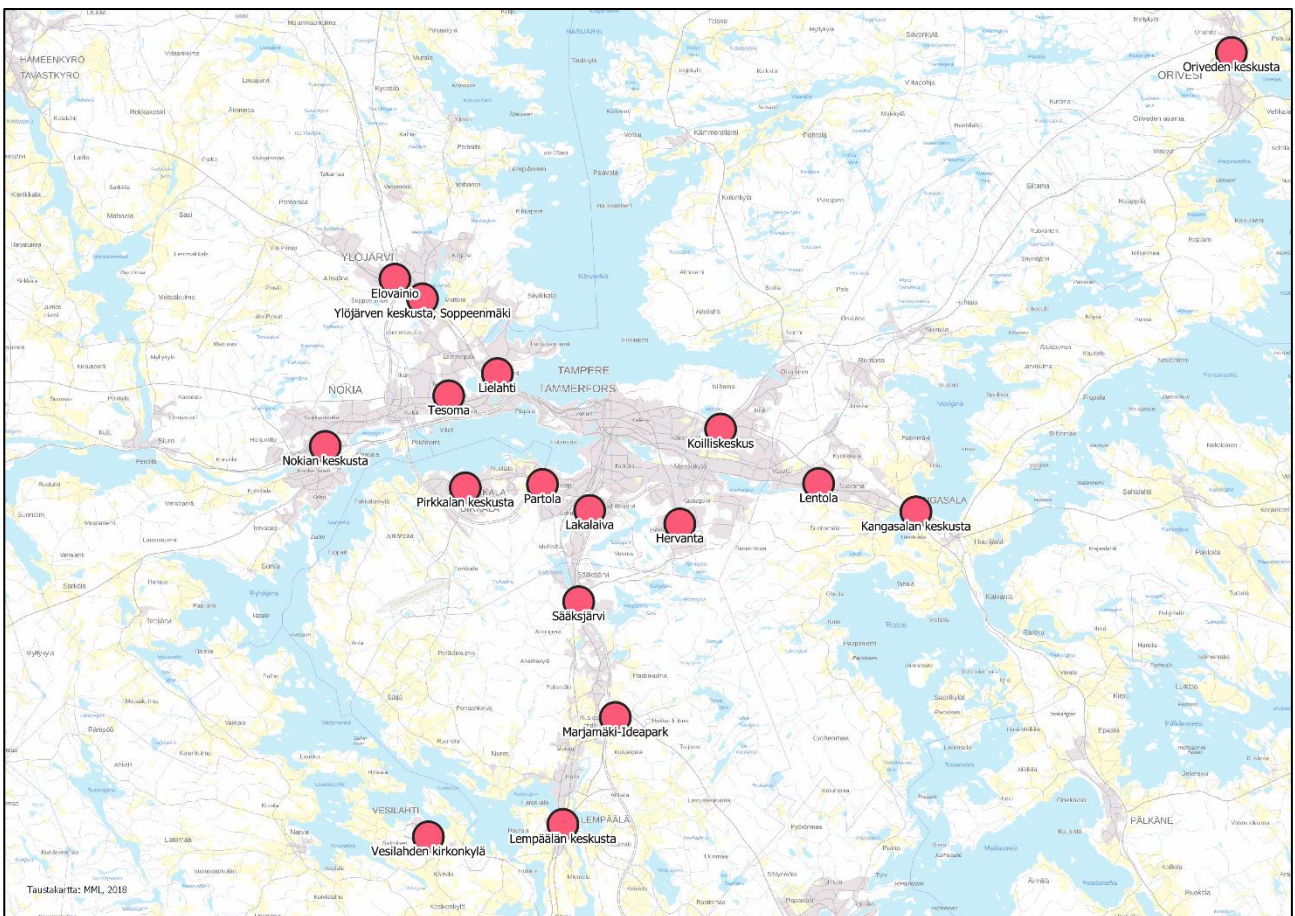
Tampereella 11.11.2019

Kaisu Kuusela

1 Johdanto

Tampereen kaupunkiseudun alakeskusten kehittäminen on yksi keskeinen Rakennesuunnitelmassa 2040 määritelty lähivuosien seudullisen maankäytön tavoite (Rakennesuunnitelma 2014, 7). Tätä työtä syventämään ja tavoitteiden saavuttamista helpottamaan on kehitetty seudun yhteinen keskusten suunnittelua ja kehittämistä palveleva keskusta-alueiden seurantamittaristo. Keskustabarometri on selkeä, yhteneväinen ja helposti toistettava työkalu. Barometrin tulokset ovat vertailukelpoisia: yhden keskuksen kehittymistä voidaan tarkastella vertailemalla tuloksia aikaisempien barometrien tuloksiin, ja keskuksia voidaan vertailla keskenään seudullisen kokonaiskuvan saamiseksi. Seudullista vertailua ja kokonaiskuvan saamista varten tämän barometrin raporttiin on sisällytetty myös paljon kehitystyötä keskustojen profiloinnin kehittämiseksi.

Keskustabarometrissa ovat tällä kertaa mukana Tampereen seitsemän kehyskunnan kuntakeskukset sekä yhdeksän alakeskustaa Tampereelta ja kehyskunnista: Kangasalan keskusta ja Lentola, Lempäälän keskusta, Marjamäki-Ideapark ja Sääksjärvi, Nokian keskusta, Oriveden keskusta, Pirkkalan keskusta ja Partola, Tampereen Hervanta, Koilliskeskus, Lakalaiva, Lielähti ja Tesoma, Vesilahden kirkonkylä sekä Ylöjärven keskusta ja Elovainio (kuva 1). Edelliseen, vuonna 2012 toteutettuun barometriin verrattuna uusia mukana olevia keskuksia ovat kehyskuntien alakeskukset sekä Tampereen Lakalaiva. Tampereen ydinkeskusta ei ole Keskustabarometrissa mukana, koska se on laajuudessaan ja vetovoimassaan omaa luokkaansa eikä sen vertailu alakeskuksiin siksi ole tarkoituksenmukaista. Tampereen ydinkeskusta myös toteuttaa omaa keskustasuunnitteluaan aktiivisesti.

Kuva 1. Keskustabarometrissa 2019 mukana olevat keskuksat.

Barometrissa ovat siis mukana Rakennesuunnitelma 2040:ssa määritellyt Tampereen kaupunkiseudun kunta- ja aluekeskukset, sekä joitakin vielä melko hajanaisia keskusten aihioita. Nämä viimeksi mainitut alueet, eli Marjamäki-Ideapark ja Elovainio, ovat Rakennesuunnitelmassa merkitty kehitettäviksi asuin- ja työpaikka-alueiksi, joilla nähdään olevan tulevaisuudessa tärkeä rooli seudun aluekeskuksina ja joiden kehittämiseen merkittäviksi keskuksiksi pyritään. (Rakennesuunnitelma 2014, 9–10.) Keskusten erilaisten luonteiden vuoksi kaikkia Keskustabarometrin osa-alueita ei ole toteutettu kaikista keskuksista, vaan kunnat ovat päättäneet teettää keskuksilleen vain tarpeellisiksi näkemänsä selvitykset.

Barometria varten kunnat rajasivat keskusta-alueensa YKR-ruuduista löyhästi Yhdyskuntarakenteen seurantajärjestelmän keskustarajauksiin pohjautuen, mutta valiten mukaan myös tilastollisesti keskustan ulkopuolelle rajautuvia alueita, joiden nykytilasta kunnat halusivat tietoa niiden tulevaa kehittämistä varten. Keskeisempi syy omien keskustarajausten tekemiseksi oli kuitenkin se, että YKR:n keskustamääritelmät eivät tunnista kaikkia barometrissa mukana olevia keskustoja keskustoiksi. Vaikka kaikki keskustat eivät esim. työpaikkamääriin ja palveluiden monipuolisuuteen liittyvien YKR-kriteerien puolesta määrity keskustoiksi, ovat ne kuitenkin kaupunkiseudun mittakaavassa tärkeitä palvelu- ja asumiskeskittymiä sekä liikenteen solmukohtia, joten niitä on tarkoituksenmukaista käsitellä keskustoina.

Keskustabarometri koostuu YKR-aineistoihin perustuvista tilastollisista mittareista sekä muista paikatietoa-aineistoista, määrällisestä elinvoimaselvityksestä sekä laadullisesta asukaskyselystä. Näiden selvitysten perusteella saadaan muodostettua kattava kuva keskustojen väestörakenteesta, elinkeinoelämästä, palveluista, kaupan rakenteesta, rakennetusta ympäristöstä sekä keskustan palveluiden käyttäjien ja asukkaiden arjen kokemuksista liittyen esimerkiksi keskustan viihtyisyyteen ja turvallisuuteen sekä siellä liikkumiseen.

1.1 Barometrin lähtökohdat ja tavoitteet

Tampereen kaupunkiseutu kattaa kahdeksan kuntaa: siihen kuuluvat Kangasala, Lempäälä, Nokia, Orivesi, Pirkkala, Tampere, Vesilahti ja Ylöjärvi. Seututason yhteistyötä toteuttaa kuntien yhdessä perustama Tampereen kaupunkiseudun kuntayhtymä. Yhteistyön tavoitteena on luoda seudun asukkaille ja yrityksille sujuvan arjen edellytykset kuntarajoista riippumatta sekä vahvistaa yhdessä seudun vetovoimaa. Seudullinen yhteistyö kattaa muun muassa maankäytön ja asumisen, liikenteen, hyvinvointipalveluiden, infrapalveluiden, tietohallinnon sekä elinkeinojen ja osaamisen kehittämisen.

Tampereen kaupunkiseudun Rakennesuunnitelmassa 2040 seudun keskusten kehittäminen on määritelty yhdeksi keskeiseksi seudullisen maankäytön tavoitteeksi. Rakennesuunnitelman suunnittelualue kattaa Tampereen kaupunkiseudun kuntien yhtenäisen taajama-alueen. Alueen väestön- ja talouskasvu pyritään ohjaamaan kestävästi olemassa oleviin keskustoihin ja joukkoliikennevyöhykkeille. Kasvun ohjaaminen olemassa olevan kaupunkirakenteen sisälle vähentää investointien tarvetta ja lyhentää etäisyyksiä eri toimintojen välillä. (Rakennesuunnitelma 2014, 2, 5–6.)

Rakennesuunnitelman tulevaisuuden visiossa alue- ja lähipalvelukeskukset toimivat elinvoimaisina asumisen, julkisten ja kaupallisten palveluiden keskittymänä, joissa on miellyttävää oleskella ja asioida. Rakennesuunnitelma 2040 pohjautuu myös valtakunnallisiin alueidenkäyttötavoitteisiin, joiden mukaan kaupunkiseutuja tulee kehittää tasapainoisina kokonaisuuksina olemassa oleviin keskuksiin tukeutuen. Palveluiden järjestämisen ja palveluverkon kannalta on taloudellisesti tarkoituksenmukaista keskittää palveluita hyvin saavutettaviin, eritasoisin keskuksiin. Tämä helpottaa myös asukkaiden kerta-asiointia. (Rakennesuunnitelma 2014, 2, 6, 14.)

Keskustojen elinvoimaisuutta ja asemaa yhdyskuntarakenteessa voidaan tutkia niin määrällisesti kuin laadullisestikin. Määrällisesti voidaan tarkastella esimerkiksi kaupan ja palveluiden painottumista ja sijoittumista sekä väestönkehitystä ja työpaikkojen lukumäärää, kun taas laadullisella, esimerkiksi kyselytutkimuksella, saadaan esille keskuksen palveluiden käyttäjien ja asukkaiden todellisia kokemuksia keskuksista. Kattavan kokonaiskuvan hahmottaminen edellyttää molempien tutkimusmenetelmien käyttöä, koska tilastot eivät aina täysin vastaa ihmisten arjen kokemuksia. Keskuksen fyysiseen rakenteeseen liittyvät tuntemukset esimerkiksi turvallisuudesta ja toimivuudesta vaikuttavat kuitenkin alueen koettuun viihtyisyyteen ja siten myös sen elinvoimaisuuteen. (Rehunen, Helminen, Kosonen, Viinikka, Ahonen & Käyhkö 2014, 16–17; Ympäristöministeriö 2008, 40.)

Ensimmäinen Keskustabarometri perustui pitkälti Ympäristöministeriön *Keskustojen toimintojen ja elinvoimaisuuden seuranta* -selvityksessä esiteltyyn menetelmään (ks. Ympäristöministeriö 2008). Vuonna 2012 mittaristo oli nykyistä laajempi, kun toimivia tapoja mitata seudun elinvoimaisuutta vasta etsittiin. Mukana oli kuntien itse tuottamia aineistoja kevyen liikenteen väylistä, joukkoliikenteen vuoroista, pysäköintipaikoista, maankäytöstä ja tapahtumien määrästä sekä lisäksi asiantuntijahaastatteluita. Ne jätettiin tässä päivityksessä kuitenkin pois, koska niistä ei saatu ensimmäisellä kerralla merkittävää lisätietoa. Lisäksi raportoinnin laajuus olisi kasvanut työn aikatauluun nähden liian isoksi. Jatkossa näihin teemoihin liittyvää mittaristoa on kuitenkin syytä kehittää.

Keskustabarometri palvelee seudun keskuksien toimintojen ja elinvoimaisuuden arvioimista ja kehittämistä esittelemällä keskustun tilannekuvan ja kehittämistarpeet. Barometrin tulosten perusteella keskustojen kehittämisen toimenpiteitä voidaan kohdentaa oikeisiin kohteisiin. Lisäksi voidaan tehdä vertailua keskustojen kesken seudullisen kokonaiskuvan ja palveluiden tasaisen sijoittumisen ja saavutettavuuden varmistamiseksi. Tilastollisten ja paikkatietopohjaisten tietojen käytön etuna on menetelmän toistettavuus ja tulosten vertailtavuus ajallisesti. Laadulliset menetelmät tuovat lukuihin tärkeää kokemuksellista näkökulmaa keskustun todellisesta käytettävyydestä. Kerätyn historiatiedon varassa voidaan ennakoida tulevia muutoksia.

Tällä kertaa Keskustabarometriä kehitetään vielä askeleen verran pidemmälle ja rakennetaan määrävuosittain tehtävän raportin ja liiteaineistona esitettävän barometriaineiston sijaan jatkuvasti päivittyvä, selainpohjainen keskustojen seurantajärjestelmä, jossa kuntien kehitystyöhönsä tarvitsemat tiedot ovat aina ajantasaisina ja helposti suunnittelijoiden saatavilla. Palvelussa ovat nähtävillä myös keskustojen nykytilan perusteella muodostetut profiililuokat ja -kuvaajat.

1.2 Raportin rakenne

Raportin toisessa luvussa esitellään Keskustabarometrin taustalla vaikuttavaa teoriapohjaa keskusverkoista sekä määritellään työssä käytettäviä käsitteitä. Kolmannessa luvussa kuvaillaan työn toteutus ja työssä käytetyt menetelmät. Keskustojen nykytila esitetään ensin seudullisesti vertaillen neljännessä luvussa ja sen jälkeen keskustakohtaisesti tarkentaen viidennessä luvussa. Kuudennessa luvussa keskustat luokitellaan ja profiloidaan nykytilan perusteella. Työn yhteenveto, prosessin arviointi ja Keskustabarometrin päivittämissuunnitelma esitetään seitsemännessä luvussa.

2 Monikeskuksinen kaupunkiseutu

Keskustojen suunnitelmallinen kehittäminen on tärkeää, koska ne toimivat kaupunkien ja kuntien käyntikortteina. Niiden laatu vaikuttaa niiden omaan sekä koko seudun imagoon ja vetovoimaisuuteen niin asiointi-, asumis-, elinkeinoelämän sijoittumis- kuin vapaa-ajan viettopaikkanakin. Vetovoimaisuuteen vaikuttavat esimerkiksi keskustan omaleimaisuus, toimintojen määrä ja monipuolisuus sekä rakennetun ympäristön laatu. (Rehunen ym. 2014, 7.) Keskustabarometrissa selvitetään keskusten nykytilaa sekä kehittämisen kohteita, jotta niiden vetovoimaisuutta voidaan entisestään parantaa.

Tasainen palveluiden sijoittuminen seudun eritasosiin keskuksiin on elinvoimaisuuden kannalta ratkaisevaa. Palvelut ja niitä käyttävien asukkaiden määrä kulkevat käsikkäin: hyvät palvelut houkuttelevat lisää asukkaita, ja laaja väestö tekee palveluiden tarjoamisesta taloudellisesti kannattavaa. Kaupunkiseudun taloudellinen ja toiminnallinen kilpailukyky pohjautuu eheään ja tiiviiseen yhdyskuntarakenteeseen sekä riittävään asukastiheyteen, jotka mahdollistavat asukkaille toimivan asuinympäristön tarvittavine palveluineen. Toiminnoiltaan sekoittuneessa yhdyskuntarakenteessa arjen sujuvuus lisääntyy ja eri toimintojen saavutettavuus paranee, kun eri palveluiden luokse ei tarvitse matkustaa pitkiä matkoja. (Rakennesuunnitelma 2014, 6.)

Seuraavissa alaluvuissa käsitellään keskustojen kehittämisen lähtökohtia ja tarkoitusta vielä tarkemmin etenkin palveluverkon näkökulmasta, sekä määritellään, mitä keskuksella ja keskustalla tässä työssä tarkoitetaan.

2.1 Keskusta ja keskusverkosto

Keskuksella tarkoitetaan tässä raportissa alueensa toiminnallista keskusta, jossa sijaitsee tiiviisti keskustahakuisia palvelutoimintoja, kuten päivittäistavara- ja erikoiskauppaa, vapaa-ajan ja julkisia palveluja sekä työpaikkoja ja asutusta (Rehunen ym. 2014, 8; Ympäristöministeriö 2013, 10). Kuten barometrissa mukana olevat keskuksat osoittavat, keskus ei aina välttämättä tarkoita kaupungin tai kunnan historiallista palveluiden ja asutuksen keskusta, vaan se voi olla myös uusi kaupallinen keskittymä, kunnan osan alakeskus tai alue, jolle keskuksen odotetaan ja suunnitellaan muodostuvan tulevaisuudessa. Keskus ei myöskään ole aina perinteinen tiivis jalankulkukeskus, vaan liikkuminen siellä voi tapahtua myös enimmäkseen joukkoliikenteellä tai yksityisautoilla, sillä sekä suurimmissa kaupungeissa että laajojen alueiden aluekeskuksissa suuri osa palveluiden käyttäjistä tulee jalankulkuvyöhykkeen ulkopuolelta (Rehunen ym. 2014, 14). Keskusta-alue on kuitenkin aina taaajama-alueella (Ympäristöministeriö 2013, 34).

Keskustalla puolestaan tarkoitetaan tässä raportissa keskuksen keskeisintä ja tiiveintä aluetta, joka on rajattu YKR-ruuduista kuntien keskuksien kehittämisen intressien mukaan. ”Keskusta” ei siis tässä raportissa tarkoita välttämättä virallisten määritelmien mukaista keskusta-aluetta, vaan sen rajat on valittu tulevaisuuden kehitystä ajatellen. Tässä raportissa käsitellään vain näitä rajattuja keskusta-alueita ja niinpä keskuksen nimellä viitataan näihin keskustoihin koko keskusalueen sijaan.

Keskus tai keskusta voi siis olla muukin kuin kaupungin tai kunnan perinteinen hallinnollinen keskus. Se nähdään tässä raportissa alueellisen järjestelmän solmukohtana, joka määrittyy suhteessa

toisiin solmukohtiin ja muuhun ympäröivään alueeseen. Näin syntyvä keskusverkko on alue- ja yhdyskuntarakenteen perusjärjestelmä, jota voidaan tarkastella perinteisesti Christallerin keskuspaikkateorian avulla. (Rehunen ym. 2014, 8.)

Walter Christallerin talouspainotteisen teorian mukaan keskuksat muodostavat hierarkkisen, erikoisiin ytimiin perustuvan rakenteen, jossa keskuksen vastaparinä on periferia eli keskuksen kokoon suhteutuva, sitä ympäröivä hajanaisempi alue, jota sen toiminnot palvelevat. Kaupunkiseutu muodostuu pääkeskuksesta ja erikokoisista alakeskuksista. (Rehunen ym. 2014, 8.) Keskusten järjestys hierarkiassa määräytyy sen mukaan, kuinka paljon ja millaisia palveluita ja tuotteita ne tarjoavat ympäröivälle alueelle: alemman tason keskuksat tarjoavat pienemmälle alueelle vähemmän ja arkipäiväisiä palveluita ja tuotteita, kuin suuret kaupalliset keskittymät, jotka palvelevat monipuolisesti laajaa aluetta. (ks. esim. Britannica Academic 2019.)

Tampereen kaupunkiseudun keskusverkko muodostuu profiileiltaan erilaisista kunta- ja alakeskuksista. Keskuksia kehitetään seudullisesti palveluverkon ja liikkumisen solmukohtina sekä monipuolisina asumisen ja työn ympäristöinä. Seudun palveluverkko muodostuu Tampereen seutukeskuksesta sekä alue- ja lähipalvelukeskuksista. (Rakennesuunnitelma 2014, 7, 15.)

Lähipalvelukeskuksat ovat asuinalueidensa päivittäin tai usein käytettäviä palveluita tarjoavia keskuksia. Niiden palvelutarjontaa ovat esimerkiksi päiväkodit, alakoulut ja lähiliikuntapaikat, sekä lähikauppa. Esimerkiksi Vesilahden kirkonkylä on kuntakeskusstatuksesta huolimatta palvelutasoltaan lähikeskus, jonka lähin kattavampia palveluita tarjoava aluekeskus on Lempäälän keskusta. Aluekeskuksat tarjoavat paitsi lähipalveluita, myös laajemman väestöpohjan vaativia tai harvemmin käytettäviä kunnallisia palveluita sekä monipuolisesti vapaa-ajan palveluita. Aluekeskuksat voivat sijaita myös kaupunkiseudun ydinrakenteen ulkopuolella ja siksi niiden palveluvarustusta ja omavaraisuutta on tarpeen ylläpitää tai kasvattaa; tästä esimerkkinä Oriveden keskusta. Rakennesuunnitelma 2040:n tavoitteena on, että aluekeskuksista muotoutuu kaupunkimaisia, maankäytöllisesti ja toiminnallisesti monipuolisia ympäristöjä. (Rakennesuunnitelma 2014, 7, 15–17.)

Suurin osa Keskustabarometrin keskuksista, Kangasalan keskusta ja Lentola, Lempäälän keskusta ja Sääksjärvi, Nokian, Oriveden ja Pirkkalan keskusta, Tampereen Hervanta, Koilliskeskus, Lielähti ja Tesoma sekä Ylöjärven keskusta, on Rakennesuunnitelmassa 2040 määritelty aluekeskuksiksi. Partola ja Lakalaiva kuuluvat Härmälä-Partola-Lakalaiva-aluekeskusakseliin, jota aiotaan tulevaisuudessa kehittää keskustamaisempaan suuntaan asuin- ja työpaikka-alueeksi. Vesilahti luokitellaan Rakennesuunnitelmassa lähipalvelukeskukseksi, joka tarjoaa alueensa päivittäiset palvelut. Marjamäki-Ideapark on määritelty kehitettäväksi työpaikka-alueeksi. (Rakennesuunnitelma 2014, 15–17.)

Keskuksien tarkasteleminen hierarkkisina palvelukeskuksina toimii työkaluna mahdollisimman taiseen palveluiden sijoittumiseen tähtäävässä aluesuunnittelussa (Rehunen ym. 2014, 8–9). Christallerin keskuspaikkateorian suurin puute kuitenkin on, että se olettaa tarkasteltavan alueen olevan yhdenmukainen esimerkiksi väestötiheyden ja ostovoiman osalta. Teorian käsityksen mukaan liikkuminen minne tahansa alueella on yhtä helppoa, liikkumisen kustannukset ovat linjassa keskenään ja ihmiset liikkuvat rationaalisesti lähimpään mahdolliseen keskukseseen, joka tarjoaa heidän haluamiaan tuotteita tai palveluita. (Britannica Academic 2019.) Teoria ei siis ota huomioon tosielämän poikkeavuuksia ja sitä, että ihmisillä on muitakin motiiveja liikkua keskustien välillä.

Alueiden välisen vuorovaikutuksen lisääntyessä ja muuttuessa teknisen kehityksen myötä viime vuosikymmeninä, sekä erilaisten alakeskusten ja työpaikka- ja palvelukeskittymien kasvaessa, alueita onkin alettu tarkastella myös monikeskuisesta verkostonäkökulmasta. Sen mukaan solmukohdat ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään muodostaen vähemmän hierarkkisen keskusverkoston. (Rehunen ym. 2014, 8.) Tämä näkyy sekä kaupungin fyysisessä rakenteessa ja sosiaalisissa alueellisissa jaoissa, että ihmisten liikkumisessa ja päivittäisissä aktiviteeteissa (Ratvio 2012, 33). Esimerkiksi Joutsiniemi (2006) on kritisoinut hierarkkista jakoa pääkeskuksiin ja alakeskuksiin ja esittänyt, että kaikkia keskuksia ja niiden vaikutusalueita tulisi käsitellä tasavertaisesti. Söderströmin (2012, 19) mukaan Joutsiniemen vaatimuksen tarkoituksena lienee nostaa esiin ilmiö, jossa jatkuvasti suurempi osa alueen asukkaista työskentelee ja käyttää palveluita muualla kuin kaupungin ydinkeskustassa. Taloudellisesti kasvavilla alueilla perinteiset kaupungit ovat laajentuneet ja synnyttäneet suuria kaupunkiseutuja, jotka näyttävät kehittyvän kohti verkostomaista ja monikeskuisista rakennetta, jossa asiointi- ja työmatkat suuntautuvat yhä useammin muihin kuin pääkeskukseen (Söderström 2012, 3; Sieverts 2003, 26; Alppi & Ylä-Anttila 2007, 12).

2.2 Keskustojen kehittyminen ja kehittäminen

Keskustojen tämänhetkiset toiminnot ja fyysiset rakenteet ovat pitkän kehityskulun tulos ja muuttuvat edelleen jatkuvasti. Toiminnot muuttuvat kuitenkin rakenteita nopeammin, ja keskustoissa onkin nähtävillä myös päätyneiden ja muuttuneiden toimintojen jälkeensä jättämiä rakenteita, jotka voidaan ottaa uusien toimintojen käyttöön (Laaksonen 2009, 66). Vielä hitaammin muuttuu itse keskustan sijainti: vaikka fyysisetkin rakenteet ovat uudistuneet kokonaan ja useampaankin kertaan keskustan olemassaolon aikana, sen sijainti pysyy samana (Joutsiniemi 2010, 72).

Suomi kaupungistui verrattain myöhään, ja sen vuoksi useimmista kaupungeistamme puuttuu perinteinen ja historiallinen, tiivis jalankulkukeskusta. 1800-luvulla teollinen vallankumous synnytti uusia tehdasrakennuksia, -alueita ja kokonaisia teollisuuskaupunkeja. Viime vuosisadan alussa kaupungit kasvoivat nopeasti ja niiden suurimmaksi ongelmaksi muodostui ahdas asuminen. (Rehunen ym. 2014, 12.) Julkiset kulkuneuvot kehittyivät ja kaupungeista tuli julkisen liikenteen solmukohtia, kun ensin raitio- ja rautatiet yhdistivät kaupungin liikekeskustan ja halvemmat asuinalueet, ja myöhemmin henkilö- ja linja-autot mahdollistivat vielä laajemman maankäytön myös ratalinjojen ulkopuolella (Newman & Kenworthy 1999, 28–29, 31).

Esikaupungistumisen myötä kaupunkien väestönmäärä ja -tiheys alkoivat vähentyä 1960-luvulla. Samaan aikaan raskas teollisuus muutti lähes kokonaan kaupunkien reunoille halvemman maan ja pienempien ympäristövaatimusten vuoksi (Stähle 2008, 16). Autoilun yleistymisen johti kaupunkien voimakkaaseen laajenemiseen, yhdyskuntarakenteen hajautumiseen ja perinteisten tiiviiden keskustojen suhteellisen aseman heikkenemiseen. Keskustan elinvoimaisuuden nähtiin olevan riippuvainen autoliikenteen sujuvuudesta. Viimeisten vuosikymmenten aikana keskustojen suurimmat ongelmat ovatkin olleet aivan päinvastaisia kuin sata vuotta sitten: liian tiiviiden ja ahtaiden keskustojen sijaan ongelmana on alettu pitää liian hajanaisia ja väljiä alueita keskustan ulkopuolella ja entistä pidempiä etäisyyksiä eri toimintojen välillä. (Rehunen ym. 2014, 12; Söderström 2012, 15.)

Kulkumuodon valinnassa olennaisin kysymys onkin matkan pituus: jos yhdyskuntarakenne ja toimintojen sijoittuminen mahdollistavat lyhyet matkat, kävelyn ja pyöräilyn valinnan todennäköisyys kasvaa selvästi. Myös kaupunkiympäristön laadulla on merkittävä vaikutus jalan ja pyörällä tehtävien

matkojen määrään. Kaupungistumisesta seuraava kehysalueiden kasvu ja työssäkäyntialueiden laajeneminen sekä nykyinen palvelujen keskittymiskehitys ja erikoistuminen tietyille alueille kuitenkin pidentävät matkoja toimintojen välillä ja heikentävät lähiliikkumisen mahdollisuuksia. (Kalenoja, Santasalo & Söderström 2017, 16.) Siksi väestönkasvu ja palvelut on sijoitettava suunnitellusti olemassa oleviin keskuksiin.

Kaupunkien väkimäärä kasvaa edelleen. Tampereen kaupunkiseudun Rakennesuunnitelma 2040 pohjautuu arvioon, jonka mukaan kaupunkiseudulla asuu 480 000 asukasta vuonna 2040, ja suunnitelma ohjaa kasvun täydentämään ja tiivistämään nykyistä yhdyskuntarakennetta, vahvistamaan olemassa olevia keskuksia ja joukkoliikenneväyliä. Tällä hetkellä noin 90 prosenttia kaupunkiseudun kokonaisväestöstä asuu Rakennesuunnitelman suunnittelualueella ja tavoitteena on sijoittaa 95 prosenttia myös uudesta väestöstä tälle alueelle. Kasvun ohjaaminen kaupunkirakenteen sisälle vähentää investointien tarvetta ja lyhentää toimintojen välisiä etäisyyksiä asioinnin sujuvoittamiseksi. (Rakennesuunnitelma 2014, 2, 6, 11.) Kehittynyt liikenneverkko mahdollistaa koko kaupunkiseudun hyötymisen Tampereen ydinkeskustan kasvusta (vrt. Kalenoja ym. 2017, 20).

Söderströmin mukaan kaupungistuminen kiihtyy tulevaisuudessa, jonka johdosta väestö ja toiminnot tulevat entistä enemmän keskittymään alueellisesti. Tulevaisuudessa keskuksat kilpailevat asukkaista ja yrityksistä paitsi arjen sujuvuudella, mikä pitää sisällään muun muassa työpaikkoja, asumista, liikkumista, saavutettavuutta ja palveluita, myös muilla keskuksen ja elämän laatuun liittyvillä tekijöillä, joita ovat muun muassa asuin- ja toimintaympäristön yhteisöllisyys, luonnonläheisyys, kaupunkikuva, viihtyisyys ja turvallisuus. (Söderström 2018, 5.) Tämä tulevaisuuden näkymä on otettu huomioon myös seudun Rakennesuunnitelmassa. Kaupunkiseutujen välisen kilpailun voimistumisen lisäksi väestön ikääntyminen on huomioitava esteettömyyden ja palveluiden saavutettavuuden suunnittelussa. Asumisympäristöjen ratkaisujen tulee puhutella myös nuorempia ikäluokkia, sillä Tampereen korkeakoulut houkuttelevat seudulle paljon tulevaisuuden osaajia. (Rakennesuunnitelma 2014, 3.)

Monien kaupunkiseudun kehyskuntien vetovoima on pitkään perustunut mahdollisuuksiin tarjota edullisia omakotitalotontteja taajamien reunamilta ja niiden keskustojen kehitys on saattanut jäädä vähemmälle huomiolle. Keskustoista on saattanut kehittyä ennemminkin yksipuolisia asumis- tai ostoskeskittymiä, kuin itsessään vetovoimaisia pikkukaupunkeja. (Söderström 2018, 22; Kalenoja ym. 2017, 7.) Monikeskuisuudesta seuraava ihmisten vapaampi liikkuminen ja kaupungistuminen kuitenkin lisäävät keskusten välistä kilpailua (Rakennesuunnitelma 2014, 3).

Keskenään samankaltaiset keskuksat eivät pärjää kilpailussa asukkaista, koska ne eivät erotu toisistaan. Omaleimaisuuden palauttaminen taas houkuttelee alueelle asukkaita. Keskinäinen kilpailu vahvistaa kunkin keskuksen vetovoimaa, ja eri keskusten erilaiset vahvuudet puolestaan tukevat toisiaan koko seudun vetovoimaisuudessa. (Kalenoja ym. 2017, 7, 9.) Asukkaiden viihtyminen, avoin ilmapiiri sekä laadukas ja houkutteleva kaupunkiympäristö ovat nousseet 2000-luvulla kaupunkien keskeisiksi vetovoimatekijöiksi. Kunnilla on nyt mahdollisuus erottautua muista alueista esimerkiksi arkkitehtuurin ja uusien kaupunkitilojen laadulla. (Söderström 2018, 22.) Ne voivat myös tarjota luonnonläheistä asumista esimerkiksi seutukeskuksessa työssäkäyville (Kalenoja ym. 2017, 25–26).

Söderström nostaa esiin Floridan (2002; 2005) kaupunkien luovaa luokkaa koskevat tutkimukset. Niiden mukaan keskusten kilpaillessa niin osaavasta työvoimasta, matkailijoiden huomiosta kuin yritysten sijoittumisestakin, niiden on kiinnitettävä huomionsa työpaikkojen, palveluiden ja asuntojen

määrän lisäksi myös ympäristön houkuttelevuuteen. Eloisan kaupunkikulttuurin lisäksi myös helposti saavutettavat ja laajat virkistys- ja luontoalueet sekä hyvin hoidetut kulttuuriympäristöt ovat osa kaupunkiseutujen ”pehmeitä vetovoimatekijöitä”. (Kalenoja ym. 2017, 21.)

Kaupunkikulttuuria elävöittävät ja sitä kautta asukkaita ja matkailijoita houkuttelevat muun muassa erilaisten väli-tilassa olevien alueiden tilapäiskäyttö, korttelijuhlat, kaupunkiviljely ja ravintolapäivät. Eloiset keskukset tarvitsevat asumisen lisäksi riittävästi toimitiloja, joita on täydennysrakentamisen yhteydessä täten säilytettävä ja lisättävä. Asumiseen keskittyminen vähentää alueiden sekoittuneisuutta ja sitä kautta päiväväestön määrää keskuksessa. Tämä johtaa esimerkiksi lounasta tarjoavien ravintoloiden toimintaedellytysten heikkenemiseen, palvelutarjonnan supistumiseen ja alueen muuttumiseen pelkäksi nukkumalähiöksi. (Kalenoja ym. 2017, 24.)

2.3 Palveluverkko keskusverkostossa

Kaupan palveluverkko muodostuu aluekeskuksista ja muista palvelukeskittymistä. Palvelukeskuksia voidaan tarkastella niiden palvelutarjonnan rakenteen, koon ja sijainnin kautta. Verkko ei ole staattinen tai ennalta määriteltä, vaan se muuttuu jatkuvasti keskusten kehittyessä. Keskusten kehitystä ei kuitenkaan pidä nähdä lineaarisena kehityspolkuna, jossa pienempi keskus kehittyy aina ajan myötä suuremmaksi, vaan ennemmin kehityskuvana, jossa keskus etsii oman toiminnallisen identiteettinsä. Keskuksen palvelutarjonta muotoutuu ajan myötä ympäristön lähtökohdista. Keskuksen toiminnan on perustuttava aitoon kysyntään ollakseen kestävä, eli sen on myytävä itsensä asiakkailleen ja osoitettava tarpeellisuutensa. Palveluverkko ei ole itseisarvo, vaan sen täytyy tuottaa hyötyä ja lisäarvoa käyttäjilleen. (Kalenoja ym. 2017, 8.)

Palveluverkon perusrunko syntyy peruspalveluita tarjoavista keskuksista. Kaupan alalla peruspalveluna pidetään päivittäistavarakauppaa, koska siellä asioidaan usein ja muut lähipalvelut hakeutuvat päivittäistavarakaupan läheisyyteen. Kaupan toimialan viimeaikaisen kehityksen johdosta peruspalveluverkko on kuitenkin rapistumassa: päivittäistavarakaupan yksikkökooko kasvaa ja pieniä yksiköitä vähennetään, jolloin palvelut keskittyvät entistä suurempiin keskuksiin. Pieniltä keskuksilta katoaa samalla muita palveluntarjoajia houkutteleva vetovoimainen toimija. (Kalenoja ym. 2017, 9.)

Vähittäiskauppa on viime vuosikymmeninä sijoittunut aiempaa enemmän totuttujen keskusta-alueiden ulkopuolelle toiminnoiltaan yksipuolisille kaupan alueille. Myös kaupan yksiköiden koko on kasvanut tämän muutoksen myötä, sillä keskustan ulkopuolella maan hinta halpenee merkittävästi. Näistä kaupallisista keskittymistä on alkanut muodostua vetovoimaisia, perinteisten keskustojen haastavia keskuksia. Keskustan ulkopuolisella kaupan rakentamisella voidaan saada alueelle uusia työpaikkoja ja asiakasvirtoja sekä vähentää yksityisautoilusta aiheutuvia haittoja keskustassa, mutta ne voivat myös aiheuttaa samaan aikaan ongelmia perinteisten keskustojen kehitykselle. (Rehunen ym. 2014, 3, 7–8, 18.)

Perinteisten keskustojen ulkopuolelle sijoittuneiden kaupallisten keskittymien kehittämiseen on syytä paneutua muun muassa siitä syystä, että ne ovat monesti saavutettavissa lähinnä autolla eivätkä kestäville kulkumuodoilla eli jalan, pyörällä tai joukkoliikenteellä (Rehunen ym. 2014, 3). Palveluiden saavutettavuus eri kulkumuodoilla edellyttää eheää ja riittävän tiivistä yhdyskuntarakennetta (Rehunen ym. 2014, 7; Ympäristöministeriö 2013, 13). Keskustojen ulkopuolelle painottunut

kauppa vähentää myös ihmisten arkielämän sujuvuutta. Kaupalliset keskittymät ovat usein keskenään samankaltaisia, mikä syö alueiden omaleimaisuutta ja sitä kautta vetovoimaa.

Tampereen kaupunkiseutu pyrkii olemaan toiminnallisesti rajaton, monikeskuksinen alue, jolla ihmiset eivät liiku enää vain lähiympäristössään, vaan käyttävät esimerkiksi palveluita koko seudulla tarpeidensa ja mieltymystensä mukaan. Rakennesuunnitelma 2040:ssa on otettu huomioon kasvavan ja entistä enemmän liikkuvan väestön muuttuvat palvelutarpeet. Suunnitelman mukaan lähipalvelut sijoitetaan siten, että ne ovat hyvin tavoitettavissa myös kävellen ja pyöräillen. Laajemman väestöpohjan palvelut sijoitetaan hyvien kulkuyhteyksien ääreen. Vapaa-ajan ja liikuntapalveluiden käyttö tulee kasvamaan ja ne sijoitetaan myös joukkoliikenteellä saavutettaviin paikkoihin. (Rakennesuunnitelma 2014, 7–8, 48.)

Keskustabarometri palvelee monikeskuksisen kaupunkiseudun kehittämistä kuvailemalla seudun keskusten vahvuuksia, puutteita ja potentiaalia, jotta niitä voidaan kehittää toisiaan tukeviksi, omaleimaisiksi ja vetovoimaisiksi keskuksiksi. Keskuksilla ei ole jaettua tavoitetilaa, vaan vahva kaupunkiseutu perustuu keskenään erilaisten keskusten toimivaan verkostoon, jossa asukkaiden erilaiset tarpeet täyttyvät keskusten yhteistyössä. Seuraavassa luvussa esitellään barometrissa käytetyt menetelmät.

3 Työn toteutus ja käytetyt menetelmät

Keskustabarometrissa yhdistettiin paikkatietopohjaisten tilastollisten aineistojen, elinvoimaselvityksen sekä karttapohjaisen asukaskyselyn tulokset keskusten kattavan tilannekuvan muodostamiseksi. Tulosten pohjalta seudun keskukset luokiteltiin ja profiloitiin. Seuraavissa alaluvuissa esitellään tarkemmin keskustojen rajauksen perusteet, barometrin eri osien toteutus sekä keskusten profilointimenetelmä.

3.1 Keskustojen rajaus

Keskustarajaukset toimivat apuvälineenä yhdyskuntarakenteen suunnittelussa. Tiivis keskusta mahdollistaa palvelujen saavutettavuuden muillakin kulkumuodoilla kuin yksityisautolla, ja lisää sitä kautta keskuksen elinvoimaisuutta ja vetovoimaa. Keskustarajaukset pohjautuvat täten eri toimintojen, kuten kaupan, julkisten ja yksityisten palveluiden sekä kulttuuri- ja vapaa-ajan toimintojen, fyysiseen keskittymiseen. Keskusta-alueiden rajaaminen kartalta mahdollistaa niiden yhdyskuntarakenteellisen aseman tarkastelun paikkatiedon avulla. (Rehunen ym. 2014, 8–9, 14.)

Keskusta-alueet voidaan rajata useilla eri menetelmillä, eikä yhtä yksiselitteistä rajausta ole olemassa. Tässä työssä tilastolliseen tarkasteluun käytetyt rajaukset perustuvat osittain Yhdyskuntarakenteen seurantajärjestelmän tilastollisiin keskustarajauksiin ja ne on piirretty järjestelmän 250 x 250 metrin ruutujen mukaan. Kunnat ovat ottaneet tarkasteluun mukaan myös sellaisia alueita keskustojen liepeiltä, jotka eivät YKR-määritelmän kuulu keskustaan, mutta jotka kuitenkin kunnan omasta näkökulmasta kuuluvat kehitettävään keskusta-alueeseen. Lisäksi osalle keskustoista tehtiin rajaukset ilman YKR-keskustarajauksia, koska sellaista ei keskusta ollut saatavilla. Näidenkin keskustojen osalta rajaukset kuitenkin perustuvat 250 x 250 metrin ruutuaineistoon. Tässä työssä tilastollisessa tarkastelussa käytetyt keskustarajaukset on esitetty liitteessä 1.

3.2 YKR- ja muut paikkatietoaineistot ja -mittarit

Työssä on käytetty keskeisenä tietolähteenä Suomen ympäristökeskuksen (SYKE) sekä Tilastokeskuksen ylläpitämää Yhdyskuntarakenteen seurantajärjestelmää (YKR). Aineisto perustuu SYKEN ruutumatrissiin sitomiin alueellisiin Tilastokeskuksen tuottamiin tilastotietoihin. Ruutuhila kattaa koko Suomen ja se on sidottu ETRS-TM35fin-koordinaatistoon. Tampereen kaupunkiseudulla kaupunkikeskustoja on mahdollista tarkastella 250 x 250 metrin ruutuihin sidottujen tilastojen avulla. Paitsi maantieteellisesti laajan alueen, YKR kattaa myös ajallisesti pitkän ajanjakson ja sisältää siten ajallisesti ja paikallisesti vertailukelpoista tietoa yhdyskuntarakenteesta tapahtuvista muutoksista. Aineiston muuttujat kuvaavat perustietoa väestöstä, rakennuksista, asutokunnista, työpaikoista ja työmatkoista.

Asuinhuoneistoja tarkasteltaessa tässä työssä käytettiin Väestörekisterikeskuksen toimittamaa rakennus- ja huoneistorekisteriaineiston poikkileikkausaineistoa maaliskuulta 2019. Työssä käytetyt YKR- ja muut paikkatietoaineistot on listattu liitteeseen 2.

3.3 Elinvoimaselvitys

Keskustabarometrin kaupallinen osio eli elinvoimalaskenta tilattiin kesäkuussa 2019 TietoJärjestelmäPalvelu Salokorpi Oy:ltä. Salokorpi Oy käytti selvityksessä *ALL-in keskustojen elinvoimalaskenta* -menetelmää, joka on kehitetty yhteistyössä Elävät kaupunkikeskustat (EKK) ry:n kanssa. Menetelmän mukaisesti keskustun kaikki liiketilat kartoitettiin paikan päällä kesä-heinäkuussa ja luokiteltiin *ALL-in cityapp* -tietokantaan viiteen luokkaan: kaupat, ravintolat, arkiyritykset, tyhjät liiketilat ja remontissa olevat tilat. Myös isot myymälät sekä tilaa vaativat vähittäiskaupan yksiköt luokiteltiin koon mukaan. Lisäksi osa kunnista tilasi samalla tarkemman *ALL-in +* -toimialakohtaisen luokittelun, joka jakoi liiketilat 14 pääluokkaan ja 70 alaluokkaan Suomen Kauppakeskusyhdistyksen (KKY) ry:n mallin mukaisesti. Saatujen tilastojen pohjalta laskettiin elinvoimaluku, kaupallinen tiiviysluku sekä muut tunnusluvut kullekin keskukselle. Salokorpi Oy laati yksityiskohtaisemman elinvoimaraaportin jokaiselle kunnalle sekä kokoavan, vertailevan raportin kaupunkiseudulle. (Wilhelms 2019a, 4-5, 7, 9.)

Elinvoimalaskenta on hyödyllinen työkalu, kun se toistetaan säännöllisesti ja havainnoidaan muutujissa tapahtuneita muutoksia. Elinvoimalaskentaa tehdään säännöllisesti yli 40 Suomen kaupungissa. Yleensä kaupunkikeskustojen elinvoimalaskenta päivitetään vähintään kerran vuodessa ja kaupallisten keskittymien tarvittaessa. (Wilhelms 2019a, 5.) Eri keskustun elinvoimaluvut eivät ole aivan suoraan verrattavissa keskenään keskustun erilaisten ominaisuuksien vuoksi, vaan elinvoimaluku toimii parhaiten yhden keskuksen sisäisen ajallisen kehityksen seurannassa. Vertailu muiden keskustun ja seutun kanssa antaa kuitenkin jonkinlaisen käsityksen keskuksen elinvoimaisuuden luonteesta. Keskuksia on järkevää vertailla myös seudun sisällä, jotta niiden eri vahvuudet seutumittakaavassa saadaan selville. Tiiviissä kaupunkiseudussa keskuksat tukevat toisiaan eikä niiden ole järkevää kilpailla keskenään kaikessa, vaan niitä kannattaa kehittää myös eri suuntiin. Jotkin keskuksat voivat kehittyä pääasiassa muiden, kuin kaupallisten palveluiden keskittymiksi, ja siten olla tärkeitä seudullisessa mittakaavassa matalasta kaupallisesta elinvoimaluvustaan huolimatta.

Keskustun elinvoimaa mitataan *ALL-in* -menetelmässä ensisijaisesti lauantaicin palvelevien kauppajen ja ravintoloiden kautta. Nämä lauantaicin palvelevat eli niin sanotut kuumat yritykset nostavat keskuksen elinvoimalukua. Arkisin palvelevat yritykset vaikuttavat keskuksen elinvoimaan neutraalisti ja tyhjät liiketilat vähentävät sitä. Menetelmässä keskuksen kaikki liiketilat, joilla on oma ovi kadulle tai kauppakeskukseen, merkitään jalkatyönä digitaaliselle kartalle, jonka jälkeen muodostetaan keskustun aluerajaus sekä lasketaan keskuksen asukasluku ja pinta-ala. Salokorpi Oy teki keskustarajaukset kaupunkimaisissa keskustoissa EKK ry:n periaatteiden mukaisesti ja muissa kaupan keskittymissä pyrkien huomioimaan asiakasrajapintaa tavoittelevat liikeyritykset. Näin muodostetut keskustarajaukset vastasivat pääpiirteissään tilastollisessa tarkastelussa käytettyjä rajauksia. Kerätyjen tietojen pohjalta lasketaan keskuksen elinvoimaluku vähentämällä tyhjien liiketilojen määrä kuumien yritysten lukumäärästä, jakamalla saatu luku keskuksen asukasluvulla ja kertomalla se 1 000:lla. (Wilhelms 2019a, 6-8, 10.)

Elinvoimalaskennassa lasketaan elinvoimaluvun lisäksi keskuksen tiiviysluku, koska tiivis keskusta parantaa asiakaskokemusta ja sitä kautta elinvoimaa, kun taas rakenteellinen hajanaisuus heikentää näitä. Tiivis keskusta on myös resurssiviisas, parantaa palveluiden saavutettavuutta ja joukkoliikenteen kannattavuutta. Tiiviysluku lasketaan jakamalla kuumien yritysten lukumäärä keskustun pinta-alalla. Salokorpi Oy ei omien periaatteidensa mukaisesti laskenut tiiviyslukuja muille, kuin kuntakeskuksille. (Wilhelms 2019a, 6, 10.)

Elinvoima- ja tiiviyslukujen lisäksi lasketaan erilaisten liiketilojen osuus kaikista liiketiloista. Kuumien yritysten osuus lasketaan jakamalla kuumien yritysten lukumäärä kaikkien liiketilojen lukumäärällä. Ravintoloiden osuus on ravintoloiden ja kahviloiden määrän suhde kaikkiin kuumiin yrityksiin. Tyhjien tilojen osuus lasketaan jakamalla tyhjien liiketilojen määrä kaikkien liiketilojen lukumäärällä. (Wilhelms 2019a, 11.) Nämä luvut on esitetty raportin luvussa 4.4. Salokorpi Oy:n elinvoimaselvityksen tarkemmat tulokset on esitetty liitteessä 3.

Elinvoimaselvityksessä osa Keskustabarometrin keskuksista jaettiin pienempiin alueisiin. Nokian keskustassa elinvoimaselvitys tehtiin kolmella alueella: keskustassa, Asemanseudulla ja Yrittäjäkadulla. Ylöjärven elinvoimaselvitys tehtiin keskustan (Soppeenmäen), Elovainion ja Kirkonseudun alueilla. Myös Vesilahdella kirkonkylä jaettiin keskukseen ja kirkonseutuun. Tampereella puolestaan elinvoimaselvitystä ei teetetty ollenkaan Lakalaivasta ja Hervannan osalta käytettiin jo elokuussa 2018 kerättyjä liiketilatietoja. (Wilhelms 2019a, 14.)

Salokorpi Oy:n selvityksessä keskustan elinvoimaluvut perustuvat koko kunnan väkilukuun, mikä ei aluekeskusten ja kaupunkiseudun kontekstissa ole välttämättä kovin tarkoituksenmukaista: alkupe-
räiset elinvoimaluvut kuvaavat paremmin kokonaisten kuntien elinvoimaisuutta koko Suomen mit-
takaavassa, kun taas barometrissa halutaan tarkastella aluekeskusten rooleja seudun mittakaa-
vassa. Sen vuoksi keskuksille laskettiin myös sovellettu elinvoimaluku, jossa Salokorpi Oy:n kartoit-
tamien yritysten lukumäärä suhteutettiin kolmen kilometrin säteellä keskuksen keskusta-alueesta
asuvien ihmisten lukumäärään. Sovelletun elinvoimaluvun laskennassa myös useampiin alueisiin ja-
ettuja keskuksia käsiteltiin yhtenäisinä alueina. Myös sovelletut elinvoimaluvut on esitetty raportin
luvussa 4.4 ja niitä käytetään keskustan profiloinnissa.

Taulukossa 1 on esitetty elinvoimalaskennassa käytetyt keskustan asukasluvut, pinta-alat sekä kuu-
mien yritysten, arkiyritysten, tyhjien liiketilojen ja remontissa olevien tai kausiluontoisten liiketilojen
lukumäärät. Luvut on esitetty Nokian, Vesilahden ja Ylöjärven osalta paitsi pienempien tarkastelu-
alueiden osalta erikseen, myös vertailtavuuden vuoksi yhteensä koko keskustan osalta, koska kes-
kuksia on muualla barometrissa käsitelty yhtenäisinä alueina.

Taulukko 1. Elinvoimalaskennassa käytetyt keskustan asukasluvut, pinta-alat sekä kuumien yritys-
ten, ravintoloiden ja kahviloiden, arkiyritysten, tyhjien liiketilojen ja remontissa olevien tai kausi-
luontoisten tilojen lukumäärät. (Wilhelms 2019a, 14, 16, 20, 25, 30, 33, 38, 41, 56).

Keskus	Asukasl.	Pinta-a.	Kuumat yr.	Ravint.	Arkiyr.	Tyhjät	Rem.
Kangasala yhteensä	31 676	23,3	58	13	93	6	4
Kangasala	-	-	33	8	75	3	2
Lentola	-	-	25	5	18	3	2
Lempäälä yhteensä	23 206	35,6	184	31	106	13	3
Keskusta	-	-	32	11	57	3	1
Marjamäki-Ideapark	-	-	147	18	43	9	2
Sääksjärvi	-	-	5	2	6	1	0
Nokia yhteensä	33 527	21,7	57	19	83	14	1
Keskusta	-	-	33	13	58	12	1
Asemanseutu	-	-	6	4	6	0	0
Yrittäjäkatu	-	-	18	2	18	2	0
Orivesi	9 221	32,8	43	9	54	11	0

Pirkkala yhteensä	19 983	14,4	84	19	46	10	4
Keskusta	-	-	20	7	27	2	0
Partola	-	-	64	12	19	8	4
Tampere	-	-	-	-	-	-	-
Hervanta	-	16,1	54	21	25	3	1
Koilliskeskus	-	-	26	5	5	1	1
Lielähti	-	-	118	16	59	15	1
Tesoma	-	-	20	10	15	5	0
Vesilahti yhteensä	4 393	37,3	5	2	20	0	1
Keskus	-	-	3	0	14	0	0
Kirkonkylän raitti	-	-	2	2	6	0	1
Ylöjärvi yhteensä	32 983	28,3	91	25	138	36	2
Keskusta (Soppeenmäki)	-	-	27	9	52	4	0
Elovainio	-	-	54	12	63	28	2
Kirkonseutu	-	-	10	4	23	4	0

3.4 Asukaskysely

Asukaskyselyn tarkoituksena oli kerätä keskuksissa asuvien ja asioivien kokemuseräistä tietoa muun muassa keskustojen viihtyisyydestä, turvallisuudesta ja kehittämistarpeista. Todellisista arjen kokemuksista saatu tieto täydentää tilastollista ja määrällistä aineistoa. Kyselyn tavoitteena oli hahmottaa, millaiset asiat keskuksissa vetävät ihmisiä puoleensa ja millaisissa asioissa he näkevät kehittämisen tarvetta, eli selvittää keskusten nykyisiä ja potentiaalisia vetovoimatekijöitä.

Asukaskysely toteutettiin selainpohjaisena karttakyselynä Maptionnaire-ohjelmalla yhteistyössä Lempäälän kunnan kanssa. Kysely laadittiin vertailukelpoiseksi edelliseen barometriin nähden Tampereen kaupunkiseudun ja Keskustabarometrin ohjausryhmän yhteistyössä. Kysely oli auki 3.6. ja 7.7.2019 välisen ajan osoitteessa <https://app.maptionnaire.com/fi/6334/>. Kyselyyn pyydettiin vastauksia sekä keskuksien palveluita käyttäviltä että niissä asuvilta, ja kyselyyn pystyi vastaamaan halutessaan useamman keskuksen osalta.

Kunnat ja kaupunkiseutu kertoivat kyselystä verkkosivuillaan. Kyselystä laadittu mediatiedote lähetettiin 3.6.2019 kaikille seudun paikallislehdille, ja Lempäälän-Vesilahden Sanomat sekä Kangasalan Sanomat tekivät kyselystä uutisen. Linkkiä kyselyyn jaettiin myös kuntien ja kaupunkiseudun sosiaalisen median kanavissa ja muun muassa keskusten omissa Facebook-ryhmissä.

Kyselyssä kysyttiin vastaajalta joitakin taustatietoja, keskuksessa asioimisen taajuutta ja syytä, kokemuksia keskuksessa asioinnista sekä kehittämis ehdotuksia. Suurin osa vastauksista annettiin kartalle paikkamerkkeinä: pisteinä, reitteinä ja alueina. Kyselyn tekstimuotoinen sisältö on esitetty liitteessä 4 ja tulokset keskustakohtaisesti liitteessä 5.

Kyselyyn saatiin vastauksia yhteensä 1 264 kappaletta, joskin osa vastauksista on puutteellisia. Vastauksia saatiin siis lähes 40 prosenttia enemmän, kuin vuoden 2012 kyselyssä. Taulukkoon 2 on eri-

telty vastaajien määrä keskuksittain. Taulukossa on esitetty vertailun vuoksi myös vuoden 2012 Keskustabarometrin asukaskyselyiden vastaajamäärät niiden keskusten osalta, jotka silloin olivat barometrissa mukana.

Taulukko 2. Asukaskyselyn vastaajien määrä keskuksittain vuosien 2019 ja 2012 barometreissa.

Keskus	2019	2012	Keskus	2019	2012
Kangasala, keskusta	236	140	Pirkkala, Partola	62	-
Kangasala, Lentola	102	-	Tampere, Hervanta	62	89
Lempäälä, keskusta	87	126	Tampere, Koilliskeskus	96	42
Lempäälä, Marjamäki-Ideapark	35	-	Tampere, Lakalaiva	49	-
Lempäälä, Sääksjärvi	24	-	Tampere, Lielähti	38	40
Nokia, keskusta	50	99	Tampere, Tesoma	25	26
Orivesi, keskusta	133	71	Vesilahti, kirkonkylä	75	43
Pirkkala, keskusta	83	158	Ylöjärvi, keskusta	107	78

Kangasalta saatiin eniten kyselyvastauksia: keskustasta saatiin lähes sata vastausta enemmän kuin viime kerralla, ja lisäksi Lentolasta saatiin hieman yli sata uutta vastausta. Lempäälän keskustasta vastauksia kertyi vähemmän kuin vuonna 2012, mutta Marjamäki-Ideaparkista ja Sääksjärveltä saatujen vastausten takia myös Lempäälän kunnan kokonaisvastausmäärä kasvoi hieman viime kertaan verrattuna. Tampereen Hervannasta, Lielahdesta ja Tesomalta vastauksia kertyi vähemmän kuin vuonna 2012, mutta Koilliskeskuksen vastausten määrä oli yli kaksinkertainen viime kertaan verrattuna ja uuden keskuksen, Lakalaivan, osalta vastattiin myös ahkerasti, jolloin Tampereenkin kokonaisvastausmäärä kasvoi. Orivedeltä, Vesilahdelta ja Ylöjärveltä vastauksia kertyi reilusti enemmän kuin vuonna 2012.

Nokialta vastauksia kertyi vain noin puolet vuoteen 2012 verrattuna. Pirkkalan keskustan ja Partolan osalta vastauksia saatiin runsaasti, mutta vastausmäärä jäi silti hieman vajaaksi vuoden 2012 kertymästä.

Keskuksille voidaan laskea annettujen vastausten määrän ja keskuksen asukasmäärän suhdeluku. Tämä ”vastausprosentti” olettaa, että kaikki vastaajat asuivat valitsemissä keskusten keskustuissa, mikä ei pidä todellisuudessa paikkaansa. Kaikki kyselyyn jonkin keskuksen osalta vastanneet eivät siis asu valitsemansa keskuksen keskustassa, vaan näin lasketut vastausprosentit ovat vain suuntaa-antavia ja kertovat enemmänkin kertyneiden vastausmäärien merkityksellisyydestä kussakin keskuksessa.

Kun vastausten määrä suhteutetaan keskustan väkilukuun, vastauksia kertyi eniten Lentolasta, jossa vastausten määrä on yli 60 prosenttia keskuksen väkiluvusta (taulukko 3). Kangasalan ja Oriveden keskustuissa sekä Lielahdessa laskennallinen vastausprosentti oli yli 10 prosenttia. Vastausprosentti nousi vuoteen 2012 verrattuna Kangasalla, Orivedellä, Koilliskeskuksessa, Vesilahdella ja Ylöjärvellä.

Taulukko 3. Keskusten laskennalliset vastausprosentit vuosien 2019 ja 2012 asukaskyselyissä.

Keskus	2019	2012	Keskus	2019	2012
Kangasala, keskusta	17,6	10,9	Pirkkala, Partola		-
Kangasala, Lentola	60,4	-	Tampere, Hervanta	0,4	0,6
Lempäälä, keskusta	3,7	6,0	Tampere, Koilliskeskus	4,4	2,7
Lempäälä, Marjamäki-Ideapark		-	Tampere, Lakalaiva	2,4	-

Lempäälä, Sääksjärvi	2,1	-	Tampere, Lielahdella	10,2	35,4
Nokia, keskusta	1,4	3,0	Tampere, Tesoma	0,8	0,8
Orivesi, keskusta	13,0	6,7	Vesilahti, kirkonkylä	9,1	5,2
Pirkkala, keskusta	6,4	13,1	Ylöjärvi, keskusta	6,3	4,6

Hervannassa ja Tesomalla vastausprosentti jäi edellisen asukaskyselyn tavoin alle yhden. Lempäälän, Nokian, Pirkkalan ja Hervannan vastausprosentti laski vuoden 2012 tasosta keskustakohtaisten vastausmäärien laskiessa. Lielahdella vastauksia kertyi suunnilleen sama määrä kumpanakin vuonna, mutta keskuksen väkiluku on yli kolminkertaistunut tarkastelujakson aikana, mikä laskee vastausprosenttia vastaavasti.

3.5 Profilointi

Keskusten profiloinnissa käytettiin mallina Panu Söderströmin Uudenmaan keskuksille tekemää profilointityötä (ks. Söderström 2018). Profiloinnin tavoitteena on hahmottaa Tampereen kaupunkiseudun keskustan kokonaiskuva, keskustan vahvuudet ja painotuserot, kehitystarpeet ja tulevaisuuden potentiaali. Profiileja voidaan hyödyntää seudullisessa työnjaossa ja kuntien omassa kehittämissä. (vrt. Söderström 2018, 3, 28.)

Uudenmaan keskustaprofiloinnit pohjautuivat pelkästään paikkatieto- ja tilastoaineistoihin ja ne kuvaavat keskustan nykytilannetta (Söderström 2018, 3). Tampereen kaupunkiseudulla profilointiin on otettu mukaan kaupallinen elinvoimaselvitys sekä laadullisen asukaskyselyn tuloksia.

3.5.1 Profiililuokat

Tämän tyyppisessä profiloinnissa samankaltaiset keskuksat ryhmitellään yhteen muutamien ennalta määrittelemättömien profiililuokkien alle. Keskuksat jaetaan luokkiin, koska keskustan roolit ja mitataavat vaihtelevat suuresti kaupunkiseudun eri osissa. On tarkoituksenmukaista luokitella keskuksat luokkiin seudun muiden samankaltaisten ja samanlaisia palveluita tarjoavien keskustan kanssa ja vertailla yhden luokan keskuksia ensisijaisesti keskenään. Samantyyppisille keskuksille voidaan määrittää myös osin yhtenäisiä kehitystavoitteita. (Söderström 2018, 3, 6.)

Keskuksat on mahdollista jakaa luokkiin monella eri tavalla aineiston pohjalta. Jako voidaan tehdä esimerkiksi pelkästään datan perusteella samanlaisten keskustan ryhmiin tai vertailla rakennussuunnitelmassa määriteltyjä keskustyyppisiä keskenään. Tässä työssä hyödyllisimmäksi jakotavaksi nähtiin näiden kahden keinon yhdistäminen siten, että kerätty data vaikutti keskustan luokitteluun kaikkein vahvimmin, mutta myös keskustan hallintotasot huomioitiin, sillä vaikka kyseessä onkin keskustan nykytilan kuvaus, myös tulevaisuuden kehitys on tarkoituksenmukaista ottaa vertailussa huomioon. Samaan suuntaan kehittymään pyrkivät keskuksat on järkevää sijoittaa jo nyt samaan profiililuokkaan, jotta vertailusta on apua keskuksen kehittämiselle.

Profiililuokiksi muodostuivat suuret keskuksat (Hervanta), hallinnolliset keskuksat (Nokia, Tesoma, Lempäälä, Ylöjärvi, Kangasala, Pirkkala, Orivesi, Sääksjärvi, Vesilahti) ja kaupalliset keskittymät (Koilliskeskus, Lakalaiva, Lielahdella, Marjamäki, Elovainio, Lentola, Partola). Hervanta on monella mittarilla niin omassa luokassaan, että sitä on järkevintä tarkastella omassa luokassaan verrattuna kaikkiin muihin seudun keskuksiin. Kaupalliset keskittymät puolestaan eroavat merkittävästi hallinnollisista

keskuksista etenkin asumisen ja kaupallisten palveluiden suhteen, joten niitä ei ole hyödyllistä vertailla keskenään.

3.5.2 Profiilimuuttajat

Uudenmaan keskusprofilointimallin mukaisesti luokittelun jälkeen jokaiselle keskukselle muodostetaan visuaalinen profiilikuvaaja tai -kuvaajat etukäteen määriteltujen muuttujien pohjalta. Keskuksia tarkastellaan luokittain muuttuja kerrallaan: kunkin luokan keskuksista käsitellyn ominaisuuden osalta vahvin saa muuttujasta arvoksi 100 prosenttia ja toimii vertailukohtana muiden keskusten prosenttiosuuksien laskennassa. Muut saavat täten arvonsa suhteessa kyseisen muuttujan kohdalla parhaiten menestyneeseen keskukseseen. Näin profiilidiagrammi siis kuvaa muuttujien toteutumista keskuksessa suhteessa muihin saman luokan samantyyppisiin ja näin ollen vertailtavissa oleviin keskuksiin. (Söderström 2018, 7.)

Barometrin profiloinnissa keskuksille laadittiin useita profiilikuvaajia eri teemoilla ja muuttujilla. Keskusten profiilikuvaajissa vertailtiin keskusten kokoa, työpaikkojen ja toimialojen jakautumista, kaupallista roolia sekä asumisen luonnetta keskuksessa. Profilointimuuttujat on esitetty yksinkertaistettuna taulukossa 4 ja kuvailtu tarkemmin seuraavissa alaluvuissa.

Taulukko 4. Keskusten profilointimuuttujat.

Koko	Työpaikat	Kaupallinen rooli	Asuminen
Asukasluku + Työpaikkojen määrä + Väestötiheys + Asukasluku alueella + Työpaikkojen määrä alueella	Toimialan työpaikkojen määrä suhteessa toisiin keskuksiin kuudella suurimmalla toimialalla	Vähittäiskaupan työpaikat + Tukkukaupan työpaikat + Sovellettu elinvoimaluku + Myymälärakennusten kerrosala + Ravintoloiden lukumäärä	Kerrostaloasuntojen osuus + Vuokra-asuntojen osuus + Yksiöiden osuus + Asuntojen keski-ikä + Asumisen osuus kaikesta kerrosalasta

3.5.2.1 Koko

Keskusten kokoa verrattiin profiileissa toisiin keskuksiin vertailemalla paitsi keskusta-alueen asukaslukua, työpaikkojen määrää ja väestötiheyttä, myös keskusta-alueen ja sitä ympäröivän kolmen kilometrin säteellä rajatun alueen yhteenlaskettua asukaslukua ja työpaikkojen määrää. Nämä mittarit kuvaavat siis sekä keskustan, että sitä ympäröivän alueen painoarvoa väestö- ja työpaikkakeskityminä.

3.5.2.2 Työpaikat

Työpaikkaprofiilikuvaajiin on otettu mukaan kuusi kussakin profiililuokassa määrällisesti eniten ihmisiä työllistävää toimialaa. Sen vuoksi kuvaajissa esitetyt toimialat ovat kullekin profiililuokalle omanlaisensa. Kunkin toimialan työpaikkoja eniten tarjoava keskus on saanut kuvaajassa kyseisen muuttujan kohdalla arvon 100 ja muiden keskusten arvot on laskettu suhteessa siihen. Näin kuvaajan sakarat kuvastavat sitä, kuinka merkittävä työllistäjä kyseinen keskus kullakin toimialalla omassa profiililuokassaan on. Yhden kuvaajan sakarat eivät ole siis vertailtavissa keskenään eivätkä kuvaa yhden keskuksen toimialajakaumaa.

3.5.2.3 Kaupallinen rooli

Kaupallinen rooli on profiloinnissa otettu huomioon vertaamalla vähittäis- ja tukkukaupan työpaikkamääriä, sovellettua elinvoimalukua, myymälärakennusten kerrosalaa sekä ravintoloiden lukumäärää keskusten välillä.

3.5.2.4 Asuminen

Asumista on profiloinnissa tarkasteltu vertaamalla keskusten kesken kerrostaloasuntojen, vuokra-asuntojen ja yksiöiden osuutta kaikista keskuksen asunnoista, asuntojen keski-ikää sekä asuinkäytössä olevan kerrosalan osuutta keskuksen kaikesta kerrosalasta. Tässäkään kuvaajassa sakarat eivät siis suoraan kuvasta todellisia prosenttiosuuksia, vaan osuuksien suhteutumista toisiinsa profiililuokan sisällä.

3.5.2.5 Oleskeluarvo

Keskuksia on verrattu toisiinsa myös niiden oleskelumahdollisuuksien kautta. Oleskeluarvossa on otettu huomioon asukaskyselyn tulokset. Oleskeluarvo on luku nollasta sataan asiointi-oleskelu-asteikolla. Nolla tällä asteikolla kuvaa asiointikeskusta, jossa vastaajat eivät juuri vietä ylimääräistä aikaa, ja sata puolestaan kuvaa oleskelukeskusta, jossa kaupallista asiointia on vain vähän ja ei-kaupallista oleskelua paljon. Kaikkien keskusten arvon laskeminen aloitettiin arvosta 50, tasan akselin puolivälistä, jossa asiointi ja oleskelu ovat keskuksessa tasapainossa. Tähän arvoon lisättiin oleskelua lisäävien tekijöiden osuudet ja vähennettiin oleskelua vähentävien tekijöiden osuudet.

Asukaskyselyn pohjalta arvoon siis lisättiin viihtyisiksi sekä turvallisiksi koettujen paikkojen ja alueiden sekä kohtaamis- ja ajanviettopaikoiksi merkittyjen pisteiden lukumäärä suhteutettuna kokonaiskarttavastausmäärään, ja vastaavasti vähennettiin kokonaismäärään suhteutetut epäviihtyisät ja turvattomat paikat ja alueet. Lisäksi vastaajien valitsemaa syytä keskuksessa asioinnille jaettiin asiointi- ja oleskelusyihin, ja näiden vastausten kokonaisvastausmäärään suhteutetut osuudet niin ikään lisättiin ja vähennettiin arvosta. Kaikissa 16 keskuksessa viiden yleisimmän asiointisyyn joukossa olleet elintarvikkeet ja apteekissa asiointi jätettiin tämän tarkastelun ulkopuolelle, koska ne olivat suosituimpia syitä keskustan luonteesta riippumatta ja keskusten väliset erot saatiin siten selkeämmin esille ilman niitä. Oleskeluarvo laskettiin siis kaavalla 1.

Oleskeluarvo

$$= 50 + \left(\frac{A}{\text{kokonaiskarttavastausmäärä}} * 100 \right) + \left(\frac{B}{\text{kokonaiskarttavastausmäärä}} * 100 \right) - \left(\frac{C}{\text{kokonaisasiointivastausmäärä}} * 100 \right) - \left(\frac{D}{\text{kokonaisasiointivastausmäärä}} * 100 \right)$$

jossa

A = viihtyisien paikkojen määrä ja alueiden määrä + turvallisten paikkojen ja alueiden määrä + kohtaamis- ja ajanviettopaikkojen määrä

B = epäviihtyisien ja alueiden määrä + turvattomien paikkojen ja alueiden määrä

C = muut julkiset palvelut + kauneus- ja hyvinvointipalvelut + ravintola- ja kahvilapalvelut + tori + työ tai opiskelu + vapaa-aika, virkistys ja liikunta

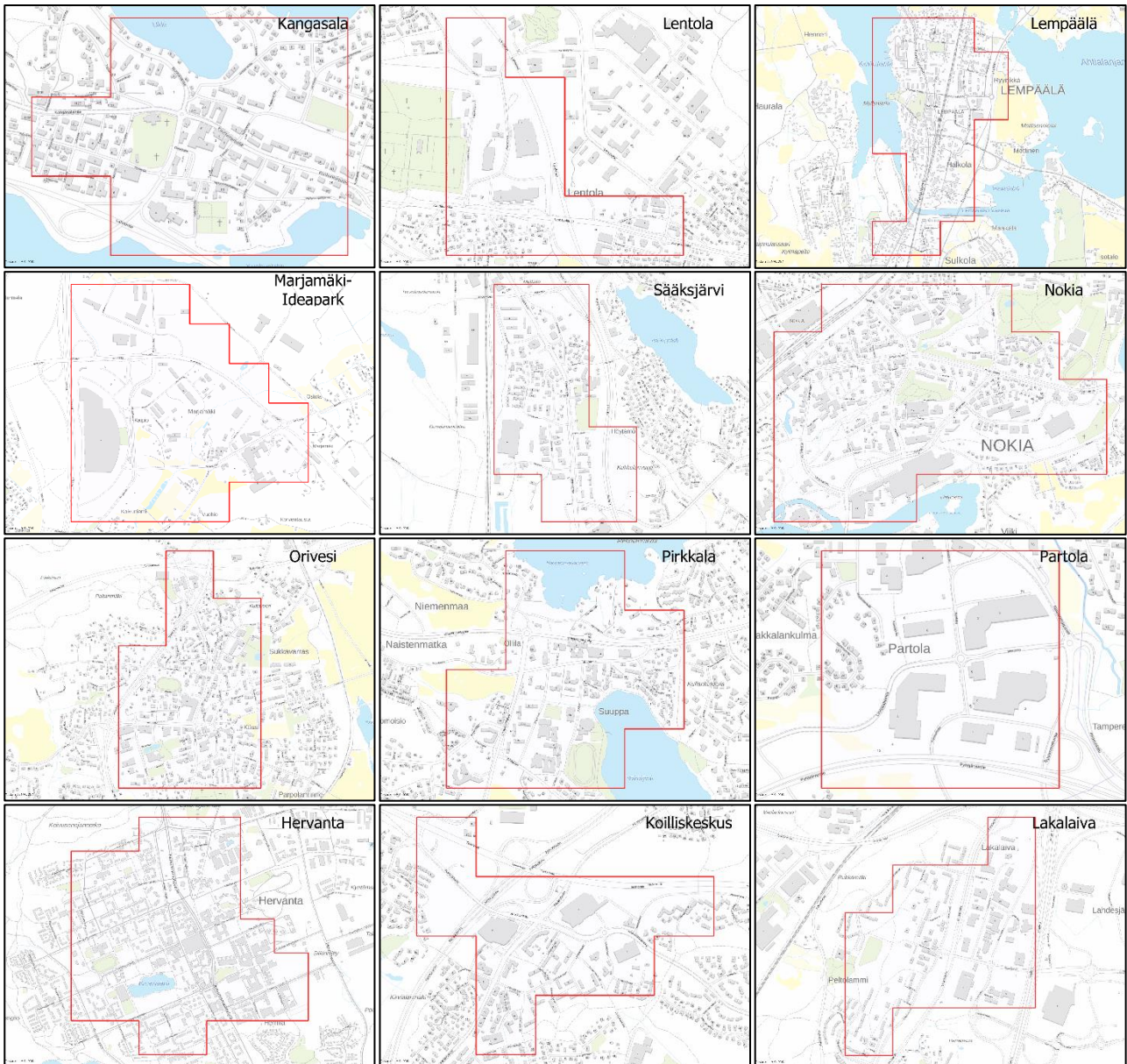
D = autoiluun liittyvät tarvikkeet ja palvelut + harrastustarvikkeet + huonekalut ja sisustus + julkiset ja yksityiset terveystarvikkeet + kierrätys + kodin elektroniikka + lemmikkitarvikkeet + maatalous-, puutarha- ja rakennustarvikkeet + päivittäistavarat + urheilu- ja ulkoilutarvikkeet + vaatteet, kengät ja asusteet.

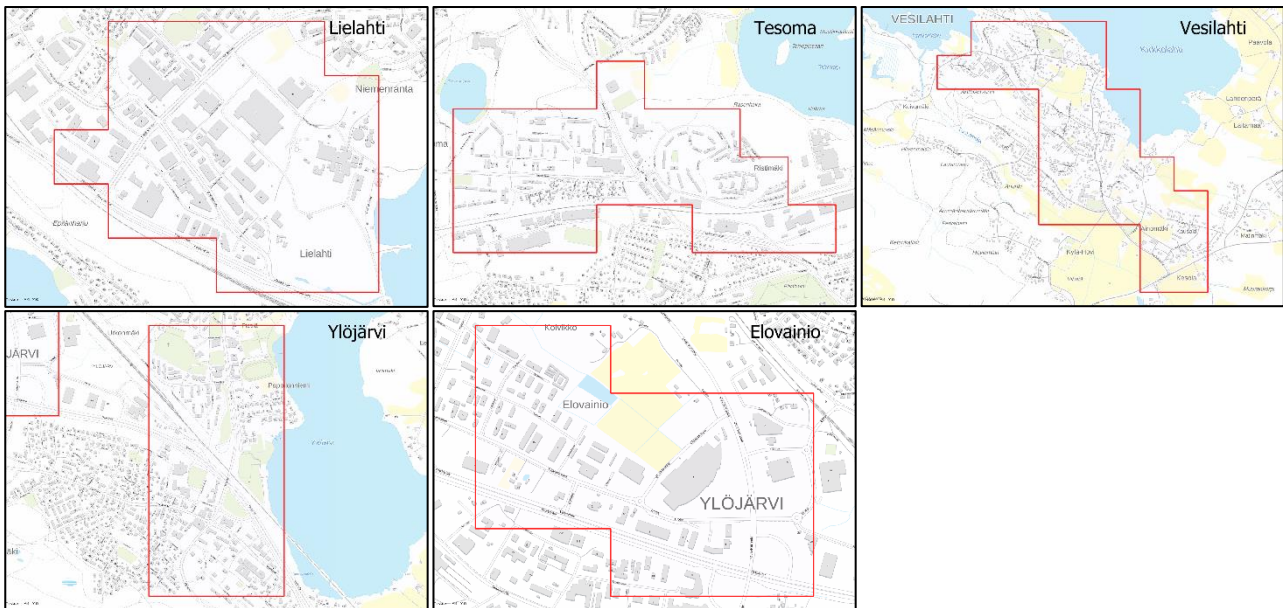
Kaava 1. Oleskeluarvon laskeminen.

Seuraavassa luvussa keskuksia vertaillaan koko seudun tasolla keskenään tässä luvussa esiteltyjen menetelmien avulla hankittujen aineistojen pohjalta.

4 Seudun keskusverkon kokonaiskuva

Keskustoista kerätyt tilastotiedot perustuvat edellä kuvattuun tapaan tehtyihin keskustarajauksiin (Kuva 2.). Elinvoimaselvityksessä käytetyt rajaukset ovat osittain erilaiset, ja ne on esitelty elinvoimaselvityksen tulosten yhteydessä liitteessä 3. Aasukyselyssä kuvan 2 rajaukset olivat ohjeellisina rajauksina näkyvissä kyselyyn vastatessa, mutta vastaajat tekivät merkintöjä myös rajausten ulkopuolelle. Keskusta-alueen läheisyyteen tehdyt merkinnät otettiin huomioon ja vain selkeästi sen ulkopuolelle merkityt kohteet jätettiin huomiotta.

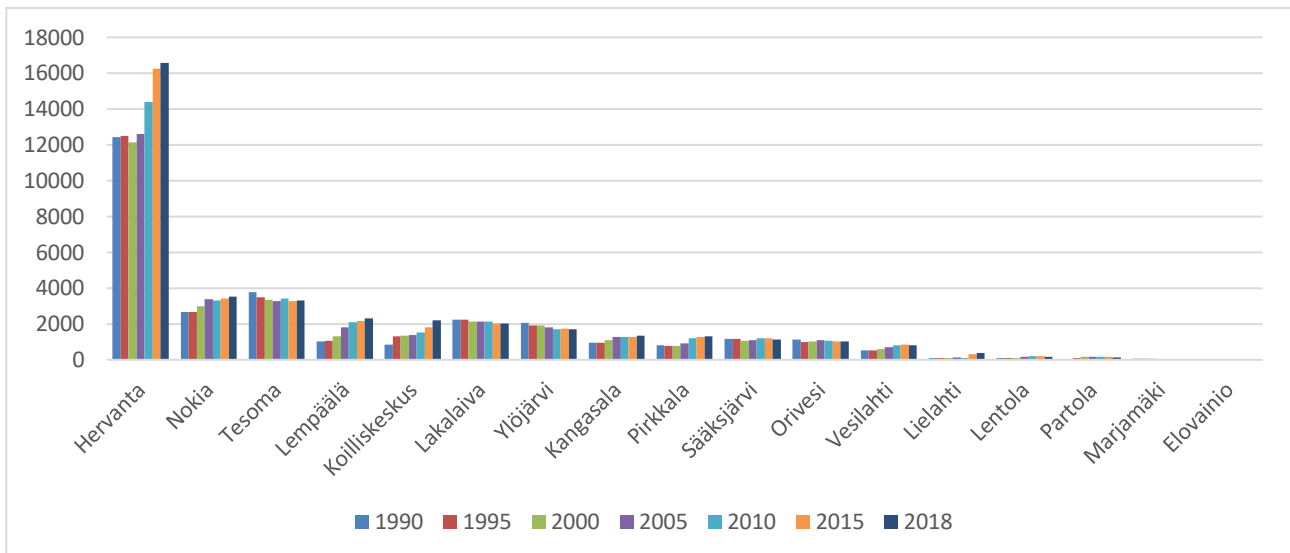

Kuva 2. Tilastollisessa selvityksessä käytetyt keskustarajaukset.

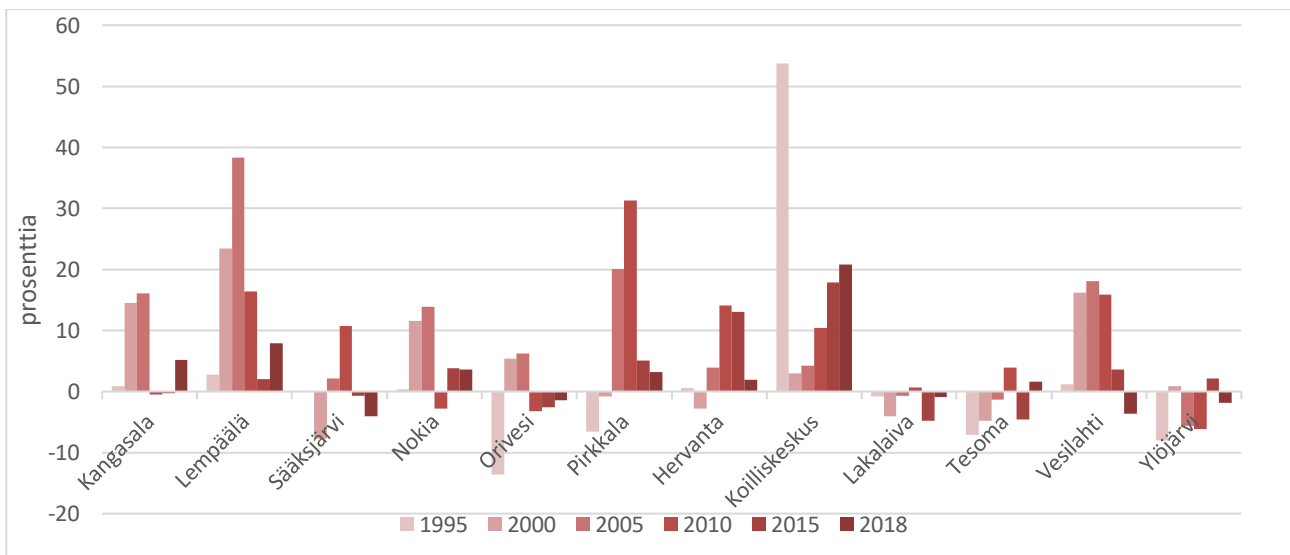
Alaluvuissa 4.1–4.3 keskuksia tarkastellaan ja vertaillaan toisiinsa tilastojen valossa, luvussa 4.4 elinvoimaselvityksen tulosten avulla ja luvussa 4.5 asukaskyselyn määrällisten kysymysten kautta. Laka-laiva on mukana tilastollisessa vertailussa ja asukaskyselyssä, mutta se jätettiin pois elinvoimaselvityksestä. Elovainio puolestaan yhdistettiin asukaskyselyssä Ylöjärven keskusta.

Seuraavaksi keskustoista esitetään muutamia perustietoja väestön ja työpaikkojen osalta pohjustamaan alalukuja. Keskustabarometrissa mukana olevat keskukset ovat väestömääriltään hyvin erilaisia (kuvio 1). Tampereen alakeskuksessa Hervannassa asuu selvästi muita, myös kehyskuntien kuntakeskuksia, enemmän ihmisiä: vuonna 2018 hieman yli 16 500. Muissa keskuksissa asuu pääsääntöisesti 1 000–4 000 ihmistä. Vesilahti on muita hieman pienempi: kirkonkylällä asui vuonna 2018 hieman yli 800 ihmistä. Lielahdessa, Lentolassa, Partolassa, Marjamäessä ja Elovainiossa asuu muihin keskuksiin verrattuna hyvin vähän asukkaita: Lielahdessa noin 370, Lentolassa noin 170, Partolassa noin 150 ja Marjamäessä ja Elovainiossa alle 40. Näistä keskustoista tehtyihin väestöllisiin tunnuslukuihin tulee suhtautua varauksella, johtuen sekä hyvin pienestä väestömäärästä sekä siitä että käytetyt keskustarajaukset ovat saattaneet tuoda tarkasteluihin mukaan satunnaisia asuinrakenuksia varsinaisten keskustojen reunoilta.

Kuvio 1. Keskusten väestön määrä 1990–2018.

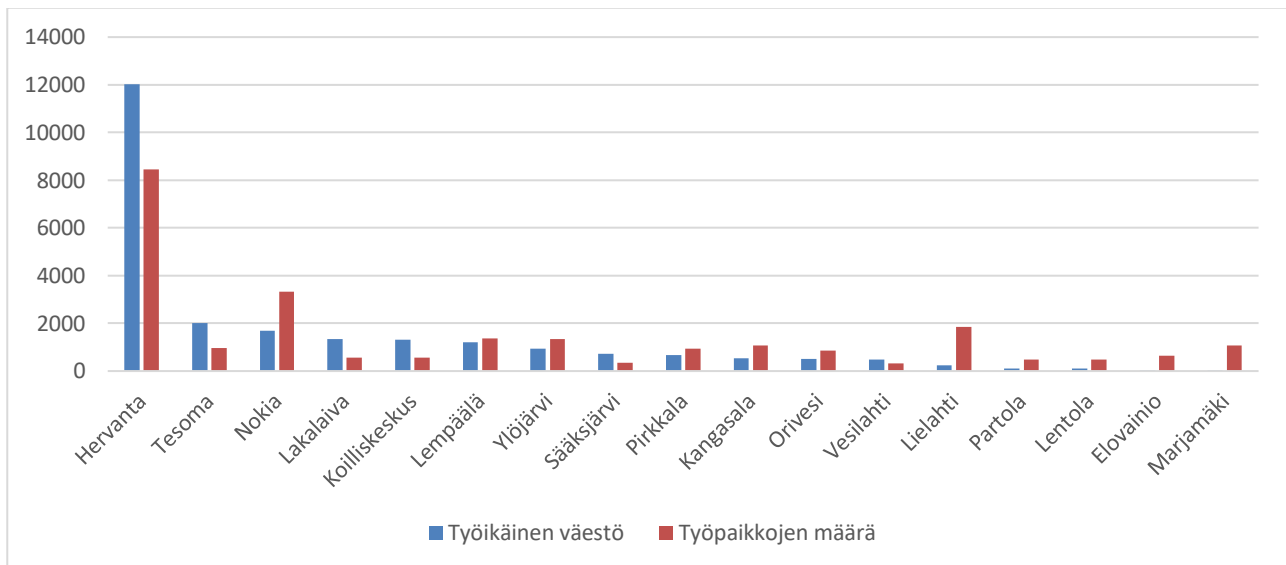
Suurimmassa osassa keskuksista väestömäärä on kasvanut maltillisesti tarkastelujakson aikana. Kuviossa 2 on esitetty vähintään 500 asukkaan keskusten väestömäärän prosentuaalinen muutos vuosina 1990–2018. Pienet keskuksset jätettiin tästä kuvaajasta pois, koska niissä pienetkin muutokset väestössä aiheuttavat painoarvoonsa nähden suuria muutoksia kuvaajaan. Kasvu on ollut huomattavinta Koilliskeskuksessa ja Lempäälässä. Lakalaivassa, Orivedellä, Sääksjärvellä, Tesomalla ja Ylöjärvellä asukasluvut ovat laskeneet hieman. Viime vuonna väestömäärä on ollut kasvussa Kangasalla, Lempäälässä, Nokialla, Pirkkalassa, Hervannassa, Koilliskeskuksessa ja Tesomalla. Muissa keskuksissa väestö on vähentynyt hieman. Myös Lielahdessa väestö on kasvanut, mutta on edelleen pieni.

Kuvio 2. Keskusten prosentuaalinen väestönkasvu 1995–2018.

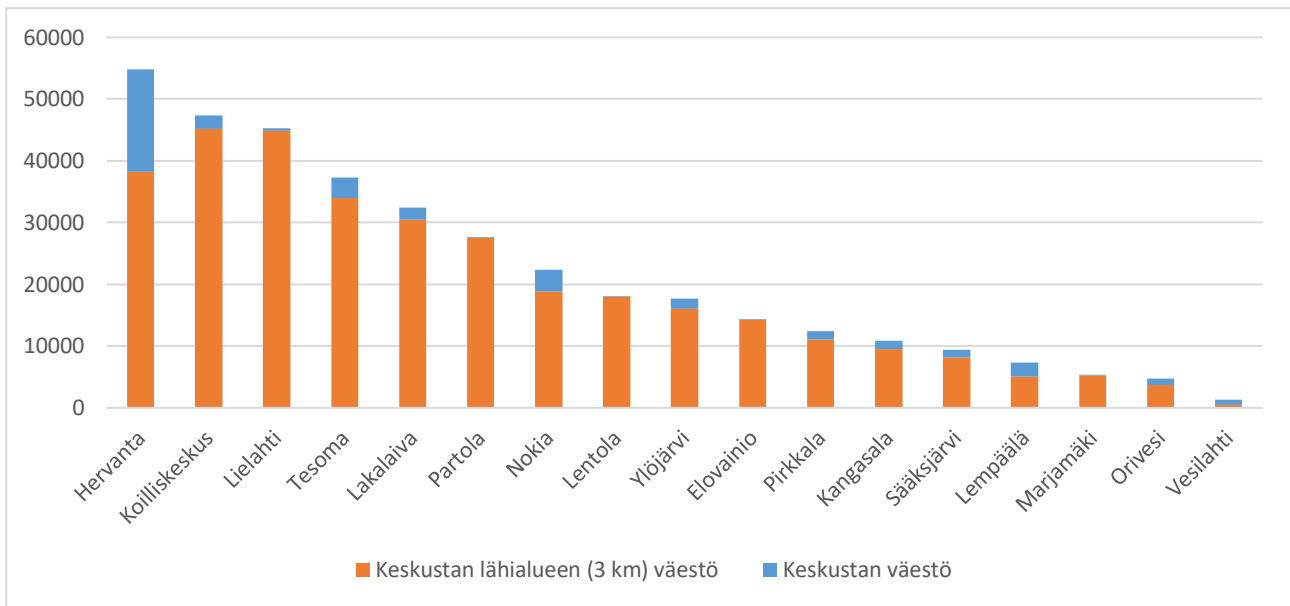
Keskuksissa on myös hyvin vaihtelevia määriä työpaikkoja: Hervannassa sijaitsee ylivoimaisesti eniten työpaikkoja, lähes 8 500, ja muissa keskuksissa on kussakin vähintään 5 000 työpaikkaa vähemmän (kuvio 3). Suurin osa keskuksista on pieniä, alle 1 000 työpaikan keskuksia. Työpaikkatiedot perustuvat YKR:n tuoreimpiin, vuoden 2015 tilastoihin.

Työpaikkojen määrän suhde keskustan työikäiseen väestöön vaihtelee suuresti. Kaupallisissa keskitymissä, joissa ei asu juurikaan väestöä, työpaikkojen määrä suhteessa asukkaisiin on suuri. Lähes kaikissa kuntakeskuksissa eli Kangasalla, Nokialla, Orivedellä, Lempäälässä, Pirkkalassa ja Ylöjärvellä työpaikkoja on maltilliset 1-2 yhtä työikäistä asukasta kohden, joten myös niihin tulee työntekijöitä muualta. Hervannassa ja Vesilahdella työpaikkoja on noin 0,7 yhtä työikäistä kohti. Hervannassa suhdetta saattaa osaltaan selittää opiskelijoiden suuri määrä ja Vesilahdella lasten ja nuorten keskiarvoa korkeampi osuus väestöstä. Koilliskeskuksessa, Lakalaivassa, Sääksjärvellä ja Tesomalla asuu hieman yli kaksi työikäistä jokaista keskuksen työpaikkaa kohti, eli asukkaat käyvät pääsääntöisesti muualla töissä.

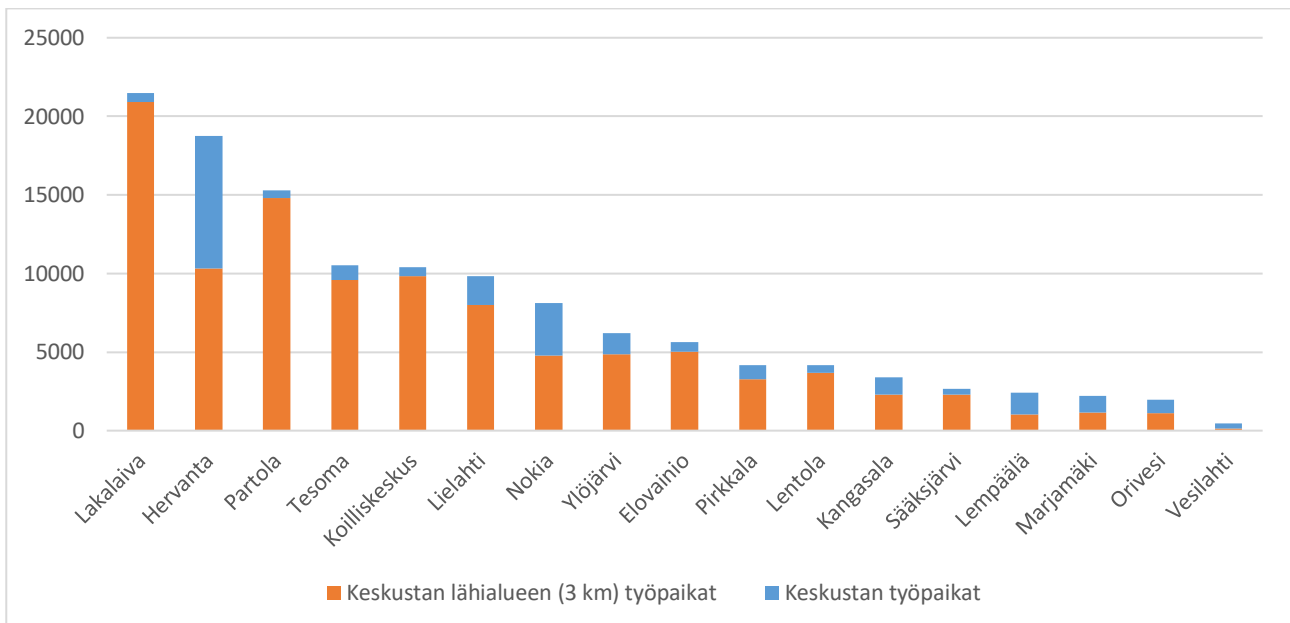

Kuvio 3. Keskusten työikäisen väestön ja työpaikkojen määrä 2015.

Keskustan asemaa suhteessa ympäröivään alueeseen voi tarkastella vertaamalla keskusta-alueen sekä sen ympäristön väestö- ja työpaikkamääriä. Kuviossa 4 on esitetty keskustojen väestön määrä itse keskusta-rajauksen alueella sekä keskustoja ympäröivällä kolmen kilometrin vyöhykkeellä. Keskustan ja sen lähi-alueen väestömääriä tarkasteltaessa Hervanta on edelleen keskuksista suurin, mutta sen jälkeen suurimmiksi nousevat Tampereen kantakaupungin alakeskukset sekä Pirkkalan puolella sijaitseva Partola. Keskustojen ja niiden lähialueiden yhteenlaskettujen työpaikkamäärien osalta suurimmaksi nousee keskellä eteläisen Tampereen suurta työssäkäyntialuetta sijaitseva Lakalaiva (kuvio 5). Vyöhyke kattaa esimerkiksi Sarankulman alueen, joka on kuitenkin melko huonosti saavutettavissa Lakalaivan keskustasta. Samoin kuin väestömäärissä, Tampereen keskustan lisäksi kuuden suurimman joukkoon tässä vertailussa nousee Partolan alue.

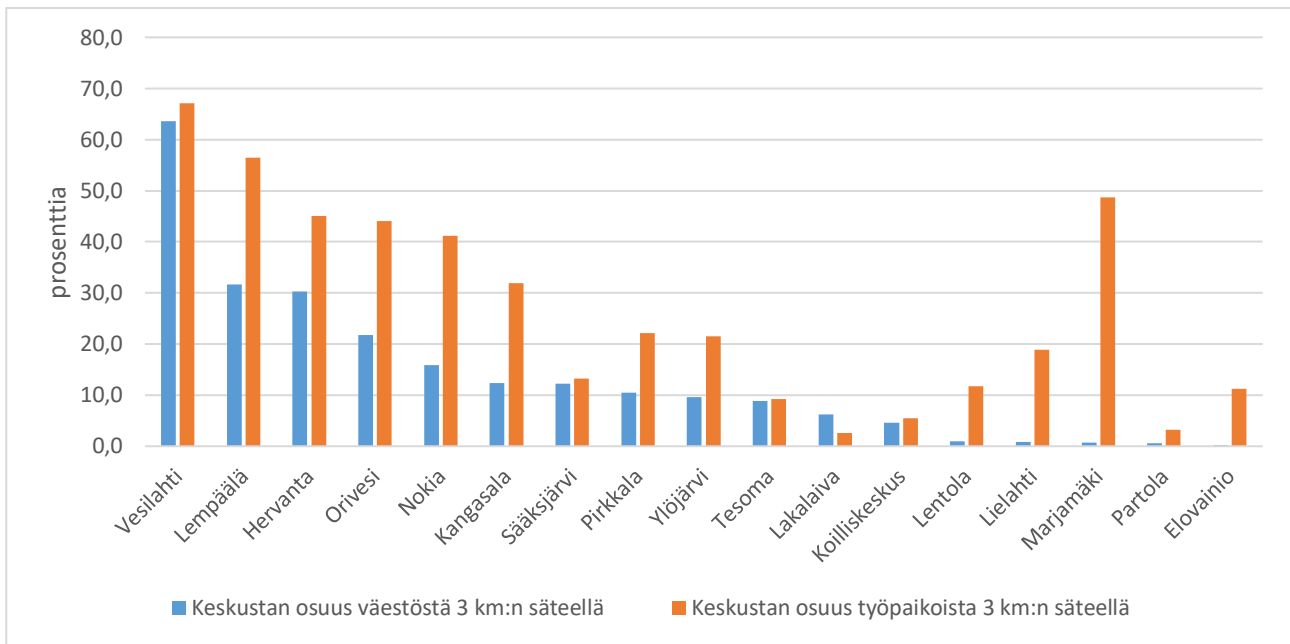

Kuvio 4. Keskustan ja sen 3 kilometrin vyöhykkeen väestömäärä 2018.

Kuvio 5. Keskustan ja sen 3 kilometrin vyöhykkeen työpaikkamäärä 2015.

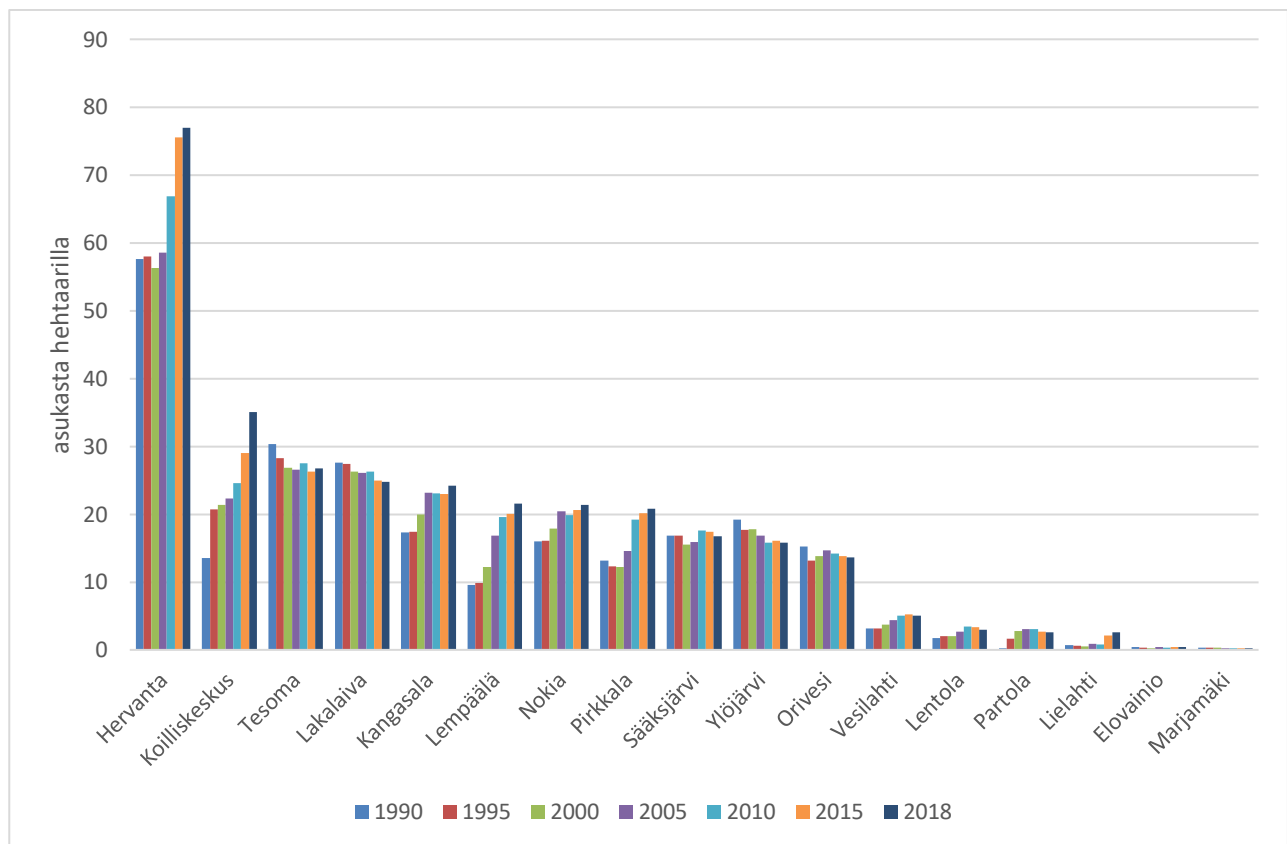
Keskustojen osuutta lähialueensa väestöstä ja työpaikoista voidaan käyttää kuvaamaan astetta, jolla väestö ja työpaikat ovat keskittyneet keskusta (kuvio 6). Tässä vertailussa korostuvat erityisesti keskustat, joiden ympärillä olevat alueet ovat väestö- ja työpaikkamääriltään suhteellisen vähäisiä. Työpaikat ovat keskittyneet keskustoihin selkeästi väestöä enemmän. Suurin keskittyneisyyden aste sekä väestön että työpaikkojen osalta on Vesilahdella, jonka keskustan lähialue on suurelta osin seudullisessa vertailussa harvaan asuttua. Isommista keskuksista Hervanta on lähialueensa suuresta väestö- ja työpaikkamäärästä huolimatta selvästi erottuva keskittymä. Kaupallisissa keskuksissa, erityisesti Marjamäki-Ideaparkin alueella, sijaitsee lähialueisiin verrattuna suhteellisen paljon työpaikkoja.

Kuvio 6. Keskusten keskusta-alueen osuus väestöstä ja työpaikoista kolmen kilometrin säteellä keskusta 2015/2018.

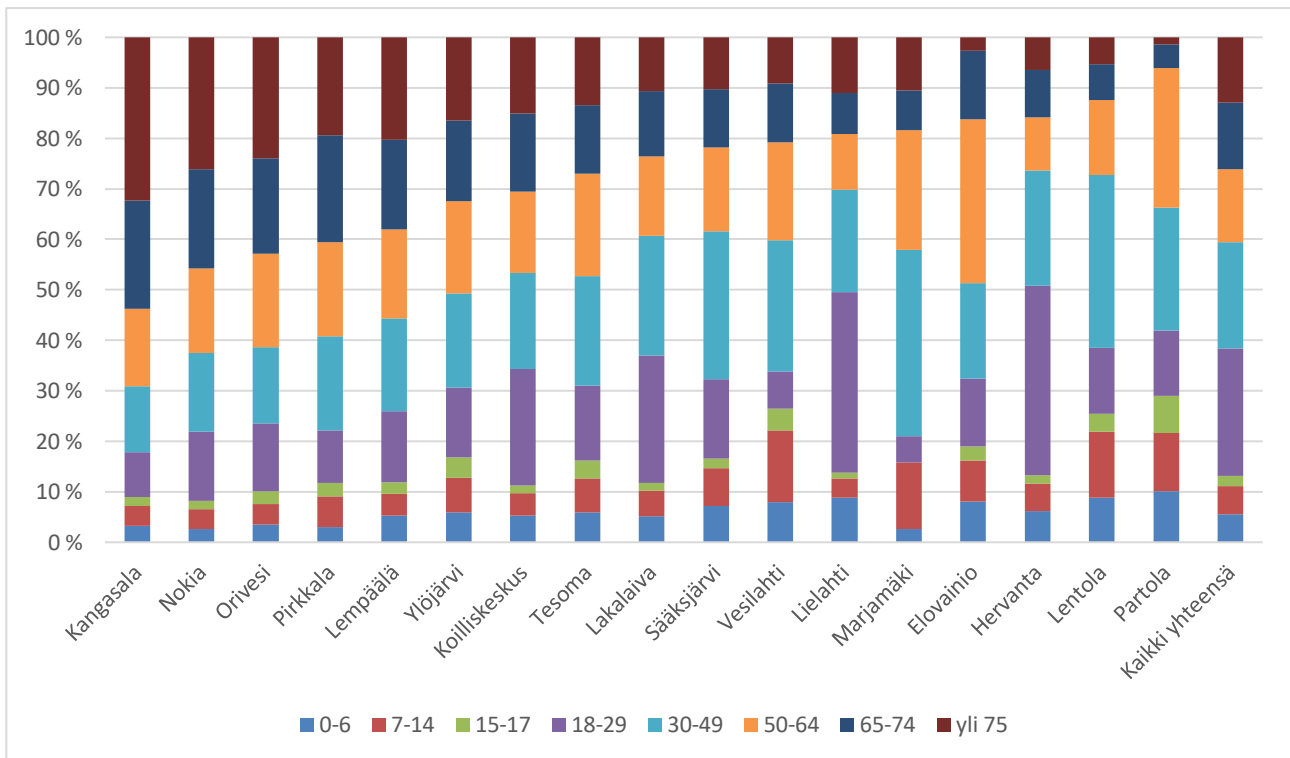
4.1 Väestö

Kuten väestömäärän osalta, myös väestötiheydessä mitattuna (asukasta / hehtaarilla) Hervannan keskusta nousee muiden barometrin keskustojen yläpuolelle. Lielahtea lukuun ottamatta myös muut Tampereen aluekeskukset ovat vertailussa kärkisijoilla. Kehyskunnista suurin väestötiheys oli vuonna 2018 Kangasalan keskustassa. Myös Lempäälässä, Nokialla ja Pirkkalassa päästiin yli 20 asukasta hehtaarilla –rajan, jota pidetään yleisesti riittävänä määränä joukkoliikenteen järjestämiselle. Keskusta-alueiden väestötiheyksiä vertailtaessa on syytä huomioida keskustarajausten vaikutukset väestötiheyteen.

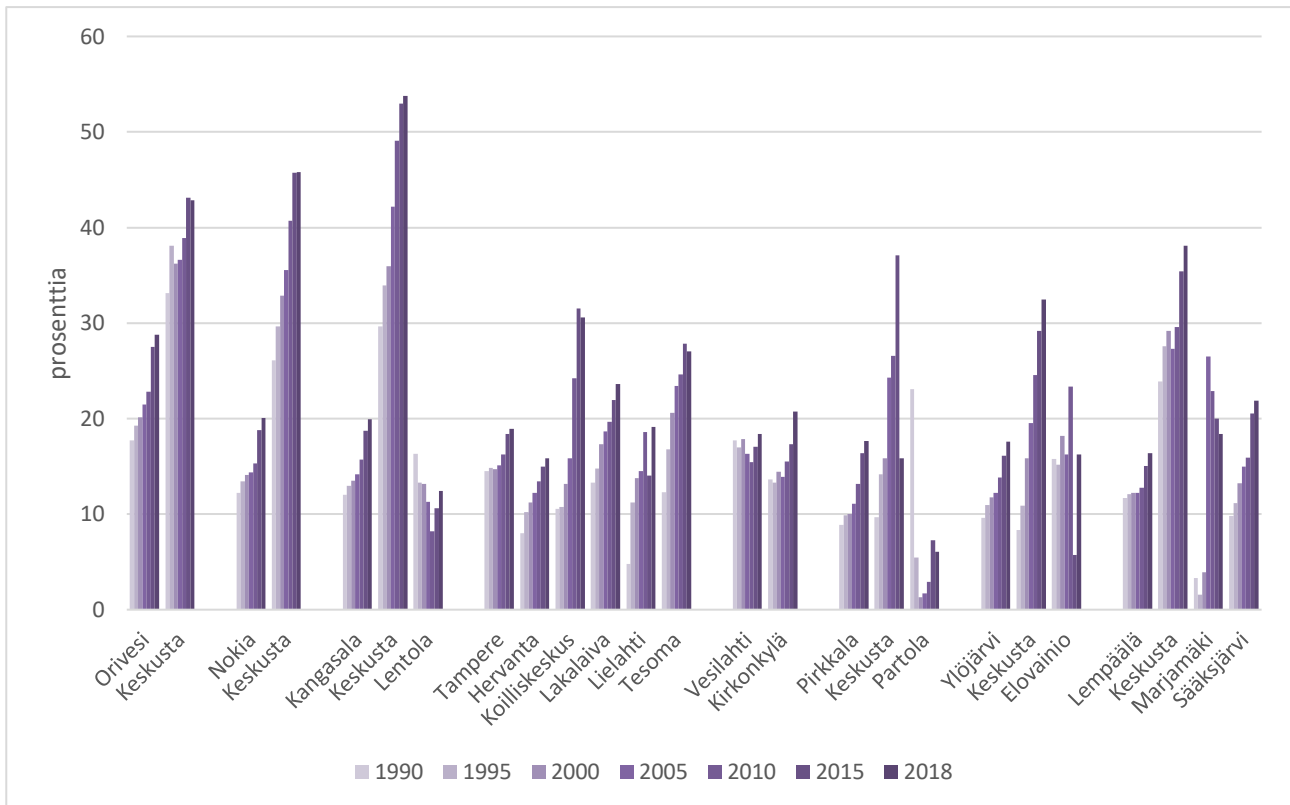
Kuvio 7. Keskusten väestötiheys 1990–2018.

Väestön ikäjakauma on kuvattu kuviossa 8. Kuviosta voidaan huomata, että yli 65-vuotiaan väestön osuus on merkittävä erityisesti kehyskuntien kuntakeskuksissa. Poikkeuksena tästä on Vesilahti, jossa väestö on muihin kuntakeskuksiin verrattuna nuorempaa alle 18-vuotiaiden osuuden noustessa noin 25 prosenttiin. 18-29 –vuotiaiden asukkaiden osuus on korkea erityisesti Hervannassa sekä Lielahdessa, jossa tosin väestön kokonaismäärä on vähäinen.

Kuvio 8. Keskusten ikäjakauma 2018.

Yli 65-vuotiaiden määrää ja sen kehitystä keskustoissa sekä koko kunnassa voidaan kuvata kuvion 9. tapaan. Kuviossa on eroteltu omiksi ryhmikseen seudun kunnat. Kunkin ryhmän ensimmäinen, kunnan mukaan nimetty pylväsrykelmä kuvaa yli 65-vuotiaiden asukkaiden osuutta koko kunnan väestöstä. Sen jälkeen esitetään kyseisen kunnan alakeskukset ja yli 65-vuotiaiden osuus niiden väestöstä. Vasemmanpuoleisimpana kuviossa on kunta, jossa yli 65-vuotiaiden osuus koko kunnan väestöstä on suurin ja oikeanpuolimmaisena kunta, jossa osuus on pienin.

Kuvio 9. Yli 65-vuotiaiden osuus väestöstä 1990–2018.

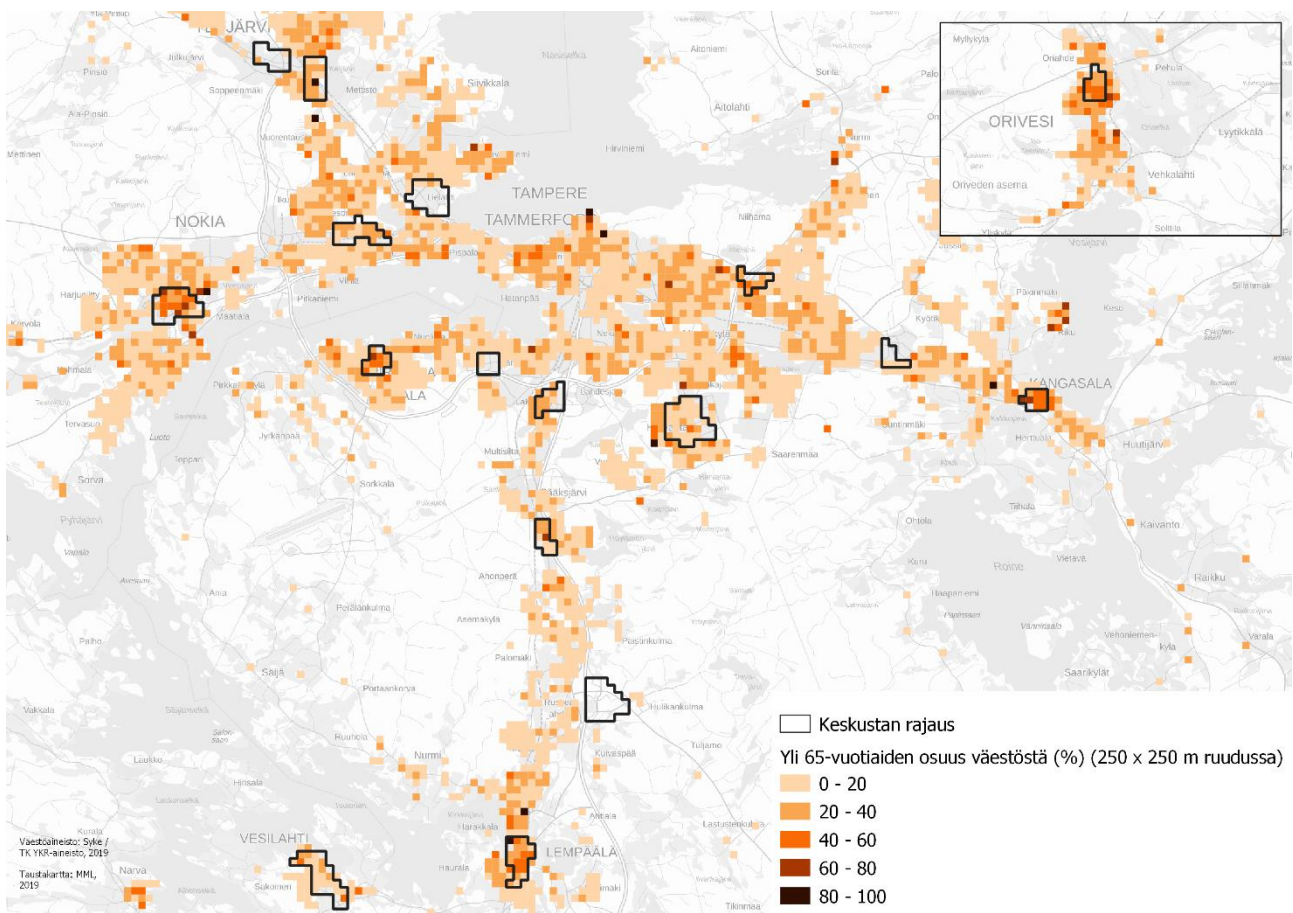
Vain parissa keskuksessa yli 65-vuotiaiden asukkaiden osuus on koko kuntaa pienempi. Hervannassa yli 65-vuotiaiden osuus väestöstä on tuplaantunut vuodesta 1990, samalla kun ikääntyneiden osuus koko kunnan väestöstä on kasvanut hitaammin, joten ero on kaventunut, vaikka Hervannassa asuu-kin edelleen keskimäärin vähemmän yli 65-vuotiaita. Pirkkalassa ikääntyneiden osuus keskustan väestöstä on palannut huippuvuosien jälkeen samalle, hieman koko kunnan tasoa matalammalle tasolle kuin vuonna 2000. Lentolassa koko keskuksen asukasluku on niin pieni, että pienetkin muutokset vaikuttavat kuvaajassa helposti. Yli 65-vuotiaiden osuus väestöstä on kuitenkin pysynyt koko tarkastelujakson ajan koko kunnan tasoa matalammalla.

Monessa keskuksessa ikääntyneiden asukkaiden osuus on noussut muuta kuntaa alemmalta tasolta sitä korkeammaksi. Koilliskeskuksessa yli 65-vuotiaiden osuus on kasvanut selvästi yli kunnan yleisen tason, siinä missä se vuonna 1990 oli jonkin verran muuta kuntaa matalampi. Myös Tesomalla asui tarkastelujakson alussa hieman muuta Tamperetta vähemmän yli 65-vuotiaita, mutta heidän osuutensa on kasvanut reilusti viime vuosikymmeninä. Lakalaivassa muutos on ollut samansuuntainen, mutta ei yhtä huomattava. Lielahden väkiluku on niin pieni, ettei selkeää kehityssuuntaa voida havaita, mutta vuonna 2018 yli 65-vuotiaiden osuus koko väestöstä oli suunnilleen yhtä suuri kuin koko Tampereella. Myös Sääksjärvellä, Vesilahdella ja Ylöjärvellä ikääntyneiden osuus keskustan väestöstä on kasvanut koko kunnan osuutta alemmalta tasolta sitä korkeammaksi. Ylöjärvellä muutos on kahta muuta selkeämpi.

Monessa Tampereen kehyskunnan kuntakeskuksessa yli 65-vuotiaiden asukkaiden osuus keskustan väestöstä on ollut tarkastelujakson alusta asti koko kuntaa korkeampi. Orivedellä ikääntyneiden osuus niin koko kunnan kuin keskustankin väestöstä on kasvanut reilusti samassa suhteessa. Kan-

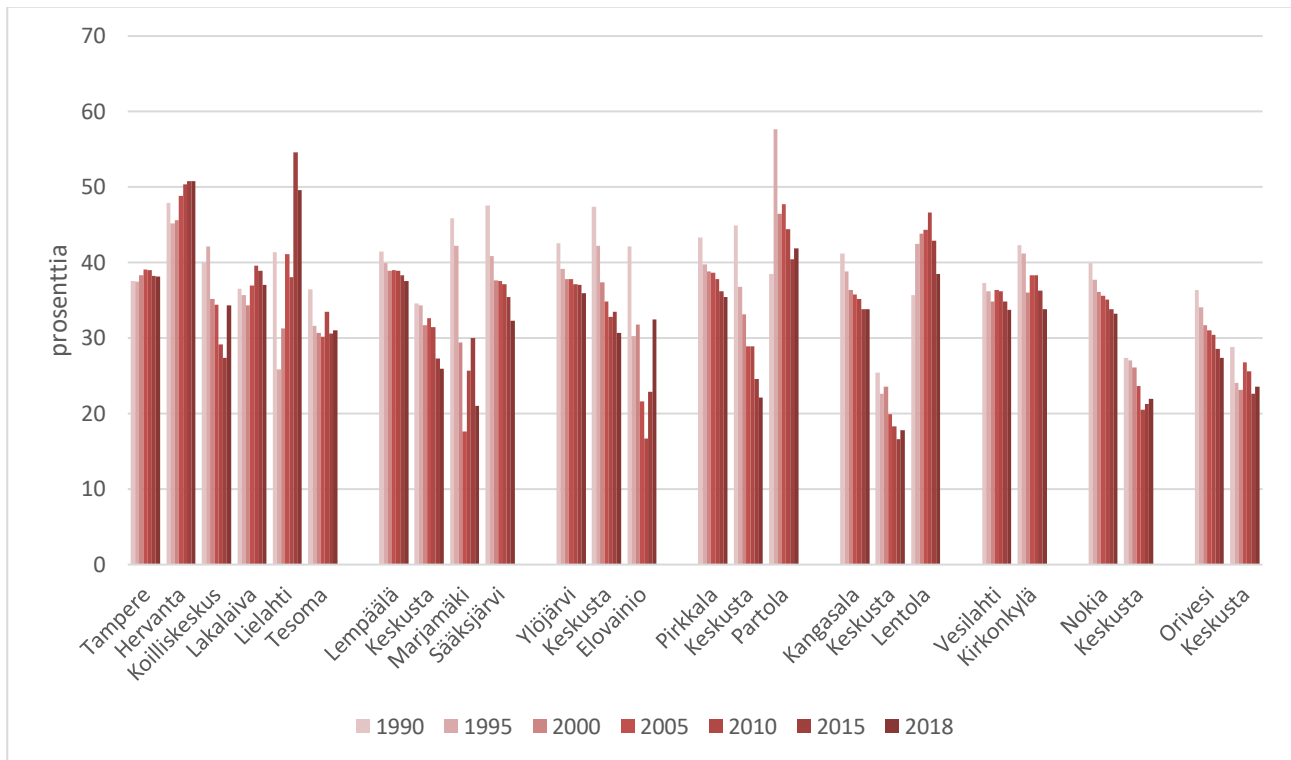
gasalla, Lempäälässä ja Nokiolla yli 65-vuotiaiden osuus on kasvanut keskustassa koko kuntaa selvästi nopeammin. Marjamäen, Partolan ja Elovainion osuuksien kehittymistä ei voida tulkita, koska niiden asukasmäärät ovat niin pienet, että pienetkin muutokset asukkaissa muuttavat kuvaajia voimakkaasti. Niissä näyttää kuitenkin asuvan melko vähän yli 65-vuotiaita.

Kuvassa 3 yli 65-vuotiaiden osuus väestöstä on esitetty 250 x 250 metrin ruuduissa. Kartta esittää eri tavalla, mutta vahvistaa kuvion 5 esittämät tiedot siitä, että kuntakeskuksissa, paitsi Vesilahdella, yli 65-vuotiaita on selvästi muuta kuntaa enemmän. Kartasta näkyy, että Kangasalla, Lempäälässä, Nokiolla ja Orivedellä ikääntyneitä asuu runsaasti myös keskustarajauksen ulkopuolella. Hervannassa juuri keskustarajauksen ulkopuolella sen länsipuolella asuu runsaasti ikääntyneitä, vaikka keskustassa heitä asuukin muuta seutua vähemmän.

Kuva 3. Yli 65-vuotiaiden osuus väestöstä Tampereen kaupunkiseudulla 250 x 250 metrin ruuduissa 2018.

Kuviossa 10 on kuvattu alle 30-vuotiaiden asukkaiden osuutta keskustojen sekä kuntien väestöstä. Kuvio on ryhmitelty samaan tapaan kuin edellinen yli 65-vuotiaiden asukkaiden osuutta kuvannut kuvio. Kunkin ryhmän ensimmäinen, kunnan mukaan nimetty pylväsrykelmä kuvaa alle 30-vuotiaiden asukkaiden osuutta koko kunnan väestöstä. Sen jälkeen esitetään kyseisen kunnan alakeskukset ja alle 30-vuotiaiden osuus niiden väestöstä. Vasemmanpuoleisimpana kuviossa on kunta, jossa alle 30-vuotiaiden osuus koko kunnan väestöstä on suurin ja oikeanpuolimmaisena kunta, jossa osuus on pienin.

Kuvio 10. Alle 30-vuotiaiden osuus väestöstä 1990–2018

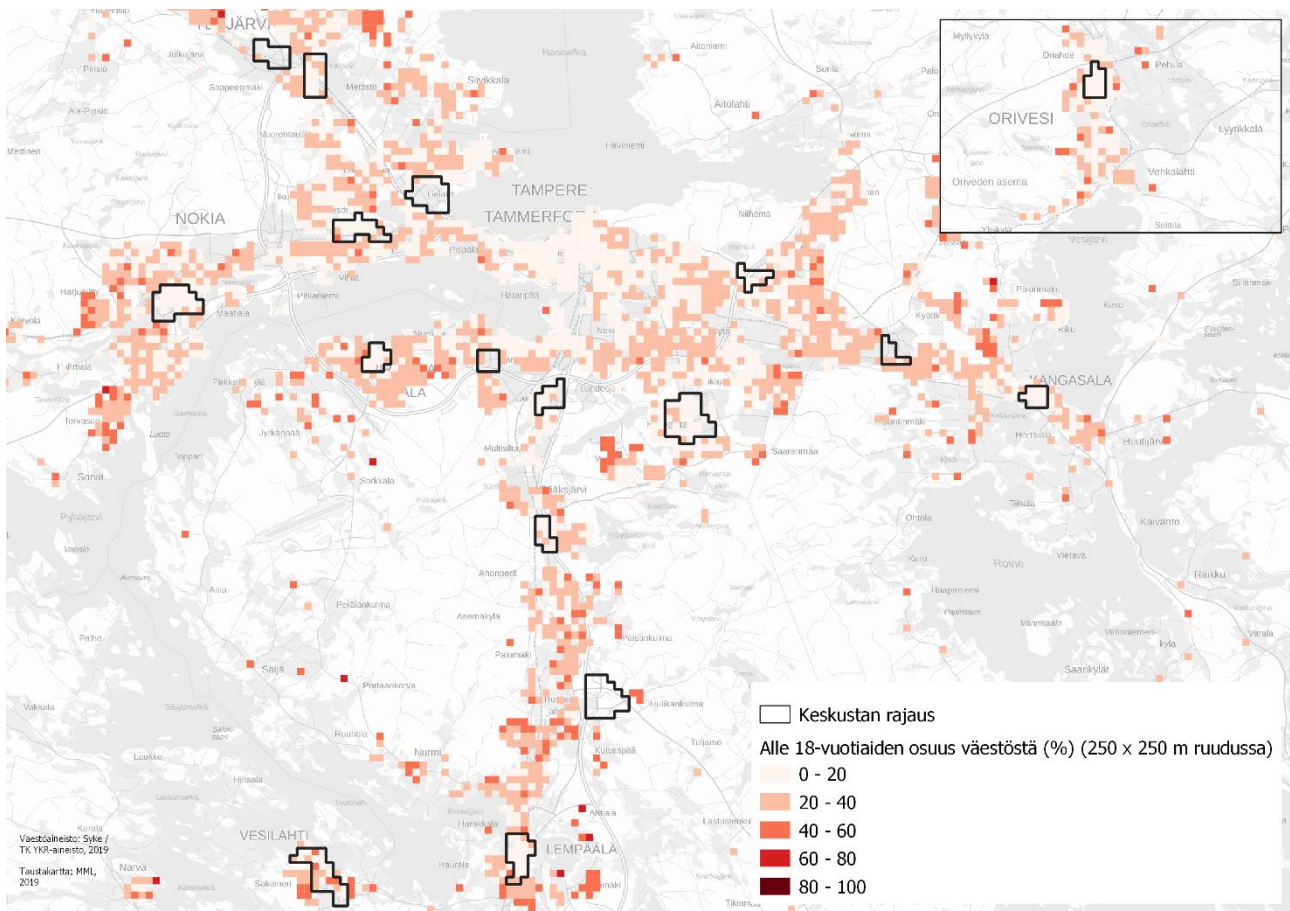
Vain muutamassa keskuksessa alle 30-vuotiaiden osuus väestöstä on suurempi kuin koko kunnassa. Hervannassa alle 30-vuotiaiden osuus väestöstä on pysynyt muuta kuntaa suurempana ja melko tasaisena. Myös Lakalaivassa nuorten osuus on pysynyt tasaisena ja melko lähellä muun kunnan tasoa, Tesomalla hieman koko kuntaa matalammalla. Lielahdessa on ollut lähes koko tarkastelujakson ajan koko kunnan tasoa enemmän alle 30-vuotiaita. Lentolassa alle 30-vuotiaita on kunnan tasoon verrattuna enemmän.

Monissa kunnissa ja keskuksissa alle 30-vuotiaiden osuus väestöstä on laskenut selvästi. Kangasalla, Lempäälässä, Nokialla ja Orivedellä nuorten osuus on koko tarkastelujaksolla ollut pienempi keskustassa kuin koko kunnassa. Nokialla ja Orivedellä alle 30-vuotiaiden osuus on noussut viime vuosina hieman, mutta on edelleen alle koko kunnan tason.

Vuonna 1990 Pirkkalan keskustassa, Vesilahden kirkonkylässä, Ylöjärven keskustassa, Koilliskeskuksessa ja Sääksjärvellä asui jonkin verran muuta kuntaa enemmän nuoria, mutta erot ovat kaventu-neet tai jopa kääntyneet päinvastaisiksi. Vesilahdella osuudet ovat tällä hetkellä tasoissa keskustan ja muun kunnan välillä. Pirkkalan keskustassa, Ylöjärven keskustassa, Koilliskeskuksessa ja Sääksjär-

vellä alle 30-vuotiaiden asukkaiden osuus on laskenut alle kunnan yleisen tason. Marjamäen, Partolan ja Elovainion osuuksien kehittymistä ei voida tulkita, koska niiden asukasmäärät ovat niin pienet, että pienetkin muutokset asukkaissa muuttavat kuvaajia voimakkaasti. Niissä näyttää kuitenkin asuvan melko paljon alle 30-vuotiaita.

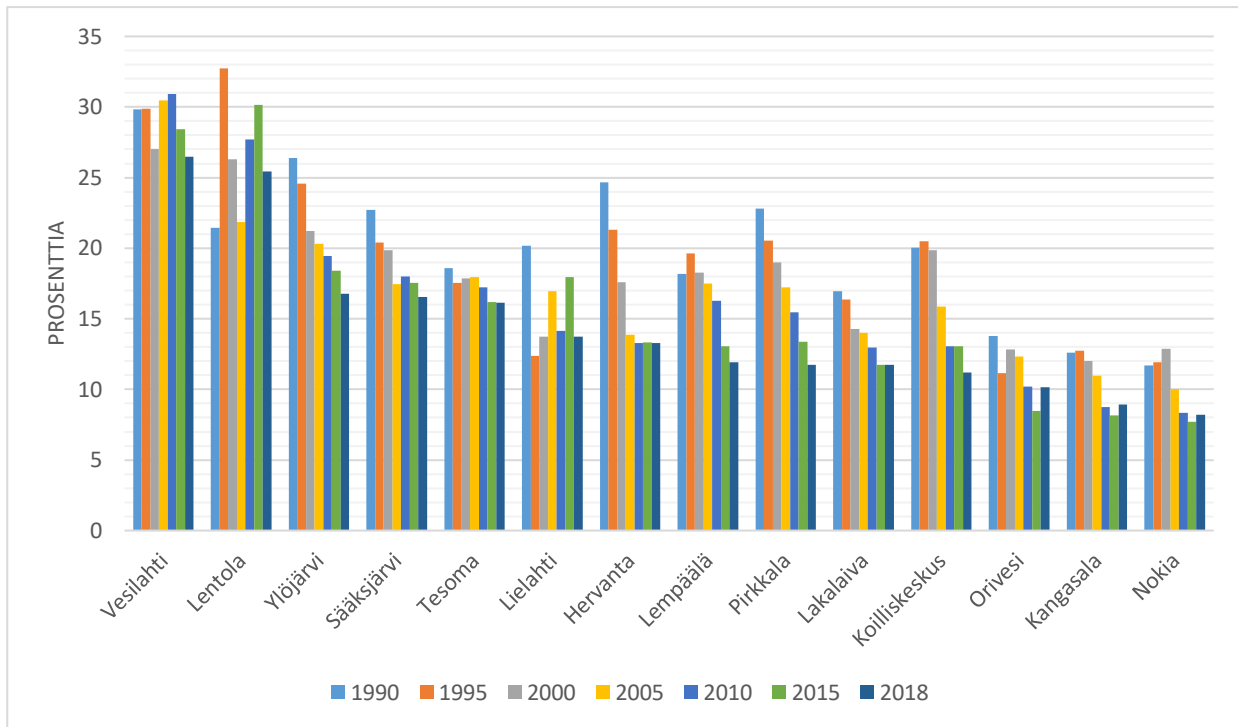
Alle 30-vuotiaiden asukkaiden sijoittumista koko seudulla on havainnollistettu jakamalla ikäryhmä edelleen kahteen osaan: alle 18-vuotiaisiin sekä 18-29-vuotiaisiin. Kuvassa 4 on esitetty alle 18-vuotiaiden osuus ruuduissa. Alle 18-vuotiaiden osuus ei keskusta-alueilla kohoa kovin suureksi. Poikkeuksena tästä on Vesilahti, jossa on selvästi alueita, joilla alle 18-vuotiaat muodostavat suuren osan väestöstä.

Kuva 4. Alle 18-vuotiaiden osuus väestöstä Tampereen kaupunkiseudulla 250 x 250 metrin ruuduissa.

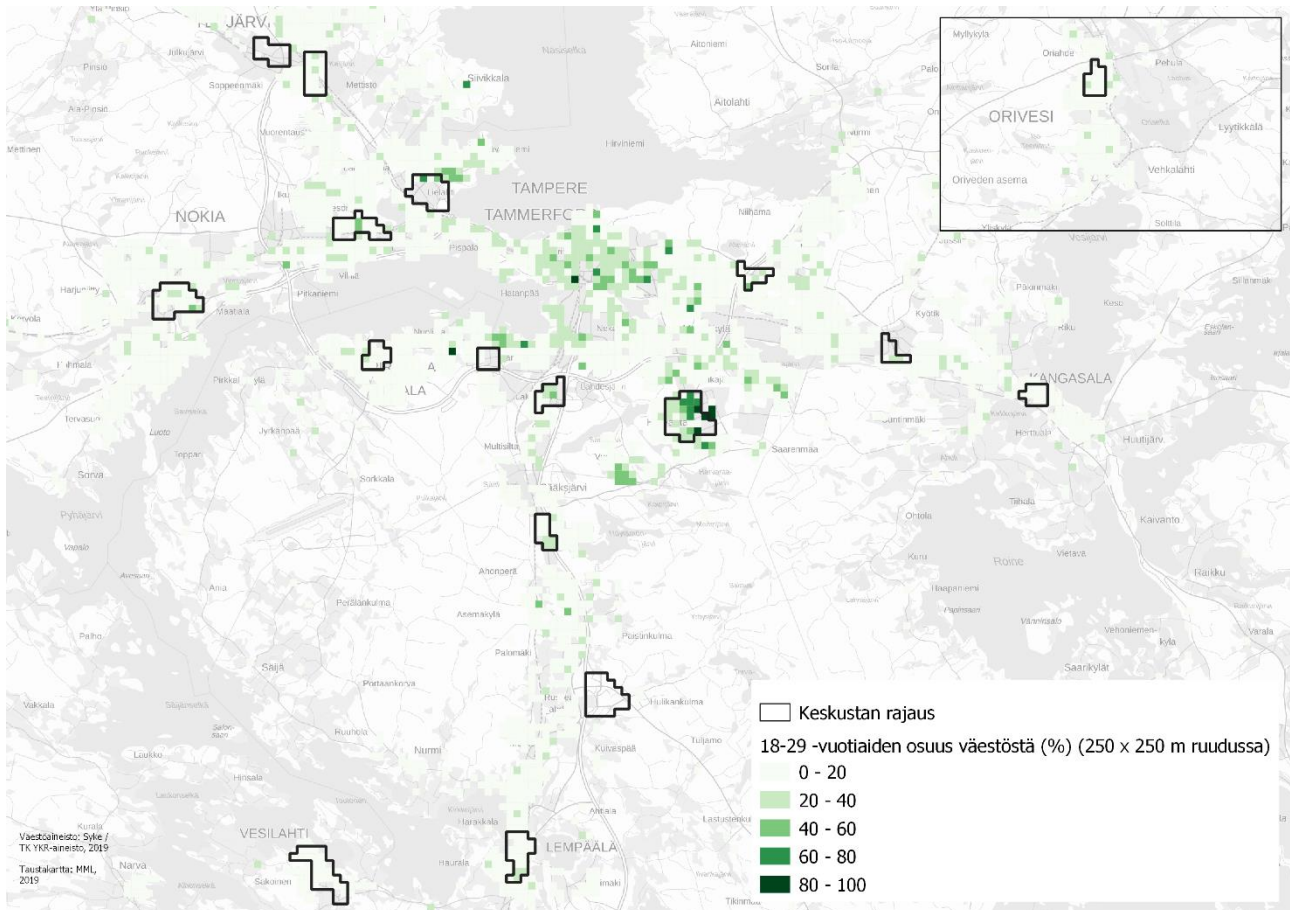
Alle 18-vuotiaiden asukkaiden osuuden kehitys vuosina 1990-2018 on esitetty kuviossa 11. Yhdessä keskuksessa ei ole havaittavissa selvää nousutrendiä, vaan alle 18-vuotiaiden lasten osuus kokonaisväestöstä on yleisesti laskenut keskustoissa. Vesilahti on ollut tässä vertailussa kärkisijalla jo vuodesta 1990, joskin alle 200 asukkaan Lentola on myös ollut ajoittain suurin alle-18-vuotiaiden osuutta vertailtaessa.

Vuonna 2018 alle 18-vuotiaiden osuus oli korkein Vesilahdella ja Lentolassa, kummassakin yli neljännes keskuksen koko väestöstä. Lasten osuus väestöstä oli alhaisin Nokialla ja Kangasalla, jossa alle 18-vuotiaita oli alle 10 prosenttia keskuksen väestöstä. Muissa keskuksissa lasten osuus keskuksen väestöstä oli 10–20 prosenttia.

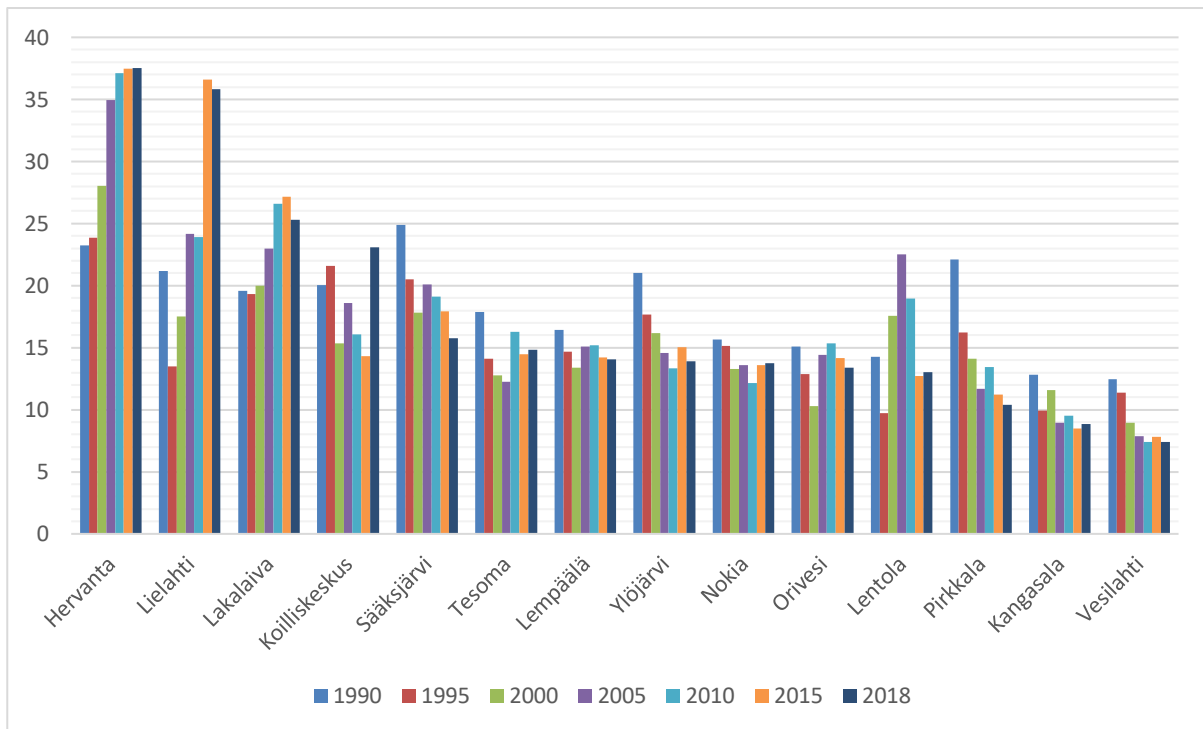
Kuvio 11. Alle 18-vuotiaiden osuus keskuksen väestöstä 1990–2018.

Kuva 5 esittää 18-29-vuotiaiden osuutta ruuduittain koko seudun tasolla. Tässä tarkastelussa Hervanta erottuu koko seudun tasolla tämän ikäluokan tiivistymänä. Myös Lielahden muutamissa asu-
tuissa ruuduissa on suhteellisen paljon 18-29 –vuotiasta väestöä. Muut seudun keskustat eivät näyt-
täydy tämän ikäluokan asuinalueina.

Kuva 5. 18-29 vuotiaiden osuus väestöstä Tampereen kaupunkiseudulla 250 x 250 metrin ruuduissa.

18-29 -vuotiaiden osuus on kasvanut selvästi vuosina 1990-2018 Hervannassa sekä väestöltään suhteellisen vähäisessä Lielahdessa (kuvio 12.). Myös Lakalaivassa ja viime vuosina myös Koilliskeskuksessa on tapahtunut kasvua tämän ikäluokan osuudessa.

Kuvio 12. 18-29 vuotiaiden osuus keskuksen väestöstä 1990–2018.

Edellä esitettyjen kuvaajien perusteella keskusten ikäjakaumasta ja sen kehityksestä saadaan melko kattava kuva. Kangasalan keskustassa on barometrin keskuksista vanhin väestö: yli 65-vuotiaita on yli puolet keskuksen väkiluvusta ja huomattavasti enemmän kuin koko kunnassa. Lapsia ja nuoria on selvästi muuta seutua vähemmän. Kangasalan Lentolassa puolestaan on barometrin nuorin väestö: lapsia ja nuoria on selvästi muuta kuntaa ja seutua enemmän, ja yli 65-vuotiaita melko vähän. Lentolan väestö on kuitenkin hyvin pieni.

Suurimmassa osassa muitakin kuntakeskuksia, Lempäälässä, Nokialla, Orivedellä, Pirkkalassa ja Ylöjärvellä, keskuksen väestö on melko ikääntynyttä. Keskuksissa on selvästi kuntien tasoja ja koko seudun keskiarvoa enemmän yli 65-vuotiaita. Alle 30-vuotiaita on keskuksissa pienempi osuus koko väestöstä kuin koko kunnassa ja alle 18-vuotiaita on 10–20 prosenttia keskusten väestöstä. Vesilahden keskusta on kuitenkin poikkeus kuntakeskusten joukossa: siellä lapsia on yli neljännes väestöstä, ja vaikka alle 30-vuotiaiden osuus on laskenut ja yli 65-vuotiaiden osuus kasvanut, heitä on suunnilleen saman verran keskustassa kuin koko kunnassa. Seudun mittakaavassa Vesilahden väestö on nuorta.

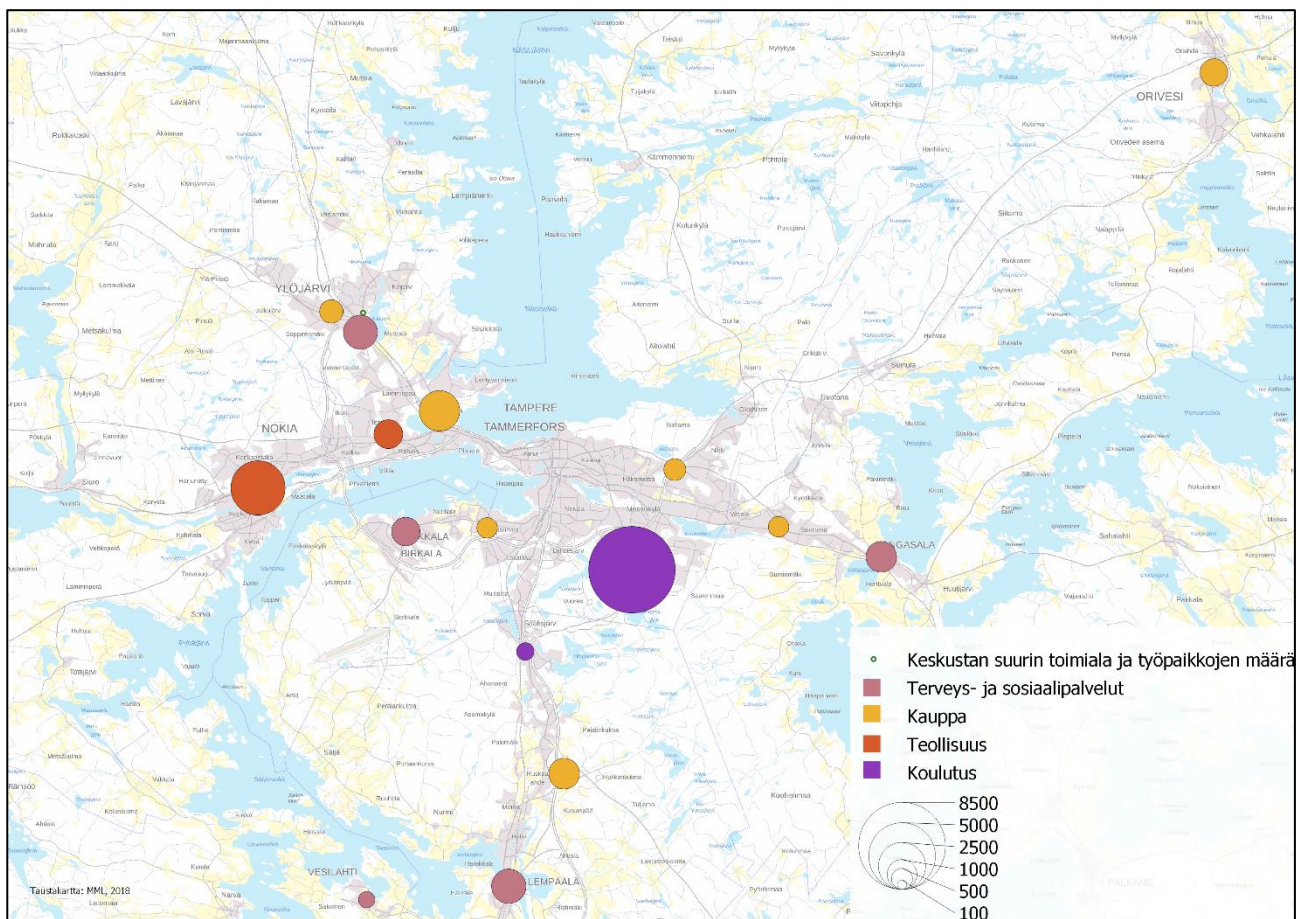
Alakeskuksista Sääksjärvellä, Koilliskeskuksessa, Lakalaivassa ja Tesomalla ikäjakauma on samantapainen kuin kuntakeskuksissa: yli 65-vuotiaita on enemmän ja alle 30-vuotiaita on vähemmän kuin muussa kunnassa, ja alle 18-vuotiaita 10–20 prosenttia. Hervannassa ja Lielähdessä puolestaan on 18–29-vuotiaita nuoria aikuisia muita keskuksia enemmän ja yli 65-vuotiaita muita vähemmän.

Marjamäen, Partolan ja Elovainion väestöprofiileista ei voida keskusten pienen koon vuoksi sanoa kovinkaan paljon. Väestöä on keskusta-alueella hyvin vähän, mutta se on melko nuorta. Pienetkin muutokset asukkaissa näkyvät selkeästi tilastoissa.

4.2 Toimialat

Keskustat voidaan jaotella ryhmiin suurimman työllistävän toimialan mukaan. Tässä työssä seudun työpaikat on jaoteltu Tilastokeskuksen TOL 2008 -toimialaluokittelun mukaan (ks. Tilastokeskus). Uusimmat saatavilla olevat paikkatietomuotoiset työpaikkojen toimialatiedot olivat barometria tehtäessä vuodelta 2015 (YKR, SYKE ja Tilastokeskus). Jaottelemalla keskukset luokkiin pelkkien toimintojen mukaan voidaan saada hyvinkin erilaisia keskuksia samaan luokkaan, jolloin niiden vertailu pelkästään luokan sisällä tai tämän luokittelun mukaan ei ole välttämättä tarkoituksenmukaista, mutta vaikuttaa yhtä kaikki voimakkaasti keskusten kokonaisprofiilien muodostumiseen.

Lähes jokaisessa keskustassa on erotettavissa selvästi suurin työllistävä toimiala. Suurimman toimialan mukaan keskukset voidaan luokitella kaupan, terveys- ja sosiaalipalveluiden, koulutuksen ja teollisuuden keskuksiin. Keskukset on esitetty kartalla luokiteltuina niiden päätoimialan mukaan kuvassa 5.

Kuva 6. Keskukset luokiteltuina suurimman työllistävän toimialan mukaan.

Kuntakeskukset ovat melko hyvin erotettavissa muista alakeskuksista pelkkien työpaikkakuvaajien perusteella, koska niissä työpaikat jakaantuvat toimialojen kesken melko tasaisesti ja julkisen hallinnon työpaikkojen osuus korostuu. Alakeskuksissa työllistäviä toimialoja on yleensä vähemmän ja monet pienemmät keskukset ovat työpaikkojen jakautumisen perusteella vahvasti kaupallisia keskittymiä. Seuraavissa alaluvuissa avataan näitä ryhmittelyjä enemmän ja vertaillaan keskuksia toisiinsa niiden sisällä.

4.2.1 Kaupan keskukset

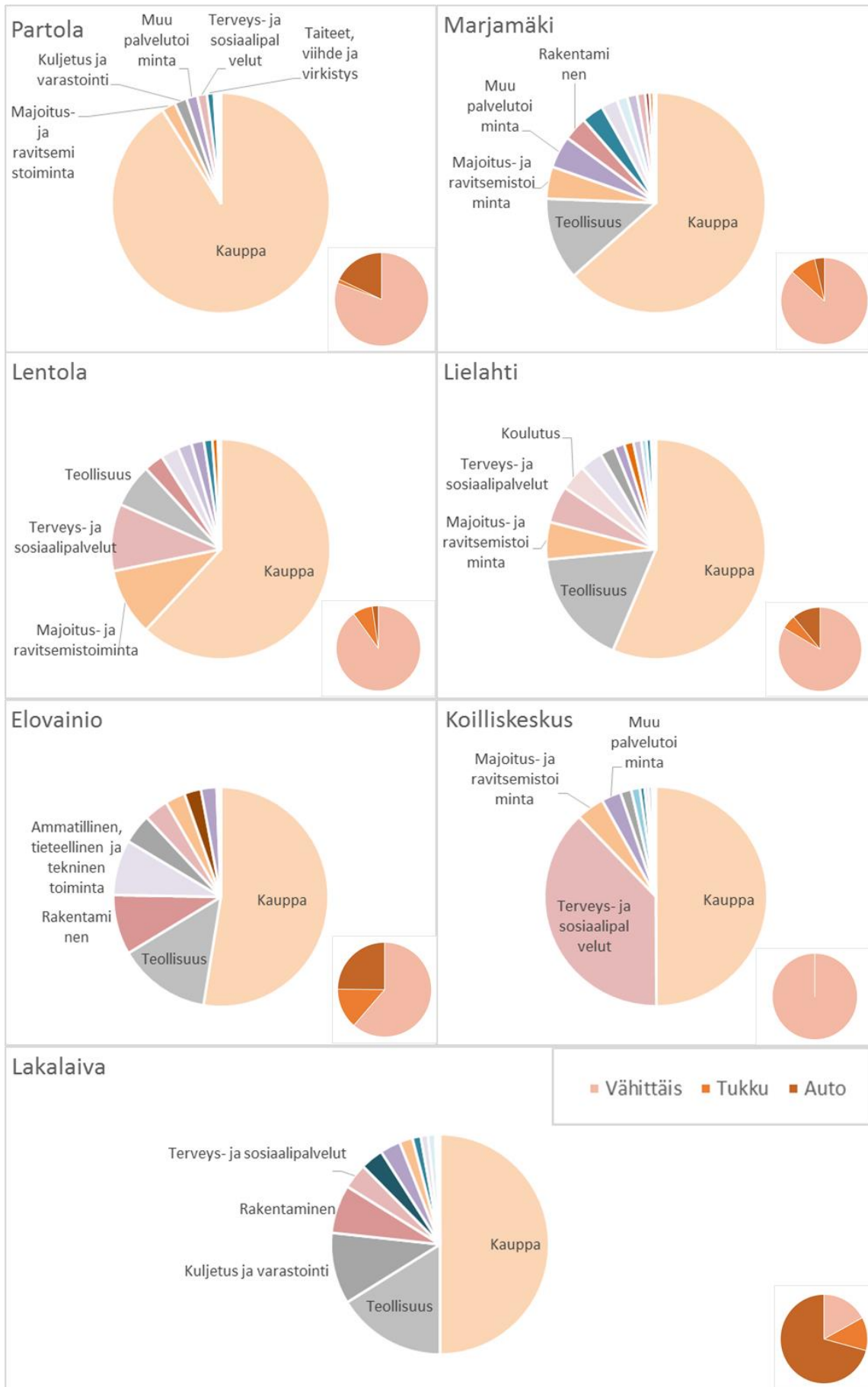
Kaupan ala on suurin työllistäjä Partolassa, Marjamäessä, Lentolassa, Lielahdessa, Elovainiossa, Koilliskeskuksessa, Lakalaivassa sekä Oriveden keskustassa (kuvio 12). Toimialajakaumien lisäksi kunkin keskuksen osalta esitetään kuvaajan oikeassa alakulmassa kaupan alan jakauma vähittäiskaupan, tukkukaupan ja autokaupan kesken. Kaikki kaupalliset keskukset ovat melko pieniä niin väki- kuin työpaikkamääriltäänkin.

Partolassa peräti 95 prosenttia työpaikoista sijoittuu kaupan alalle: muiden toimialojen työpaikkoja on siellä vain joitakin yksittäisiä ja monien toimialojen työpaikkoja ei ole ollenkaan. Marjamäessä kaupan ala käsittää 63 prosenttia kaikista keskuksen työpaikoista. Teollisuus on toiseksi suurin työllistäjä. Myös Lentolassa kaupan alalle sijoittuu hieman yli 60 prosenttia keskuksen työpaikoista. Lentolassa toiseksi ja kolmanneksi suurimmat työllistäjät melko yhtäläisillä osuuksilla ovat majoitus- ja ravitsemistoiminta sekä terveys- ja sosiaalipalvelut, joten se profiloituu vahvasti palvelukeskukseksi.

Lielahdessa kaupan alan osuus työpaikoista on 56 prosenttia ja sinne sijoittuu myös lukumäärällisesti selvästi suurin osa kaupan alan työpaikoista seudulla: siihen verrattuna muiden kaupan keskusten merkitys on melko vähäinen. Lielahdessa selvästi toiseksi suurin työllistäjä on teollisuus. Elovainiossa kaupan alalle sijoittuu 53 prosenttia keskuksen työpaikoista ja myös siellä teollisuus on toiseksi suurin työllistäjä.

Sekä Koilliskeskuksessa että Lakalaivassa kaupan ala työllistää puolet keskuksessa työssäkäyvistä. Koilliskeskuksessa koko toimialajako on hyvin suppea, sillä kolme neljäsosaa muista kuin kaupan alan työpaikoista sijoittuu terveys- ja sosiaalipalveluiden alalle ja näin ollen vain 12 prosenttia työpaikoista jakautuu kaikkien muiden toimialojen kesken. Lakalaiva profiloituu kaupan lisäksi myös teolliseksi keskittymäksi teollisuuden, kuljetuksen ja varastoinnin sekä rakentamisen työllistäessä seuraavaksi eniten ihmisiä.

Kaikissa muissa keskuksissa paitsi Lakalaivassa vähittäiskauppa on kaupan alalla suurin toimiala. Koilliskeskuksessa kaikki kaupan alan työpaikat ovat vähittäiskaupan alalla eikä tukku- tai autokauppa ole keskuksessa lainkaan. Lakalaivassa hieman yli 70 prosenttia kaupan alan työpaikoista sijoittuu autokauppaan.

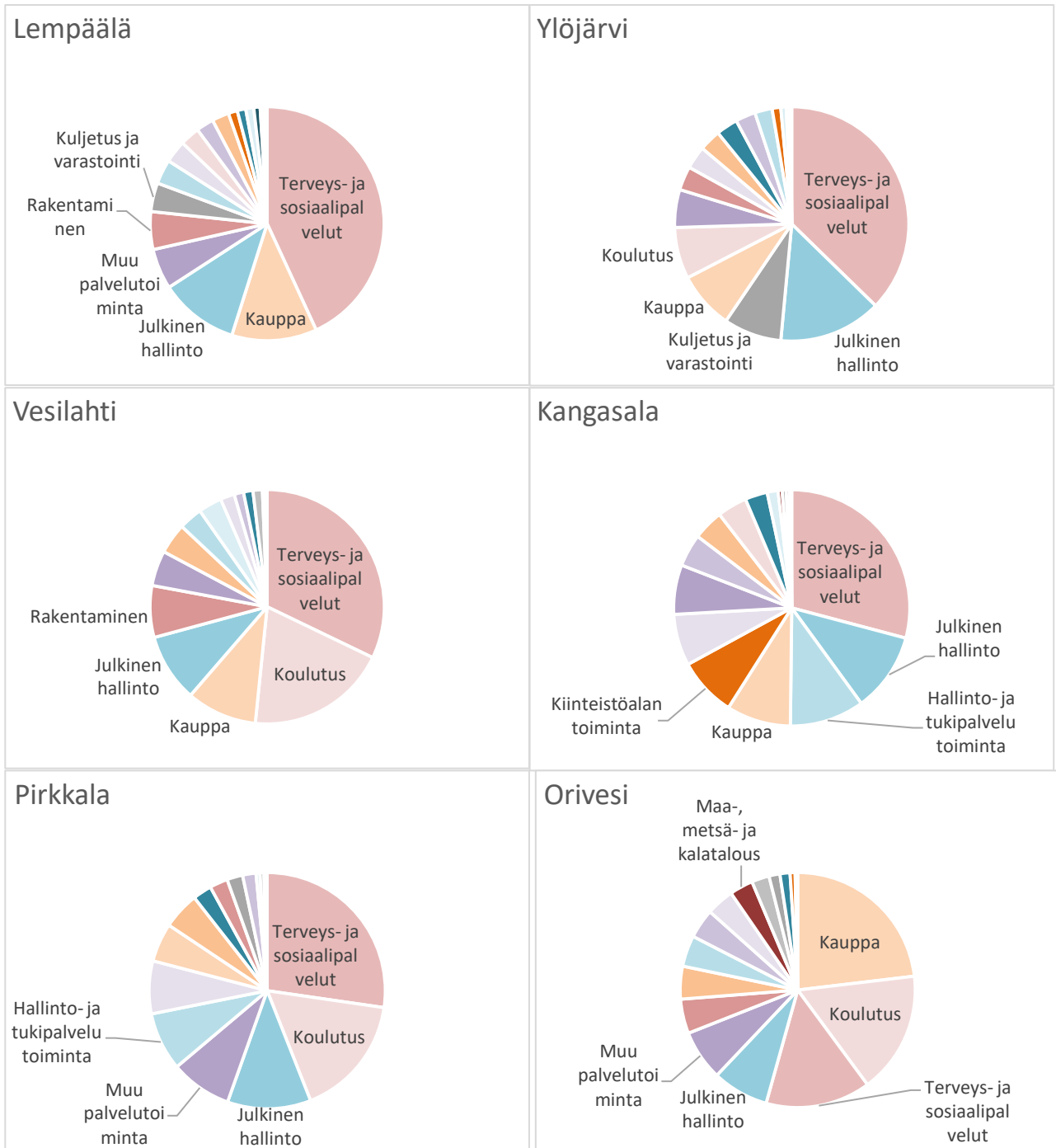
Kuvio 12. Kaupan keskusten toimialajakaumat 2015.

4.2.2 Terveys- ja sosiaalipalveluiden keskuksset

Terveys- ja sosiaalipalvelut on suurin työllistäjä Lempäälän, Ylöjärven, Vesilahden, Kangasalan ja Pirkkalan keskustoissa (kuvio 13). Myös julkinen hallinto on muihin keskustoihin verrattuna suuri työllistäjä, mikä selittyy kaikkien luokkaan sijoittuneiden keskusten kuntakeskusstatuksella. Lisäksi kaupan ala ja koulutus työllistävät paljon ihmisiä ja keskuksset profiloituvat täten palvelukeskuksiksi. Kangasalla kiinteistöalan toiminta työllistää selvästi enemmän ihmisiä kuin muissa keskuksissa.

Ylöjärvellä on Hervantaa lukuun ottamatta koko seudun keskuksista eniten julkisen hallinnon työpaikkoja. Pirkkalassa sijaitsee huomattava osa koulutuksen työpaikoista seudulla. Vesilahti on muita huomattavasti paljon pienempi työllistäjä. Teollisuus on hyvin vähäinen työllistäjä kaikissa terveys- ja sosiaalipalveluiden luokan keskuksissa.

Oriveden keskustassa kaupan ala on terveys- ja sosiaalipalveluita suurempi työllistäjä. Muuten työpaikkojen toimialajako on kuntakeskukselle tyypillinen, eli melko tasainen, eikä kaupan ala ole kovin selvästi suurin työllistäjä, joten Oriveden keskustaa on hyödyllisempää vertailla muiden kuntakeskusten kuin kaupallisten keskittymien kanssa. Kuntakeskukselle tyypillisesti myös koulutus sekä julkinen hallinto työllistävät suuren osan keskuksessa työssäkäyvistä. Koulutuksen parissa työskentelevien määrä on koko seudunkin tasolla huomattava. Orivedellä alkutuotannon eli maa-, metsä- ja kalatalouden osuus työpaikoista on suurempi kuin muissa keskustoissa.

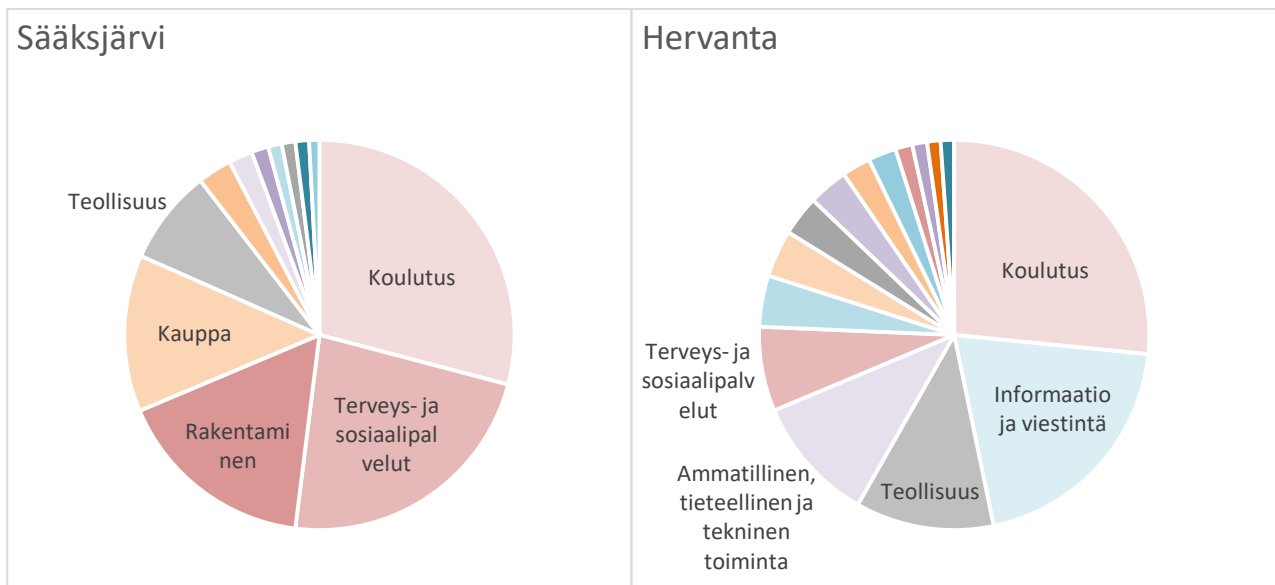

Kuvio 13. Terveys- ja sosiaalipalveluiden keskusten toimialajakaumat 2015.

4.2.3 Koulutuksen keskukset

Sääksjärveä ja Hervantaa yhdistää koulutuksen suuri työllistämisaikutus keskuksessa, mutta siihen yhtäläisyydet jäävätkin (kuvio 14). Suuri ero keskustusten väkiluvuissa näkyy myös työpaikoissa selvästi: Hervannassa sijaitsee määrällisesti selvästi enemmän työpaikkoja kuin seudun muissa keskuksissa, kun taas Sääksjärvi on toiseksi pienin työllistäjä keskustusten vertailussa. Sääksjärvellä koulutuksen lisäksi muita suuria toimialoja ovat terveys- ja sosiaalipalvelut, rakentaminen ja kauppa melko saman suuruusilla osuuksilla, ja keskus profiloituu tavalliseksi melko suppean, mutta tasaisen toimialajaon alakeskukseksi. Sääksjärvellä työpaikkoja on yhteensä määrällisesti vähän, mutta koulutuksen työpaikkoja on siellä seudullisestikin merkittävä määrä.

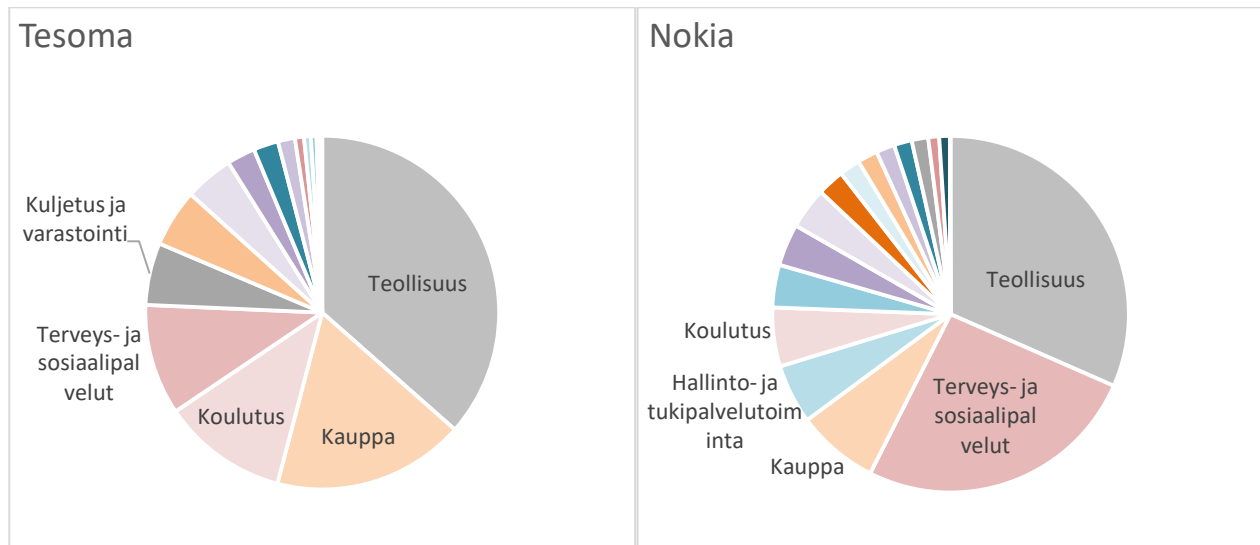
Hervannassa seuraavaksi suurimmat toimialat ovat muihin keskuksiin verrattuna poikkeuksellisesti informaatio ja viestintä, teollisuus sekä ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta, ja Hervanta profiloituu seudun ainoaksi tietotyön keskukseksi. Hervannassa on paljon myös teollisuuden sekä terveys- ja sosiaalipalveluiden työpaikkoja, mutta kaupan ala työllistää siellä suhteellisen vähän ihmisiä.

Kuvio 14. Koulutuksen keskusten toimialajakaumat 2015.

4.2.4 Teollisuuden keskukset

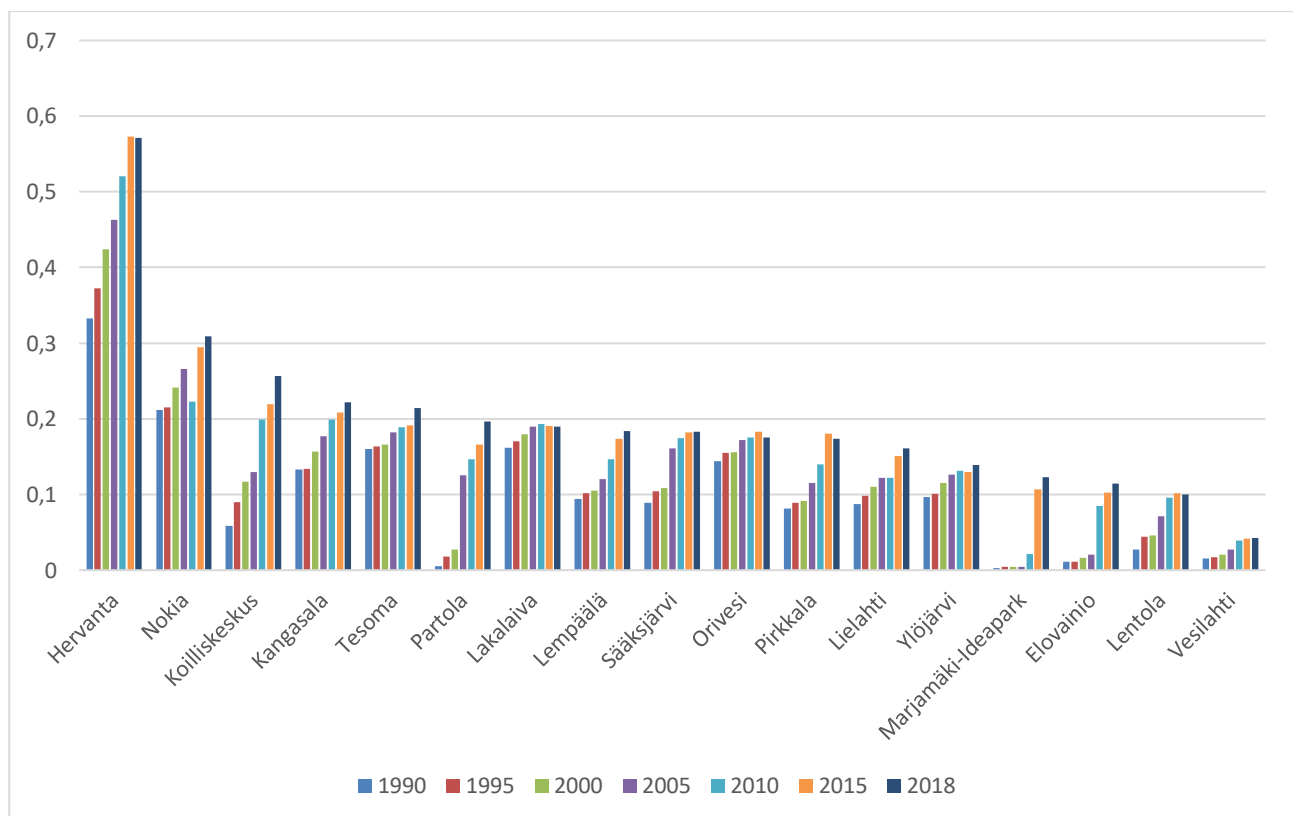
Tesomalla ja Nokialla teollisuus on suurin työllistävä toimiala: kummassakin teollisuuden työpaikkojen osuus on noin kolmasosa kaikista työpaikoista (kuvio 15). Nokialla on myös määrällisesti eniten teollisuuden työpaikkoja seudun keskuksista, kuten myös terveys- ja sosiaalipalveluiden, koulutuksen sekä muun palvelutoiminnan. Poikkeuksellisen suurta teollisuuden työllistävää vaikutusta lukuun ottamatta Nokian keskusta onkin hyvin tyypillisesti toimialoiltaan jakautunut kuntakeskus, ja Hervannan jälkeen seudun suurin työllistäjä. Tesomalla teollisuuden jälkeen seuraavaksi eniten ihmisiä työllistävät toimialat ovat kauppa, koulutus sekä terveys- ja sosiaalipalvelut.

Kuvio 15. Teollisuuden keskusten toimialajakaumat 2015.

4.3 Rakennuskanta

Keskustojen rakennuskannan volyymia kuvaamaan on käytetty keskustojen kerrosalan suhdetta alueen maapinta-alaan, eli laskennallista aluetehokkuutta (kuvio 16). Aluetehokkuus on läpi mitatun ajanjakson ollut korkein Hervannassa ja toiseksi korkein Nokian keskusta-alueella. Rakennuskannan volyymi on kasvanut keskuksissa suhteellisen tasaisesti vuodesta 1990 alkaen, joskin kasvu on ollut joissain keskuksissa erityisen voimakasta 2010-luvulla. Kaupan alueiden, kuten Partolan, Marjamäki-Ideaparkin ja Elovainion osalta voidaan alueiden huomata olleen lähes tyhjiä ennen paljon kerrosalaa sisältävien kauppakeskusten rakentamista.

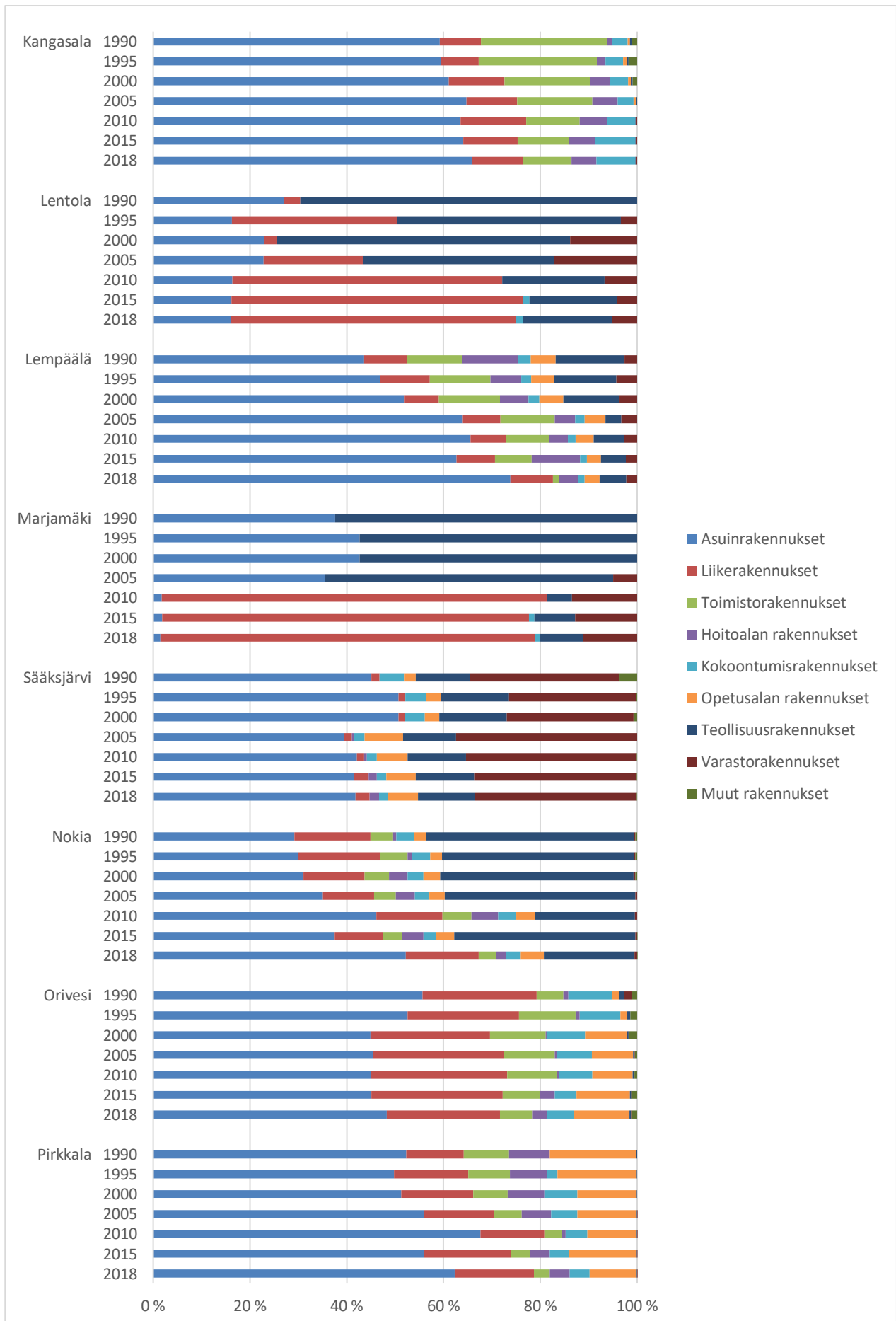

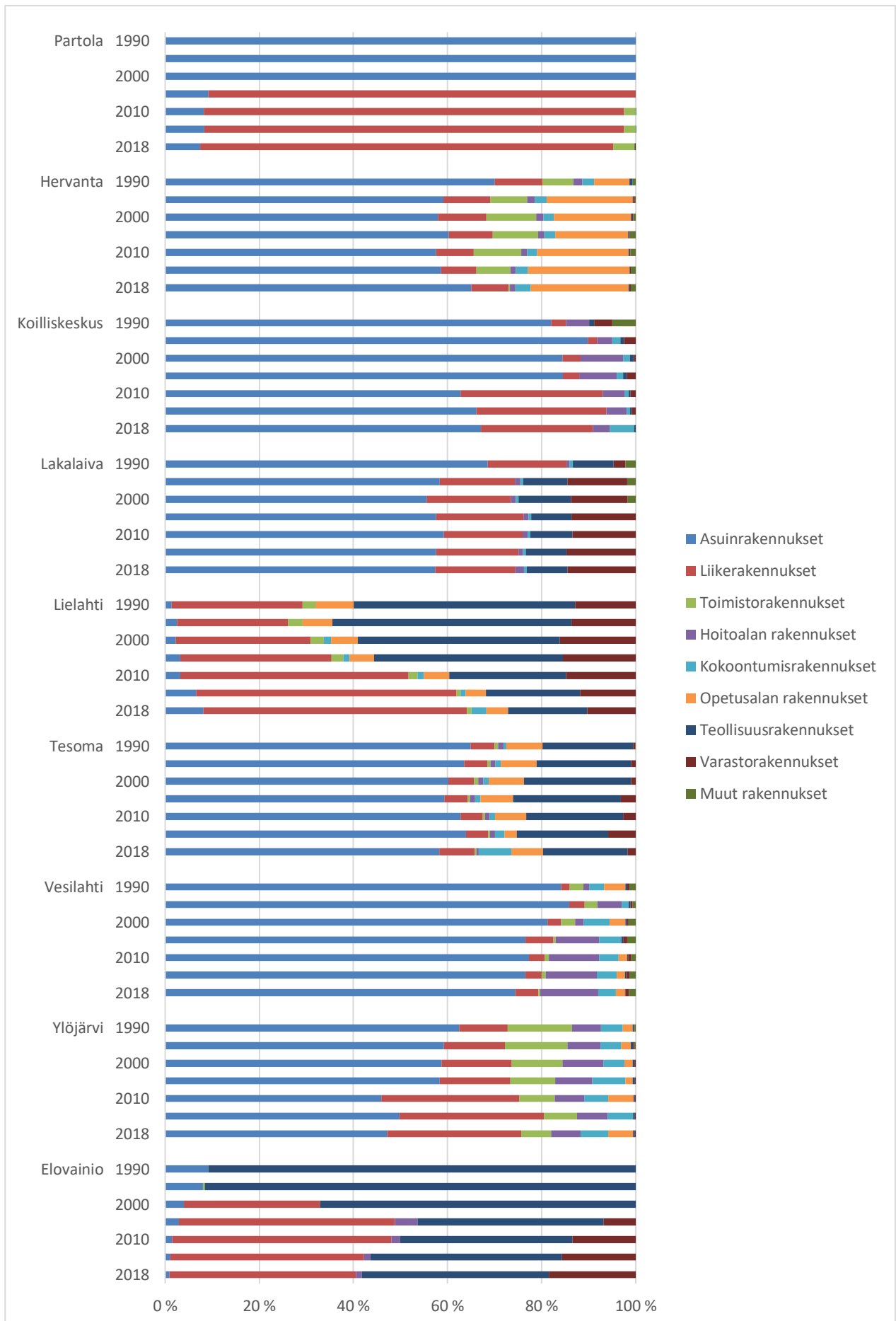
Kuvio 16. Keskusta-alueen aluetehokkuus (k-m2/ maa-ala m2)

Kuviossa 17 on kuvattu keskusten rakennusten kerrosalojen suhteet rakennustyypeittäin vuosien 1990-2018 välillä. Suurimmassa osassa keskuksista asuinkerrosalaa oli vuonna 2018 yli puolet kaikesta kerrosalasta. Nämä keskukset ovat hallinnollisia kunta- ja aluekeskuksia. Asuinrakennusten kerrosalan osuus kaikesta kerrosalasta on suurin Vesilahdella ja Lempäälässä, joissa se on yli 70 prosenttia. Orivedellä ja Sääksjärvellä asuinkäytössä on hieman alle puolet rakennusten kerrosalasta, mutta asuminen on kuitenkin suurin yksittäinen rakennustyyppi. Kerrosalassa mitattuna Nokialla ja Tesomalla on huomattavan paljon myös teollisuusrakennuksia. Sääksjärvellä ja Lakalaivassa puolestaan on paljon varastokerrosalaa, ja Hervannassa opetusalan rakennuksia.

Kaupallisissa keskittymissä Lentolassa, Marjamäessä, Partolassa, Lielahdessa ja Elovainiossa asuin-kerrosalan osuus on huomattavan alhainen: näissä keskuksissa liikerakennusten kerrosala on suurin. Myös teollisuus- ja varastorakennuksia on kerrosalassa mitattuna paljon muissa, paitsi Partolassa. Kaupallisissa keskittymissä ei usein ole ollenkaan toimisto-, kokoontumis-, hoitoalan tai opetusalan rakennuksia.

Rakennustyyppijakauman kehityksessä on havaittavissa kehityskulku asuinkerrosalan osuuden lisääntymisestä erityisesti Lempäälässä ja Nokialla sekä pienemmissä määrin myös Kangasalla ja Pirkkalassa. Tasaisempaa jakauman kehitys on ollut Sääksjärvellä, Orivedellä, Lakalaivassa, Tesomalla, Vesilahdessa, Ylöjärvellä sekä myös Hervannassa, joka suuresta kasvustaan huolimatta on pysynyt rakennustyyppijakaumaltaan suhteellisen samanlaisena. Kaupallisten toimialojen keskuksissa on havaittavissa liikerakennusten kerrosalan selvää kasvua.

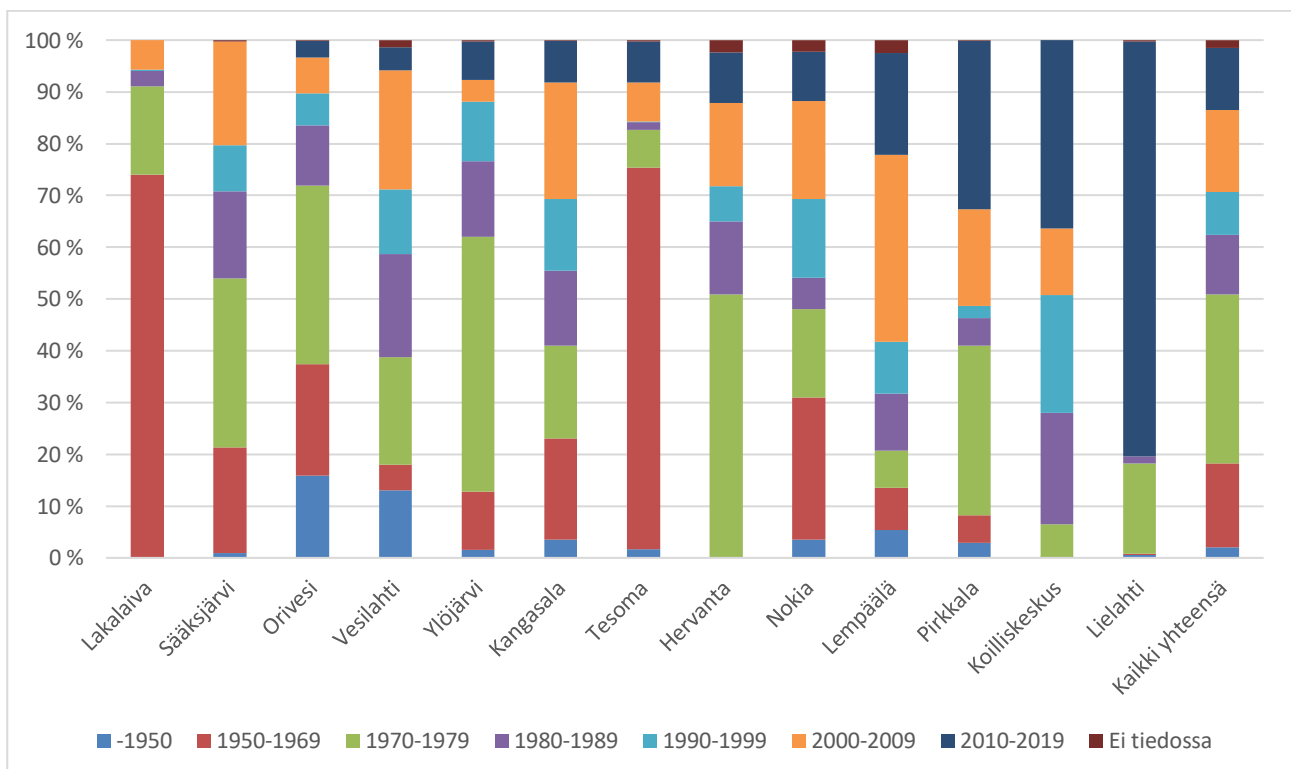

Kuvio 17. Keskusten rakennustyyppijakaumat kerrosneliömäärien mukaan 2018.

Keskustojen asuntotyyppejä on tarkasteltu ohessa asuntojen iän, talotyyppin, huoneluvun sekä hallintaperusteen mukaan. Asuinhuoneistotiedot on saatu Väestörekisterikeskuksen toimittamasta poikkileikkausaineistosta maaliskuulta 2019. Keskukset, joissa sijaitsee alle 100 asuntoa eli Lentola, Marjamäki-Ideapark, Partola ja Elovainio, on jätetty pois seuraavista kuvaajista, koska niiden jakautumista ei voida tehdä luotettavia päätelmiä huoneistojen lukumäärän ollessa niin pieni. Näissä keskuksissa on kuitenkin melko paljon omakotitaloja ja iso osa rakennuksista on melko uusia.

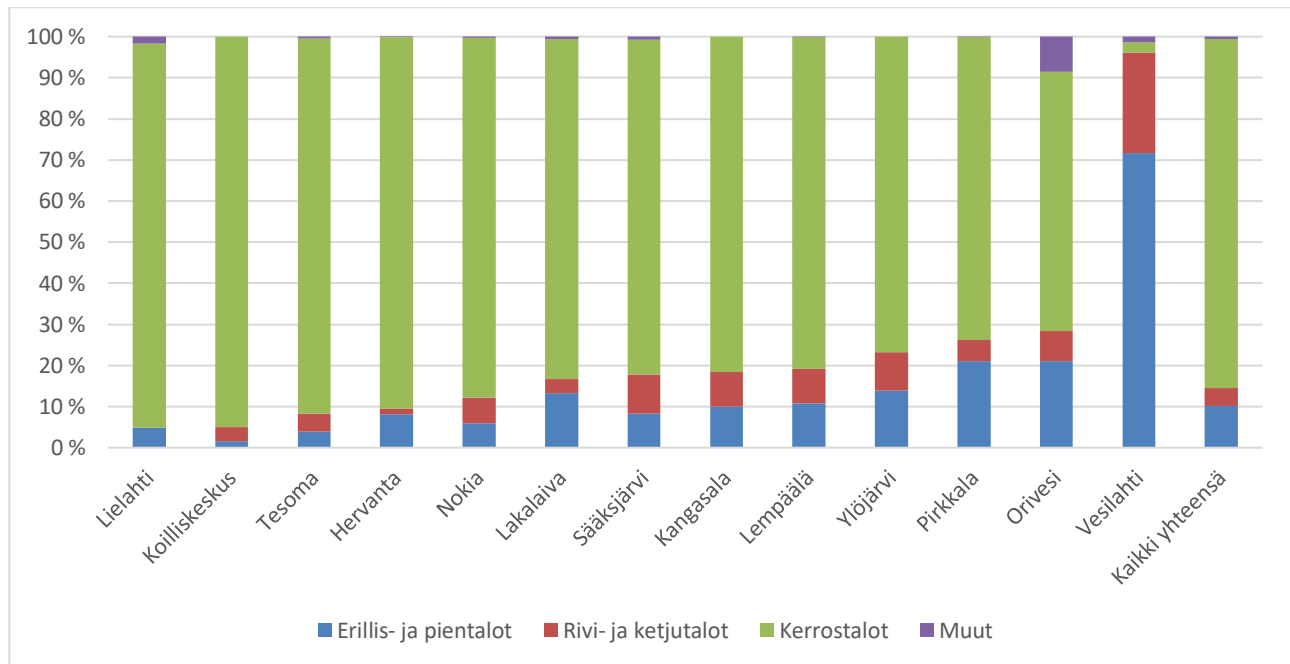
Orivedellä ja Vesilahdella noin 15 prosenttia asunnoista on rakennettu ennen vuotta 1950, mikä on muihin keskuksiin verrattuna melko paljon (kuvio 18). Suurin osa Oriveden asuinhuoneistoista on kuitenkin rakennettu 1970-luvulla ja Vesilahdella jakauma on melko tasainen. Lakalaivan ja Tesoman asunnoista selkeästi suurin osa, noin kolme neljäsosaa, on rakennettu 1950- ja 1960-luvuilla. Hervannan ja Ylöjärven asuinrakennuksista iso osa on rakennettu 1970-luvulla. Lempäälän asunnoista selvästi suurin osa on rakennettu 2000-luvulla, etenkin vuosina 2000–2009. Pirkkalan, Koilliskeskuksen ja etenkin Lielahden asuinrakennuksista suuri osa on rakennettu tällä vuosikymmenellä: Lielahden asunnoista 80 prosenttia on rakennettu vuoden 2009 jälkeen. Lielahdessa ja Pirkkalassa on myös paljon 1970-luvulla rakennettuja asuntoja, kun taas Koilliskeskuksessa asunnot ovat pääsääntöisesti sitä uudempia. Nokian, Kangasalan ja Sääksjärven jakaumat ovat melko tasaisia, joskaan Sääksjärvellä ei ole rakennettu viime vuosina juurikaan uusia asuntoja. Lakalaivassa ei ole rakennettu ollenkaan asuntoja 2010-luvulla.

Kuvio 18. Keskusten asuinrakennusten rakennusvuosijakauma 2019.

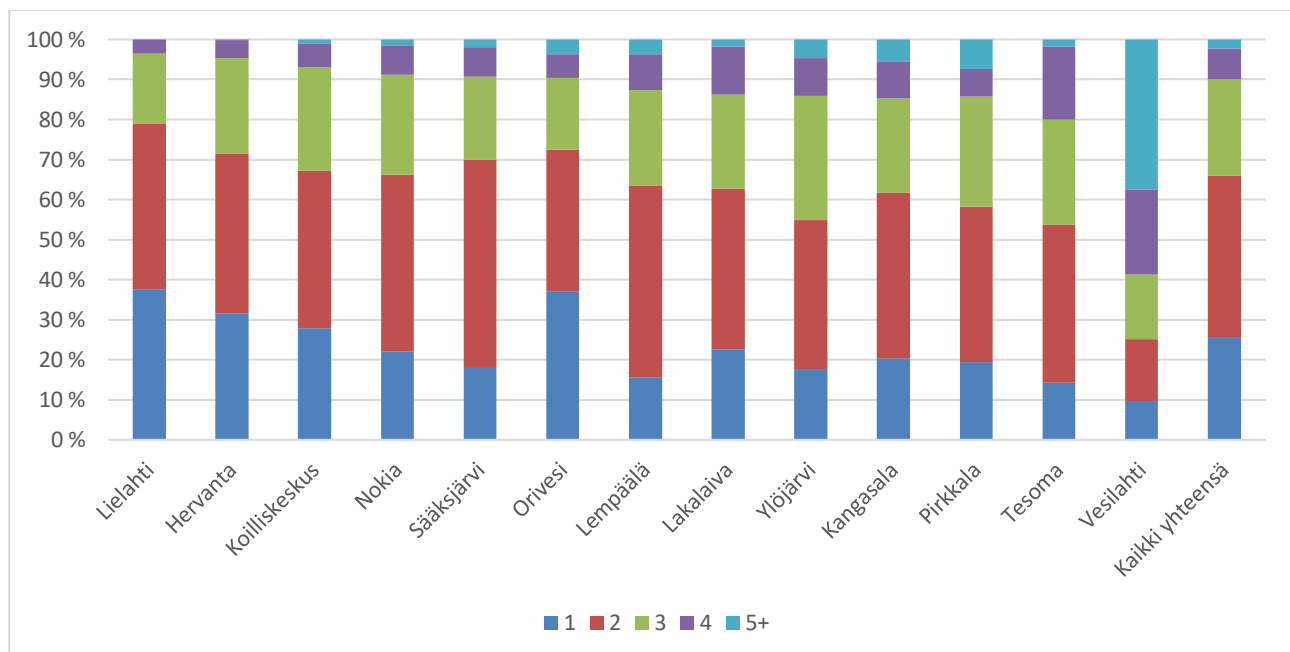
Talotyyppijakauma on melko samanlainen kaikissa muissa keskustoissa, paitsi Vesilahdella (kuvio 19). Muissa keskustoissa selvästi suurin osa asunnoista sijaitsee kerrostaloissa, kun taas Vesilahdella yli 70 prosenttia asunnoista on omakotitaloissa ja lähes 25 prosenttia rivitaloissa. Myös Orivedellä,

Pirkkalassa ja Ylöjärvellä on muihin keskuksiin verrattuna melko paljon omakoti- ja rivitaloasuntoja: yli 20 prosenttia kaikista asunnoista. Koilliskeskuksessa, Lielahdessa ja Tesomalla kerrostaloasuntoja on yli 90 prosenttia kaikista asunnoista.

Kuvio 19. Keskusten asuinhuoneistojen talotyyppijakauma 2019.

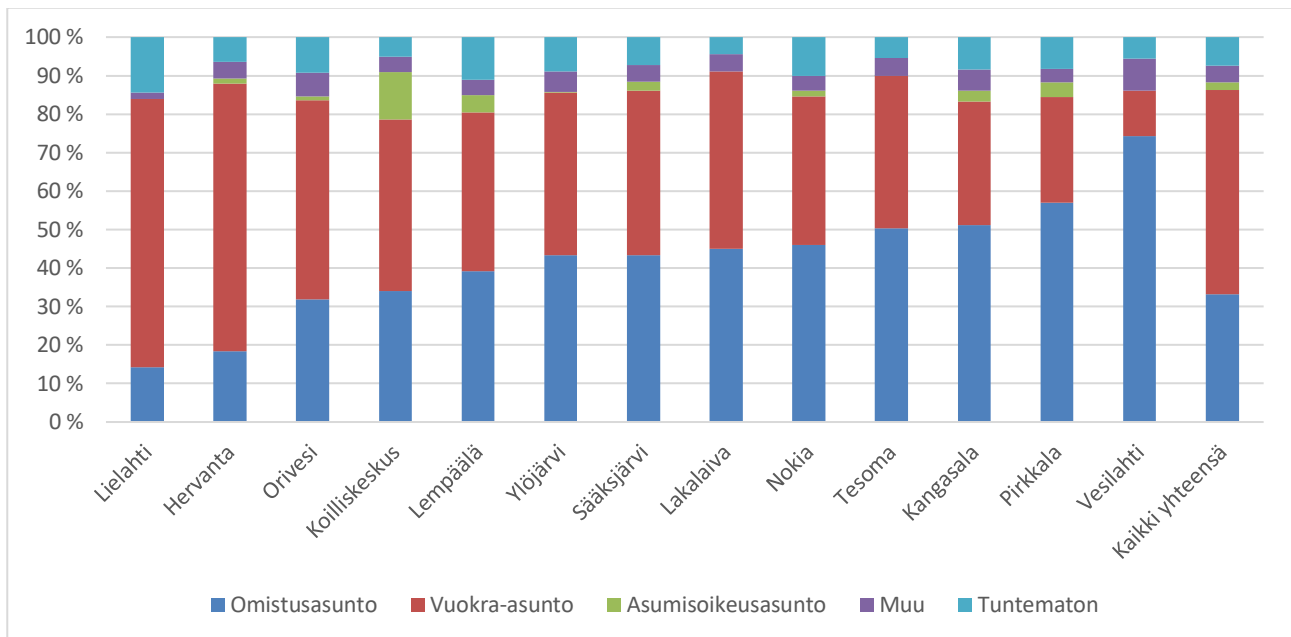
Myös huoneistojen koko on melko tasainen kaikissa muissa keskuksissa, paitsi Vesilahdella, jossa on selvästi suurempia asuntoja kuin muualla (kuvio 20). Tesomallakin asunnot ovat hieman muita keskuksia suurempia huoneluvultaan. Lielahdessa, Hervannassa ja Orivedellä on muita hieman enemmän yksiöitä. Kaksioita on huoneistotyypeistä eniten.

Kuvio 20. Keskusten asuinhuoneistojen huonelukujakauma 2019.

Hallintaperusteita tässä tarkasteltaessa osa alun perin erikseen luokitelluista hallintaperusteista on laskettu yhteen. ”Omistusasunto” kuviossa 21 tarkoittaa sitä, että asunnon haltija omistaa rakennuksen tai huoneiston osakkeet ja ”muu”-nimikkeen alle on laskettu yhteen työsuhdeasunnot sekä muut asumisen perusteet.

Omistusasuntoja on eniten Vesilahdella ja Pirkkalassa. Vesilahdella omistusasuntojen osuus on yli 70 prosenttia kaikista asunnoista, ja Pirkkalassakin lähes 60 prosenttia. Vuokra-asuntoja on eniten, 60–70 prosenttia kaikista asunnoista, Lielahdessa ja Hervannassa. Koilliskeskuksessa on muita keskuksia huomattavasti paljon enemmän asumisoikeusasuntoja.

Kuvio 21. Keskusten asuinhuoneistojen hallintaperustejakauma 2019.

Vesilahti erottuu asuntoprofiililtaan muista keskuksista selvästi: siellä suurin osa asunnoista on omakoti- tai rivitaloissa, huoneistokoot ovat suurimpia ja omistusasuntojen osuus on korkein. Myös asumisen osuus kaikesta kerrosalasta on hyvin korkea, noin 75 prosenttia.

Myös Ylöjärvellä, Pirkkalassa ja Orivedellä on muihin keskuksiin verrattuna melko paljon omakoti- ja rivitaloasuntoja: yli 20 prosenttia. Iso osa näiden keskusten asunnoista on rakennettu 1970-luvulla. Orivedellä on keskimääräistä enemmän yksioita. Pirkkalassa on Vesilahden jälkeen korkein omistusasunto-osuus.

Nokian, Lempäälän ja Kangasalan keskustoissa sekä Sääksjärvellä asuntajakauma on melko lähellä seudun keskiarvoa niin talotyypeiltään, huoneistoluvuiltaan kuin hallintaperusteiltaan. Lempäälässä asuinkerrosalan osuus on suurin, yli 70 prosenttia, ja asunnot uusimpia. Sääksjärvellä ei ole rakennettu juurikaan uusia asuntoja viime vuosina.

Tampereen alakeskukset Hervanta, Koilliskeskus, Lakalaiva, Lielähti ja Tesoma erottuvat myös omaksi ryhmäkseen. Niissä suurin osa asunnoista on kerrostaloissa sekä vuokralla. Koilliskeskuksessa on selvästi muita keskuksia enemmän asumisoikeusasuntoja. Tesomalla ja Lakalaivassa on vanhimmat asunnot eikä Lakalaivaan ole viime vuosina rakennettu ollenkaan uusia asuntoja. Hervannassa asunnot ovat toiseksi vanhimpia. Koilliskeskuksen asunnot on rakennettu pääsääntöisesti

vuoden 1980 jälkeen ja Lielahdessa peräti 80 prosenttia asunnoista on rakennettu vuoden 2010 jälkeen, joskin asuntoja on siellä vieläkin alle 10 prosenttia kaikesta kerrosalasta. Tesomalla keskimääräinen huoneluku on hieman suurempi kuin muissa kerrostaloihin painottuvissa keskuksissa. Hervannassa ja Lielahdessa on keskimääräistä enemmän yksiöitä.

4.4 Elinvoima

Tampereen seudun alakeskusten elinkeinojen nykytilaa selvitettiin osana Keskustabarometrin kokonaisuutta TietoJärjestelmäPalvelu Salokorpi Oy:ltä tilatulla elinvoimaselvityksellä. Tässä aluvussa esitetään tiivistetysti selvityksen keskeiset tulokset sekä selvityksessä kerätyn aineiston pohjalta Tampereen kaupunkiseudulla tehty kehitystyö. Kehitystyönä muodostettiin paremmin seudulliseen, kuntarajat ylittävään, toiminalliseen alueeseen sopiva elinvoimaluku.

Selvityksen mukaan useissa seudun kehyskunnissa on vahvoja keskustan ulkopuolisia kaupallisia keskittymiä, joista monet ovat vahvempia kuin kunnan keskusta. Näitä ovat Lempäälän Marjamäki, Pirkkalan Partola ja Ylöjärven Elovainio. Myös Tampereen keskustan tarjonta lähietäisyydellä vaikuttaa kehyskuntiin ja laskee niiden elinvoimalukua selvästi alle valtakunnallisen keskiarvon eli 2,655:n, sekä alle vastaavan kokoisten, vähemmän verkottuneiden keskustojen keskiarvoisen elinvoimaluvun. Kuntakeskuksista poikkeuksen tekee kuitenkin Orivesi, joka sijaitsee erillään Tampereen kaupunkiseudun yhtenäisestä taajama-alueesta ja on sen vuoksi muita kuntakeskuksia omavaraisempi. Partolan kaupallinen keskittymä kerää asiakkaita myös Tampereen puolelta, joten sen vahva elinvoimaluku nostaa myös Pirkkalan kokonaiselinvoimaluvun yli valtakunnallisen keskiarvon. Tampereen keskustan elinvoimaluku, 4,865, on melko korkea muihin isoihin kaupunkeihin verrattuna. Marjamäen Ideapark kerää asiakkaita laajimmalta alueelta ja sen vuoksi sen elinvoimalukukin on selvästi muita keskuksia suurempi. (Wilhelms 2019a, 58–59, 64.)

Kaupallisissa keskittymissä myymälöiden koko on yleensä suurempi kuin hallinnollisissa keskustoissa, joten keskittymissä myös asiakasmäärät ja liikevaihto ovat suurempia yhtä liiketilaa kohden. Tämä ei tule esille elinvoimaluvussa, jossa otetaan huomioon vain liiketilojen lukumäärä. Sen vuoksi elinvoimaluku antaa hallinnollisista keskustoista suhteessa hieman vahvemman kuvan, kuin kaupallisista keskittymistä. (Wilhelms 2019a, 58.)

Keskustojen rakenne on kaikissa keskustoissa melko väljä eikä niistä löydy yhtenäisiä kuumia kortteleita, joissa kuumien yritysten osuus olisi vähintään puolet kaikista liiketiloista. Myös korttelirakenne on väljä: kiinteistöt eivät muodosta umpikortteleita, vaan niiden väleihin jää piha- ja viheralueita. Tiivis keskusta houkuttelee ihmisiä kulkemaan jalan ja viipymään keskustassa kauemmin. Väljässä, kirkonkylämaisessä keskustassa asioidaan usein henkilöautolla, jolloin asiointi usein rajoittuu vain yhteen paikkaan. Elinvoimaluvun lisäksi keskustojen tiiviysluku on hieman pienempi kuin muissa samankokoisissa keskustoissa. Hervannan tiiviysluku, 3,36, on muita keskuksia selvästi korkeampi ja ainoana yli kansallisen keskiarvon. (Wilhelms 2019a, 55, 64, 66.)

Keskuksen elinvoimaisuuden kannalta tavoitteena voidaan pitää kuumien yritysten 50 prosentin osuutta kaikista yrityksistä. Tämä toteutuu Keskustabarometrin keskuksista Lentolassa, Marjamäessä, Partolassa, Hervannassa, Koilliskeskuksessa ja Lielahdessa. (Wilhelms 2019a, 57, 61.)

Ravintoloiden ja kahviloiden osuus on kuntakeskuksissa ja hallinnollisissa alakeskuksissa kaupallisia keskittymiä suurempi. Ero johtuu ennen kaikkea kauppojen suuresta määrästä kaupallisissa keskittymissä eikä niinkään siitä, että muissa keskuksissa olisi lukumääräisesti enemmän ravintoloita ja kahviloita.

Monien kuntakeskusten tyhjiä liiketilojen osuus on kuitenkin reilusti alle valtakunnallisen 11,3 prosentin keskiarvon. Vain Nokian keskustassa tyhjiä tilojen osuus on hieman yli tämän keskiarvon. Orivedellä osuus on hieman yli 10 prosenttia ja muissa kuntakeskuksissa alle viisi prosenttia. Vesilahdella ei ole ollenkaan tyhjiä liiketiloja. Nokiaa lukuun ottamatta kaikissa kehyskuntien alakeskuksissa ja kaupallisissa keskittymissä tyhjiä liiketilojen osuus on kuntakeskusta suurempi, mutta yli kansallisen keskiarvon vain Tesomalla ja Elovainiossa (Wilhelms 2019a, 57, 62). Elinvoiman tunnusluvut on esitetty taulukossa 5. Taulukkoon on lisätty myös Tampereen keskustan sekä Sammonkadun ja Pirkankadun tunnusluvut, jotka on selvitetty samalla menetelmällä (Wilhelms, 2019). Näiden keskustojen osalta ei ole kuitenkaan laskettu sovellettua elinvoimaluku, koska ne eivät kuulu alkuperäiseen keskustabarometriin.

Taulukko 5. Keskustojen elinvoimaselvityksen tunnusluvut (Wilhelms 2019a, 57).

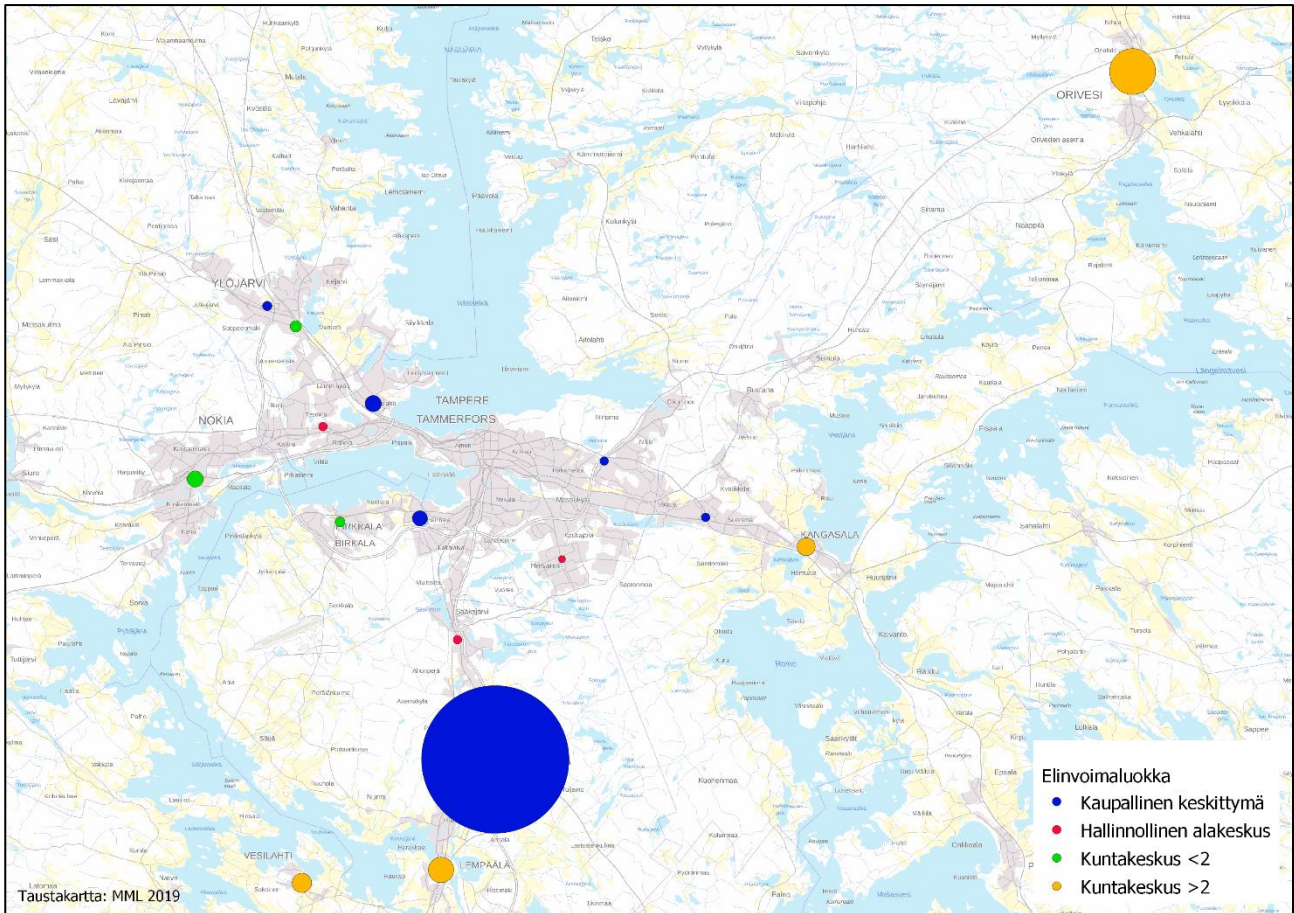
Keskus	Elinvoimaluku	Tiiviysluku	Kuumien yritysten osuus	Ravintoloiden osuus	Tyhjiä tilojen osuus	Sovellettu elinvoimaluku
Kangasala yhteensä	1,642	-	36,02	22,41	3,73	-
Keskusta	0,947	1,42	29,2	24,24	2,65	2,08
Lentola	0,695	-	52,08	20	6,25	1,01
Lempäälä yhteensä	7,369	-	60,13	16,84	4,25	-
Keskusta	1,25	0,87	34,41	34,38	3,23	2,94
Marjamäki-Ideapark	5,947	-	73,13	12,24	4,48	17,03
Sääksjärvi	0,172	-	41,67	40	8,33	0,39
Nokia yhteensä	1,283	-	36,77	33,33	9,03	1,87
Keskusta	0,626	1,52	31,73	39,39	11,54	-
Asemanseutu	0,179	-	50	66,67	0	-
Yrittäjäkatu	0,477	-	46,15	11,11	5,13	-
Orivesi	3,47	1,31	39,81	20,93	10,19	5,3
Pirkkala yhteensä	3,821	-	58,33	22,62	6,94	-
Pirkkala	0,929	1,39	40,82	35	4,08	1,16
Partola	2,891	-	67,37	18,75	8,42	1,75
Tampere yhteensä	4,865	-	59,39	33,61	9,55	-

Keskusta	3,711	5,61	60,71	36,27	10,41	-
Hervanta	0,226	3,36	65,06	38,89	3,61	0,82
Koilliskeskus	0,111	-	78,79	19,23	3,03	0,48
Lielähti	0,457	-	61,14	13,56	7,77	1,89
Tesoma	0,067	-	50	50	12,5	0,43
Sammonkatu	0,249	-	45,27	23,89	7,43	-
Pirkankatu	0,044	-	30	41,67	5	-
Vesilahti yhteensä	1,138	-	19,23	40	0	2,23
Keskus	0,683	0,08	17,65	0	0	-
Kirkonkylän raitti	0,455	-	22,22	100	0	-
Ylöjärvi yhteensä	1,668	-	34,08	27,47	13,48	1,32
Keskusta	0,697	0,95	32,53	33,33	4,82	-
Elovainio	0,788	-	36,73	22,22	19,05	1,1
Kirkonseutu	0,182	-	3,75	27,03	10,81	-

Ideapark nostaa Marjamäen elinvoimaluvun muita keskuksia huomattavasti paljon korkeammaksi. Marjamäki korostuu entisestään sovelletun elinvoimaluvun vertailussa, jossa laskemiseen käytetty asukasluku on Salokorpi Oy:n selvitystä huomattavasti paljon pienempi. Kauppakeskuksen ympäristössä ei asu kovin paljon ihmisiä, vaan se kerää asiakkaita hyvin laajalta alueelta. Oriveden verrattain korkea elinvoimaluku selittyy sen sijainnilla: koska se sijaitsee kauempana muista keskustoista, sinne on keskittynyt suurempi kattaus kaupallisia palveluita lähialueen asukkaille, kun taas tiheimässä keskusverkossa asukkaat voivat asioida samojen palveluiden vuoksi useammassa lähikeskuksessa.

Sovelletun elinvoimaluvun perusteella keskuksat voidaan jakaa neljään luokkaan. Kuntakeskuksista Oriveden, Lempäälän, Vesilahden ja Kangasalan keskustojen elinvoimaluku nousee yli arvon 2. Nokiolla, Ylöjärvellä ja Pirkkalassa luku jää alle kahteen, ollen kuitenkin yli yhden. Hallinnollisissa alakeskuksissa, eli Hervannassa, Koilliskeskuksessa, Tesomalla ja Sääksjärvellä, elinvoimaluvut jäävät järjestään alle yhden. Marjamäkeä lukuun ottamatta kaupallisiksi keskittymiksi luokiteltavat keskuksat, eli Lielähti, Partola, Elovainio ja Lentola saavat elinvoimaluvun väliltä 1-2.

Kuvassa 7 barometrin keskuksat on luokiteltu niiden saaman sovelletun elinvoimaluvun sekä niiden toimialajakauman mukaan siten, että matalan elinvoimaluvun saanut Koilliskeskus on kuitenkin luokiteltu toimialajakaumansa perusteella kaupalliseksi keskittymäksi. Myös symbolin koko kuvaa elinvoimaluvun suuruutta. Lähellä Tampereen keskustaa sijaitsevat, kaupallisten keskittymien ympäröivät hallinnolliset alakeskuksat saavat barometrin matalimmat elinvoimaluvut. Kuntakeskusten lähellä sijaitsevat kaupalliset keskittymät saavat elinvoimaluvun välillä 1-2, paitsi Marjamäki, jonka elinvoimaluku on sen maakunnallisen asiakaspohjan vuoksi omassa luokassaan, ja Koilliskeskus, jonka elinvoimaluku jää alle yhden. Tampereen länsipuolella, lähempänä Tampereen seutukeskusta sijaitsevat kuntakeskuksat saavat niin ikään elinvoimaluvun väliltä 1-2. Tampereen keskustan koillis-, itä- ja eteläpuolella, kauempana siitä sijaitsevien kuntakeskusten elinvoimaluku nousee yli kahden.

Kuva 7. Keskukset luokiteltuina sovelletun elinvoimalukunsa mukaan.

4.5 Asiointi

Asukaskyselyssä kysyttiin vastaajan syitä asioida valitsemassaan keskuksessa. Jokaisessa kuudessa-toista keskuksessa elintarvikkeet ja apteekki ovat viiden yleisimmän asiointisyyn joukossa. Neljässä-toista keskuksessa myös päivittäistavaroiden ostaminen, ja niin ikään neljässätoista keskuksessa muut julkiset palvelut ovat viiden suosituimman syyn joukossa. Nämä neljä syytä päätettiin siksi rajata asiointisyiden vertailun ulkopuolelle keskusten välisten erojen esille saamiseksi. Vertailuun otettiin täten mukaan jokaisen keskuksen kaksi yleisintä asioinnin syytä sen jälkeen, kun edellä mainitut neljä syytä jätettiin huomiotta.

Marjamäki-Ideapark, Partola, Lakalaiva ja Lielähti profiloituvat yleisimpien asiointisyiden perusteella vahvasti erikoiskaupan keskittymiksi. Marjamäki-Ideaparkissa kaksi suosituinta asiointisyytä ovat vaatteet, kengät ja asusteet sekä ravintola- ja kahvilapalvelut, Partolassa kodin elektroniikka sekä maatalous-, puutarha- ja rakennustarvikkeet, Lakalaivassa autoiluun liittyvät tarvikkeet ja palvelut sekä huonekalut ja sisustus, ja Lielähdessä urheilu- ja ulkoilutarvikkeet sekä kierrätys. Yleisimpien asiointisyiden perusteella Ideaparkissa käydään shoppailemassa ja viettämässä aikaa. Partolassa ja Lakalaivassa melko harvoin käytettävät erikoiskaupan palvelut ovat monelle tärkein asiointisy. Lielähdessä kierrätys, eli esimerkiksi kirpputorilla asiointi, on erikoiskaupan ohella tärkeä asiointisy.

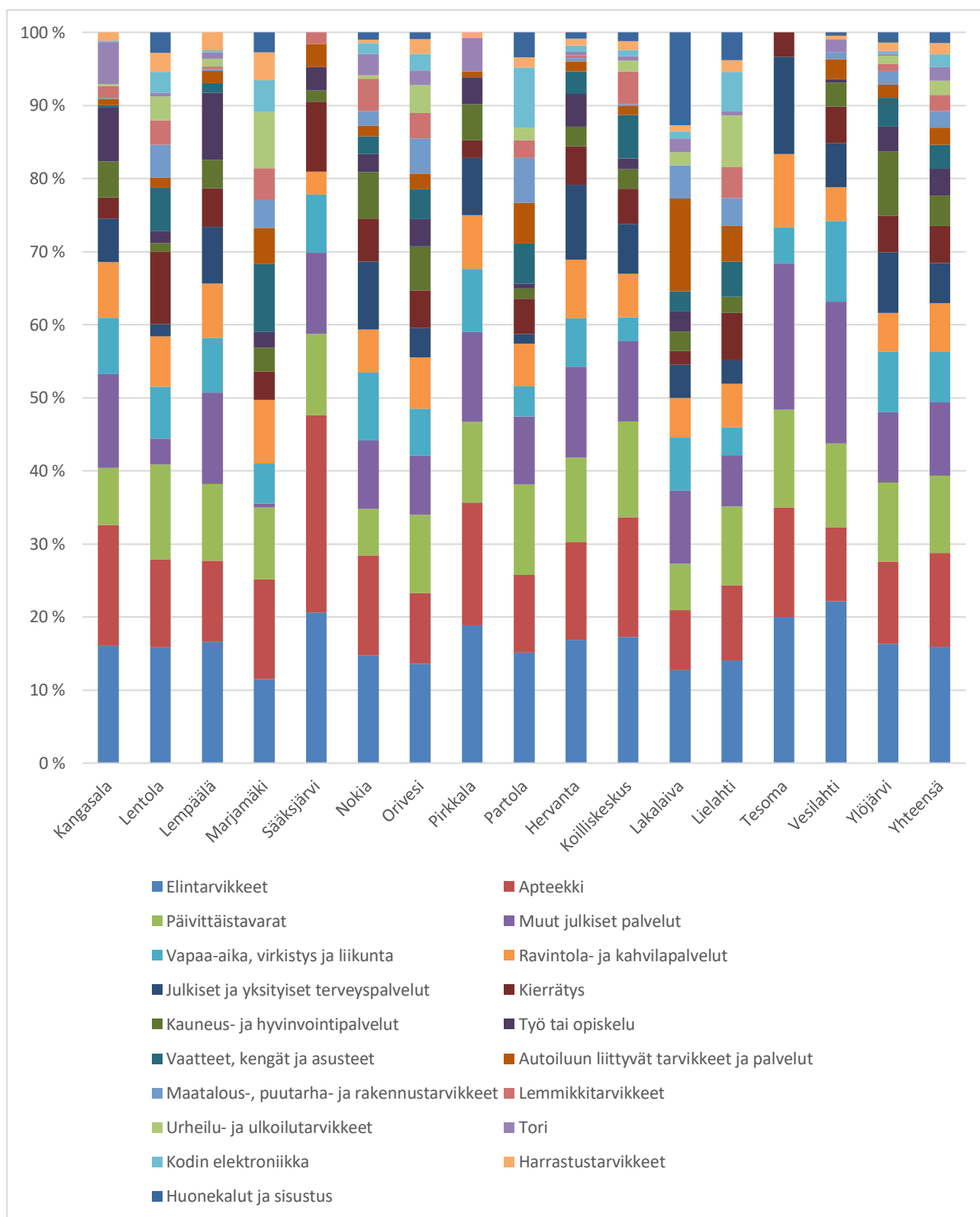
Kangasalan ja Oriveden keskustat profiloituvat ajanviettopaikoiksi, koska niiden kaksi suosituinta asiointisyytä ovat ravintola- ja kahvilapalvelut sekä vapaa-aika, virkistys ja liikunta. Näiden palveluiden parissa ihmiset viettävät aikaa eivätkä vain hoida välttämättömiä asioitaan.

Lentola ja Sääksjärvi ovat lähikeskuksia, joissa kierrätys sekä vapaa-aika, virkistys ja liikunta ovat yleisimpiä asiointisyytä. Välttämättömien asiointisyyden lisäksi vastaajat käyttävät siis aluetta ja sen palveluita virkistykseen ja liikuntaan.

Kuntakeskuksissa Nokialla, Pirkkalassa ja Vesilahdella kaksi yleisintä syytä asiointiin ovat vapaa-aika, virkistys ja liikunta sekä julkiset ja yksityiset terveyspalvelut. Ylöjärvellä taas yleisin asiointisyy on terveyspalveluiden ohella kauneus- ja hyvinvointipalvelut. Tampereen aluekeskuksissa Hervannassa, Koilliskeskuksessa ja Tesomalla ravintola- ja kahvilapalvelut ovat terveyspalveluiden lisäksi vastaajien yleisin syy asiointiin. Nämä keskuksat profiloituvat täten kunta-, alue- ja lähikeskuksiksi, joissa vastaajat käyttävät pakollisia palveluita ja myös viettävät jonkin verran aikaa.

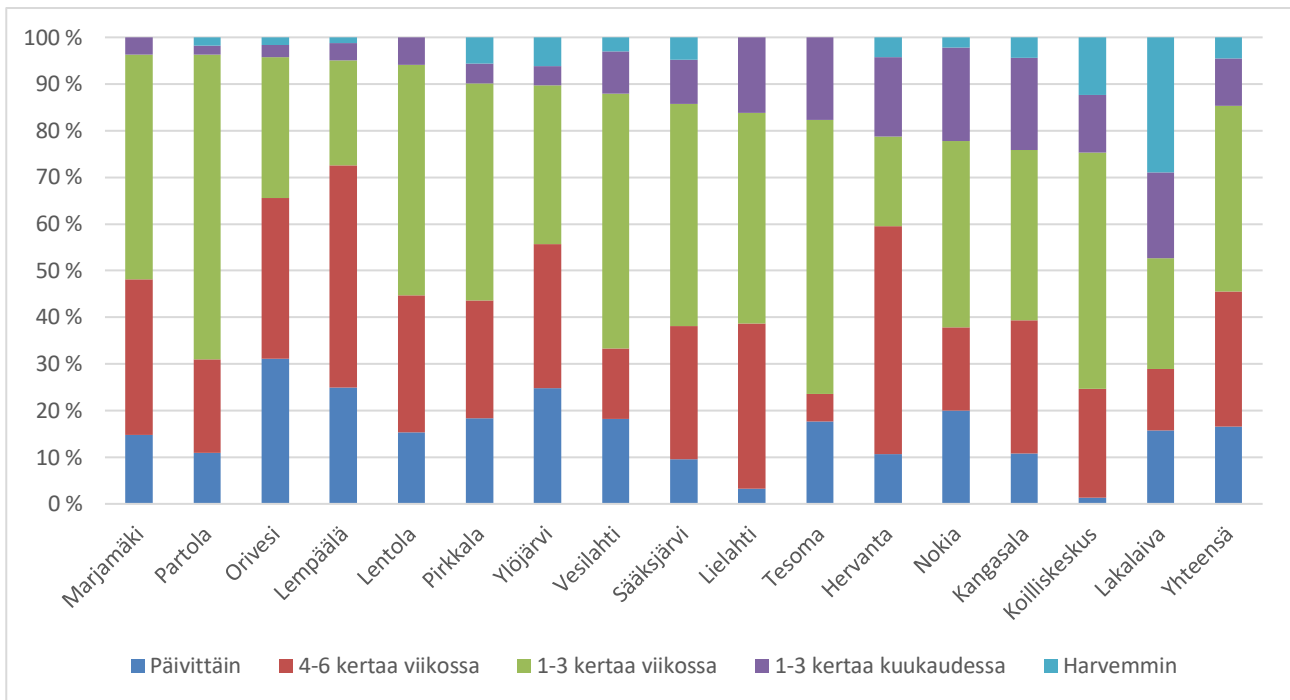
Lempäälän keskustassa työ tai opiskelu sekä julkiset ja yksityiset terveyspalvelut ovat vain niukasti yleisempiä asiointisyytä kuin ravintola- ja kahvilapalvelut sekä vapaa-aika, virkistys ja liikunta. Kahden yleisimmän syyn perusteella keskus profiloituu kuitenkin paikaksi, jossa vastaajat asioivat ensisijaisesti asioidensa hoitamiseksi, eivät viettääkseen aikaa.

Kuviossa 22 on esitetty vastaajien kaikkien asiointisyyden osuudet keskuksittain. Kuviosta nähdään esimerkiksi, että Tesomalla vastaajat käyttävät vain muutamia palveluita, tosin vastaajia oli ylipäättään melko vähän. Marjamäessä ei käytetä tai ole tarjolla juurikaan julkisia palveluita.

Kuvio 22. Vastaajien asiointisyyt keskuksissa.

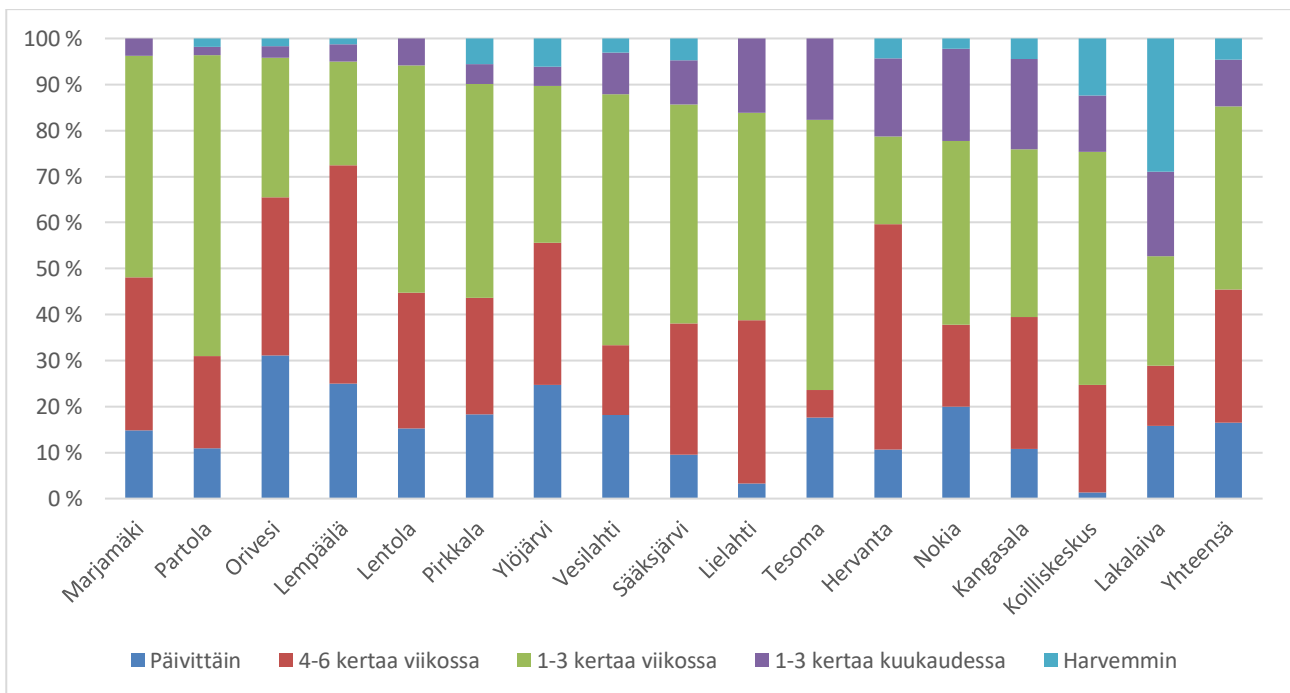
Keskuksista Lempäälässä, Orivedellä, Hervannassa ja Ylöjärvellä asioidaan tiheimmin: yli puolet vastaajista asioi keskuksessa päivittäin tai lähes päivittäin (kuvio 23). Lakalaivassa asioidaan kaikkein harvimminkin: lähes 30 prosenttia vastaajista asioi keskuksessa harvemmin kuin kerran kuussa. Koillis-keskuksessa asioi päivittäin vain kaksi prosenttia vastaajista.

Kuvio 23. Vastaajien asiointitiheydet keskuksissa.

Kyselyssä vastaajia pyydettiin myös ilmoittamaan kulkumuoto tai -muodot, joilla keskuksessa asioi. Kulkumuotojakaumat ovat jokaiselle keskukselle melko ainutlaatuiset eikä niiden perusteella voida tehdä selviä jakoja eri profiiliryhmiin.

Keskuskohtaiset kulkumuotojakaumat on kuvattu kuviossa 24. Taksilla kaikissa keskuksissa asioi korkeintaan kaksi prosenttia vastaajista. Kuvasta nähdään, että Hervannassa käytetään asiointiin vähiten yksityisautoa ja samalla eniten bussia. Tesomalla puolestaan kävellään ja pyöräillään kaikkein eniten. Marjamäessä ja Vesilahdella käytetään eniten yksityisautoa ja samalla vähiten bussia.

Kuvio 24. Vastaajien käyttämät kulkumuodot keskuksissa.

Seuraavassa luvussa keskustojen nykytilaa kuvaillaan tarkemmin keskustakohtaisesti. Tämän luvun vertailuista poimitaan tärkeimmät keskusta kuvaavat tilastolliset piirteet, ja lisäksi keskusta kuvailaan yksityiskohtaisemmin elinvoimaselvityksen ja asukaskyselyn laadullisten tulosten valossa. Luvussa siis kuvaillaan sanallisesti keskustojen profiilit ennen kuudennen luvun luokittelua ja profiili-kuvaajien esittämistä.

5 Keskusten nykytila

Kuten edellisessä luvussa nähtiin, Keskustabarometrissa mukana olevat keskukset eroavat toisistaan monin tavoin, mutta myös yhtäläisyyksiä löytyy. Tämän osion keskustakohtaisissa alaluvuissa esitellään kunkin keskustan osalta edellisen luvun tilastovertailujen yhteenveto, elinvoimaselvityksen tarkemmat keskustakohtaiset tulokset sekä asukaskyselyn laadulliset tulokset. Tämän sanallisen profiiloinnin pohjalta tehdään kuudennessa luvussa keskustusten luokittelu profiililuokkiin sekä laskennallinen ja visuaalinen vertailu luokan sisällä.

5.1 Kangasala

Kangasalta Keskustabarometrissa olivat mukana keskusta ja Lentola. Keskusta on asukaskyselyn tulosten perusteella selvästi Kangasalan vahva historiallinen ja hallinnollinen keskus, joka osoittaa olevansa myös otollinen oleskelukeskus. Vastaajat pitävät keskusta jo nyt sopivana monenlaiseen oleskeluun ja esittävät myös paljon tarkkoja kehitysehdotuksia, toisin kuin monissa muissa keskuksissa, joissa vastaajat eivät välttämättä koe keskustaa samalla tavalla omakseen. Myös pieni, nykyisin pääasiassa kaupallinen keskus Lentola on tunnistettu muutenkin alueensa keskuksiksi, ja vastaajat toivovat sen kehittämistä kaupallisesta keskittymästä kohti monipuolisempaa keskustaa. Kangasalan keskustan elinvoimaluku on yli kaksi kertaa Lentolan luvun suuruinen. Keskustassa on Lentolaa enemmän ravintoloita ja lauantaisin palvelevia yrityksiä, ja sen lähialueilla asuu vähemmän ihmisiä, kuin Lentolan ympäristössä. Seuraavissa alaluvuissa tarkastellaan ensin keskustaa ja sen jälkeen Lentolaa tilastotietojen, elinvoimaselvityksen ja asukaskyselyn valossa.

5.1.1 Keskusta

Vuonna 2018 Kangasalan keskustassa asui 1 341 ihmistä, joista yli puolet oli yli 65-vuotiaita. Keskustassa asuu huomattavasti paljon enemmän ikääntyneitä ja vähemmän alle 30-vuotiaita, kuin koko Kangasalan alueella. Alle 18-vuotiaita on keskustan asukkaista vain alle 10 prosenttia. Keskustan suurin työllistävä toimiala on terveys- ja sosiaalipalvelut. Myös julkinen hallinto, hallinto- ja tukipalvelutoiminta sekä kauppa työllistävät merkittävästi ihmisiä. Työpaikkoja on kaksinkertaisesti keskustan työikäiseen väestöön verrattuna. Asukaskyselyn tulosten perusteella keskustassa asioi yksityisautolla puolet ihmisistä ja bussilla noin 10 prosenttia. Päivittäin keskustassa asioi hieman yli 10 prosenttia ja kerran kuussa tai harvemmin neljännes asioijista. Ravintola- ja kahvilapalvelut sekä vapaa-aika, virkistys ja liikunta ovat elintarvikkeiden oston ja apteekissa asioinnin ohella yleisimpiä asiointisyitä. Keskustan asuin-, liike-, kokoontumis- ja hoitoalan rakennusten kerrosalat ovat kasvaneet viime vuosikymmeninä. Kerrosalassa mitattuna Kangasalan keskustassa on eniten, hieman yli 60 prosenttia, asuin-kerrosalaa. Asuinrakennusten rakennusvuosijakauma on melko tasainen.

5.1.1.1 Elinvoimaselvityksen tulokset

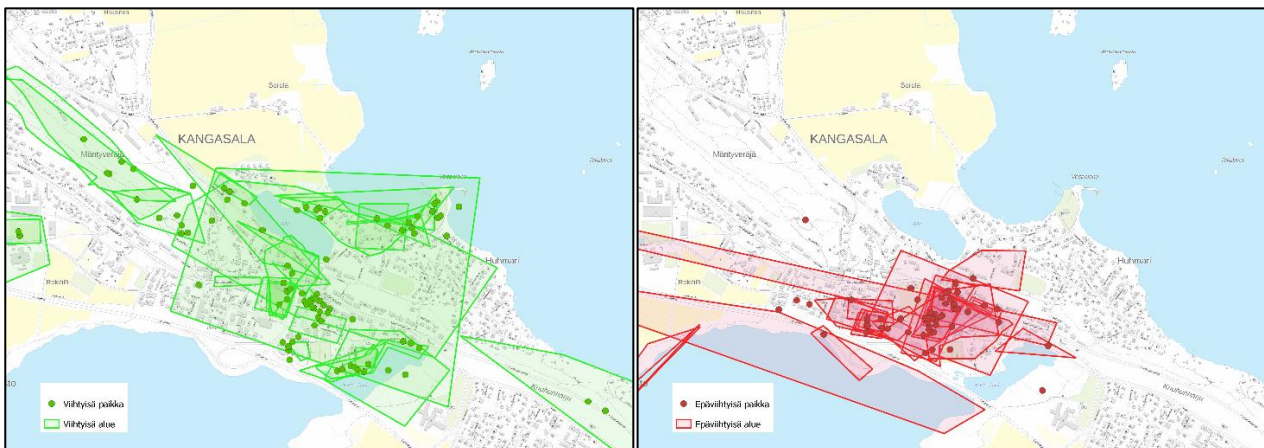
Kangasalan elinvoimaluku, 2,08, on barometrin viidenneksi korkein ja kuntakeskuksista neljänneksi korkein. Salokorpi Oy:n elinvoimaselvityksessä Kangasalan keskustan elinvoimaluvuksi laskettiin 0,947, mutta laskettaessa lukua kolmen kilometrin säteen rajaaman alueen asukasluvulla, koko kun-

nan väkilukuun verrattuna, keskuksen elinvoimaluku nousee huomattavasti. Yli 60 prosenttia keskuksen yrityksistä on arkiyrityksiä, mutta myös kuumia yrityksiä on lukumääräisesti melko paljon. Tyhjiä liiketiloja on poikkeuksellisen vähän. (Wilhelms 2019a, 57, 62.)

5.1.1.2 Asukaskyselyn tulokset

Tori ja sen ympäristö on kangasalalaisten mielestä edelleen keskeisin paikka Kangasalan keskustassa, vaikka moni mainitseekin sen olevan nykyään hiljainen. Alueella sijaitsee paljon vastaajien käyttämiä palveluita sekä liikenneyhteyksiä. Torin alue, kirjasto ja Kangasala-talo ovat myös monien vastaajien mielipaikkoja Kangasalan keskustassa niiden aktiviteettien ja viihtyisyyden ansiosta. K-Supermarketin palvelut ja uimahallin harrastusmahdollisuudet ovat vastaajien mieleen. Lähiluonto on kangasalalaisille tärkeää, ja heidän mielipaikkojaan ovat Vesaniemen uimaranta, Kirkkoharju, Uk-kijärven eteläranta ja Ukinkannaksen luonnonsuojelualue. Kuohunlahden ympäristö on vastaajien mielestä kehittynyt selvästi viihtyisämmäksi paikaksi vuoden 2012 asukaskyselyn jälkeen. Vastaajien mielestä viihtyisiä paikkoja ja kauniita ympäristöjä keskusta-alueella ovat myös kirkko ja hautausmaa, Lepokoti, vanha kirjakauppa, ravintola Paakari, Tapulinmäki, vanha urkutehdas ja kaupunginvirasto. Näiden paikkojen lisäksi vastaajat viettävät aikaansa seurakuntahuoneella sekä Pepperin ja Myrskyluodon ravintoloissa.

Vastaajien mielestä Kangasalan keskustan epäviihtyisät paikat sijoittuvat pienelle alueelle ydinkeskustaan. Torin alue on vastaajista kolkko, pimeä ja ahdas, ja sille toivotaan paljon lisää viherrakentamista ja aktiviteetteja. Ellintien alue ja Kuohunharjuntien liikekiinteistöt ovat edelleen vastaajien mielestä rumia ympäristöjä. Myllystenpohjantie 2:n liikerakennusta pidetään vanhanaikaisena, ympäristöönsä sopimattomana ja nuhjuisena. Vastaajien merkitsemät viihtyisät ja epäviihtyisät paikat on esitetty kartalla kuvassa 8.

Kuva 8. Vastaajien merkitsemät viihtyisät ja epäviihtyisät paikat ja alueet Kangasalan keskustassa.

Monien vastaajien mielestä koko keskusta-alue on turvallinen hyvän valaistuksen ja liikennejärjestelyjen ansiosta. Lähes kaikki merkityt turvattomat paikat ja alueet ovat vastaajien mielestä turvattomia kevyen liikenteen käyttäjille. Turvallisuus on myös parantunut: vuoden 2012 asukaskyselyssä Kirkkoharjun koulun edustalle merkittiin paljon turvattomia paikkoja, mutta vuoden 2019 kyselyssä niitä ei merkitty lainkaan.

Kyselyyn vastanneilla on paljon ehdotuksia Kangasalan keskustan kehittämiseksi. Erityisen paljon toivotaan toimintaa torille. Keskustaan halutaan myös lisää ravintoloita ja kahviloita sekä erikois-kauppoja. Kaikkialle keskustaan, mutta etenkin torille, toivotaan lisää vehreyttä ja puistomaisuutta istutuksien ja puiden avulla. Monet vastaajat kaipaavat autoille lisää parkkitilaa ja väljempiä pysäköintirajoituksia.

Asukaskyselyn perusteella Kangasala vaikuttaa murrosvaiheessa olevalta kuntakeskukselta, jossa keskustamaisuuden lasku on viime vuosina käännetty nousuun. Keskusta-alueelle rakennetaan paljon uusia rakennuksia ja sitä kehitetään kaupunkimaisemmaksi. Myös asukkaille tämä on mieluista kehityssuunta: he toivovat entistä vireämpää ja vilkkaampaa keskustaa, joka kuitenkin säilyttää kirjokylämäisyytensä ja välittömyytensä. Uusiin rakennuksiin toivotaan paljon erikoiskaupan liiketila sekä ravintoloita ja kahviloita piristämään keskustan arkea ja tuomaan palvelut lähelle asukkaita. Keskusta-alueesta toivotaan kehitettävän entistä kaupunkimaisempi, mutta samalla puistomaisen viihtyisä ja niin kevyen liikenteen käyttäjiä kuin autoilijoitakin huomioiva. Kyselyn vastaajat toivovat Kangasalle koko keskustan kattavaa viherverkostoa.

Lähiluonto on keskustan asukkaille erittäin tärkeää ja sen arvoa tulisi vaalia sekä entistä enemmän korostaa ja nostaa huolehtimalla viihtyisyydestä toimivin ulkoilureitein ja riittävin kalustein. Keskustan vanhat rakennukset ja ympäristöt on säilytettävä ja niille keksittävä uutta merkitystä ja toimintaa, jotta ne eivät pääse rapistumaan. Epäviihtyisät ympäristöt keskustan välittömässä läheisyydessä on uudistettava, jotta niitä voidaan hyödyntää vireän kaupunkikulttuurin ylläpitämiseksi. Kyselyssä kävi myös ilmi, että heti keskustan ulkopuolella on hyödyntämätöntä tilaa, johon asukkaat toivovat keskustan laajenevan viihtyisäksi ja toiminnalliseksi alueeksi.

Kangasalan vahvuuksia ovat tiivis keskusta ja sen välittömästä läheisyydestä löytyvät lukuisat lähiluontokohteet. Keskustan viihtyisyyttä voitaisiin lisätä puistomaisuudella, erikoisliikkeillä sekä ravintoloilla, kahviloilla ja baareilla. Torilla ja Kangasala-talossa järjestettävä toiminta ja kaikenikäisten tapahtumat lisäävät vastaajien mielestä keskustan vetovoimaisuutta merkittävästi.

5.1.2 Lentola

Lentola on asukasmäärältään pieni keskus: vuonna 2018 keskusta-alueella asui 169 ihmistä. Pienen kokonsa vuoksi Lentolasta ei voida tehdä kovin tarkkoja analyysseja, mutta tilastojen perusteella näyttää siltä, että sen väestö on melko nuorta. Lentolassa suurin työllistävä toimiala on kaupan ala, jolle sijoittuu yli puolet kaikista työpaikoista. Suurin kaupan alan sektori on vähittäiskauppa. Myös majoitus- ja ravitsemistoiminta, terveys- ja sosiaalipalvelut sekä teollisuus ovat keskuksen työllistäjiä. Työpaikkoja on nelinkertainen määrä keskuksen työikäiseen väestöön verrattuna, mutta niitäkään ei ole lukumääräisesti kovin merkittävää määrää. Asukaskyselyn perusteella puolet asioijista kulkee keskuksessa yksityisautolla ja bussilla noin 10 prosenttia. Päivittäin keskuksessa asioi 15 prosenttia ja kerran kuussa tai harvemmin vain viisi prosenttia. Kierrätys sekä vapaa-aika, virkistys ja liikunta ovat elintarvikkeiden oston ja apteekissa asioimisen ohella yleisimpiä asiointisyitä Lentolassa. Asuinrakennusten kerrosala on vuoden 1990 jälkeen puolitoistakertaistunut, mutta liikerakennusten kerrosala on samassa ajassa 70-kertaistunut. Liikerakennusten kerrosalaa on kaikesta kerrosalasta noin 60 prosenttia.

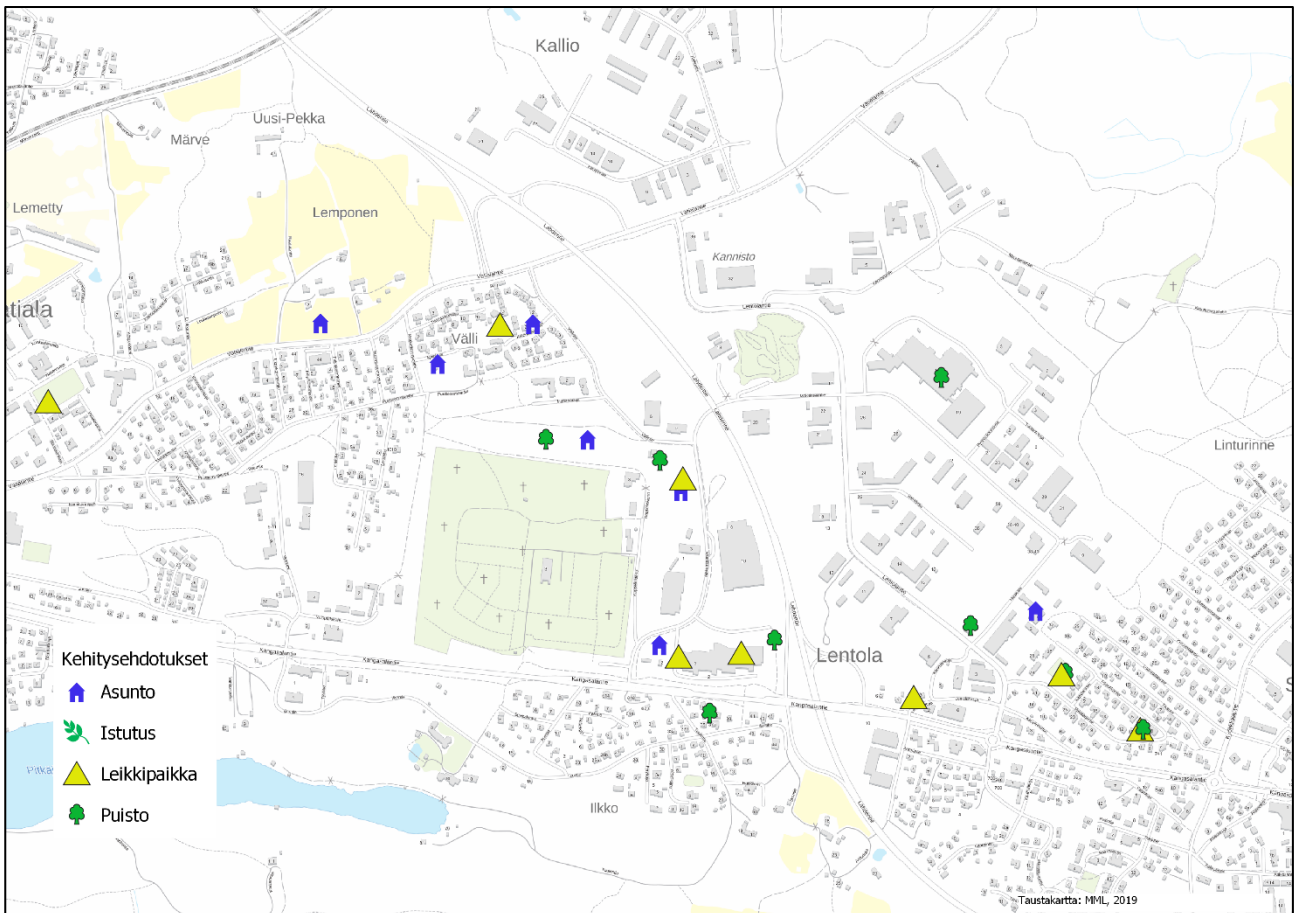
5.1.2.1 Elinvoimaselvityksen tulokset

Lentolan elinvoimaluku, 1,01, on kaupallisista keskittymistä matalin ja viidenneksi matalin kaikista barometrin keskuksista. Lentola kuuluu kaupallisten keskittymien luokkaan, jossa kaikki keskuksat saavat yli yhden arvon, ja sijoittuu hallinnollisia alakeskuksia korkeammalle kaikkia keskuksia vertailtaessa. Salokorpi Oy:n laskennassa Lentolan elinvoimaluku on 0,695. Lentolassa on enemmän lauantaisin palvelevia yrityksiä kuin arkiyrityksiä, mutta koko Kangasalan kunnan väkilukuun suhteutettuna sen elinvoimaluku jää matalaksi. Kuumia yrityksiä on hieman yli puolet kaikista yrityksistä. Tyhjiä liiketiloja on enemmän kuin Kangasalan keskustassa, mutta silti selvästi alle kansallisen keskiarvon. (Wilhelms 2019a, 57, 62.)

5.1.2.2 Asukaskyselyn tulokset

Prismakeskus on vastaajien mielestä Lentolan keskeisin paikka sen tarjoamien kattavien palveluiden vuoksi. Myös kaupan eteen sijoitettu bussipysäkki ja alueen käyttäminen liityntäpysäköintiin tekevät siitä keskeisen. Prismän lisäksi muut liikealueen kaupat ja palvelut, kuten kuntosali, kirpputori, ravintolat ja erikoisliikkeet, ovat vastaajien mielipaikkoja Lentolassa, vaikka niiden ulkonäkö ei varsinaisesti miellyttäkään suurta osaa vastaajista. Luontokohteita keskusta-alueella on niukasti, mutta Vatialan hautausmaa ja sen pohjoispuolen puisto ovat usean vastaajan mielialueita. Vastaajat käyttävät myös kauempana sijaitsevia Ilkonperän ja Liutun uimarantoja sekä harjun lenkkipolkuja. Lentolassakin turvattomia paikkoja on merkitty lähinnä kevyen liikenteen kannalta huonosti toimiviin kohtiin.

Vastaajien mielestä liikekeskuksen alueella voisi järjestää tapahtumia ja toritoimintaa. Erikoiskaupan tarjontaan ollaan melko tyytyväisiä, mutta alueelle toivotaan vielä urheilutarvike- ja rautakauppaa. Myös ravintoloita toivotaan lisää. Lentolan liike- ja teollisuusalueelle halutaan selkeästi puisto, joka tekisi alueesta viihtyisämmän ja tarjoaisi oleskelutilaa asiainnin yhteydessä. Alueelle toivotaan sekä ulko- että sisäliikuntapaikkaa. Asuinalueille toivotaan useita uusia leikkipaikkoja sekä vanhojen kenttien ylläpitoa. Vatialantien läheisyyteen halutaan lisää omakotitontteja. Vastaajien merkittävät istutus-, puisto-, asunto- ja leikkipaikkatoiveet on esitetty kartalla kuvassa 9.

Kuva 9. Vastaajien merkitsemät istutus-, puisto-, asunto- ja leikkipaikkatoiveet Lentolassa.

Asukaskyselyn tulosten perusteella Lentola vaikuttaa tuoreelta kaupalliselta keskittymältä, jonka muihin palveluihin ja viihtyisyyteen ei ole vielä ehditty panostaa tarpeeksi. Asukkaat ovat kuitenkin jo löytäneet ja tunnistaneet Lentolan alueensa keskuksesi ja toivovat sinne ostosmahdollisuuksien lisäksi myös muita palveluita, erityisesti viihtyisiä oleskelu- ja harrastuspaikkoja, jotta asukkaiden arki helpottuisi kerta-asioinnin mahdollistuessa. Etenkin puisto, tori ja erilaiset tapahtumat lisääisivät Lentolan keskustamaisuutta ja asioiden viihtyvyyttä. Keskusten kasvavan vetovoiman vuoksi myös lähialueiden jo olemassa olevia ympäristöjä, kuten leikkipuistoja ja kulkureittejä, on ehostettava ja pidettävä kunnossa. Liikealueen kehittäminen ja maisemoiminen viihtyisämmäksi sekä tapahtumien ja palveluiden järjestäminen kaikenikäisille varmistavat keskuksen suosion.

5.2 Lempäälä

Lempäälästä Keskustabarometrissa olivat mukana keskusta, Marjamäki-Ideapark ja Sääksjärvi. Nämä keskuksat ovat keskenään hyvin erilaisia ja vastaavat asukkaiden ja asioiden erilaisiin tarpeisiin. Lempäälän keskusta on asukaskyselyn perusteella monelle vastaajalle kauttakulku- ja asiointikeskus, Marjamäki erikoiskaupan keskus ja Sääksjärvi rauhallinen ja luonnonläheinen asuinpaikka. Myös elinvoimaluvut vahvistavat tätä kuvaa: Marjamäen elinvoimaluku on Ideaparkin vuoksi aivan omaa luokkaansa, keskustankin luku on melko korkea seudun mittakaavassa, joskin paljon Marjamäkeä matalampi, ja Sääksjärven elinvoimaluku jää seudun matalimmaksi. Sääksjärven ympäristössä asuu keskustaa ja Marjamäkeä jonkin verran enemmän ihmisiä, ja siellä on selvästi vähemmän

kuumia yrityksiä, kuin muissa seudun keskuksissa. Kun otetaan huomioon kolmen kilometrin säteellä keskuksesta sijaitsevat asukkaat ja työpaikat, Lempäälän kolme keskusta ovat barometrin kolmanneksi, neljänneksi ja viidenneksi pienimmät.

Keskustaan ja Sääksjärvelle ei esitetty kovin paljon kehittämisehdotuksia, mutta Marjamäestä ja Ideaparkin ympäristöstä vastaajat haluaisivat monipuolisen ja vireän keskittymän viheralueineen ja harrastusmahdollisuuksineen. Seuraavissa alaluvuissa tarkastellaan ensin keskustaa ja sen jälkeen Marjamäkeä ja Sääksjärveä tilastotietojen, elinvoimaselvityksen ja asukaskyselyn valossa.

5.2.1 Keskusta

Lempäälän keskusta on asukasluvultaan Keskustabarometrin neljänneksi suurin keskusta: vuonna 2018 Lempäälässä asui 2 327 ihmistä ja asukasluku on kasvussa. Kuitenkin kun otetaan huomioon kolmen kilometrin säteellä keskustasta asuvat ihmiset, Lempäälän keskusta on barometrin neljänneksi pienin keskus. Sen asema alueensa väestökeskittymänä onkin toiseksi korkein barometrin keskuksista. Keskustassa asuu jonkin verran barometrin keskusten yhteistä keskiarvoa ja huomattavasti kunnan yleistä tasoa enemmän yli 65-vuotiaita.

Lempäälän keskusta on myös alueensa merkittävä työpaikkakeskittymä. Sen suurin työllistävä toimiala on selkeästi terveys- ja sosiaalipalvelut, ja sen jälkeen kauppa ja julkinen hallinto. Työpaikkoja on noin yksi yhtä työikäistä asukasta kohden. Asukaskyselyn tulosten perusteella puolet ihmisistä asioi keskustassa yksityisautolla ja viisi prosenttia bussilla. Päivittäin keskustassa asioi neljännes ja kerran kuussa tai harvemmin noin viisi prosenttia ihmisistä. Elintarvikkeiden oston ja apteekissa käymisen lisäksi työ ja opiskelu sekä julkiset ja yksityiset terveystalvelut ovat yleisimpiä syitä asioida Lempäälän keskustassa, tosin vain niukasti ennen ravintola- ja kahvilapalveluita sekä vapaa-aikaa, virkistystä ja liikuntaa. Asuin-, liike- ja varastorakennusten kerrosala on kasvanut viime vuosikymmeninä. Asuinpinta-alaa on kokonaiskerrosalasta noin kolme neljännestä. Suurin osa asuinrakennuksista on rakennettu 2000-luvulla, erityisesti ennen vuotta 2010.

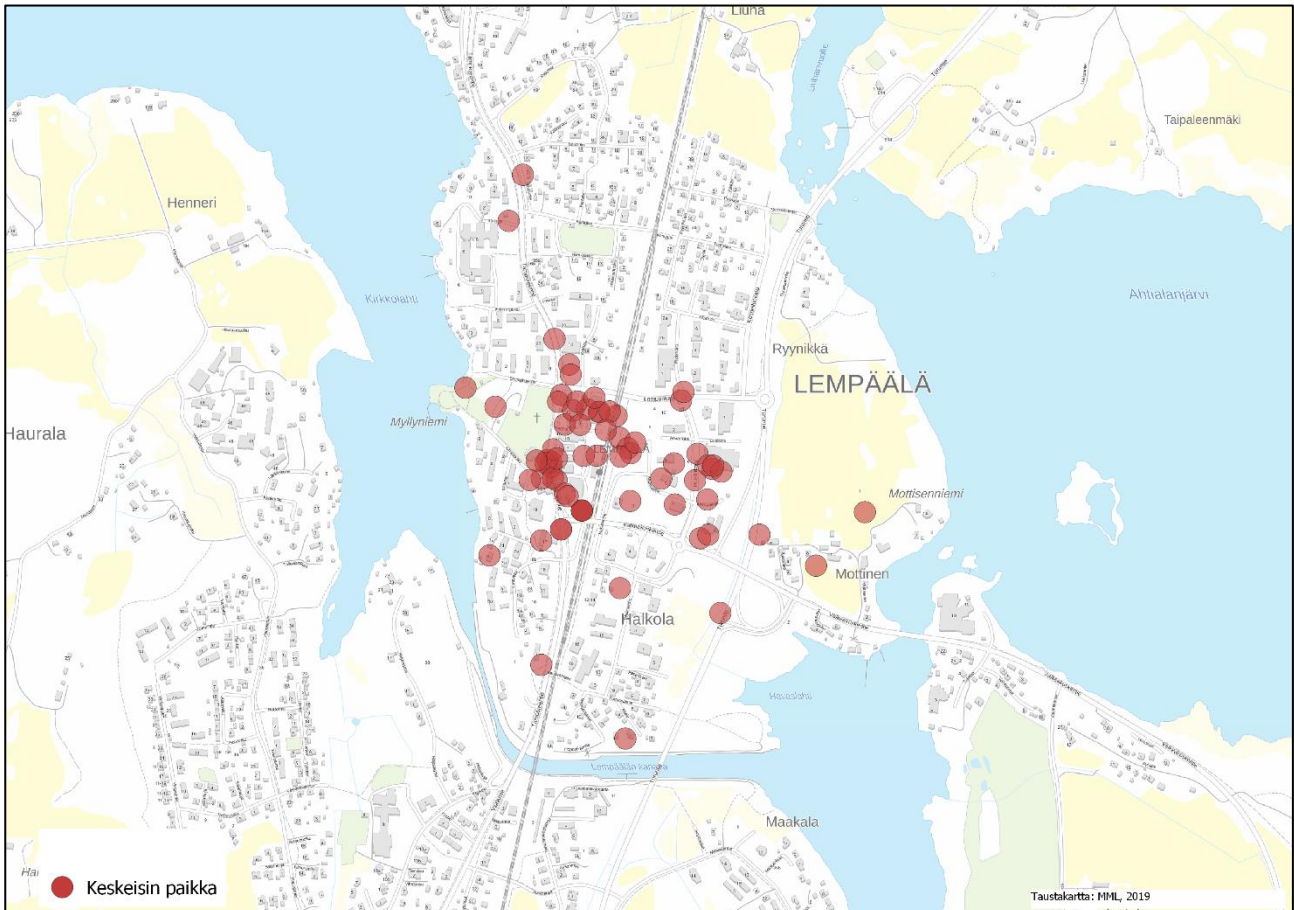
5.2.1.1 Elinvoimaselvityksen tulokset

Lempäälän elinvoimaluku, 2,94, on barometrin kolmanneksi korkein ja kuntakeskuksista toiseksi korkein. Salokorpi Oy:n elinvoimalaskennassa Lempäälän keskusta saa arvon 1,250, joka on alkupe räisiä elinvoimalukuja vertailtaessa kuntakeskuksista kolmanneksi korkein. Keskustassa kuumien yritysten osuus kaikista yrityksistä on 34,4 prosenttia. Tyhjiä liiketiloja on vain vähän. (Wilhelms 2019a, 57, 62.)

5.2.1.2 Asukaskyselyn tulokset

Asukaskyselyn vastaajat sijoittavat Lempäälän keskustan keskeisimmän paikan rautatieaseman ja kirjaston kohdalle. Vuoden 2012 asukaskyselyn tuloksiin verrattuna merkintöjen hajautuminen jonkin verran rautatien itäpuolelle on uutta ja kertoo jo keskustan laajentumisesta ja kehittämisestä siihen suuntaan. Vastaajien merkitsemät keskeisimmät paikat on esitetty kartalla kuvassa 10. Myllyniemen puisto on edellisen asukaskyselyn tulosten tavoin monen vastaajan mielipaikka keskustassa. Puistoa kehutaan kauniiksi ja hyvin hoidetuksi, ja siellä käydään kävelemässä, oleskelemassa

ja tapahtumissa. Kirjasto, ruokakaupat ja muut keskustan palvelut ovat vastaajille tärkeitä. Edelliseen kyselyyn verrattuna uusi kohde kahvila Siiri ja sen historiallinen miljö, vanha rautatieasema-rakennus ja käsityökeskus henkivät vanhaa aikaa. Kirkko on vastaajien mielestä kaunis ja kanavan alue mieluinen ympäristö. Keskusta on erään vastaajan mielestä mukavan matala ja kyläkeskusmainen. Vastaajat merkitsivät heti keskustan rajojen ulkopuolelle monta luontoon ja ulkoiluun liittyvää paikkaa.

Kuva 10. Vastaajien merkitsemät keskeisimmät paikat Lempäälän keskustassa.

Vastaajien mielestä epäviihtyisät paikat painottuvat keskustan liikealueelle rumuuden, melun ja pölyn vuoksi. Ydinkeskustan keskeisistä rakennuksista ei ole vastaajien mukaan pidetty tarpeeksi huolta ja ne ovat aikansa eläneitä, eivätkä kovin kutsuvia. Turvattomuuden tunnetta vastaajille aiheuttavat toimimattomien liikennejärjestelyiden lisäksi rautatieaseman, Myllyniemen puiston ja kanavanrannan ilmapiiri.

Valmistuvaan Lempäälä-taloon, Myllyniemen puistoon ja torille toivotaan lisää tapahtumia. Myllyniemeen ehdotetaan myös kesäkahvilaa. Ravintola- ja kahvilatoiveita esitetään runsaasti muuallekin keskustaan. Lempäälän keskustassa ei nähdä juurikaan tarvetta erikoiskaupalle, mutta suurempi ruokakauppa tai kauppahalli voisi tulla kyseeseen. Turuntien varteen toivotaan meluvallia, puistoa, urheilukenttiä ja harrastusmahdollisuuksia. Vastaajat toivovat rautatieaseman yhteyteen katettua ja valvottua pyörätelinettä sekä lisää ilmaista henkilöautopysäköintitilaa liityntäpysäköintiä varten; vastaajien mielestä maksullinen pysäköintitalo ei vastaa työssäkävijöiden tarpeisiin.

Asukaskyselyn tulosten perusteella lempääläläiset ovat melko tyytyväisiä keskustaansa, josta löytyvät tarvittavat palvelut, viihtyisät puistot sekä kätevä kulkuyhteys Tampereelle. Uuden keskusta-alueen rakentaminen rautatien itäpuolelle tuonee keskustakuvaan suurempia muutoksia, mutta muuten keskustaan toivotaan kehittämisehdotuksissa vain pientä viilausta. Keskustasta syntyy kyselytulosten perusteella tiivis kyläkeskusmainen kuva, jossa keskustan asukkaat käyttävät alueen palveluita ja virkistysmahdollisuuksia monipuolisesti hyväkseen, mutta kauempana asuvat käyvät keskuksessa vain asioimassa tai kulkevat keskuksen kautta muualle.

Lempäälän valtteja ovat hyvät liikenneyhteydet Tampereelle ja kätevät palvelut, mutta kaupunkikulttuurilla tai tapahtumilla se ei tällä hetkellä juuri asukkaita houkuttele, vaan näyttäytyy kirkonkylämäisenä keskittymänä. Asukaskyselyn vastaajat eivät myöskään juurikaan halua keskustan kehittyvän kaupunkimaisemmaksi. Keskustan luonnetta voisi entisestään vahvistaa rauhallisilla, nykyaikaisilla ja puistomaisilla oleskelualueilla, yhteisöllisillä lähitapahtumilla ja tekemällä lähiluonnon kohteita vielä paremmin tunnetuiksi.

5.2.2 Marjamäki-Ideapark

Marjamäki on Keskustabarometrin toiseksi pienin keskusta alle 40 asukkaalla. Pienen väestömääränsä vuoksi keskuksessa onkin lähes 40-kertainen määrä työpaikkoja työikäiseen väestöön verrattuna. Silloinkin, kun huomioidaan kolmen kilometrin säteellä keskukselta sijaitseva väestö ja työpaikat, Marjamäki on kolmanneksi pienin barometrin keskuksista, eikä sen väestöstä voida sen vuoksi tehdä tulkintoja. Se on kuitenkin alueensa merkittävä työpaikkakeskittymä.

Kaupan ala on Marjamäen suurin työllistäjä 63 prosentilla. 87 prosenttia näistä työpaikoista sijoittuu vähittäiskauppaan. Teollisuus on keskuksen toiseksi suurin työllistäjä. Rakennusten kerrosalasta suurin osa on liikerakennuksissa, ja keskuksen yleisimmät asiointisytyt ovat vaatteet, kengät ja asusteet sekä ravintola- ja kahvilapalvelut. Marjamäessä asioidaan hyvin vähän bussilla ja lähes 60 prosenttisesti yksityisautolla.

5.2.2.1 Elinvoimaselvityksen tulokset

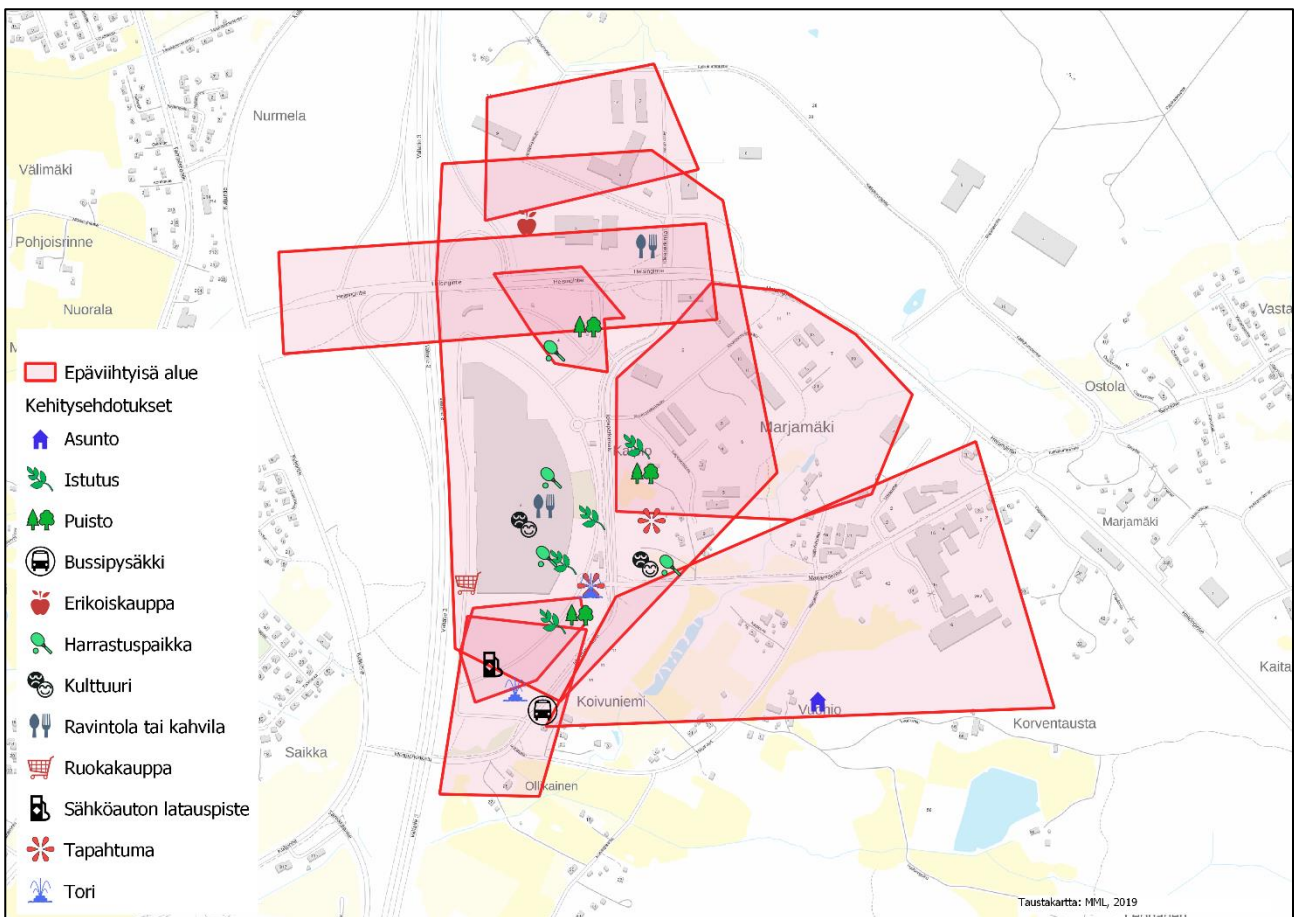
Marjamäen elinvoimaluku on barometrin keskuksista ehdottomasti korkein, 17,03. Korkeaa lukua selittää se, ettei keskuksen lähistöllä asu kovinkaan paljon ihmisiä ja Ideapark kerää asiakkaita vähintään maakunnan tasolla. Myös Marjamäen alkuperäinen elinvoimaluku, 5,947, on hyvin korkea, vaikka ei otakaan huomioon keskuksen ympäristön vähäistä väestöä, vaan käyttää laskussa Lempäälän kunnan väkilukua. Marjamäessä on Koilliskeskuksen jälkeen suurin kuumien yritysten osuus, 73,13 prosenttia. (Wilhelms 2019a, 57.)

5.2.2.2 Asukaskyselyn tulokset

Ideaparkin kauppakeskus on vastaajien mielestä selvästi Marjamäen keskeisin paikka, ja monien vastaajien mielipaikka sen palveluiden ja aktiviteettien vuoksi. Myös Kuljuntien kirpputori sekä Realparkin Tokmanni, Lidl ja autokaupat ovat vastaajien mieleen. Marjamäen alueelle ei merkitty kovin montaa viihtyisää paikkaa, vaan aluetta pidetään yleisesti melko epäviihtyisenä melun, epäsiisteyden ja ruuhkan vuoksi. Lisäksi kevyen liikenteen väylät ovat monen vastaajan mielestä puutteellisia.

Erään vastaajan mielestä Ideaparkin eteläpuolen nurmialueet ovat viihtyisiä, mutta niitä voisi vielä lisätä ja parantaa. Alueella voisi olla iso puistoalue, jossa olisi esimerkiksi minigolfia, koirapuisto, leikkipuisto ja mahdollisuus järjestää esimerkiksi villtikirppiksiä kesäisin. Tämä lisäisi vastaajan mielestä asukkaiden viihtyvyyden lisäksi myös esimerkiksi matkailuautolla alueella yöpyjien pysähdyspituutta. Ideaparkin alueelle toivotaan lisää istutuksia ja puistomaista ilmettä, sekä kunnollista erillistä puistoaluetta, jossa on mahdollista järjestää erilaista toimintaa ja rauhoittua.

Ideaparkissa vietetään tällä hetkellä aikaa kahviloiden ja ravintoloiden, aktiviteettien ja palveluiden sekä helpon kulkemisen ja pysäköimisen vuoksi. Erikoiskaupan lisäämiselle ei ole vastaajien mielestä Marjamäessä juuri tarvetta, mutta eräs vastaaja toivoo alueelle Motonetiä ja toinen K-Citymarketia. Sen sijaan alueelle toivotaan lisää harrastusmahdollisuuksia, kuten uimahallia, minigolfrataa sekä tapahtuma-areenaa tai liikuntahallia, jossa harrastaa sisäpelilajeja. Ideaparkiin halutaan elokuvateatteri, ja sen parkkipaikalla voisi toimia kesätori ja torikahvila. Alueella toivotaan kevyen liikenteen käyttäjien parempaa huomioimista liikennejärjestelyissä. Vastaajien esittämät kehittämis ehdotukset sekä heidän merkitsemänsä epäviihtyisät alueet on esitetty kartalla kuvassa 11.

Kuva 11. Vastaajien merkitsemät epäviihtyisät alueet sekä kehittämis ehdotukset Marjamäessä.

Ideapark itsessään on Marjamäen keskus ja asukaskyselyn perusteella alueen asukkaat ovat löytäneet sen myös ajanviettopaikakseen. Kauppakeskus tarjoaa runsaasti palveluita, mutta ympäristön viihtyisyyttä voitaisiin vielä parantaa. Liikekeskuksen ympäristöön toivotaan lisää asuntoja ja puistomaisuutta, jotta sen automarkettimainen ilme kehittyisi kaupunkimaisemmaksi. Puistot ja uudet sisätilat, jotka mahdollistavat rauhoittumisen sekä erilaisten aktiviteettien harrastamisen ja tapahtumien järjestämisen auttavat niin asukkaita kuin vierailijoitakin viihtymään keskuksessa pidempään.

ja useammin. Marjamäkeen ei merkitty viihtyisiä luontokohteita, vaan sen vahvuudet ovat monipuolisissa vapaa-ajanviettomahdollisuuksissa rakennetussa ympäristössä ja palveluiden parissa.

5.2.3 Sääksjärvi

Vuonna 2018 Sääksjärvellä asui 1 149 asukasta ja se oli seitsemänneksi suurin Keskustabarometrin keskuksista. Kuitenkin kun otetaan huomioon kolmen kilometrin säteellä keskuksista asuvat ihmiset, Sääksjärvi on barometrin viidenneksi pienin keskus. Keskustan ikäjakauma on melko lähellä kaikkien barometrin keskusten keskimääristä jakaumaa, joskin 18–29- ja yli 65-vuotiaita on hieman keskimääristä vähemmän ja 30–49-vuotiaita hieman enemmän. Alle 30-vuotiaiden osuus onkin laskenut alle Lempäälän koko kunnan tason viime vuosikymmenien aikana.

Sääksjärvellä eniten ihmisiä työllistävä toimiala on koulutus. Myös terveys- ja sosiaalipalvelut, rakentaminen, kauppa ja teollisuus kattavat ison osan keskuksen työpaikoista, ja muiden alojen työpaikkoja Sääksjärvellä on vain yksittäisiä. Jokaista työpaikkaa kohti keskuksessa asuu kaksi asukasta. Asukaskyselyn tulosten mukaan noin 45 prosenttia ihmisistä asioi keskuksessa yksityisautolla ja vaajaat 10 prosenttia bussilla. Päivittäin keskuksessa asioi 10 prosenttia ihmisistä ja kerran kuussa tai harvemmin noin 15 prosenttia. Yleisimmät asiointisyynä Sääksjärvellä elintarvikkeiden oston ja apteekissa asioinnin lisäksi ovat kierrätys sekä vapaa-aika, virkistys ja liikunta. Kerrosalassa mitattuna keskuksessa on eniten asuin- ja varastorakennuksia. Suurin osa asuinrakennuksista on rakennettu 1970-luvulla. Viime vuosina ei ole rakennettu juurikaan uusia asuntoja.

5.2.3.1 Elinvoimaselvityksen tulokset

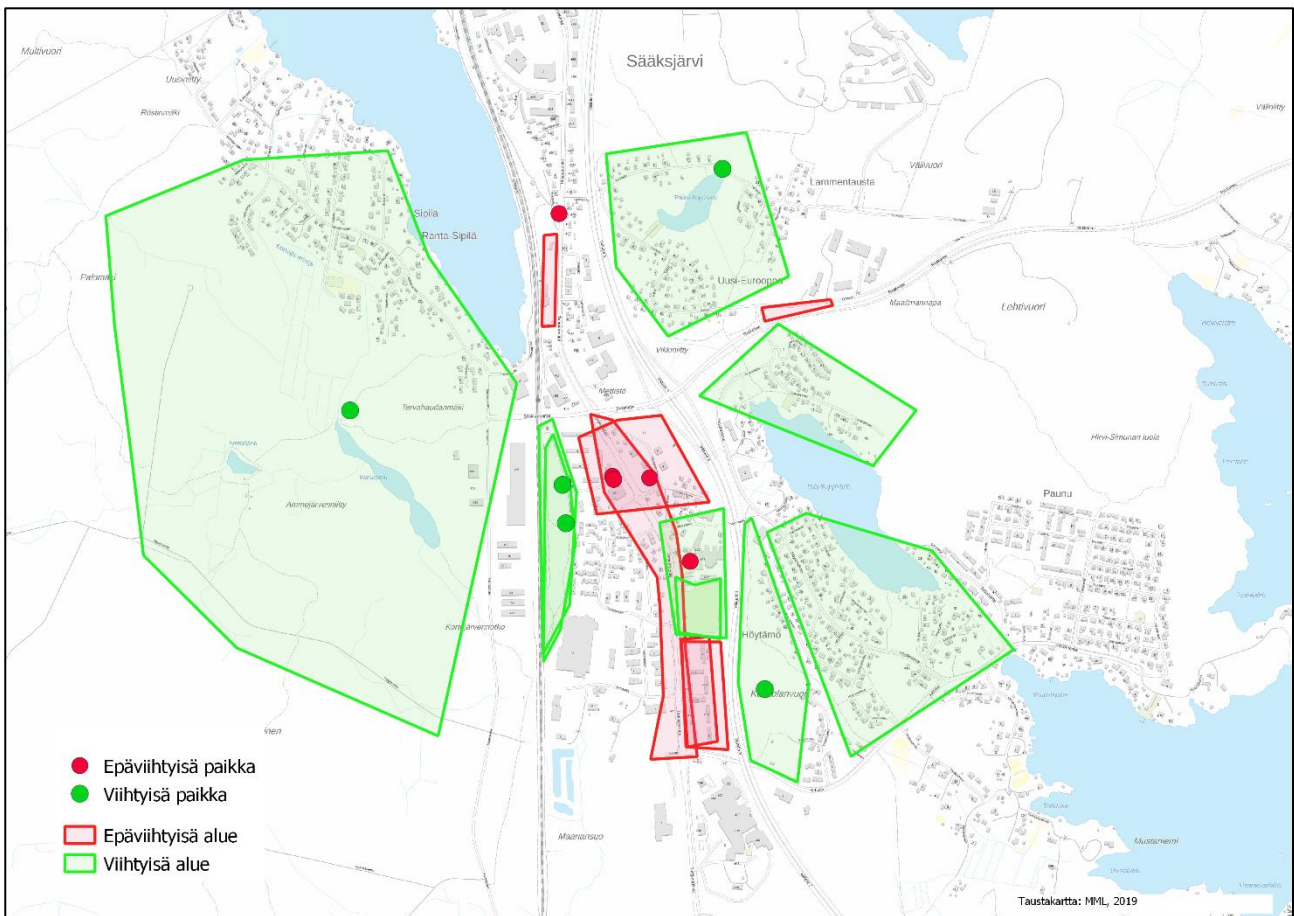
Sääksjärven elinvoimaluku, 0,39, on barometrin keskuksista matalin. Sääksjärvi lukeutuukin hallinnollisten alakeskusten luokkaan, jossa kaikkien keskusten elinvoimaluku jää alle yhden. Salokorpi Oy:n laatimassa elinvoimalaskennassa Sääksjärvi saa arvon 0,172 ollen Koilliskeskusta ja Tesomaa edellä. Sääksjärvellä on kuitenkin vain viisi kuumaa yritystä, joten kun Tampereen alakeskusten korkeampaa kuumien yritysten lukumäärää ei enää suhteuteta koko Tampereen suureen väkilukuun, ne saavat hieman Sääksjärveä korkeammat elinvoimaluvut. Arkiyrityksiäkin on Sääksjärven alueella vain kuusi. (Wilhelms 2019a, 56–57.)

5.2.3.2 Asukaskyselyn tulokset

Suurin osa asukaskyselyn vastaajista valitsee S-Marketin Sääksjärven keskeisimmäksi paikaksi sen tarjoamien palveluiden, kuten kirjaston ja apteekin, vuoksi. S-Market on radanvarren pururadan lisäksi ainoita vastaajien merkitsemiä mielipaikkoja keskusta-alueella. Muut vastaajien mielipaikat ja viihtyisät alueet sijoittuvat keskustan ulkopuolelle luonnonhelmaan ja asuinalueille. Vastaajat viettävät aikaa keskustassa ja lähialueilla mieluiten luonnossa: pururadalla, Iso-Kyynärön leikkipuistossa, Lampitien puistossa ja keskustan länsipuolen metsäluonnossa.

Keskusta-alue ja sen pohjoispuolen teollisuusalue ovat monien vastaajien mielestä kokonaisuudessaan epäviihtyisiä. Keskustan rakennuksia pidetään melko rumina ja ränsistyneinä, ja teollisuusalue on vastaajista kolkko ja epäesteettinen. Vastaajat ovat merkinneet keskustaan vain yhden turvalli-

sen paikan S-Marketin kohdalle. Muuten keskusta-alue määritellään ennemmin turvattomaksi toimimattomien liikennejärjestelyiden, puutteellisen valaistuksen ja valvonnan puutteen vuoksi. Vastaajien merkitsemät viihtyisät ja epäviihtyisät paikat ja alueet on esitetty kartalla kuvassa 12.

Kuva 12. Vastaajien merkitsemät viihtyisät ja epäviihtyisät paikat ja alueet Sääksjärvellä.

Sääksjärven vahvuus ovat hyvin läheltä keskustaa löytyvät viihtyisät ja laajat luontoalueet. Keskustasta löytyvät tärkeimmät palvelut ja se on hyvin pieni ja kylämäinen. Sääksjärven asukaskyselyn tuloksiin vaikuttaa tietenkin vastaajien pieni määrä. Vastaajilla ei esimerkiksi ollut juurikaan kehittämisehdotuksia Sääksjärven keskustaan. Aukkaat eivät joko uskalla tai halua kuvitella keskustaa kaupunkimaisemmaksi, vaan tarvittavia palveluita käytetään mielellään muualla ja oma lähikeskus pidetään rauhallisena kylänä. Kuten moniin muihinkin barometrin keskuksiin, Sääksjärvellekin halutaan laadukas ravintola, puisto ja lisää istutuksia keskustaan, mutta muita ehdotuksia ei juurikaan anneta.

5.3 Nokia

Vuonna 2018 Nokialla asui 3 544 asukasta. Muiden kuntakeskuksen tavoin Nokialla asuu keskimääräistä enemmän ikääntyneitä ja vähemmän nuoria. Etenkin koko kunnan tasoon verrattuna yli 65-vuotiaita asuu keskustassa paljon ja osuuden kasvu on ollut jyrkkää. Alle 30-vuotiaita asuu keskustassa huomattavasti paljon vähemmän, kuin koko kunnassa yhteensä, ja alle 18-vuotiaita on keskuksen asukkaista vain alle 10 prosenttia. Nokian keskustan suurin työllistävä toimiala on teollisuus.

Myös terveys- ja sosiaalipalvelut kattavat suuren osan keskuksen työpaikoista, ja loput ovat jakautuneet tasaisemmin muiden toimialojen kesken. Nokia on seudun suurin työllistäjä teollisuuden, terveys- ja sosiaalipalveluiden, muun palvelutoiminnan ja koulutuksen aloilla, vaikka koulutuksen alalla sijaitseekin vain viisi prosenttia keskuksen työpaikoista. Nokialla onkin lähes kaksi työpaikkaa yhtä työkäistä asukasta kohden.

Asukaskyselyn tulosten perusteella noin 60 prosenttia ihmisistä asioi keskuksessa yksityisautolla ja 10 prosenttia bussilla. Päivittäin keskuksessa asioi 20 prosenttia ja kerran kuussa tai harvemmin 22 prosenttia ihmisistä. Elintarvikkeiden ostamisen ja apteekissa asioimisen ohella vapaa-aika, virkistys ja liikunta sekä julkiset ja yksityiset terveystalvelut ovat yleisimpiä syitä asioida Nokian keskustassa. Noin puolet keskuksen kaikesta kerrosalasta on asuinkäytössä, ja myös teollisuus- ja liikerakennuksia on huomattavasti, vaikka teollisuusrakennusten kerrosala onkin viime vuosina vähentynyt. Asuinrakennusten rakennusvuosijakauma on melko tasainen. Seuraavissa alaluvuissa tarkastellaan Nokian keskustaa elinvoimaselvityksen ja asukaskyselyn valossa.

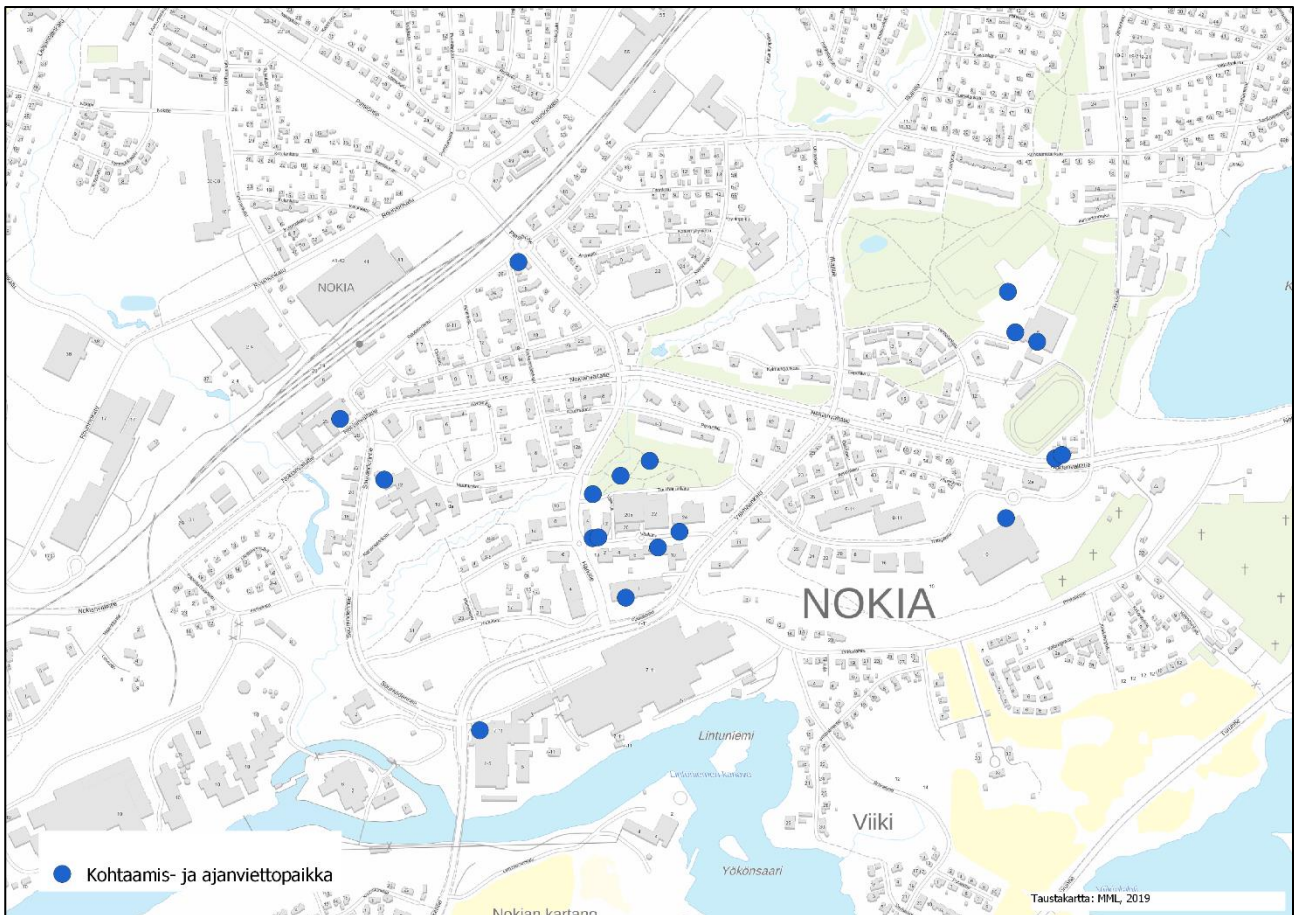
5.3.1 Elinvoimaselvityksen tulokset

Nokian elinvoimaluku, 1,87, on kuntakeskuksista kolmanneksi matalin. Sitä matalampia ovat Ylöjärven ja Pirkkalan elinvoimaluvut. Muut kuntakeskukset saavat yli kahden arvon. Salokorpi Oy:n selvityksessä Nokian keskustaa tarkasteltiin kolmen erillisen alueen osalta. Näiden kolmen tarkastelualueen yhteenlaskettu alkuperäinen elinvoimaluku on 1,283, täpärästi toiseksi korkein kuntakeskuksista. Selvityksessä luonnehditaan keskustaa Nokian ”olohuoneeksi” ja Yrittäjäkatua ”kauppapaikaksi”. (Wilhelms 2019b, 33, 39.)

5.3.2 Asukaskyselyn tulokset

Asukaskyselyn vastaajat sijoittavat Nokian keskeisimmän paikan selvästi Pirkkalaistorille. Keskusta-alueen hajautuneet merkinnät ovat siirtyneet vuoden 2012 asukaskyselyn tuloksiin verrattuna Pirkkalaistorin länsipuolelta enemmän sen pohjoispuolelle. Pirkkalaistorin palvelut, erityisesti uusi kirjasto ja ravintola Pepper, tekevät siitä myös vastaajien mielipaikan. Hinttalan alue on yksi vastaajien mielialueista. Poutunpuiston, Kylmäoanpuiston, harjun, Penttilänpuiston ja Nokianvirran ympäristön luontoalueet ovat vastaajien mieleen, kuten myös Pyhäjärven, Vihnusjärven ja Alisenjärven rannat ja ympäristöt keskustan ulkopuolella. Kauniita rakennuksia Nokialla ovat kirkko, Cafe Hinttala, Kerhola, Nokian vuokratien rakennus, punatiiliset tehdasrakennukset sekä Tehdas 108.

Ydinkeskuksen ja Yrittäjäkadun liikekiinteistöt ovat muutaman vastaajan mielestä epäviihtyisiä ympäristön rumuuden, melun, pölyn ja roskaisuuden vuoksi. Keskustaan merkittiin joitakin turvallisia paikkoja ja alueita, ja vaikka niitä merkittiin selvästi vähemmän kuin edellisessä kyselyssä, turvattomia paikkoja ei merkitty ollenkaan. Vastaajat viettävät aikaa Poutunpuistossa, ravintola Pepperissä, kahvila Katajassa, Cafe Hinttalassa, jäähallilla ja urheilukentillä, Hacklabissa, terveyskeskuksen lähi- torilla, kahvila Vohvelissa ja konditoria Lehtosessa, sekä luontoalueilla kauempana keskustasta. Vastaajien merkitsemät kohtaamis- ja ajanviettopaikat on esitetty kartalla kuvassa 13.

Kuva 13. Vastaajien merkitsemät kohtaamis- ja ajanviettopaikat Nokian keskustassa.

Kuten muissakin keskuksissa, vastaajat toivovat torille lisää tapahtumia. Poutunpuistossakin voisi vastaajien mielestä järjestää ohjelmaa sekä pitää kahvikojua. Kylmänojanpuistoon toivotaan kesä-tapahtumia, esiintymislavaa ja oleskelupaikkaa. Ydinkeskustaan ehdotetaan monipuolisempaa ruoka-kauppaa. Rautatieasemalle halutaan kunnollinen ja riittävän iso pyöräparkki sekä lisää pysäköintipaikkoja autoille. Vastaajat ehdottavat paria uutta reittiä Nokianvirran yli.

Asukaskyselyn tulosten perusteella Nokian keskusta on melko hajautunut. Vastaajat toivovat Yrittäjäkadun ilmeen uudistamista sekä tapahtumia ja eloa Pirkkalaistorille, mutta muuten keskustaa ei haluta muuttaa kovin paljon. Kuten monissa muissakin keskuksissa, myös Nokialla luonto on lähellä keskustaa ja asukkaat viettävät siellä paljon aikaa.

5.4 Orivesi

Vuonna 2018 Oriveden keskustassa asui 1 024 ihmistä. Kun otetaan huomioon myös kolmen kilometrin säteellä keskustasta asuvat ihmiset, Orivesi on barometrin toiseksi pienin keskus. Kaikkien Keskustabarometrin keskusten keskimääräiseen ikäjakaumaan verrattuna keskustassa asuu tavanomaista enemmän yli 65-vuotiaita, mutta koko Oriveden kunnan tasoon verrattuna ero ei ole niin merkittävä, kuin monissa muissa kuntakeskuksissa. Keskustan suurin toimiala on kaupan ala, mutta ero seuraavaksi suurimpiin koulutukseen ja terveys- ja sosiaalipalveluihin ei ole kovin suuri. Oriveden keskustassa on 1,7 työpaikkaa jokaista työikäistä asukasta kohden. Asukaskyselyn perusteella

puolet ihmisistä asioi keskustassa yksityisautolla ja bussilla vain kaksi prosenttia. Kävelen asioiminen on pyöräilyä yleisempää. Noin 30 prosenttia ihmisistä asioi keskustassa päivittäin, ja kerran kuussa tai harvemmin asioi vain viisi prosenttia. Ravintola- ja kahvilapalvelut sekä vapaa-aika, virkistys ja liikunta ovat elintarvikkeiden ja apteekin ohella yleisimpiä syitä asiointiin. Orivedellä uusi rakentaminen on ollut maltillista. Asuinkäytössä on noin puolet kaikesta kerrosalasta. Suurin osa asuinrakennuksista on rakennettu 1970-luvulla, mutta myös vanhoja, ennen vuotta 1950 rakennettuja asuntoja on verrattain paljon. Orivedellä on muihin keskuksiin verrattuna melko paljon omakotitaloja sekä yksiöitä. Seuraavissa alaluvuissa tarkastellaan Oriveden keskustaa elinvoimaselvityksen ja asukaskyselyn valossa.

5.4.1 Elinvoimaselvityksen tulokset

Oriveden elinvoimaluku, 5,30, on kaikista barometrin keskuksista toiseksi korkein ja kuntakeskuksesta selvästi korkein. Tulos on sama myös vertailtaessa Salokorpi Oy:n laskemia alkuperäisiä elinvoimalukuja, joka on Oriveden osalta 3,470. Korkeaa lukua selittää se, että Orivesi sijaitsee riittävän kaukana suurista keskuksista ja Tampereen seudun yhtenäisestä taajamarakenteesta. Keskusta on muihin keskuksiin verrattuna melko tiivis. Oriveden kaupallinen rakenne on verraten hyvin keskittynyt, sillä kaikki päivittäistavaramarketit sijaitsevat keskustassa ja syrjemmällä on vain muutamia, lähinnä tilaa vaativia liikkeitä. Tasan puolet yrityksistä on arkiyrityksiä. Ravintoloiden ja kahviloiden osuus on verraten vaatimaton ja kertoo siitä, että Orivesi on ensisijaisesti kauppapaikka. Tyhjiä liiketiloja on muihin seudun keskuksiin verrattuna paljon, mutta silti hieman alle kansallisen keskiarvon. (Wilhelms 2019c, 14–15, 23, 29.)

5.4.2 Asukaskyselyn tulokset

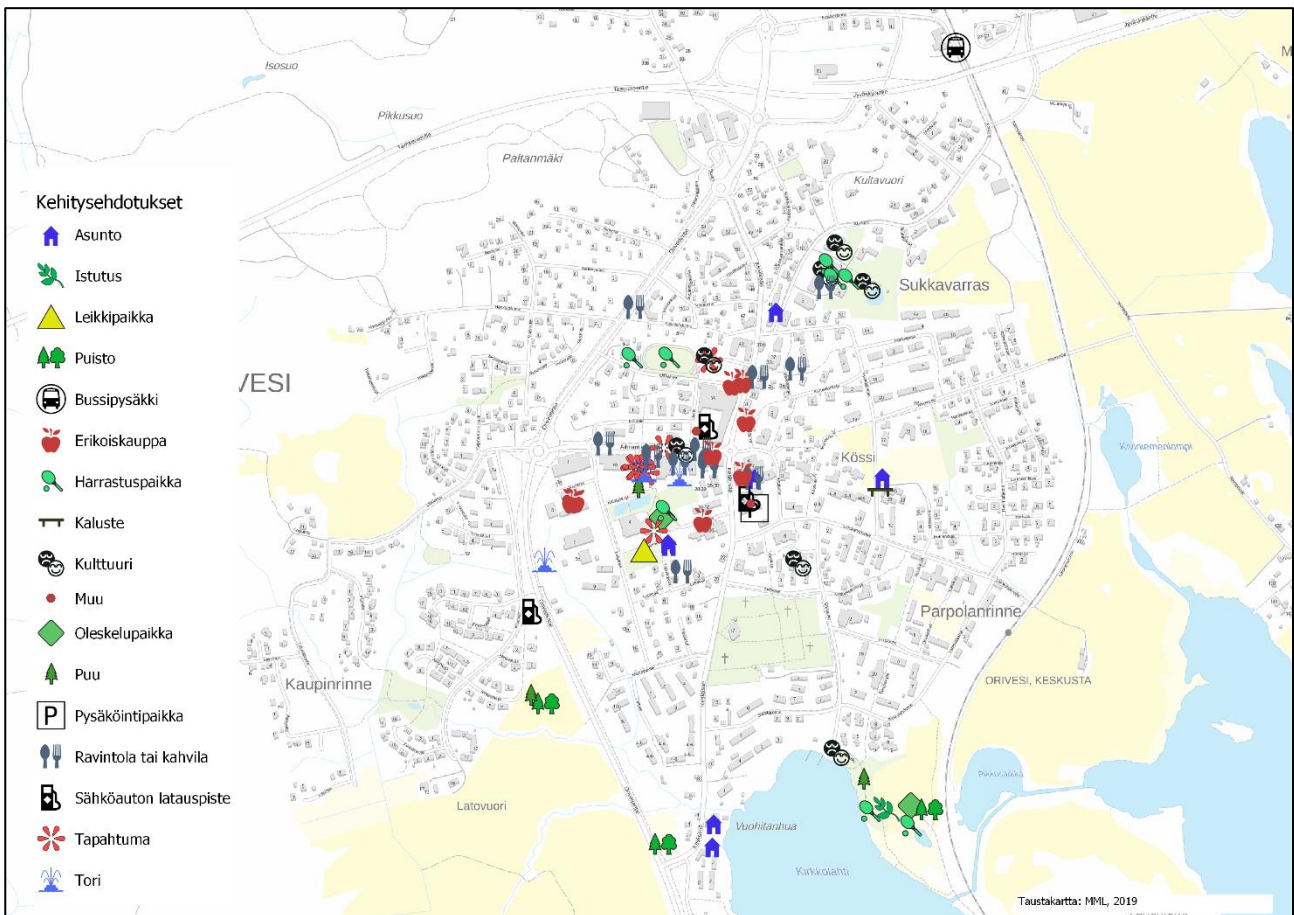
Asukaskyselyn vastaajat ovat melko yksimielisiä siitä, että Oriveden keskusta sijaitsee Keskustien ja Ahtiantien risteyksessä. Tulos on sama kuin edellisessä asukaskyselyssä, mutta merkinnät ovat kuitenkin hajautuneet paljon edellisen kyselyn vastauksia enemmän. Keskustan alueella vastaajien mielipaikkoja ovat Paltanmäen aktiviteetit ja miljö, jäähalli aktiviteetteineen, Oriveden opiston rauhallinen puistoalue, kaunis kirkko ja rauhallinen hautausmaa sekä urheilukenttä. Myös keskustan palvelut, kuten kaupat, kahvilat, kuntosali, kirjasto, liikuntahalli ja tori, ovat vastaajien mieleen. Sukkavarras, Oripuisto ja Latokartanontie ovat myös viihtyisiä. Kauniita rakennuksia ovat lisäksi muun muassa Auvisen talo, virastotalo sekä Cafe Herkkuhetki. Keskustan ulkopuolelta Kirkkolahden ympäristö ja Yhdysreitti ovat vastaajien mielipaikkoja kauniin maiseman ja liikunnallisten aktiviteettien vuoksi.

Samoin kuin monen vastaajan mielestä koko Oriveden keskusta on viihtyisä, monen mielestä se on kokonaisuudessaan epäviihtyisä. Monet liikerakennukset ovat vastaajien mielestä rumia. Erityisesti vanha hotellirakennus kaipaa pintaremonttia ja toimintaa. Liikenteen melu ja ruuhkat vähentävät viihtyisyyttä teiden ja risteysten ympäristössä. Monen vastaajan mielestä koko Oriveden keskusta on turvallinen, mutta vastaajat merkitsevät myös turvattomia paikkoja. Turvattomuuden tunnetta aiheuttavat etupäässä niin kevyen liikenteen käyttäjille kuin autoilijoillekin vaaralliset ja epäselvät liikennejärjestelyt. Keskusta on pääasiassa esteetön, mutta vastaajien mukaan virastotalon raskas ovi hankaloittaa kulkemista.

Vastaajat viettävät mielellään aikaa Cafe Herkkuhetkessä, kioskikahvila Myllynkulmassa, pizzeriassa, pubeissa, kirjastossa ja järjestöjentalolla. Liikuntahalli, sen puisto ja Kääjäntien leikkipuisto

ovat edelliseen asukaskyselyyn verrattuna uusia suosittuja ajanviettopaikkoja. Urheilukentällä on vastaajien mielestä hyvä sijainti. Kirkkolahden ympäristö on myös suosittu ajanviettopaikka.

Torille toivotaan aktiviteetteja, kuten kesäkarnevaaleja, joissa paikalliset kaupat, yhdistykset, järjestöt ja kaupunki esittelisivät toimintaansa ja tuotteitaan ja keskustaan nousisi pop-up-kahviloita ja -terasseja. Urheilukentän viereiseen Oriveden Suoja -taloon toivotaan kulttuuritoimintaa, samoin kuin Oriveden opistolle. Orivedellekin, esimerkiksi Ahtiantielle, toivotaan kunnollista ruoka- ja viiniravintolaa. Vastaajat toivovat asuntoja vanhan nuorisotalon tilalle, Keskustien eteläpään, Kirkkolahden rannalle sekä keskustaan. Vanhan hotellin ympäristöön toivotaan liiketoimintaa tai esimerkiksi taidenäyttelyitä. Liikuntahallille ehdotetaan pumppurackia ja Kirkkolahden puistoon sekä Oriveden opistolle lisää harrastusmahdollisuuksia. Keskustan ja asemanseudun väliin halutaan puistoalue. Kirkkolahden ympäristöön toivotaan patsaita ja muuta taidetta, sekä lisää monivuotisia istutuksia ja puita. Liikuntahallin leikkipuistoa voisi vastaajan mielestä kehittää teemapuistoksi. Vastaajien tekemät kehittämis ehdotukset on esitetty kartalla kuvassa 14.

Kuva 14. Vastaajien merkitsemät kehittämis ehdotukset Oriveden keskustassa.

Kuten monissa muissakin barometrin keskustoissa, myös Orivedellä luonto on lähellä ja keskustaa ympäröivät asuinalueet ovat vastaajien mielestä viihtyisiä ja rauhallisia. Oriveteläisillä on paljon tarkkoja kehittämis ehdotuksia keskustan parantamiseksi, etenkin aktiviteetti- ja harrastusmahdollisuuksien lisäämiseksi, mutta he tuntuvat kuitenkin olevan melko tyytyväisiä keskustan palveluihin. Vastaajat vaikuttavat ylpeiltä omavaraisesta ja viihtyisästä keskustastaan, ja melko yksimielisiä sen kehittämisen suunnasta. Keskustaan halutaan ennen kaikkea lisää eloisuutta aloittamalla uutta kaupallista ja kulttuurillista toimintaa tyhjiä liiketiloissa sekä järjestämällä enemmän tapahtumia.

Asuntoja halutaan lisää ja katukuvaa paikoin ehostaa, mutta vastaajat eivät toivo keskustan rakenteen kehittämistä kaupunkimaisemmaksi.

5.5 Pirkkala

Pirkkalasta Keskustabarometrissa olivat mukana keskusta ja Partola. Partola on asukaskyselyn perusteella tärkeä osa arkea ja asiointia paitsi monille Pirkkalan keskustan asukkaille, myös Härmälässä asuville tamperelaisille. Partolassa keskuksen rakenne on sekoittumaton, asukaskyselyn vastaajien mielestä monin paikoin epäviihtyisä ja siellä käydään lähinnä vain asioimassa, kun taas keskustassa korostuu muiden kuntakeskusten tapaan ei-kaupallinen oleskelu ja vapaa-ajan vietto. Myös elinvoimalluvut vahvistavat tätä kuvaa: Partolan elinvoimaluku on keskustaa jonkin verran korkeampi, vaikka sen ympäristössä asuu kaksinkertaisesti väestöä. Seuraavissa alaluvuissa tarkastellaan ensin keskustaa ja sen jälkeen Partolaa tilastotietojen, elinvoimaselvityksen ja asukaskyselyn valossa.

5.5.1 Keskusta

Vuonna 2018 Pirkkalan keskustassa asui 1 305 ihmistä. Muiden kuntakeskusten tavoin yli 65-vuotiaiden osuus on keskuksessa kaikkien barometrin keskusten keskiarvoa korkeampi. Alle 30-vuotiaiden asukkaiden osuus on laskenut viime vuosina jyrkästi ja on nyt keskuksessa matalampi, kuin koko Pirkkalan kunnassa. Myös toimialajakauma on kuntakeskukselle tyypillinen terveys- ja sosiaalipalveluiden, koulutuksen ja julkisen hallinnon työllistäessä eniten ihmisiä. Työpaikkoja on 1,4 yhtä työikäistä asukasta kohden. Asukaskyselyn tulosten perusteella vain noin 35 prosenttia ihmisistä asioi keskuksessa yksityisautolla ja bussilla 10 prosenttia. Vajaa 20 prosenttia vastanneista asioi keskustassa päivittäin ja 10 prosenttia kerran kuussa tai harvemmin. Vapaa-aika, virkistys ja liikunta sekä julkiset ja yksityiset terveystalvelut ovat elintarvikkeiden oston ja apteekissa asioinnin ohella yleisimpiä syitä asioida Pirkkalan keskustassa. Asuinrakennuksissa on yli 60 prosenttia kaikesta kerrosalasta. Myös opetusalan rakennuksia on merkittävästi. Suurin osa asuinrakennuksista on rakennettu 2000-luvulla, etenkin vuoden 2010 jälkeen. Myös 1970-luvulla rakennettuja asuntoja on merkittävästi. Pirkkalassa on muihin keskuksiin verrattuna melko paljon omakotitaloja ja paljon omistus-asuntoja.

5.5.1.1 Elinvoimaselvityksen tulokset

Pirkkalan keskustan elinvoimaluku, 1,16, on kuntakeskuksista matalin. Pirkkalan tavoin Ylöjärven ja Nokian elinvoimalluvut jäävät alle yhden. Pirkkalan keskustan alkuperäinen elinvoimaluku, 0,929, on Ylöjärven elinvoimalukua korkeampi. Partolan elinvoimaluku on Pirkkalan keskustaa korkeampi. Ravintoloiden ja kahviloiden osuus on keskustassa verraten korkea ja tyhjiä liiketiloja on vähän. (Wilhelms 2019d, 28, 34.)

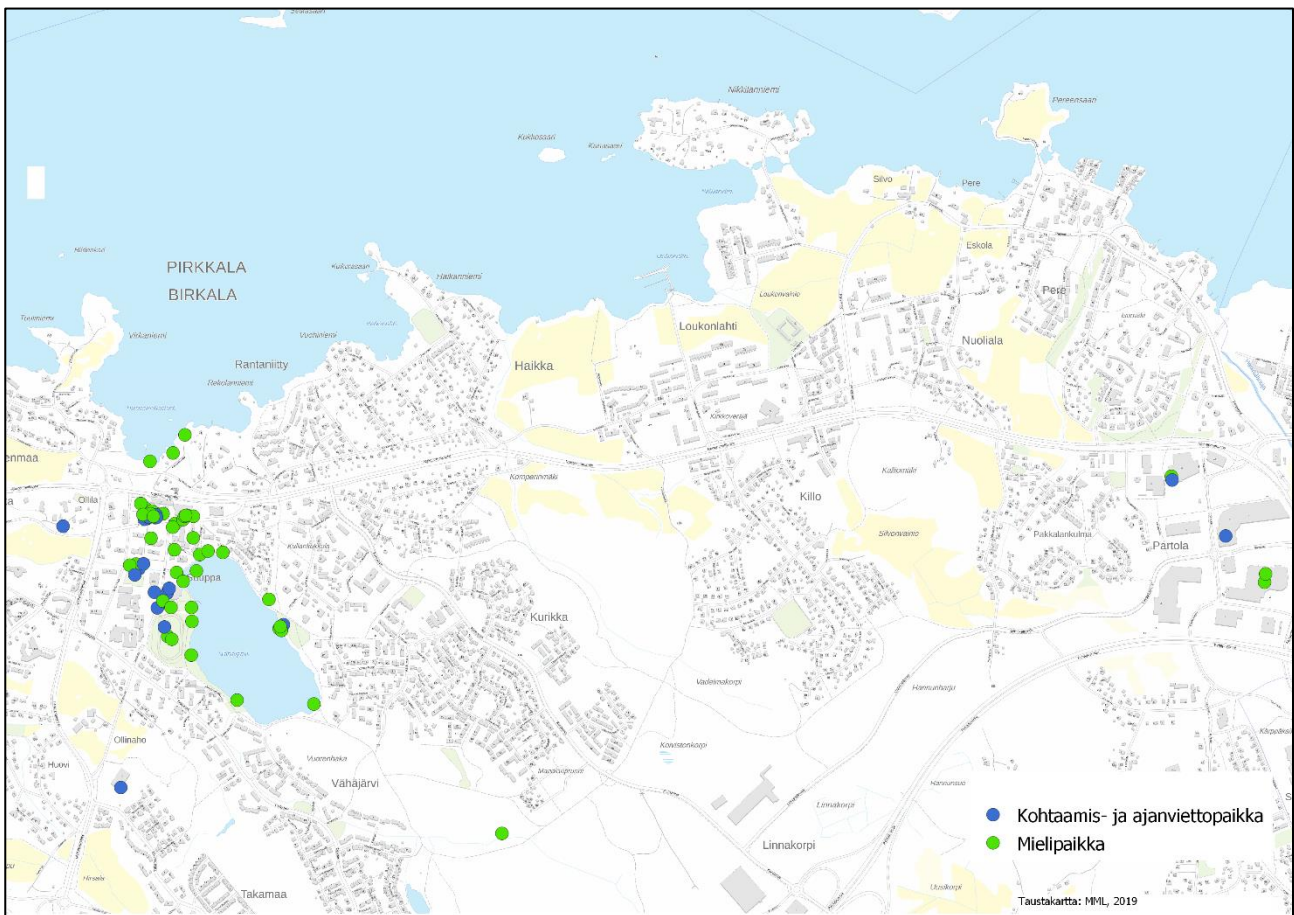
5.5.1.2 Asukaskyselyn tulokset

Vaikka vastauksissa tulee jonkin verran hajontaa itään ja etelään, asukaskyselyn vastaajat sijoittavat Pirkkalan keskustan torille. Vastaajien mielipaikkoja ovat Vähäjärven ympäristö, keskustan palvelut, vapaa-aikakeskus, urheilukentät, kirjasto, Pyhäojan ympäristö, Ransupuisto ja Naistenmatkanlah-

den ranta, joista kolme viimeistä ovat uusia kohteita vuoden 2012 kyselyn tuloksiin verrattuna. Ollilan merkitys viihtyisänä ympäristönä on vähentynyt edellisiin tuloksiin verrattuna. Keskustan kaakkoispuolella on vastaajien mielestä hyvät lenkkimaastot ja luonnonrauhaa. Ydinkeskusta torin ympäristössä on vastaajien mukaan pääasiassa turvallinen.

Keskusta-alue on muutamien vastaajien mielestä kaikkiaan ruma ja epäviihtyisä, ja lähes jokainen liikerakennus on merkitty epäesteettiseksi. Torin alueelta puuttuu vastaajien mukaan aktiviteetteja ja linja-autoaseman ulkoasu on vanha ja epäsiisti. Pirkkalan yläaste on merkitty epäviihtyiseksi paikaksi melun, tungoksen, parkkipaikkaa hengailun ja häiriökäyttäytymisen vuoksi. Ydinkeskustan pohjoispuolella ja koulujen ympäristössä on muutamien vastaajien mielestä turvatonta ilmapiiriä ja liikennekäyttäytymisen vuoksi.

Vastaajat viettävät aikaa Kurikanvainion uimarannalla, urheilukentillä, vapaa-aikakeskuksessa, koulujen alueilla, Ransupuistossa ja Ollilassa, sekä keskustan palveluissa, kuten kirjastossa, ravintolassa ja torilla. Keskusta-alueen ulkopuolella vastaajat viettävät aikaa jäähallilla, ABC:llä ja Partolassa. Monet Pirkkalan keskustan osalta vastanneet merkitsivät asukaskyselyssä asiointialueita ja muita karttamerkintöjä myös Partolaan, eli Partolan voidaan katsoa olevan tärkeä osa Pirkkalan keskustassa asioivien arkea. Vastaajien merkitsemät mielipaikat sekä kohtaamis- ja ajanviettopaikat on esitetty kartalla kuvassa 15.

Kuva 15. Vastaajien merkitsemät mieli- sekä kohtaamis- ja ajanviettopaikat Pirkkalan keskustassa.

Partolan läheisyydestä huolimatta myös Pirkkalan keskusta toivotaan lisää erikoiskauppaa, kuten vaate-, kirja- tai paperikauppaa, elävöittämään keskusta. Vastaajat toivovat myös tapahtumia torille, kuten kirppispäiviä, lastentapahtumia tai seurojen esittäytymisiä. Vapaa-aikakeskukseen toivotaan lisää toimintaa, kuten teatteria, tanssiesityksiä ja konsertteja, ja urheilukentälle lastentapahtumia, ulkoilmakonsertteja ja yleisiä liikuntatapahtumia. Pirkkalaankin toivotaan kunnollista ruokaravintolaa, jäätelökioskia ja kahvilaa, jonka voisi sijoittaa myös esimerkiksi Pyhäjärven tai Vähäjärven rantaan. Aikuisten illanviettoravintolalle tai tapahtumapaikalle olisi myös tilausta. Vastaajat toivovat Pirkkalaan melko paljon uusia reittejä, kuten bussilinjaa Niemenmaantielle, pyörätietä keskustasta Takamaalle sekä reittiä Takamaalta Kurikkaan. Ollinahontielle ja Takamaantielle halutaan hidadeita ja Suupantien sulkemista autoliikenteeltä torin kohdalla ehdotetaan.

Vastaajilla on paljon kehittämis ehdotuksia Pirkkalan keskustalle. Tampereen keskustan ja Partolan läheisyys varmistaa palveluiden saatavuuden, mutta Pirkkalaankin toivotaan enemmän eloa ja tapahtumia. Toisaalta vastaajat tuntevat arvostavan keskustan pientä kokoa ja luonnon läheisyyttä, eikä keskustaan toivota kovin paljon uutta rakentamista. Aukkaat pitävät monia keskustan rakennuksia vanhentuneina ja kulkureiteissä on vastaajien mukaan paljon parannettavaa, mutta keskusta-alueelle ei toivota muista keskuksista poiketen ollenkaan lisää istutuksia tai puita, ja vastaajat antavat vain yhden puistoehdotuksen: keskusta-alue on siis vastaajien mielestä tarpeeksi vihreä. Kuten Lempäälä ja Orivesi, Pirkkalan keskustakin voisi hyötyä yhteisöllisistä lähitapahtumista, katu- kuvan ehostamisesta sekä kulkemisen helpottamisesta ennemmin kuin kaupunkimaisen tiiviin keskustan rakentamisesta.

5.5.2 Partola

Partola on barometrin kolmanneksi pienin keskus noin 150 asukkaalla ja siellä onkin yli nelinkertainen määrä työpaikkoja työikäiseen väestöön nähden. Lähes kaikki työpaikat, 95 prosenttia niistä, sijoittuvat kaupan alalle. Vähittäiskaupan osuus näistä työpaikoista on suurin, ja tukkukauppaa on keskuksessa hyvin vähän. Keskuksen rakennuksista suurin osa on liikerakennuksia. Yleisimmät syyt asioida Partolassa ovat kodin elektroniikka sekä maatalous-, puutarha- ja rakennustarvikkeet. Vastaajista suhteellisen suuri osa asioi keskuksessa muuten kuin yksityisautolla, mutta toisaalta vastaajista selvästi suurin osa asuikin alle kahden kilometrin etäisyydellä keskukselta.

Partola nousee suurimpien keskusten joukkoon, kun tarkastellaan keskusten ja niitä ympäröivän alueen yhteisiä väestö- ja työpaikkamääriä: väestöltään Partolan ympäristö on seudun kuudenneksi suurin ja työpaikoiltaan kolmanneksi suurin. Näillä mittareilla Partolan keskusta ei kuitenkaan erotu ympäröivästä alueestaan kovin selkeästi sen keskuksiksi.

5.5.2.1 Elinvoimaselvityksen tulokset

Partolan elinvoimaluku, 1,74, on kaupallisista keskittymistä kolmanneksi korkein ja hieman korkeampi, kuin Pirkkalan keskustan elinvoimaluku. Kaikki kaupalliset keskittymät saavat yli yhden arvon. Salokorpi Oy:n Partolalle laskema elinvoimaluku, 2,891, on alkuperäisiä elinvoimalukuja vertailtaessa kaikista keskuksista kolmanneksi korkein. Elinvoimaluku laskee, kun kuumien yritysten määrä ei verratakaan Pirkkalan pienehköön väkilukuun, vaan Partolan kahden kunnan alueelle ulottuvan ympäröivän alueen todelliseen, suurempaan väestöön. Partolassa kuumien yritysten osuus on kor-

kea ja ravintoloiden ja kahviloiden osuus melko matala, mikä kertoo vahvasta kauppapaikasta. Tyhjiä liiketilojen osuus on 8,4 prosenttia, joka on verraten korkea kaupalliselle keskittymälle. (Wilhelms 2019d, 28, 34.)

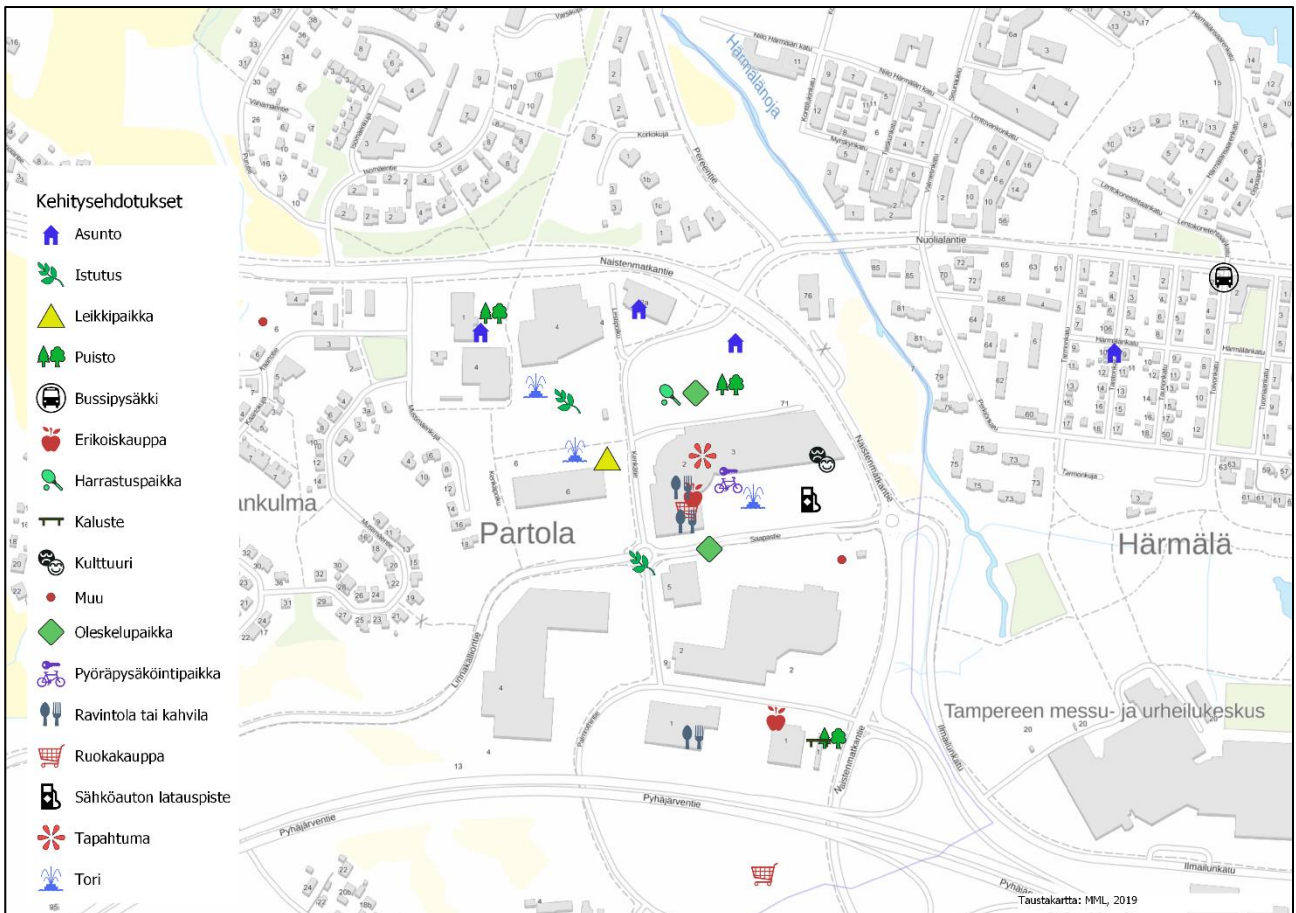
5.5.2.2 Asukaskyselyn tulokset

Partola sijaitsee Pirkkalan ja Tampereen rajalla ja se näkyy vastaajatilastoissa: Partolan osalta vastanneista noin 60 prosenttia asuu Pirkkalassa ja noin 30 prosenttia Tampereella. Vain kaksi prosenttia vastaajista määrittelee asuvansa Partolan keskustassa, mutta peräti 77 prosenttia vastaajista asuu alle kahden kilometrin etäisyydellä siitä. Nämä kaksi tilastoa kuvaavat hyvin Partolan luonnetta kahden kunnan asukkaiden yhteisenä lähiasiointialueena, joka on kuitenkin selvästi ympäröivistä asuinalueista erillinen keskittymä.

Suurin osa vastaajista sijoittaa Partolan keskeisimmän paikan kauppakeskus Veskan edustalle sen tarjoamien palveluiden vuoksi. Kauppakeskus on myös yksi vastaajien mielipaikoista, koska siellä saa hoidettua monta asiaa yhdellä kertaa. Vastaajat käyvät muun muassa Verkkokauppa.comissa, ravintoloissa, lemmikkikaupassa ja kuntosalilla. K-Citymarket on vastaajien mukaan kattava ja monipuolinen päivittäistavarakauppa ja tarjoaa myös muita palveluita. Selkeä, monipuolinen ja hyvän puutarhaosaston omaava Bauhaus on vastaajien mieleen. S-Market ja sen muut palvelut, kuten Posti, sekä Hongkong saavat myös mainintoja. Kaikki keskustan alueelle merkityt kohtaamis- ja ajanviettopaikat on merkitty kauppakeskus Veskaan. Siellä vastaajia houkuttavat ravintolat ja ilmaiset parkkipaikat. Keskusta-alueen ulkopuolelta vastaajat nimeävät mielipaikoikseen Pereensaaren, Loukonlahden ja Preen alueet.

Vastaajat merkitsevät monia kauppoja viihtyisiksi, koska ne tarjoavat palveluita ja aktiviteetteja, mutta muuten aluetta pidetään pääasiassa epäviihtyisenä runsaan liikenteen ja laatikkomaisten liikerakennusten vuoksi. Kenkätielle yhtyvä kevyen liikenteen väylä on vastaajan mielestä viihtyisä, mutta hyvin pieni pala luontoa. Partolankin alueelle merkitään turvattomia paikkoja lähinnä kevyen liikenteen kulkijoille vaarallisiin kohtiin. Esimerkiksi liikekeskustasta itään asuinalueille toivotaan parempia kulkureittejä. Myös autoilijoiden liikennejärjestelyitä voitaisiin vastaajien mukaan parantaa esimerkiksi Nuolialantien ja Naistenmatkantien risteyksessä ja K-Citymarketin bensa-aseman läheisyydessä.

Vastaajilla on monia Partolan viihtyisyyttä lisääviä kehittämis ehdotuksia. Keskusta-alueelle toivotaan istutuksia, katutaidetta ja leikkipuistoa. Kauppakeskus Veskaan toivotaan kirjastoa ja näyttelytilaa. Veskan tai S-Marketin parkkipaikalla voisi järjestää kesätoria tai toripäiviä. Alueelle toivotaan kahvilaa, josta saa laadukasta kahvia ja leivoksia. Keskustan ulkopuolelle luonnonläheisemmille alueille ehdotetaan terassillista ympärivuotista kahvilaa, teatteria ja tapahtumia. Liikealueelle toivotaan vielä urheilutarvike- ja harrastusvälinekauppoja. Vastaajat toivovat Partolaan lisää asuntoja korkeisiin taloihin liikekeskustan reunalle, sekä omakotitontteja. Vastaajien tekemät kehittämis ehdotukset on esitetty kartalla kuvassa 16.

Kuva 16. Vastaajien merkitsemät kehittämis ehdotukset Partolassa.

Asukaskyselyn tulosten perusteella Partolasta on saatavilla jo lähes kaikki tarvittavat palvelut ja niin lähellä kuin kauempanakin asuvat ihmiset käyttävät niitä mielellään myös päivittäiseen asiointiin. Viihtyisyyteen olisi kuitenkin vielä panostettava huomattavasti ja lisättävä keskuksen puistomaisuutta ja oleskelumahdollisuuksia. Vastaajat eivät halua asuntoja itse liikekeskustaan vaan sen reunoille, mutta keskustaa voidaan silti kehittää vielä enemmän mukavan asioinnin, harrastamisen ja oleskelun alueeksi. Liikennejärjestelyitä on vielä parannettava etenkin kevyen liikenteen käyttäjien näkökulmasta, koska alue on suunniteltu pitkälti yksityisautoille, vaikka kyselyn mukaan suurin osa vastaajista asoi keskuksessa ilman autoa. Kuitenkin myös moottoriajoneuvojen kulkua on sujuvoitettava ja selkeytettävä alueella. Partolankin välittömässä läheisyydessä on paljon viihtyisiä asuinalueita ja luontoa, joita kannattaa käyttää uusien asukkaiden houkuttelussa siinä missä keskuksen viihtyisää ja kerta-asioinnin mahdollistavaa liikekeskustaakin.

5.6 Tampere

Tampereelta Keskustabarometrissa olivat mukana Hervanta, Koilliskeskus, Lakalaiva, Lielähti ja Tesoma, jotka ovat monella mittarilla hyvin erilaisia keskuksia keskenään. Hervanta on barometrin suurin keskusta asukas- ja työpaikkamäärissä, paitsi jos huomioon otetaan myös kolmen kilometrin säteellä sijaitsevat työpaikat, jolloin Lakalaiva kipuaa sen ohi. Myös Tesoma on väkimäärältään melko suuri, ja Koilliskeskus ja Lakalaivakin keskikastia. Lielähti puolestaan on asukasluvultaan ba-

rometrin neljänneksi pienin keskus. Tampereen alakeskukset ovat kärkipäässä, kun mitataan keskustojen asemaa alueidensa keskuksina, eli tarkastellaan sitä, kuinka suuri prosentti alueen väestöstä ja työpaikoista sijoittuu keskusta-alueelle.

Elinvoimalluvut erottavat Lielahden selvästi erilleen toisista Tampereen alakeskuksista. Vaikka keskusten ympäristöjen asukasmäärät sekä ravintoloiden lukumäärät ovat melko samalla tasolla kaikissa keskuksissa, Lielahdessa on lauantaisin palvelevia yrityksiä huomattavasti paljon enemmän kuin muissa. Lielähti nousee kuudenneksi elinvoimaisimmaksi keskuksiksi seudun vertailussa, kun Tesoma, Koilliskeskus ja Hervanta sijoittuvat vain Sääksjärveä elinvoimaisemmiksi. Lakalaiva ei ollut mukana elinvoimaselvityksessä.

Lakalaiva ja Lielähti ovat asukaskyselyn tulosten perusteella vahvoja erikoiskaupan keskuksia, ja muut keskukset puolestaan tyypillisiä aluekeskuksia ravintola- ja kahvilapalveluiden sekä julkisten ja yksityisten terveyspalveluiden lukeutuessa yleisimpiin asiointisiihiin. Myös toimialajakauman perusteella Lakalaiva, Lielähti ja Koilliskeskus ovat kaupan keskuksia, kun taas Hervanta on koulutuksen ja Tesoma teollisuuden keskus. Asukaskyselyn vastausten perusteella asukkaat haluaisivat kehittää Tampereen aluekeskuksista vireitä ja viihtyisiä, mutta säilyttää niiden rauhallisuuden.

Seuraavissa alaluvuissa keskuksia tarkastellaan yksittäin ja tarkemmin tilastotietojen, elinvoimaselvityksen ja asukaskyselyn valossa. Lakalaivasta ei teetetty elinvoimaselvitystä, joten sitä kuvaillaan vain tilastotietojen ja asukaskyselyn tulosten kautta.

5.6.1 Hervanta

Hervanta on barometrin keskuksista ehdottomasti suurin: vuonna 2018 keskusta-alueella asui 16 577 ihmistä. Suuresta koostaan huolimatta Hervanta on ympäröivän alueensa selkeä keskittymä niin väestön kuin työpaikkojenkin osalta. Muihin keskuksiin verrattuna keskuksessa asuu melko paljon nuoria aikuisia, ja myös Tampereen yleiseen tasoon verrattuna alle 30-vuotiaita asukkaita on enemmän ja taso on pysynyt melko tasaisena. Tähän vaikuttavat varmasti Tampereen yliopiston opiskelijat. Hervannassa suurin työllistävä toimiala onkin koulutus, ja sen jälkeen informaatio- ja viestintäala sekä ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta. Hervanta on kaikkien näiden toimialojen suurin työllistäjä seudun mittakaavassa. Teollisuuden työpaikkoja keskuksessa on hieman vähemmän kuin Nokialla. Suuresta työpaikkojen määrästä huolimatta yhtä työikäistä asukasta kohti keskuksessa on vain 0,7 työpaikkaa, joten suuri osa asukkaista käy muualla töissä.

Asukaskyselyn tulosten perusteella vain vähän yli 20 prosenttia ihmisistä asioi keskuksessa yksityisautolla ja bussilla asioi peräti 25 prosenttia. 10 prosenttia ihmisistä asioi keskuksessa päivittäin ja kerran kuussa tai harvemmin 22 prosenttia. Elintarvikkeiden oston ja apteekissa asioimisen lisäksi ravintola- ja kahvilapalvelut sekä julkiset ja yksityiset terveyspalvelut ovat yleisimpiä asiointisiihiä Hervannassa. Yli 60 prosenttia kaikesta kerrosalasta on asuinkäytössä, ja myös opetusalan rakennuksia on paljon. Asuinrakennuksista suurin osa on rakennettu 1970-luvulla. Muihin barometrin keskuksiin verrattuna Hervannassa on paljon yksiöitä ja vuokra-asuntoja.

5.6.1.1 Elinvoimaselvityksen tulokset

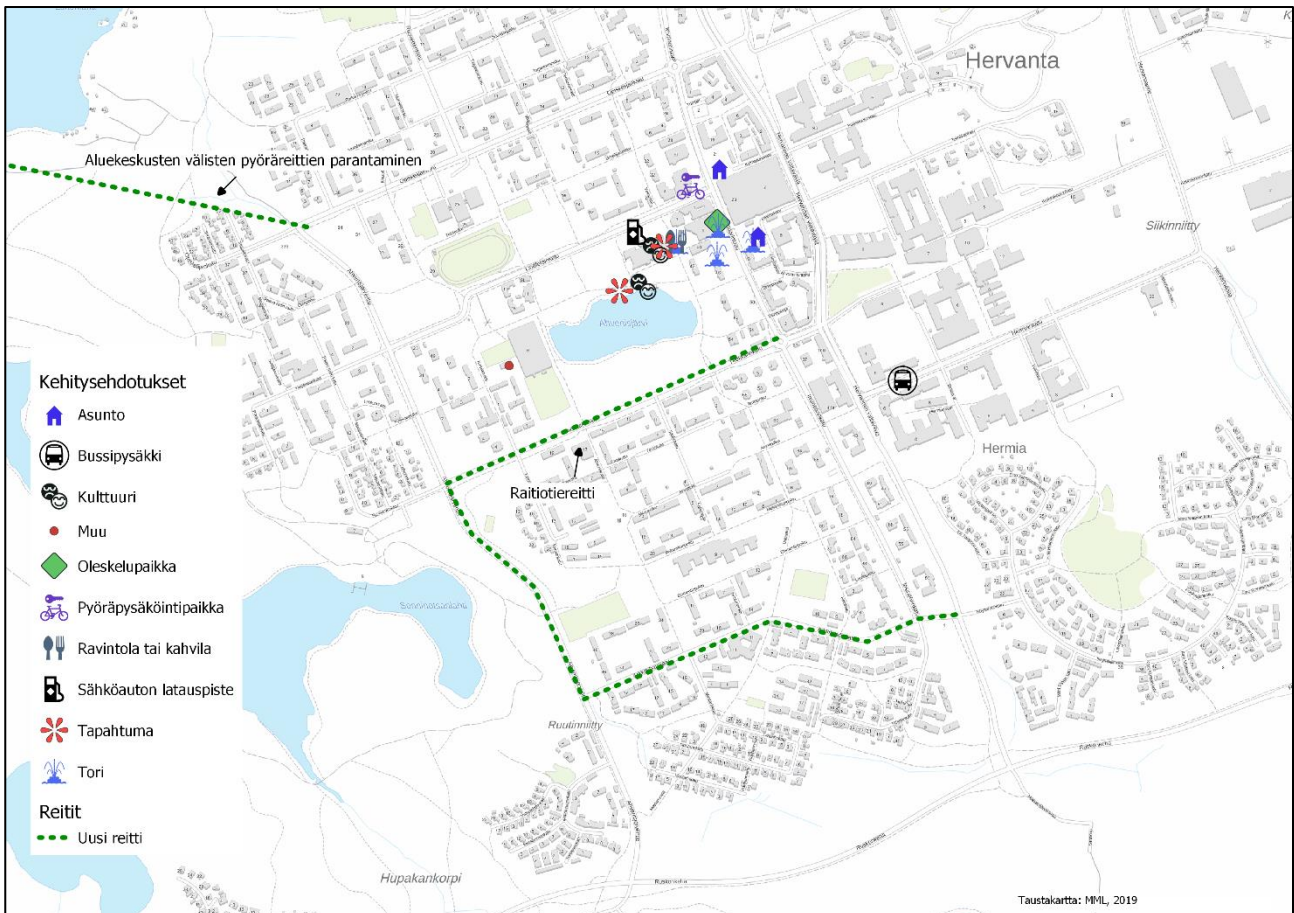
Hervannan elinvoimaluku, 0,82, on barometrin neljänneksi matalin. Hervanta kuuluu hallinnollisten alakeskusten luokkaan, jossa kaikkien keskusten elinvoimaluku jää alle yhden. Hervannan alkupe-
räinen elinvoimaluku oli 0,226, mutta se nousee hieman, kun laskentaan käytetty väkiluku pienenee. Hervannassa on runsaasti kuumia yrityksiä sekä ravintoloita ja kahviloita. (Wilhelms 2019e, 75.)

5.6.1.2 Asukaskyselyn tulokset

Keskeisin paikka Hervannassa on asukaskyselyn vastaajien mielestä selvästi kauppakeskus Duo, koska sen alueelle ovat keskittyneet kaikki tärkeimmät palvelut ja katukuva on kaupunkimainen. Duo on myös monien vastaajien mielipaikka sen vuoksi, että siellä saa hoidettua monta asiaa ker-
ralla, siellä tapaa ihmisiä ja se on viihtyisä sekä torimainen. Muita vastaajien mielipaikkoja Hervan-
nassa ovat Ahvenisjärven ympäristö, kirjasto, ravintolat, yliopiston kampus ja Näyttämönpuisto. Keskusta-alueen ulkopuolelta Laattapuiston luistelukenttä talvisin sekä Suolijärven uimaranta ja ym-
päristö polkuineen ovat vastaajien suosikkeja.

Hervannan valtaväylä ja Opiskelijankatu ovat vastaajien mielestä epäviihtyisiä, tylsiä ja meluisia ym-
päristöjä. Joidenkin vastaajien mielestä koko keskusta on ruma ja epäviihtyisä, mutta suurimman
osan mielestä Pietilöiden suunnittelemat rakennukset ovat mielenkiintoisia, omaleimaisia ja ajatto-
mia. Myös kirkko ja vapaa-aikakeskus, sekä Kampusareena ja sen etunurssi ovat vastaajista kauniita
ympäristöjä. Vanhanaikaisia ja ankeita rakennuksia ovat vastaajien mielestä Mikontalo ja monet
keskustan liikerakennukset.

Vastaajilla ei ole kovin paljon kehittämistoiveita Hervantaan. He toivovat vapaa-aikakeskukselle ja
Ahvenisjärven rantaan vähän lisää kulttuuri- ja muita tapahtumia. Nykyiselle torille halutaan iso,
avoin terassi ja paljon istumapaikkoja. Duon etelänpuoleinen parkkikenttä voisi toimia varsinaisena
torina, tai parkkipaikoille voitaisiin rakentaa kerrostaloja, joissa on liiketiloja kivijaloissa. Ahvenisjär-
ven läheisyyteen toivotaan isoa leikkipuistoa lapsille ja nuorille, jossa olisi monipuoliset mahdolli-
suudet liikuntaan. Vastaajien merkitsemät kehittämis ehdotukset on esitetty kartalla kuvassa 17.

Kuva 17. Vastaajien merkitsemät kehittämis ehdotukset Hervannassa.

Hervantalaiset vaikuttavat melko tyytyväisiltä keskukseensa matalan vastausprosentin ja vähäisten kehittämistoiveiden perusteella. Hervannassa on saatavilla kaikki peruspalvelut ja sieltä on hyvät kulkuyhteydet Tampereen keskusta. Keskus on barometrissa mukana olevista kaikkein kaupunkimaisin, mutta alueella on myös paljon puistoja ja laajat luontoalueetkin löytyvät lähellä. Ydinkeskusta-aluetta voidaan kehittää vielä kaupunkimaisemmaksi uusia liiketila-asuintaloja rakentamalla sekä parantamalla liikennejärjestelyitä, mutta vastaajat eivät esimerkiksi toivo keskukseen juurikaan tapahtumia, kulttuuria tai erikoiskauppaa. Hervannalla on siis myös paikkansa rauhallisena ja oma-varaisena, jopa kylämäisenä asuinkeskittymänä.

5.6.2 Koilliskeskus

Koilliskeskus on Keskustabarometrin keskuksista viidenneksi suurin heti Lempäälän keskustan jälkeen, ja sen kasvu on viime vuosina ollut Lempäälää voimakkaampaa. Vuonna 2018 Koilliskeskuksessa asui 2 190 ihmistä. Keskuksen ikäjakauma on tällä hetkellä melko samanlainen, kuin kaikkien barometrien keskimääräinen jakauma, mutta yli 65-vuotiaiden osuus väestöstä on Koilliskeskuksesakin jyrkässä kasvussa ja alle 30-vuotiaiden osuus väestöstä on laskenut alle Tampereen yleisen tason. Koilliskeskuksessa on vain vähän työpaikkoja ja ne ovat jakautuneet epätasaisesti: puolet työpaikoista sijoittuu vähittäiskaupan alalle, 40 prosenttia terveys- ja sosiaalipalveluihin ja muiden toimialojen kesken jakautuu vain 68 työpaikkaa. Keskuksessa myös asuu yli kaksi työikäistä jokaista työpaikkaa kohti, eli suurin osa keskuksen asukkaista käy muualla töissä.

Asukaskyselyn tulosten perusteella noin 35 prosenttia ihmisistä asioi keskuksessa yksityisautolla ja noin 20 prosenttia bussilla. Päivittäin keskuksessa asioi vain kaksi prosenttia ja kerran kuussa tai harvemmin jopa 25 prosenttia ihmisistä. Elintarvikkeiden ja apteekin ohella ravintola- ja kahvilapalvelut sekä julkiset ja yksityiset terveystalvelut ovat yleisimpiä asiointisyytiä. Keskuksessa on kerrosalassa mitattuna eniten asuin- ja toiseksi eniten liikerakennuksia. Suurin osa Koilliskeskuksen asunnoista on rakennettu 2000-luvulla, etenkin vuoden 2010 jälkeen. Yli 90 prosenttia asunnoista on kerrostaloasuntoja. Muihin keskuksiin verrattuna keskuksessa on paljon asumisoikeusasuntoja.

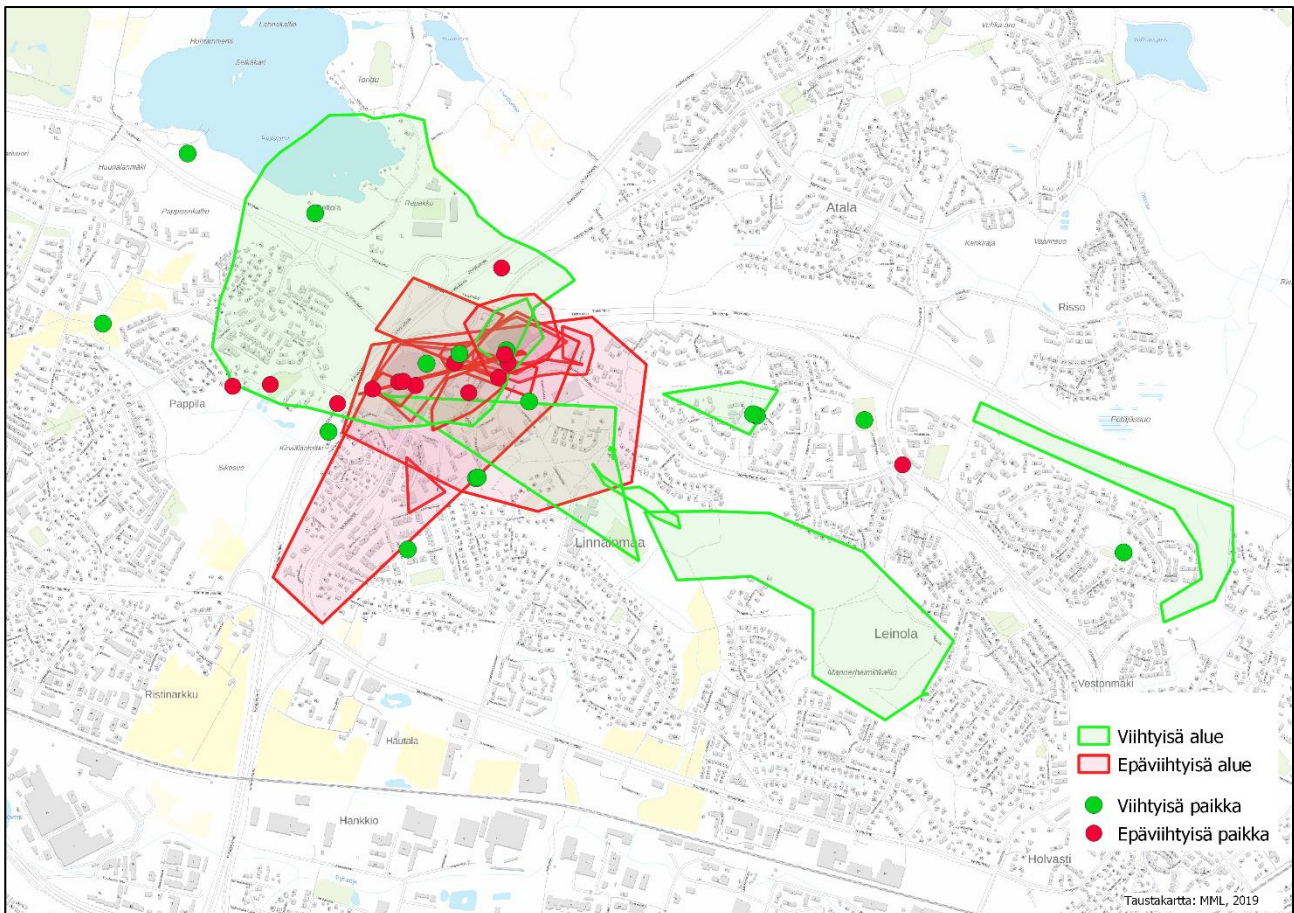
5.6.2.1 Elinvoimaselvityksen tulokset

Koilliskeskuksen elinvoimaluku, 0,48, on barometrin kolmanneksi matalin. Koilliskeskus kuuluu hallinnollisten alakeskusten luokkaan, jossa kaikkien keskusten elinvoimaluku jää alle yhden. Salokorpi Oy:n Koilliskeskukselle laskema elinvoimaluku, 0,111, on barometrin keskuksista toiseksi matalin ennen Tesomaa. Koilliskeskuksessa on kuitenkin barometrin korkein kuumien yritysten osuus, 78,79 prosenttia. (Wilhelms 2019e, 75.)

5.6.2.2 Asukaskyselyn tulokset

Suurin osa asukaskyselyn vastaajien merkitsemistä asiointialueista keskittyy Prisman ja K-Citymarketin alueelle, mutta alueet levittäytyvät melko pitkälle etelään ja itään. Koilliskeskuksen keskeisin paikka on selvästi Prisma, koska siellä ovat kaikki tärkeimmät palvelut saman katon alla. Prisman lisäksi vastaajien mielipaikkoja keskusta-alueella ovat kirjasto, K-Citymarket, kuntosali, seurakuntakeskus ja Linnainmaanraitin leikkipuisto. Kauempana vastaajia miellyttävät Kirkkoladonpuisto, Linnainmaan ja Leinolan luonto- ja ulkoilualueet, Kaupin metsät ja Niihaman ulkoilumaja, Pappilan pelot sekä Alasjärven ranta. Monet asuin- ja luontoalueet keskusta-alueen ulkopuolella ovat vastaajien mielestä viihtyisiä.

Vastaajien mielestä epävihtyisät paikat keskittyvät erityisesti kauppakeskusten läheisyyteen. Prisman ympäristö on monen mielestä karu asfalttiviidakko, ja risteysalueen viihtyisyyttä laskee melu, kaupunkimaisuus ja autovaltaisuus. Koilliskeskuksessa ei ole selvästi kauniiksi miellettyjä paikkoja, ja rumia rakennuksia ja ympäristöjä merkitään selvästi enemmän. Autot edellä suunnittelu ja vähäinen vihreys ovat suurimpia viihtyisyyttä vähentäviä tekijöitä vastaajien mielestä. Jalan ja pyörällä kulkeminen liikekeskusten läheisyydessä on paikoin vaarallista niin kevyen liikenteen käyttäjien kuin autoilijoidenkin mielestä. Vastaajien merkitsemät viihtyisät ja epävihtyisät paikat ja alueet on esitetty kartalla kuvassa 18.

Kuva 18. Vastaajien merkitsemät viihtyisät ja epäviihtyisät paikat ja alueet Koilliskeskuksessa.

Prisman parkkipaikalle toivotaan aktiivista toria, jossa olisi kirppispäiviä, marjamyyntiä ja kesäkahvio. Kuten moniin muihinkin keskuksiin, myös Koilliskeskukseen halutaan kunnollinen ruokaravintola, lisää kahviloita ja baari. Liikekeskusten läheisyyteen toivotaan puistomaisia oleskelupaikkoja, ja paljon lisää istutuksia. Keskukseen halutaan jonkin verran lisää keskustamaista asumista. Runsas läpiajoliikenne halutaan ohjata muualle keskusta-alueelta. Vastaajilla ei ole alueelle juurikaan tapahtuma- tai kulttuuritoiveita.

Koilliskeskuksessa on aineksia kehittyä kaupunkimaisemmaksi keskustaksi. Asukaskyselyn vastaajat eivät kuitenkaan toivo keskustaan juurikaan lisää tapahtumia tai erikoiskauppaa, vaan ravintoloita, kahviloita ja pieniä ruokakauppoja. Alueelle tarvitaan viihtyisyyttä lisääviä puistomaisia oleskelutiloja ja istutuksia. Aivan ydinkeskustasta pitäisi vastaajien mielestä vähentää autoliikennettä ja parantaa jalankulkijoiden turvallisuutta ja viihtyisyyttä. Kuten monien muidenkin alakeskusten, myös Koilliskeskuksen vahvuus ovat läheltä löytyvä luonto sekä rauhalliset asuinalueet. Keskusten kehityssuunta voisi siis olla hervantamainen rauhallinen ja tiivis keskusta-alue, jossa on paljon vapaa-ajanvietto-, harrastus- ja oleskelumahdollisuuksia, mutta ei liikaa hektisyyttä ja hälyä aiheuttavia tapahtumia, erikoiskauppoja ja autoliikennettä.

5.6.3 Lakalaiva

Lakalaiva on Keskustabarometrin keskuksista kuudenneksi suurin 2 013 asukkaalla. Sen asukasluku on ollut tarkastelujakson aikana pienessä laskussa. Keskuksen ikäjakauma on melko samanlainen,

kuin kaikkien barometrin keskusten keskiarvoinen jakauma. Lakalaivan keskusta-alueella on vain vähän työpaikkoja ja siellä asuukin yli kaksi työikäistä asukasta yhtä työpaikkaa kohden, mutta kun otetaan huomioon kolmen kilometrin säteellä keskustasta sijaitsevat työpaikat, Lakalaiva on barometrin suurin keskus. Puolet keskustan työpaikoista sijaitsee kaupan alalla, ja näistä työpaikoista, muista keskuksista poiketen, yli 70 prosenttia sijoittuu autokauppaan. Teollisuus, kuljetus ja varastointi sekä rakentaminen työllistävät seuraavaksi eniten ihmisiä.

Asukaskyselyn perusteella noin 30 prosenttia ihmisistä asioi Lakalaivassa yksityisautolla ja vajaa 20 prosenttia bussilla. Päivittäin keskuksessa asioi 15 prosenttia, mutta harvemmin kuin kerran viikossa lähes puolet asioijista. Harvemmin kuin kerran kuussa asioi jopa 30 prosenttia vastaajista. Erikoiskauppa on elintarvikkeiden ja apteekin ohella yleisin asiointisyys keskuksessa: autoiluun liittyvät tarvikkeet ja palvelut sekä huonekalut ja sisustus nousevat barometrin keskuksista ainoana esille Lakalaivassa. Keskusten kerrosalasta hieman yli puolet on asuinkäytössä. Myös varastorakennuksia on huomattavan paljon. Kolme neljäsosaa Lakalaivan asuinrakennuksista on rakennettu 1950–60-luvuilla eikä viime vuosina ole rakennettu uusia asuntoja.

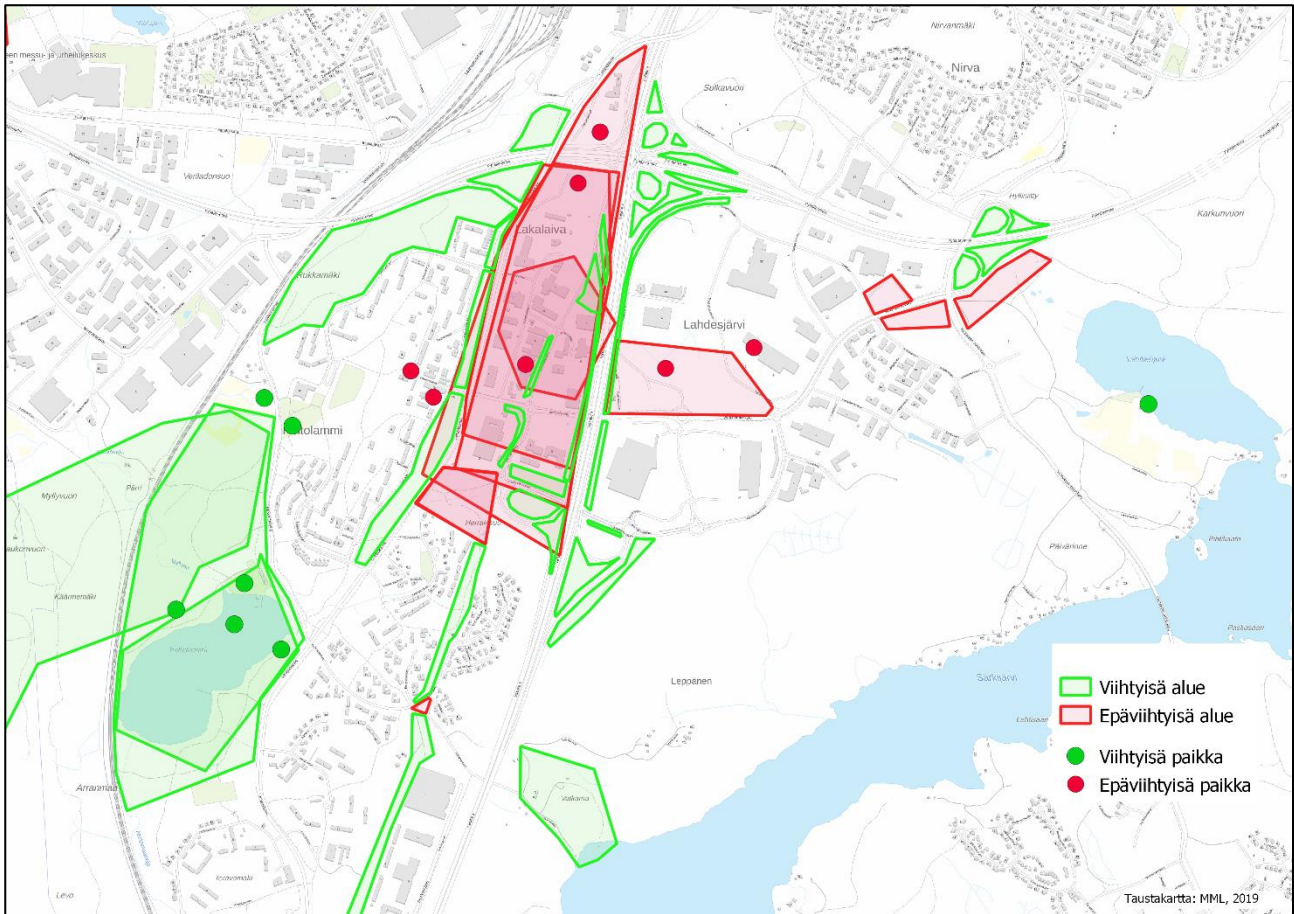
5.6.3.1 Asukaskyselyn tulokset

Lakalaivan osalta vastanneet asukaskyselyn vastaajat merkitsivät asiointialueitaan kaikkein laajimmalle alueelle. Alueet levittäytyivät Peltolammille, Härmälään, Partolaan, Koivistonkylään, Veisuun ja Tampereen keskustaan. Suurin osa vastaajista sijoittaa Lakalaivan keskeisimmän paikan Peltolammin K-Marketin kohdalle, johon sijoittuu myös paljon alueen muita palveluita, kuten Posti, apteekki, ravintola, kerhotila sekä joukkoliikennedyttyet. Vastaajien mielipaikkoja alueella ovat kirjasto, puistoalueet, Biltoma ja Ikea. Vastaajien mielialueet Lakalaivassa painottuvat selvästi Peltolammin suuntaan. Heti keskusta-alueen ulkopuolelle sijoittuva Rukkamäen niitty laiduntavine eläimineen on myös vastaajien mieleen, samoin kuin Peltolammin uimaranta ja järven ympäri kulkeva lenkkipolku, Pärrinkosken luonnonsuojelualue, Valkaman ranta ja Särkijärvi sekä Härmälän rantapuisto.

Vastaajien mielestä viihtyisiä ja tunnusomaisia paikkoja Lakalaivassa ovat suurten teiden varsien metsiköt, jotka toimivat tehokkaina suojametsinä teiden pölyltä ja melulta, ja joissa kulkee miellyttäviä polkuja. Vastaajat esittävät myös paljon tarkkoja kehittämisehdotuksia Lakalaivan viihtyisyyden parantamiseksi. Sähkölinjojen alaisesta alueesta saisi vastaajan mukaan oivan puisto- ja oleskelualueen. Alueen pohjoispäähän kosteikolle voisi järjestää oleskelutilaa ja katseltavaa. Reitin puoli-väliin Peltolammin vanhalle muuntajalle voisi kehittää jotakin toimintaa, kuten kahvilaa, leikkipaikkaa tai yhteisöllistä tilaa. Puistoalue voisi jatkua Multisiltan asti. Lempääläntien bussipysäkkien ympäristöt 9-tien molemmin puolin ovat niin ikään vastaajan mukaan vailla mielekää toimintaa. Alueelle voisi rakentaa esimerkiksi bänditreenirakennuksen, esiintymislavan, ajoharjoitteluradan tai skeittipuiston. Lahdesjärven uimarantaa pitäisi vastaajan mielestä kunnostaa ja lisätä luonnon monimuotoisuutta esimerkiksi maisema- ja riistapelloin sekä linnunpöntöin. Pähkinämäenkadun K-Marketin tyhjään ympäristöön voisi rakentaa uusia yhdistettyjä asuin- ja liikerakennuksia ja maanalaista pysäköintiä.

Lakalaivan liikealue on monen vastaajan mielestä kokonaisuudessaan epäviihtyisä alue. Viihtyisyyttä vähentävät melu, pöly, rumuus, roskaisuus ja aktiviteettien puute. Ikeaa vastapäätä Automiehenkadun toiselle puolelle sekä muille Automiehenkadun varren joutomaille toivotaan puistoja, metsiä tai muita viihtyisiä ympäristöjä. Tilkonmäenkadun K-Market ja sen ympäristö on vastaajien mielestä

vanhanaikainen ja ränsistynyt. Vastaajien merkitsemät viihtyisät ja epäviihtyisät paikat ja alueet on esitetty kartalla kuvassa 19.

Kuva 19. Vastaajien merkitsemät viihtyisät ja epäviihtyisät paikat ja alueet Lakalaivassa.

Vastaajat eivät merkinneet Lakalaivaan ollenkaan turvallisia paikkoja tai alueita. Liikealueella on parin vastaajan mielestä turvatonta etenkin kevyen liikenteen kulkijoille korkeiden ajonopeuksien vuoksi. Tilkonmäenkadun ja Peltolamminkadun risteys on vastaajan mielestä toimimaton ja vaarallinen. Kohtaamis- ja ajanviettopaikkoja merkittiin alueelle vain kaksi, Ikeaan ja Peltolammin uimarannalle.

Kehittämisehdotuksia kysyttäessä Lakalaivan osalta vastanneet eivät antaneet kovin paljon määriteltyjä ehdotuksia. Pari vastaajaa toivoo alueelle paljon lisää asuntoja. Erikoiskauppatoiveita annetaan useampi, mutta niitä ei määritellä tarkemmin. Tapahtuma-, kulttuuri- tai leikkipaikkatoiveita ei esitetä. Eräs vastaaja toivoo parempia ja suurempia kevyen liikenteen väyliä Sarankulman, Peltolammin ja Hervannan välille, ja toinen lähijunaseisaketta.

Tällä hetkellä alue on hyvin hajautunut ja pirstaleinen, ja asukkaiden oleskelu painottuu Peltolammin suuntaan sekä lähiluontoon. Liikealue on asukkaiden mielestä epäviihtyisä ja keskeneräinen, ja kaipaa paljon kehittämistä. K-Marketien ympäristötkin on uudistettava viihtyisiksi ja nykyaikaisiksi asiointikeskittymiksi. Asukaskyselyn vastausten perusteella asukkaat eivät kuitenkaan halua kehittää Lakalaivasta kaupunkimaista keskustaa, vaan säilyttää luonnonläheisen ja rauhallisen ympäristön. Vain muutamalla vastaajalla on selkeitä kehittämisehdotuksia viihtyisyyden ja toiminnallisuuden lisäämiseksi.

Metsäisyys, isot erikoiskaupat ja autoiluun liittyvät palvelut ovat Lakalaivan tunnusmerkkejä ja vetovormatekijöitä. Liikealuetta voisi kehittää viihtyisämmäksi ympäristöksi puistojen, hyvien julkisten ja kevyenliikenteen reittien sekä kahviloiden ja ravintoloiden avulla. Keskuksessa tulisi olla helppoa ja mukavaa piipahtaa nopeasti hetken mielijohteesta tai asioida kerralla useammassa paikoissa kätevästi, mutta alue säilynee silti harvemman asioinnin kohteena enemmän kuin kehittyä päivittäiseksi asiointipaikaksi. Asuinalueita puolestaan voidaan kehittää nykyaikaisemmiksi ja yhteisöllisemmiksi rakentamalla uusia asuintaloja, joissa on mahdollisesti myös liiketilaa paikallisille palveluille, sekä lisäämällä keskukseen yhteisöllisiä oleskelu- ja harrastuspaikkoja, kahviloita ja torin. Alueen metsäisyyttä ja puistomaisuutta ei kuitenkaan saa vähentää, vaan sen tulee toimia kantavana teemana kehittämistoimissa.

5.6.4 Lielähti

Lielähti on barometrin keskuksista kolmanneksi pienin, mutta sen asukasmäärä on kasvussa. Muihin keskuksiin verrattuna Lielähdessä asuu paljon nuoria aikuisia, mutta pienen kokonsa vuoksi sen ikäjakaumasta ei voida tehdä kovin tarkkoja analyyseja. Yli puolet keskuksen työpaikoista sijoittuu kaupan alalle, jossa suurin sektori on vähittäiskauppa. Lielähti onkin seudun suurin kaupan alan työllistäjä. Myös teollisuus on merkittävä työllistäjä keskuksessa. Lielähdessä on yli seitsenkertainen määrä työpaikkoja työikäiseen väestöön verrattuna, joten sinne tulee merkittävästi työvoimaa keskuksen ulkopuolelta.

Asukaskyselyn perusteella puolet asioijista asioi keskuksessa yksityisautolla ja bussilla vajaa 10 prosenttia. Päivittäin keskuksessa asioi vain noin viisi prosenttia ihmisistä ja kerran kuussa tai harvemmin noin 15 prosenttia. Kuten Lakalaivassa, myös Lielähdessä erikoiskauppa on yleisin syy asiointiin elintarvikkeiden ja apteekin ohella: urheilu- ja ulkoilutarvikkeet sekä kierrätys ovat yleisimpien syiden joukossa. Vaikka asuinrakennusten kerrosala on kasvanut Lielähdessä tarkastelujakson aikana, niitä on edelleen verrattain vähän. Liikerakennusten osuus kaikesta kerrosalasta on selvästi suurin. Myös teollisuus- ja varastorakennuksia on Lielähdessä paljon. 80 prosenttia keskuksen asuinrakennuksista on rakennettu 2010-luvulla. Yli 90 prosenttia asunnoista on kerrostaloasuntoja. Muihin keskuksiin verrattuna Lielähdessä on paljon yksiöitä ja vuokra-asuntoja.

5.6.4.1 Elinvoimaselvityksen tulokset

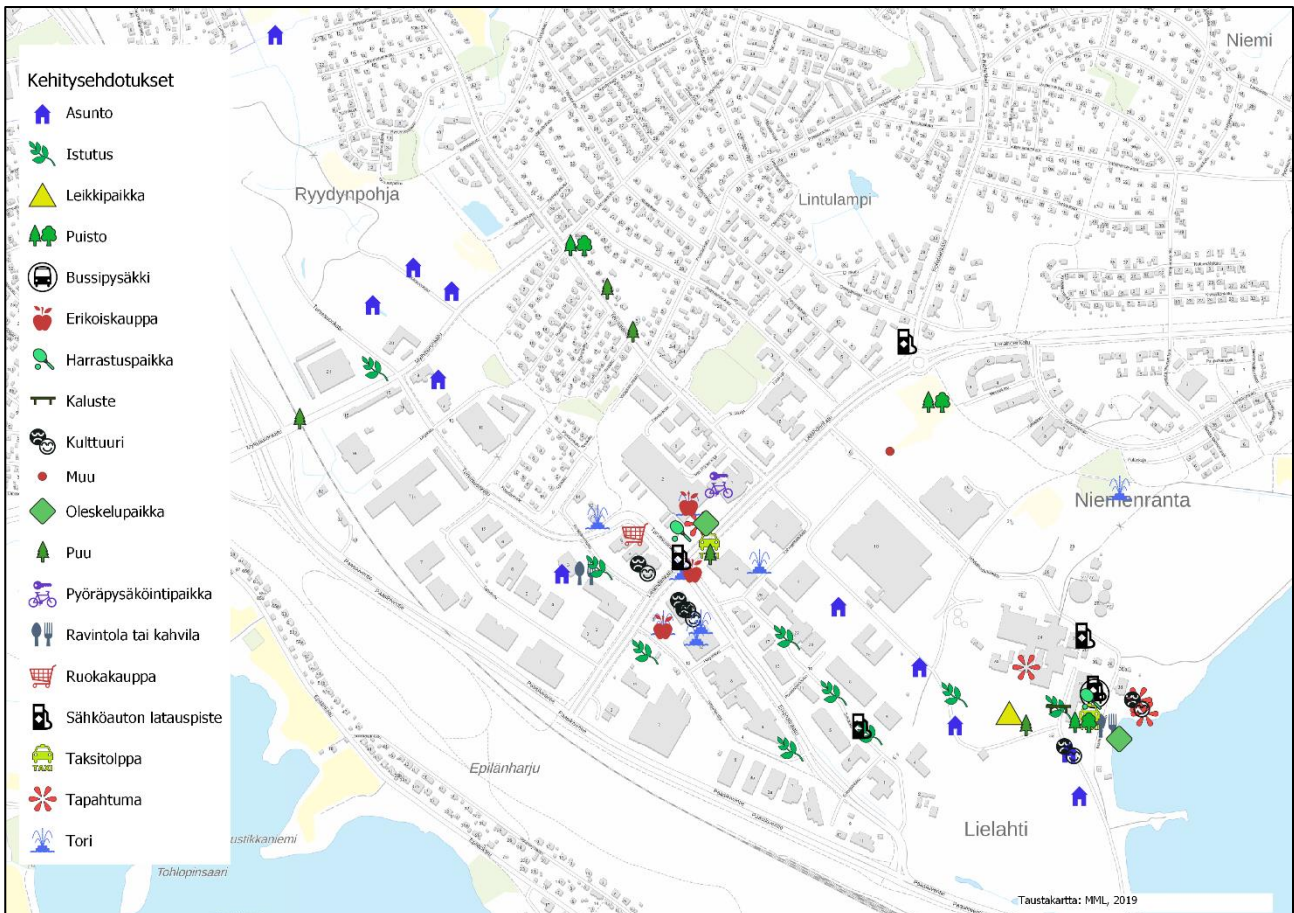
Lielähden elinvoimaluku, 1,89, on Tampereen alakeskuksista ehdottomasti korkein ja kaupallisista keskittymistä toiseksi korkein Marjamäen jälkeen. Lielähti kuuluu kaupallisten keskittymien luokkaan, jossa kaikki keskukset saavat yli yhden arvon. Lielähden alkuperäinen elinvoimaluku, 0,457, on verrattain matala, mutta laskussa käytettävä väkiluku pienentyy huomattavasti, kun siinä käytetään kolmen kilometrin säteellä rajattua aluetta koko Tampereen kunnan sijaan. Tampereella teetetyt tarkemman toimialaluokittelun mukaan erityisesti ajoneuvo- ja konekauppa sekä muu tilaa vaativa kauppa keskittyy barometrissa mukana olleista Tampereen keskuksista pitkälti Lielähteen. Keskus on myös alueensa paikalliskeskus. (Wilhelms 2019e, 58, 68, 75.)

5.6.4.2 Asukaskyselyn tulokset

Suurin osa vastaajista sijoittaa Lielahden keskeisimmän paikan Prisman ja Lielahtikeskuksen kohdalle. Myös Lielahdenkadun ja Turvesuonkadun risteystä pidetään keskeisenä, sekä Harjunsivun ja Harjuntaustan risteystä. Vastaajat valitsevat keskeisimmän paikan käyttämiensä palveluiden läheisyydestä. Prisma ja Lielahtikeskus ovat vastaajien keskuudessa suosituimmat mielipaikat, koska siellä ovat lähekkäin hyvä ruokakauppa, kirjasto, pikkukaupat, ravintolat, kahvilat, lapsille puuhaa sekä pieni alue vihreyttä. Keskus on myös helposti saavutettavissa ja rauhallinen. Muita vastaajien mielipaikkoja keskusta-alueella ovat Plantagen, K-Citymarket, Tapola, McDonald's ja Hiedanrannan ympäristö. Hiedanranta on vastaajien mielestä keskustan viihtyisin paikka, ja Lielahden kartano alueen kaunein rakennus. Keskustan ulkopuolella vastaajia miellyttävät Ryydynpohjan ranta, Lintulampi, Lentävänniemen kärki, Perkiönlahti, Jänislahti sekä Niemen ja Ryydynpohjan asuinalueet.

Monien vastaajien mielestä koko liikealue on epäviihtyisä aktiviteettien puutteen, rumuuden, ruuhkan, melun ja pölyn vuoksi. Rakennukset ovat rumia ja vihreää on näkyvissä liian vähän. Keskusta-alue on vastaajien mukaan pääasiassa turvallinen, mutta myös joitakin vaarallisia risteyskoja ja turvattoman ilmapiirin alueita merkittiin.

Vastaajat toivovat lisää tapahtumia ja kulttuuria Lielahtikeskukseen, torille ja Hiedanrantaan; torille ehdotetaan esimerkiksi esiintymislavaa. Torin paikaksi esitetään Askon takana sijaitsevaa parkkipaikkaa ja entisen Stadiumin aluetta. Torille toivotaan kirppistä, reko-piirin toimintaa ja taimimyyntiä. Lielahteen toivotaan paljon uusia asuntoja ja erilaista rakentamista: Hiedanrantaan asuntoja, keskustaan korkeita taloja, joiden kivijaloissa on liiketiloja, ja kauemmas keskustasta matalampaa rakentamista ja puukujia. Erikoiskaupan osalta Lielahteen toivotaan vielä vaatekauppoja sekä eko-kauppaa. Keskusta-alueelle halutaan paljon lisää istutuksia, puukujia, kaupunkipuutarhoja ja puistoja. Lielahteen, esimerkiksi Hiedan- tai Niemenrantaan, toivotaan monipuoliseen oleskeluun sopivaa ulkotilaa. Vastaajien merkitsemät kehittämis ehdotukset on esitetty kartalla kuvassa 20.

Kuva 20. Vastaajien merkitsemät kehittämissuhteet Lielahdessa.

Lielahdeta halutaan kehittää kaupunkimaisemmaksi ja sinne halutaan lisää moderneja rakennuksia, puistomaisuutta, oleskelutiloja, tapahtumia ja liikenneyhteyksiä. Vastaajat haluaisivat keskukseen torin sekä lisää palveluita ja asuntoja. Lielahden olemassa olevia vahvuuksia ovat hyvät palvelut, rauhalliset asuinalueet ja läheltä löytyvä luonto. Raitiotie sekä Hiedanrannan kehittäminen kaupunkimaiseksi ja monipuoliseksi kaupunginosaksi houkuttelevat alueelle paljon uusia asukkaita. Toisaalta Lielahden keskusta-alueella asuu vain vähän ihmisiä ja heidän yhteisöllisyyttään voisi olla hyvä lisätä pienten tapahtumien, toritoiminnan ja esimerkiksi yhteisöpuutarhojen avulla.

5.6.5 Tesoma

Tesoma on barometrin kolmanneksi suurin keskusta, vaikka sen asukasmäärä onkin ollut tarkastelujaksolla laskussa. Vuonna 2018 siellä asui 3 321 asukasta. Tesoman ikäjakauma on melko samanlainen, kuin keskustan keskimääräinen jakauma. Teollisuus työllistää eniten ihmisiä keskuksessa. Myös kauppa sekä terveys- ja sosiaalipalvelut ovat suuria työllistäjiä. Keskuksessa asuu kuitenkin hieman yli kaksi työkäistä asukasta jokaista työpaikkaa kohti, joten suurin osa asukkaista käy muualla töissä.

Asukaskyselyn mukaan vain noin 30 prosenttia ihmisistä asioi keskuksessa yksityisautolla ja viisi prosenttia bussilla antaen Tesomalle kävelyn ja pyöräilyn osuuden johtoaseman kaikkien barometrin keskustan vertailussa, mutta asukaskyselyn vastaajamäärät Tesomalta olivat niin pienet, ettei pätevää analyysia voida tehdä. Kyselyn tulosten mukaan vajaa 20 prosenttia ihmisistä asioi keskuksessa

päivittäin ja vajaa 20 prosenttia kerran kuussa tai harvemmin. Ravintola- ja kahvilapalvelut ovat elintarvikkeiden oston ja apteekissa asioinnin lisäksi yleisimmät asiointisyitä. Kerrosalassa mitattuna Tesomalla on eniten asuinrakennuksia ja myös paljon teollisuusrakennuksia. Kolme neljäsosaa keskustan asuinrakennuksista on rakennettu 1950- ja 1960-luvuilla. Yli 90 prosenttia asunnoista on kerrostaloasuntoja. Tesomalla on huoneluvultaan keskimääräistä hieman suurempia asuntoja.

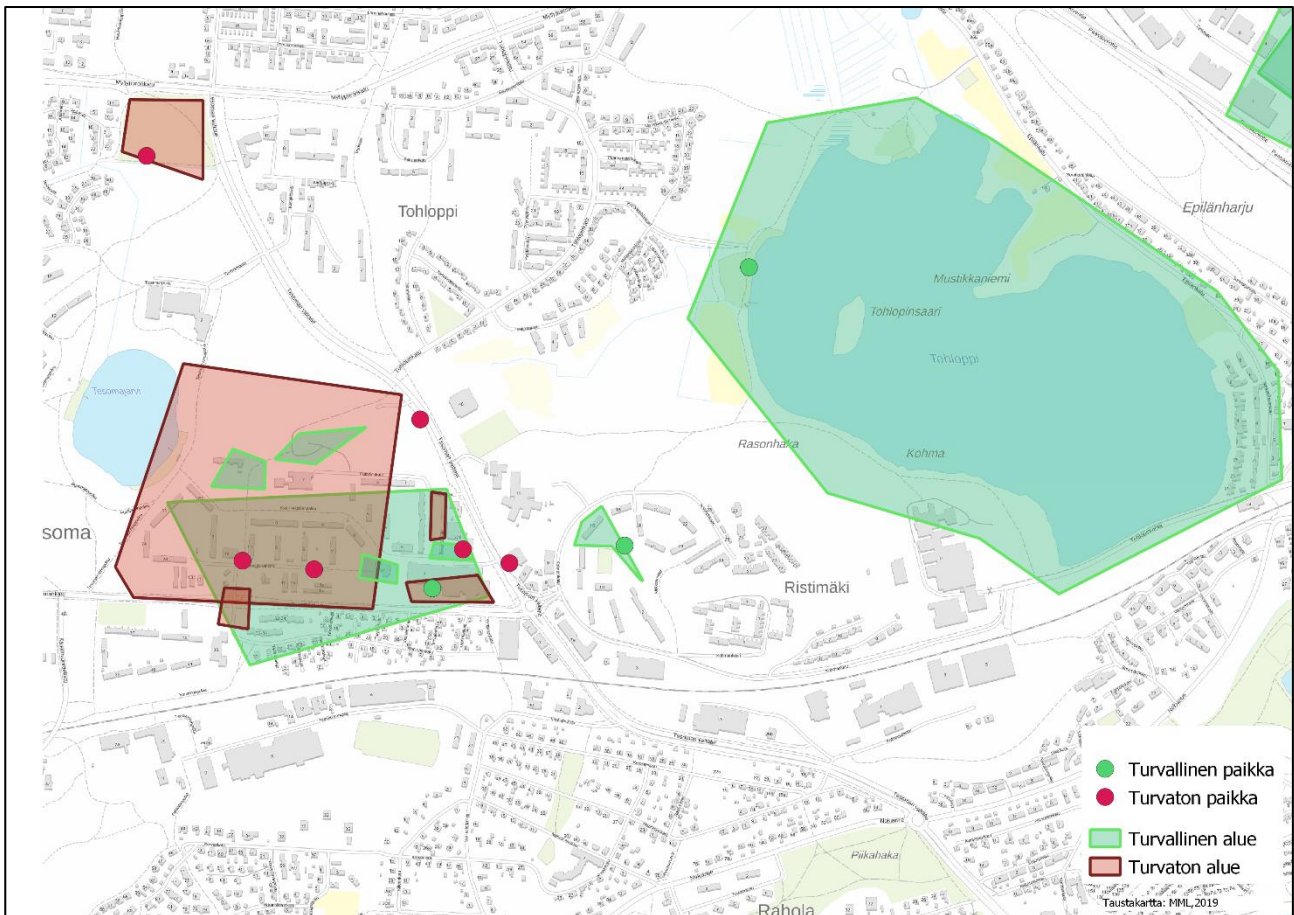
5.6.5.1 Elinvoimaselvityksen tulokset

Tesoman elinvoimaluku, 0,43, on barometrin toiseksi matalin. Se kuuluu muiden hallinnollisten alakeskusten luokkaan, jossa kaikkien keskusten elinvoimaluku jää alle yhden. Tesoman alkuperäinen elinvoimaluku, 0,067, on barometrin matalin, mutta nousee, kun laskussa käytetään pienempää aluerajausta. Tesoman tyhjen liiketilojen osuus on barometrin korkein ja hieman yli valtakunnallisen keskiarvon. (Wilhelms 2019a, 57, 62.)

5.6.5.2 Asukaskyselyn tulokset

Asukaskyselyn vastaajat merkitsivät asiointialueitaan vain Tesoman keskustarajauksen länsipuolelle, painottuen kauppakeskus Westerin alueelle, joka on vastaajien mielestä myös keskustan keskeisin paikka. Alue on vastaajien mielipaikkoja sen palveluiden, kirjaston, kahvilan ja Postin vuoksi. Tesoman osalta vastanneita on niin vähän, että muut mielipaikat ovat yksittäisiä merkintöjä: yläkoulu, palloiluhalli, Tesoman vesitorni ja pieni puisto kirkon vieressä. Tesomajärven rannassa vastaajaa miellyttää luonto, uimaranta ja maisemat. Tesomanpuisto on erään vastaajan mielipaikka sen monimuotoisen luonnon vuoksi. Keskusta-alueen ulkopuolelta myös Tohloppijärvi uimarantoineen ja lenkkipolkuineen on vastaajien mielipaikkoja. Monet asuinalueet sekä puistot ja metsiköt, kuten Teerivuorenpuisto, Piikahaka ja Risuharju, ovat vastaajien mieleen. Viihtyisiksi ja mielipaikoiksi ja -alueiksi merkityissä kohteissa vastaajia miellyttävät yleensä rauhallisuus ja aktiviteetit.

Keskusta-alueen, etenkin Tesoman valtatie ja Tesomankadun kiertoliittymän, viihtyisyyttä vähentävät rumuus, melu, pöly, roskaisuus ja ruuhkaisuus. Tesoman vanha liikekeskus on vastaajien mielestä vanhanaikainen ja kulunut, ja sen ympäristössä epämääräinen ilmapiiri. Kohmankaaren liikeliikenteistöt sekä Teerivuorenkadun teollisuusalue ovat vastaajien mielestä ankeita ja ränsistyneitä. Monen vastaajan mielestä Tesoma on kokonaisuudessaan turvallinen ja rauhallinen, ja vastaajat mainitsevat erityisesti kauppakeskus Westerin, Kohmankaaren, vesitornin ja Tohloppijärven ympäristöt turvallisiksi, mutta myös turvattomia paikkoja ja alueita merkittiin eri puolille keskustaa. Kaikkiin merkintöihin oli syynä turvaton ilmapiiri ja merkintöjä tekivät monet eri vastaajat, kun muissa keskuksissa turvattomat paikat ja alueet liittyivät lähes pelkästään toimimattomiin liikennejärjestelyihin. Vastaajia on Tesoman osalta kuitenkin kaikkiaan hyvin vähän, joten täysin luotettavia tulkin-toja merkinnöistä ei voida tehdä. Vastaajien merkitsemät turvalliset ja turvattomat paikat ja alueet on esitetty kartalla kuvassa 21.

Kuva 21. Vastaajien merkitsemät turvalliset ja turvattomat paikat ja alueet Tesomalla.

Vastaajat toivovat Tesoman keskustaan ulkoilmatapahtumaa sekä alueen eri toimijat yhteen tuovaa, kaikenikäisten tapahtumaa. Kauppakeskus Westeriin ehdotetaan julkista, yhteistä olohuone- maista oleskelutilaa alueen asukkaille. Westerille ehdotetaan myös toria. Tesoman valtatie varteen lähelle keskustaa ja Kohmankaaren vanhojen liikekiinteistöjen tilalle toivotaan lisää asuntoja. Eri puolille keskustaa ehdotetaan lisää harrastus- ja aktiviteettimahdollisuuksia, kuten kansalaisopiston kursseja koululle, agilitykenttää Killerinpuistoon ja helposti lähestyttäviä liikunta-aktiviteetteja palloiluhallin ympäristöön. Kaikkialle keskustaan halutaan lisää istutuksia lisäämään viihtyisyyttä. Tesoman valtatiestä ja Tesomankadusta halutaan bulevardimaiset puistokadut, joilla on istutuksia, penkkejä, katoksia, toimintaa ja kioskeja. Vastaajilla ei ole ravintola- tai kahvila- eikä erikoiskauppatoiveita.

Asukaskyselyn vastaajat haluavat Tesomalle enemmän keskustamaisuutta kaupunkikulttuurin sekä kevyen liikenteen lisäämisen avulla. Monipuolista toimintaa, kuten liikuntamahdollisuuksia, opistojen kursseja, kaikenikäisten tapahtumia ja toritoimintaa, ehdotetaan keskusta-alueelle. Tesomankin vahvuuksia ovat viihtyisät ja turvalliset asuinalueet, hyvät palvelut ja liikenneyhteydet sekä luonto, mutta aivan ydinkeskustaan halutaan vielä lisää vehreyttä istutuksien ja puukujien avulla. Yhteisöllisillä oleskelu- ja harrastuspaikoilla joidenkin vastaajien kokemus epämääräinen ja turvaton ilmapiiri voitaisiin saada muutettua parempaan.

5.7 Vesilahti

Vesilahti on barometrin kuudenneksi pienin keskus 824 asukkaalla vuonna 2018. Koska keskusta-alueen ympäristö on muihin keskuksiin verrattuna erittäin harvaan asuttua, Vesilahti jää pienimmäksi keskuksesi myös silloin, kun tarkastellaan kolmen kilometrin säteellä keskustasta asuvia ihmisiä. Toisaalta samasta syystä Vesilahdessa on suurin keskittyneisyyden aste sekä väestön että työpaikkojen osalta. Vesilahden kirkonkylän ikäjakauma on melko samanlainen, kuin koko kunnan. Keskustabarometrin muihin keskuksiin verrattuna siellä asuu melko paljon lapsia ja nuoria. Vesilahden kirkonkylän suurin työllistävä toimiala on muiden kuntakeskusten tapaan terveys- ja sosiaalipalvelut. Koulutus, kauppa ja julkinen hallinto ovat seuraavaksi suurimmat toimialat. Keskuksessa asuu hieman alle kaksi työikäistä asukasta yhtä työpaikkaa kohden.

Asukaskyselyn tulosten perusteella noin 55 prosenttia ihmisistä asioi kirkonkylällä yksityisautolla ja bussilla vain kaksi prosenttia. Päivittäin keskuksessa asioi vajaa 20 prosenttia ihmisistä ja kerran kuussa tai harvemmin hieman yli 10 prosenttia. Vapaa-aika, virkistys ja liikunta sekä julkiset ja yksityiset terveyspalvelut ovat elintarvikkeiden oston ja apteekissa asioimisen lisäksi yleisimmät asiointisytyt. Vesilahden kirkonkylällä on kerrosalassa mitattuna eniten asuinrakennuksia, ja myös hoitoalan rakennuksia on paljon. Asuinrakennuksia on rakennettu melko tasaisesti eri vuosikymmenillä. Muihin keskuksiin verrattuna Vesilahdella on ehdottomasti eniten omakoti- ja rivitaloja, isoja asuntoja sekä omistusasuntoja: 95 prosenttia asunnoista on omakoti- tai rivitaloissa, lähes 40 prosentissa asunnoista on vähintään viisi huonetta ja yli 70 prosenttia asunnoista on omistusasuntoja. Seuraavissa alaluvuissa tarkastellaan Vesilahden kirkonkylää elinvoimaselvityksen ja asukaskyselyn valossa.

5.7.1 Elinvoimaselvityksen tulokset

Vesilahden elinvoimaluku, 2,23, on barometrin keskuksista neljänneksi korkein: vain Marjamäki, Orivesi ja Lempäälä saavat korkeamman luvun. Vesilahti kuuluu Lempäälän ja Kangasalan kanssa yli kahden arvon saaneiden kuntakeskusten luokkaan. Salokorpi Oy:n Vesilahdelle laskeman alkuperäisen elinvoimaluvun, 1,138, mukaankin se sijoittuu samaan kohtaan keskustalistausta. Eri laskentatavoissa käytetyt väkiluvut eivät Vesilahden kohdalla eroakaan toisistaan niin merkittävästi, kuin monissa muissa keskuksissa. Vesilahdella on vain vähän kuumia yrityksiä, mutta myös väkiluku on pieni, mikä selittää keskuksen verrattain korkeaa elinvoimalukua. (Wilhelms 2019a, 56–57.)

5.7.2 Asukaskyselyn tulokset

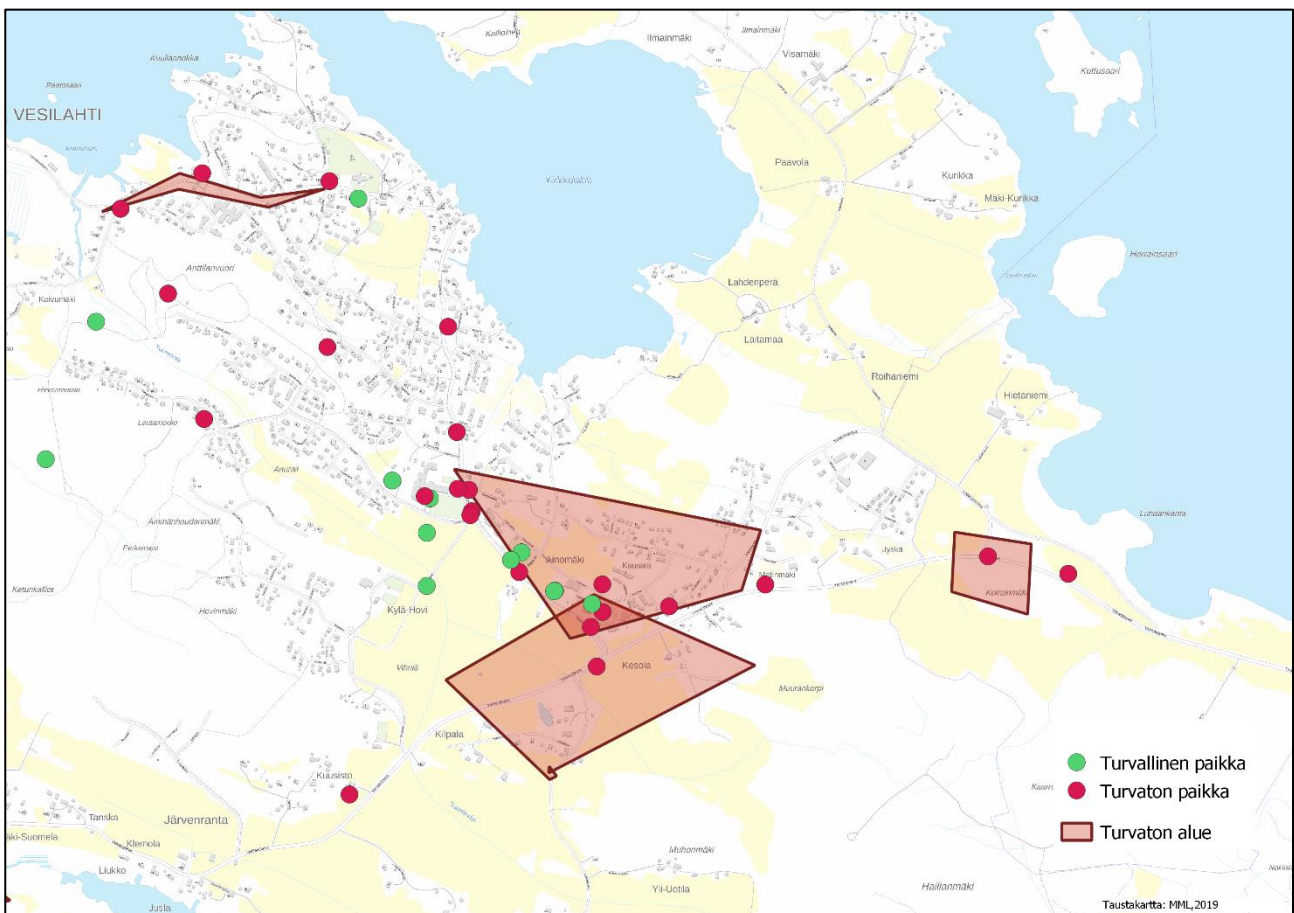
Asukaskyselyn vastaajien mielestä Vesilahden keskeisin paikka sijaitsee Kesonkulmalla kirjaston, Salen ja K-Marketin luona. Palvelut ovat vastaajille tärkeä tekijä keskeisimmän paikan valinnassa: Kesonkulmalla on myös apteekki, Posti, huoltoasema ja kahvila. Myös koulu sekä liikuntahalli ja urheilukenttä ovat melko keskeisiä vastaajien mielestä. Vain yksi vastaaja valitsi kirkon Vesilahden keskeisimmäksi paikaksi.

Vastaajien mielipaikkoja Vesilahden keskustassa ovat kirjasto, Kesonkulman kaupat ja muut palvelut, Kurkitupa, koulun ympäristön kuntosali ja urheilukenttä, Peiponpellon liikuntasali ja leikkipuisto, pizzeria Makasiini, hautausmaa ja kirkon seutu, kaunis ja idyllinen kylänraitti, Tapolan pihapiiri ja

käsityön taitokeskus sekä Pappilan pihapiiri. Keskusta-alueen ulkopuolella vastaajille mieleiset metsäiset lenkkimaastot ja kauniit järvenrannat painottuvat keskustasta luoteeseen. Myös Hovin alue, kunnantalo ja Rautialan juhlatalo ovat kauniita ympäristöjä.

Kesonkulman valjuus, sekavuus ja tylsyys ovat useiden vastaajien mielestä viihtyisyyttä vähentäviä tekijöitä. Laajat parkkialueet ovat kuoppaisia, hoitamattomia ja vaarallisia jalankulkijoille kulkuväylien puuttuessa. Kaakkilanmutkan epämääräinen teollisuusalue ja keskellä asutusta sijaitseva jäteasema, sekä Lammasniementien alun varikkoalue ovat monien vastaajien mielestä rumia ja epävihtyisiä ympäristöjä. Uimaranta on parin vastaajan mielestä roskainen ja hoitamaton.

Monet vastaajat kokevat koko Vesilahden keskustan turvalliseksi alueeksi hyvän valaistuksen, toimivien liikennejärjestelyiden ja hyvän valvonnan ansiosta. Turvattomiakin paikkoja merkitään, lähinnä liikennejärjestelyiden vuoksi: Vesilahdentielle ja Rautialantieltä puuttuvat kevyen liikenteen väylät, jalankulku Kesonkulmalla on vaarallista ja kuraista puutteellisten kulkuväylien vuoksi, Puotipolulla on jatkuvaa läpiajoliikennettä kevyen liikenteen väyläksi tarkoitetulla reitillä ja Vesilahdentien ja Kaakkilanmutkan risteys on vaarallinen kääntymiskaistan puutteen vuoksi. Monilla teillä ajetaan vastaajien mukaan ylinopeutta huonosta näkyvyydestä huolimatta. Vastaajien merkitsemät turvalliset paikat sekä turvattomat paikat ja alueet on esitetty kartalla kuvassa 22. Monet vastaajat kokivat koko Vesilahden keskustan turvalliseksi, mutta turvalliset alueet jätettiin kuvasta pois selkeyden vuoksi.

Kuva 22. Vastaajien merkitsemät turvalliset paikat sekä turvattomat paikat ja alueet Vesilahdella.

Vastaajat toivovat torin kehittämistä. Torin viihtyisyyttä voisi parantaa kivetyksillä ja istutuksilla ja sitä pitäisi myös markkinoida enemmän. Kesonkulmalle halutaan lisää kahviloita ja ravintoloita. Kirjastolla ja seurojentalolla voisi järjestää enemmän tapahtumia, kuten yhteislauluiltoja ja tansseja. Keskustaan ehdotetaan runsaasti lisää asuntoja esimerkiksi vanhuksille. Uusien talojen kivijalkoihin halutaan liiketiloja ja alueesta siten keskustamaisempaa. Vesilahdentien eteläpuolelle toivotaan rivi- ja pienkerrostaloja. Skeittiparkki saa kiitosta ja vastaavanlaisia, nuorille suunnattuja oleskelu-alueita halutaan lisää. Kesonkulmalle halutaan paljon lisää istutuksia tai esimerkiksi hulevesikos-teikko luomaan viihtyisyyttä.

Eräs vastaaja ehdottaa Kesonkulman kehittämistä vähemmän autoilua suosivaksi. Vesilahdella asioidaan kaupassa pääasiassa autolla, mutta autot voisi ohjata selvemmin yhteen kohtaan ja suosia keskusta-alueella jalankulkua hyvien väylien ja suunnittelun avulla. Keskustaan toivotaan bussipysäkin yhteyteen kunnollista pyöräpysäköintipaikkaa. Autojen parkkipaikkoja tai ruokakauppoja ei toivota lisää. Ainoa erikoiskauppatoive on kukkakauppa hautausmaan viereen.

Vesilahden vahvuuksia ovat hyvät lähipalvelut, monipuoliset aktiviteetit kaikenikäisille asukkaille, yhteisöllinen ilmapiiri sekä maalaismainen ja turvallinen ympäristö. Vastaajat haluavat kehittää Kesonkulmasta kaupunkimaisemman ja viihtyisemmän lisäämällä asumista, ravintoloita ja jalankulkua, mutta ei niinkään kauppaa. Myös sen lähialueita halutaan kehittää viihtyisämmiksi ja oleskelua ja kevyen liikenteen suosimista mahdollistaviksi, mutta sivummalla arvostetaan edelleen idyllistä ja perinteistä maalaismaisemaa. Alueesta halutaan turvallinen kaikille asukkaille liikennejärjestelyjä parantamalla. Vesilahdella on vastaajien mielestä pääsääntöisesti tarpeeksi palveluita, mutta virkistysmahdollisuuksia halutaan lisätä.

5.8 Ylöjärvi

Ylöjärveltä Keskustabarometrissa olivat mukana keskusta ja Elovainio. Elinvoimaselvityksessä tarkasteltiin lisäksi erikseen Kirkonseudun aluetta, mutta muissa selvityksissä se liitettiin keskustaan. Keskustan ja Kirkonseudun yhteinen elinvoimaluku on hieman Elovainiota korkeampi. Pelkistetysti keskustaa ja Kirkonseutua voidaan luonnehtia alueidensa paikalliskeskuksiksi ja Elovainiota seudulliseksi kauppapaikaksi (Wilhelms 2019f, 52). Asukaskyselyssä myös keskusta ja Elovainio yhdistettiin, ja tuloksista erotettiin Elovainiota koskevat vastaukset vasta jälkeensä. Elovainiossa asuu niin vähän ihmisiä, ettei siitä voida tehdä luotettavia tilastollisia analyysejä, joten keskustan ja Elovainion asukkaiden vertailu tilastollisesti ei ole mahdollista. Seuraavissa alaluvuissa tarkastellaan ensin keskustaa ja sen jälkeen Elovainiota tilastotietojen, elinvoimaselvityksen ja asukaskyselyn valossa.

5.8.1 Keskusta: Soppeenmäki ja Kirkonseutu

Ylöjärvi on seitsemänneksi suurin barometrin keskuksista: vuonna 2018 siellä asui 1 705 asukasta ja asukasmäärä on ollut tarkastelujaksolla laskussa. Muiden kuntakeskusten tavoin Ylöjärven keskustassa asuu barometrin keskusten keskiarvoa enemmän ikääntyneitä ja heidän osuutensa väestöstä on ollut jyrkässä kasvussa. Alle 30-vuotiaiden osuus keskustan väestöstä on matalampi, kuin koko kunnassa. Terveys- ja sosiaalipalvelut, julkinen hallinto sekä kuljetus ja varastointi ovat suurimmat työllistäjät. Ylöjärvi on Hervannan jälkeen suurin julkisen hallinnon alan työllistäjä barometrin keskuksista. Keskuksessa asuu 1,4 työkäistä yhtä työpaikkaa kohti.

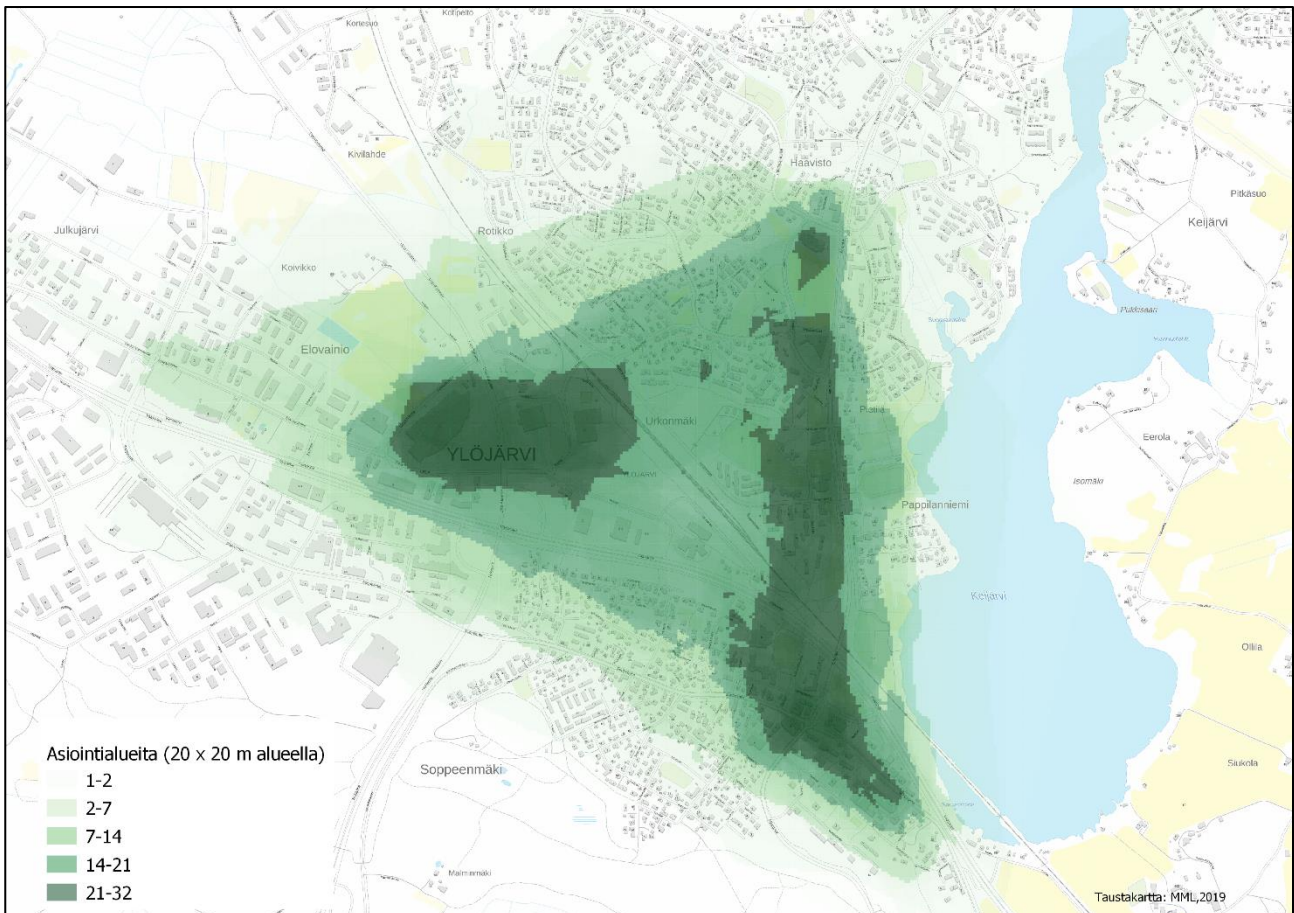
Asukaskyselyn tulosten mukaan noin 45 prosenttia asioi keskustassa yksityisautolla ja bussilla reilu 10 prosenttia. Päivittäin keskuksessa asioi jopa 25 prosenttia ihmisistä ja kerran kuussa tai harvemmin noin 10 prosenttia. Kauneus- ja hyvinvointipalvelut sekä julkiset ja yksityiset terveystalvelut ovat elintarvikkeiden ja apteekin ohella yleisimmät asiointisyöt Ylöjärven keskustassa. Noin puolet keskuksen kerrosalasta on asuinkäytössä. Suurin osa keskuksen asuinrakennuksista on rakennettu 1970-luvulla.

5.8.1.1 Elinvoimaselvityksen tulokset

Ylöjärven elinvoimaluku, 1,32, on kuntakeskuksista toiseksi matalin. Kaikkia keskuksia keskenään vertailtaessa Ylöjärvi sijoittuu järjestyksen puoliväliin. Salokorpi Oy:n alkuperäisessä laskennassa Ylöjärven keskusta, johon lasketaan yhteen keskusta ja Kirkonseutu, saa arvon 0,879. Ravintoloiden ja kahviloiden osuus on verrattain korkea ja tyhjen liiketilojen osuus matala. Ylöjärvelle tehtiin myös tarkempi toimialaluokittelu, josta nähdään, että yleensä keskustaan keskittyvä muotikauppa puuttuu Ylöjärven keskustasta lähes kokonaan ja on keskittynyt sen sijaan Elovainioon. (Wilhelms 2019f, 29, 46, 52.)

5.8.1.2 Asukaskyselyn tulokset

Asukaskyselyn vastaajat ovat merkinneet asiointialueensa Ylöjärven keskustaan siten, että Soppeenmäen, Elovainion ja Kirkonseudun ympärille muodostuu selvä, asiointialueiden tiivein kolmionmuotoinen alue. Myös keskustan keskeisimmän paikan merkinnät hajaantuvat näiden kolmen alueen välille, mutta Soppeenmäki on kuitenkin selvästi suosituin keskustan sijainti. Sen tekevät keskeiseksi sen tori ja palvelut, kuten terveyskeskus, ravintolat, pankit, Posti ja apteekki. Sitä myös kuvaillaan ulkonäöltään keskustamaisimmaksi alueeksi Ylöjärvellä. Kirkonseudulla puolestaan on useita keskeisiä maamerkkejä, kuten kirkko, Vanha Räikkä ja kaupungintalo. Alueella on myös ruokakauppa. Vastaajat kuvaavat kirkonseutua Ylöjärven hallinnolliseksi keskukseksi. Kirkonseutuun kuuluvalla kirjaston alueella on niin ikään tarjolla useita palveluita, kuten ruokakauppa, huoltoasema ja kampaaja: erään vastaajan mukaan kaikki tarvittava on lähellä. Vastaajien merkitsemät asiointialueet on esitetty kartalla kuvassa 23.

Kuva 23. Vastaajien merkitsemät asiointialueet Ylöjärven keskustassa.

Myös vastaajien mielipaikat jakautuvat laajalle alueelle Ylöjärven keskusta-alueella. Leija-kirjasto on vastaajista viihtyisä, laaja, monipuolinen, kaunis ja siellä on hyvä palvelu. Räikänpuistossa on hieno uimaranta ja puisto, se on vastaajan mielestä Ylöjärven helmi. Aronranta on kaunis ja siellä on harrastusalue sekä lapsille sopiva uimaranta. Eräs vastaaja kuvailee sitä koko kansan kesälohuoneeksi. Soppeenharjulla on vastaajien mukaan upeat lenkkimaastot ja maisemat. Uimahalli on viihtyisä kuntoilupaikka. Kirkkopuisto on vastaajan mielestä kaunis katsella. Soppeenmäki on myös vastaajien mielipaikkoja sen palveluiden, ravintoloiden ja torin vuoksi. Monet luontokohteet heti keskustarajauksen ulkopuolella ovat vastaajien mielestä viihtyisiä.

Vastaajien mielestä kauniit rakennukset ja ympäristöt painottuvat keskusta-alueen pohjoisosaan ja rumat etelämmäs. Kirkonseudun eteläpuoli on yksi keskustan epäviihtyisimmistä paikoista vastaajien mielestä. Viihtyisyyttä vähentävät alueen rumuus, roskaisuus ja epämääräiset oleskelijat. Soppeenmäki on vastaajien mukaan suunniteltu lähinnä autoille ja siksi siellä on meluisaa ja vanhanai-kaista. Vastaajat merkitsevät monia muitakin toimimattomien liikennejärjestelyiden paikkoja eri puolille keskustaa.

Aronrantaan, torille ja kirjastoon toivotaan lisää tapahtumia, kuten lasten musiikki- tai liikuntata- pahtumaa. Nykyiselle torille toivotaan lisää myyntiä ja iltatoreja, ja vastaajat ehdottavat myös uutta toria kirjastolle. Kirjaston lähelle Leijapuistoon halutaan lisäksi kulttuuritalo. Vastaajat toivovat paljon kahviloita eri puolille keskustaa. Myös uusia asuntoja toivotaan runsaasti erityisesti rautatien varteen.

Leija-kirjaston ja S-Marketin väliselle alueelle vastaajilla on paljon ehdotuksia. Sinne halutaan kunnollinen puisto, joka voisi olla aktiivipuisto kaikenikäisille skeittiramppeineen ja liikennepuistoineen, perinnepelto tai perinteinen puisto lampineen, suihkulähteineen, istutuksineen ja kävelyteineen. Aronrantaan, liikuntahallin viereen ja Suojastenlahteen ehdotetaan monipuolisia aktiviteetteja, kuten frisbeegolfrataa, minigolfia, koirapuistoa ja skeittiramppeja. Ympäri keskustaa toivotaan lisää leikkipuistoja, esimerkiksi suurempaa teemapuistoa, joka houkuttelisi kävijöitä kauempaakin.

Aronrantaan toivotaan kunnollista pyöräparkkia. Eräs vastaaja ehdottaa kaupungin toimipisteisiin pyörien huoltopisteitä parkkien yhteyteen. Myös koululle ja urheilutalolle toivotaan lisää pyöräparkkeja. Pari vastaajaa toivoo Ylöjärvelle henkilöjunaliikennettä ja lähijunaseisaketta raitiotien sijaan.

Vastaajat haluavat Ylöjärvelle paljon lisää liike- sekä yhteisöllistä toimintaa. Nykyisiä oleskelu- ja harrastuspaikkoja kehutaan kovasti, mutta niitä halutaan vielä paljon lisää. Myös vehreyttä toivotaan lisäämään viihtyisyyttä. Vastaajat toivovat alueelle paljon uusia asuntoja ja jonkin verran julkista liikennettä. Kaupunkimaisesta kehityksestä kertovat pyöräilyn huomioonottamisen vaatimukset. Ylöjärven vahvuuksia ovat paitsi viihtyisä lähiluonto, myös Räikänpuiston ja Aronrannan monipuoliset oleskelu- ja harrastusalueet keskustassa. Viihtyisät asuinalueet ja hienot maisemat miellyttävät asukkaita. Keskusta on laaja, mutta palvelut ovat jakautuneet aika hyvin koko alueelle ja ovat melko kattavia.

5.8.2 Elovainio

Elovainio on Keskustabarometrin pienin keskus alle 40 asukkaalla. Siellä sijaitseekin yli 20 työpaikkaa jokaista työikäistä asukasta kohti. Kaupan ala on keskuksen suurin työllistäjä: sinne sijoittuu 53 prosenttia kaikista työpaikoista, ja hieman yli 60 prosenttia kaupan alan työpaikoista sijoittuu vähittäiskauppaan. Autokaupan osuus on muihin kaupallisiin keskittymiin nähden melko suuri: 25 prosenttia kaupan alan työpaikoista. Teollisuus on keskuksen toiseksi suurin työllistäjä. Elovainion kerrosalasta suurin osa on liikekäytössä.

5.8.2.1 Elinvoimaselvityksen tulokset

Elovainion elinvoimaluku, 1,10, on muiden kaupallisten keskittymien tapaan yli yhden, jääden kuitenkin alle kahteen. Elovainion elinvoimaluku on hieman matalampi kuin Ylöjärven keskustan. Salokorpi Oy:n alkuperäisessä laskennassa Elovainio saa arvon 0,788, joka jää myös hieman alle keskustan ja Kirkonseudun yhteisen elinvoimaluvun. Elovainiossa tyhjien liiketilojen osuus on kaupalliselle keskittymälle varsin korkea: 19,1 prosenttia. (Wilhelms 2019f, 46, 52.) Elovainio sijaitsee päinvastaisella puolella Ylöjärven keskustaa Tampereen keskustaan nähden, mikä voi vähentää ohikulkuasiointia työmatkoilla.

5.8.2.2 Asukaskyselyn tulokset

Elovainion kauppakeskus Elossa on edelleen paljon palveluita, vaikka se on vastaajien mukaan hiljentynyt. Elovainiossa vastaajia viehättävät sen palvelut: alueella on myös Tokmanni ja Ruokakeidas, eikä vastaajien tarvitse lähteä Soppeenmäkeen näitä palveluita varten. Kohtaamis- ja ajanviettopaikkojen merkitseminen Elovainioon on uutta vuoden 2012 asukaskyselyyn verrattuna. Kauppakeskus Elon vahvuuksia ovat ravintolat ja kahvilat, hyvä ilmapiiri, siisteys, tilavuus ja kerta-asioinnin

mahdollisuudet. Myös aktiviteetit, hiljaisuus ja rauhallisuus lisäävät alueen viihtyisyyttä. Toisaalta vastaajien mielestä alueella on myös melua, pölyä, ruuhkaa ja tungosta, roskaisuutta sekä aktiviteettien puutetta. Vastaajien mielestä Elovainio on liikaa autoille suunniteltu ja kevyen liikenteen kulkijat kokevat siellä turvattomuutta. Pyöräily pitäisi vastaajien mukaan ottaa paremmin huomioon kaikkiaan kauppakeskus Elon ympäristössä. Teollisuusalue kauppakeskus Elon ja Soppeenmäen välissä on vastaajien mielestä epäviihtyisää aluetta. Eloon toivotaan lisää liiketoimintaa.

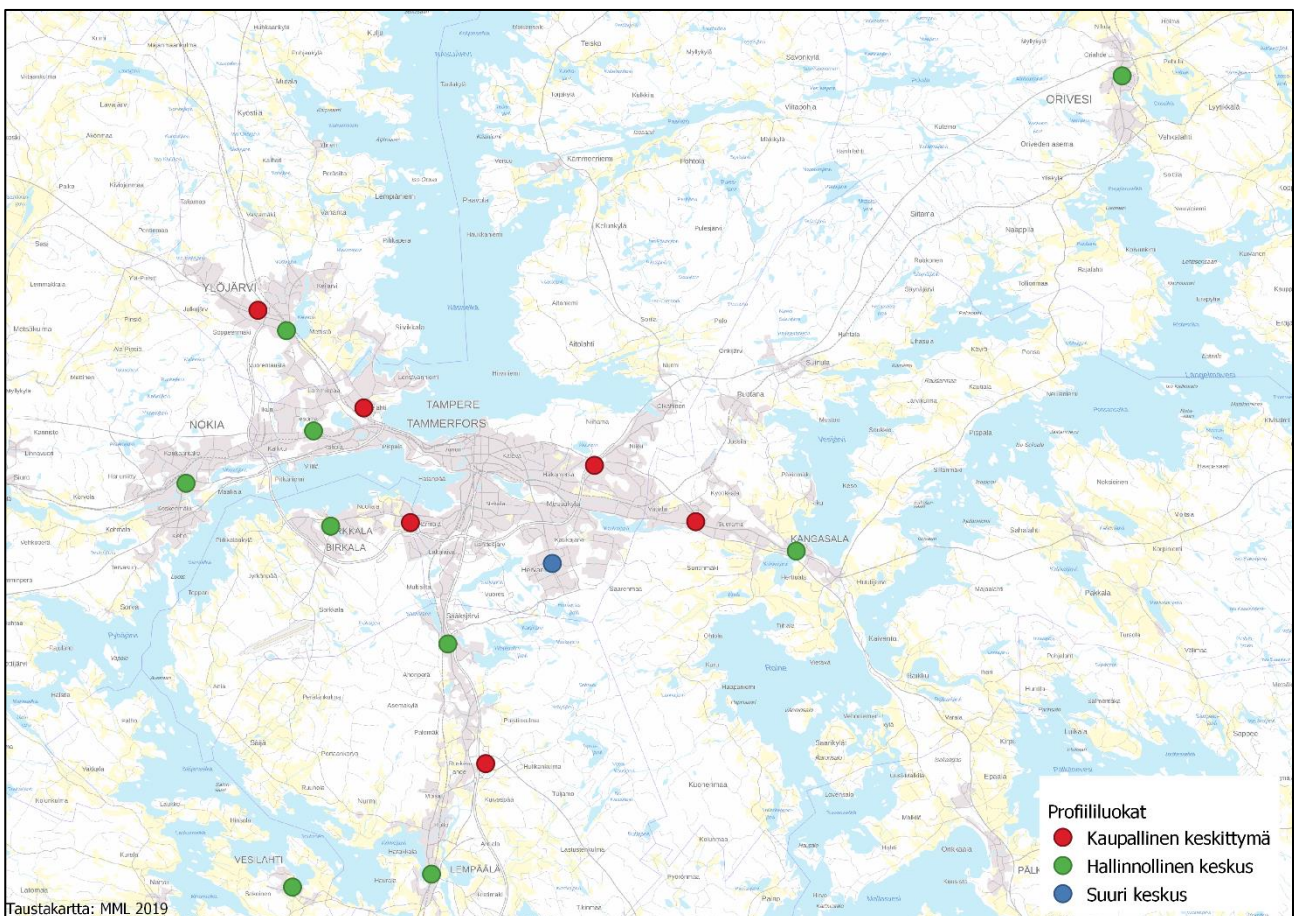
Seuraavassa luvussa keskustat luokitellaan keskenään samankaltaisten keskusten ryhmiin ja profiloidaan eri muuttujien avulla edellä kuvailtujen ominaisuuksien pohjalta. Keskuksille laaditaan useita profiilikuvaajia eri muuttujateemoilla.

6 Keskustaprofiilit

Monikeskuksisen kaupunkiseudun vahvuus ovat omaileimaiset ja toisiaan tukevat keskukset. Eri keskukset tarjoavat seudun asukkaille eri painotuksilla esimerkiksi asumista, kauppaa, työpaikkoja ja oleskelumahdollisuuksia, täydentäen toisiaan toimivassa keskusverkossa. Keskusten vertailu toisiin samankaltaisiin keskuksiin auttaa löytämään niiden vahvuudet ja kehittämisen kohteet jokaisen oman, ja sitä kautta koko seudun, vetovoiman kasvattamiseksi.

Tässä profiloinnissa keskukset jaettiin luokkiin sekä kerätyn tiedon, että Rakennesuunnitelmassa määriteltujen keskusluokkien pohjalta, koska nykytilan kuvaamisen lisäksi profiloinnissa halutaan ottaa huomioon tulevaisuuden kehitys ja jakaa keskukset jo nyt niihin luokkiin, joiden sisäinen vertailu hyödyttää niiden kehittämistä parhaiten.

Profiililuokiksi muodostuivat suuret keskukset eli Hervanta yksinään, hallinnolliset keskukset eli Nokia, Tesoma, Lempäälä, Ylöjärvi, Kangasala, Pirkkala, Orivesi, Säcksjärvi ja Vesilahti, sekä kaupalliset keskittymät eli Koilliskeskus, Lakalaiva, Lielähti, Marjamäki, Elovainio, Lentola ja Partola. Hervanta on monella mittarilla niin omassa luokassaan, että sitä on järkevintä tarkastella omassa luokassaan verrattuna kaikkiin muihin seudun keskuksiin. Kaupalliset keskittymät puolestaan eroavat merkittävästi hallinnollisista keskuksista etenkin asumisen ja kaupallisten palveluiden suhteen, joten niitä ei ole hyödyllistä vertailla keskenään. Profiililuokkiin jaetut keskukset on esitetty kartalla kuvassa 24.

Kuva 24. Keskukset luokiteltuina profiililuokkiin.

Keskuksia vertaillaan toisiinsa profiililuokkien sisällä neljän eri teeman avulla. Koko-kuvaajassa vertaillaan nimensä mukaisesti keskusten kokoa asukasluvun ja työpaikkojen määrän avulla. Yhdenkin profiililuokan sisällä on edelleen hyvin erikokoisia keskuksia eikä niiden tarkoitus olekaan olla saman suuruisia, vaan kuvaajan tarkoitus on auttaa hahmottamaan keskusverkon rakennetta. Lisäksi keskusta-alueen väestöä ja työpaikkojen määrää voi kuvaajassa verrata keskusta-alueen ja sitä ympäröivän kolmen kilometrin levyisen vyöhykkeen yhteenlaskettuun väestöön ja työpaikkamäärään, jolloin keskuksen asema alueensa keskuksena näillä mittareilla hahmottuu: jos keskusta-alueen väestö on suuri suhteessa muihin keskuksiin, mutta ympäröivän alueen väestö onkin verrattain pieni, keskus on alueensa selkeä väestökeskittymä. Jos taas keskusta-alueen väestö on verrattain pieni, mutta ympäröivän alueen suuri, keskuksen voidaan nähdä olevan painottunut johonkin muuhun, kuin asumiseen. Sama päättely voidaan tehdä työpaikkojen osalta.

Työpaikka-kuvaajassa esitetään kunkin profiililuokan kuusi eniten ihmisiä työllistävää toimialaa ja keskuksen kullakin toimialalla tarjoamien työpaikkojen määrän suhde toisiin keskuksiin: yhden keskuksen kuvaajan sakarat eivät siis ole vertailtavissa keskenään eivätkä kerro, minkä alan työpaikkoja keskuksessa on eniten, vaan sakaroita on verrattava toisten keskusten kuvaajien vastaaviin sakaroihin. Esimerkiksi Koilliskeskuksessa on määrällisesti enemmän kaupan alan, kuin terveys- ja sosiaalialan työpaikkoja, mutta näitä määriä on kuvaajassa verrattu toisten kaupallisten keskittymien työpaikkamääriin, jolloin huomataan, että Koilliskeskuksessa on muihin verrattuna melko vähän kaupan alan työpaikkoja, mutta eniten terveys- ja sosiaalialan työpaikkoja. Eri alojen työpaikkojen keskittymistä vertaillaan tässä siis profiililuokka- ja seututasolla.

Keskusten kaupallista roolia profiililuokkansa sisällä hahmotetaan vertaamalla vähittäis- ja tukku-kaupan työpaikkojen määrää, elinvoimalukua, myymälärakennusten yhteenlaskettua kerrospinta-alaa sekä ravintoloiden lukumäärää. Kuvaajan sakarat kuvastavat paitsi keskuksen merkitystä kaupallisten palveluiden tarjoajana profiililuokassaan, myös kaupallisten palveluiden painottumista eri toimintoihin esimerkiksi ravintoloiden sekä vähittäis- ja tukkukaupan välillä.

Asumisen kuvaaja eroaa muista profiilikuvaajista siinä, että korkean arvon saaminen jokaisella akselilla ei kerro asumisen volyyymista, vaan ennemminkin luonteesta. Jotta keskuksia voitiin verrata keskenään asuinrakennusten talotyyppien, hallintaperusteiden ja huoneistokokojen osalta, kustakin oli valittava yksi vaihtoehto, jonka osuutta vertailemalla voidaan luonnehtia keskuksen asumista. Kuvaajaan valittiin kerrostaloasuntojen, vuokra-asuntojen sekä yksiöiden osuudet kaikista keskuksen asunnoista, koska kerrostalot, vuokralla asuminen ja pienet asunnot ovat tyypillisiä kaupunkikeskustoille, ja korkeat arvot näillä akseleilla kertovat keskustamaisesta asumisesta keskuksessa. Ikä-akselilla verrataan asuntojen keskimääräistä ikää toisten keskusten asuntojen keski-ikään, joten sekään ei laita keskuksia paremmuusjärjestykseen. Asumisen osuus kaikesta kerrosalasta kertoo keskuksen rakenteen sekoittuneisuudesta, mutta senkin kohdalla on syytä muistaa, ettei sakara kuvaa asumisen absoluuttista osuutta keskuksessa, vaan osuutta suhteessa muiden saman luokan keskusten osuuksiin. Profiilikuvaajien laatiminen on selitetty tarkemmin luvussa 3.5.2.

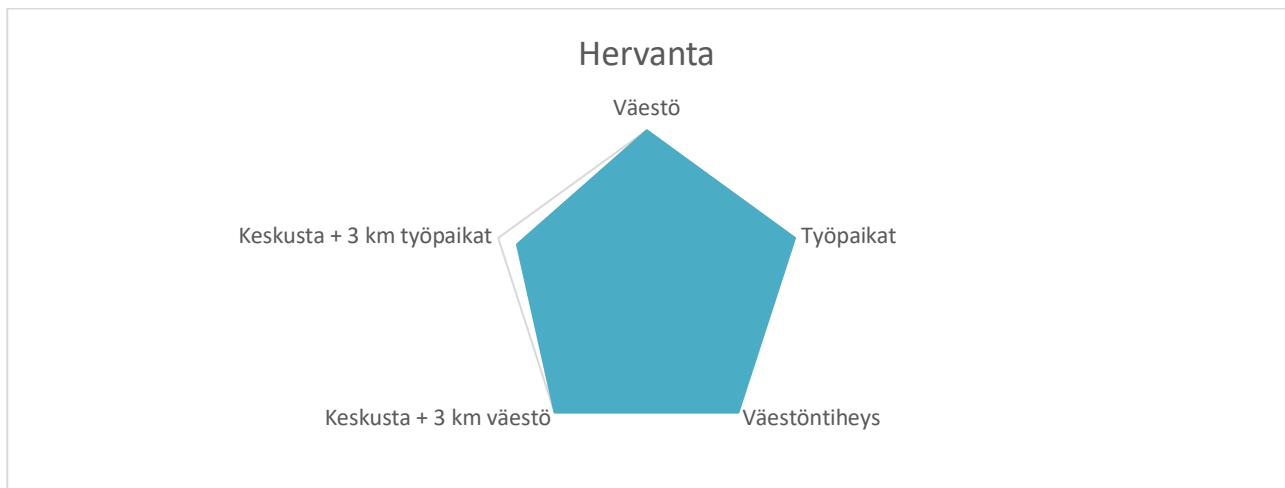
Keskuksia on verrattu toisiinsa myös oleskeluarvon perusteella luvussa 6.4. Myös oleskeluarvon laskeminen on avattu luvussa 3.5.2. Se kertoo keskuksen painottumisesta kaupallisen asioinnin ja ei-kaupallisen oleskelun suhteen: korkea luku kertoo viihtyisästä, vapaa-ajan viettoon sopivasta keskuksista ja matala luku puolestaan mahdollisesti epävihtyisästä keskuksista, jossa pääasiassa vain asioidaan kaupoissa.

6.1 Suuret keskukset

Suurten keskusten luokkaan sijoitettiin pelkästään Hervanta, koska se on monella mittarilla aivan omassa luokassaan muihin barometrin keskuksiin nähden. Sitä vertaillaan profiilikuvaajissa kaikkiin muihin keskuksiin siten, että kaikista keskuksista kullakin muuttujalla vahvin saa arvons sata, ja Hervannan arvo suhteutetaan siihen. Seuraavissa alaluvuissa Hervannan asemaa seudulla tarkastellaan koon, toimialojen, kaupallisen roolin sekä asumisen kautta.

6.1.1 Koko

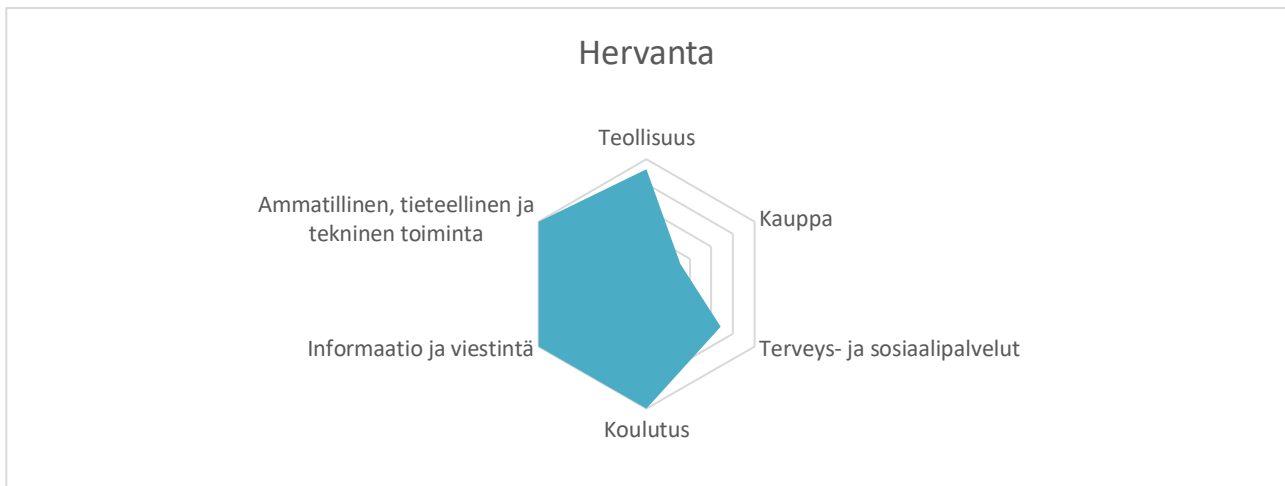
Hervanta on koko seudun suurin keskus väestöltään sekä pelkän keskusta-alueen, että ympäröivän alueen osalta (kuvio 25). Myös keskuksen väestötiheys on seudun korkein. Hervannassa on keskusta-alueista lukumääräisesti eniten työpaikkoja, mutta kolmen kilometrin vyöhyke huomioituna se jää hieman jälkeen Lakalaivasta. Hervanta on kuitenkin selvästi barometrin suurin keskusta.

Kuvio 25. Suurten keskusten kokoprofiilikuvaajat.

6.1.2 Työpaikat

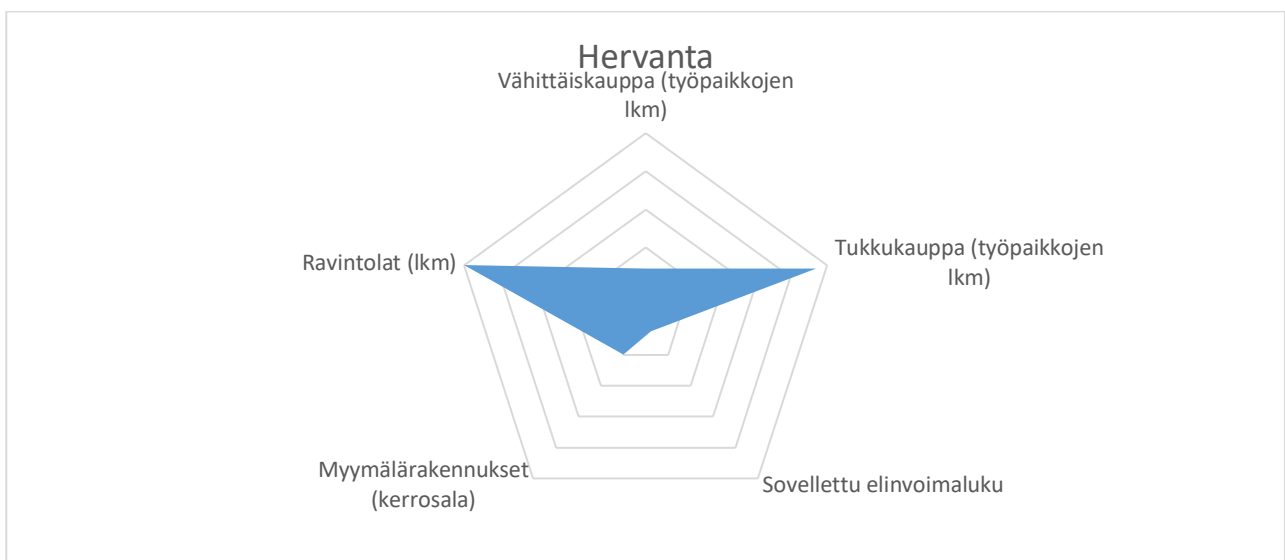
Hervannassa sijaitsee niin paljon informaation ja viestinnän, sekä ammatillisen, tieteellisen ja teknisen toiminnan työpaikkoja, että se nostaa nämä toimialat keskustojen työpaikkojen yhteismäärässä kuuden suurimman toimialan joukkoon, vaikka muissa keskuksissa näiden alojen työpaikkoja ei olekaan kovin paljon (kuvio 26). Hervanta onkin barometrin suurin työllistäjä näiden kahden, sekä koulutuksen alalla. Myös teollisuuden työpaikkoja on Hervannassa paljon, mutta Nokialla hieman enemmän. Nokia on niin ikään seudun suurin työllistäjä terveys- ja sosiaalipalveluiden alalla ja toiseksi suurimpanakin työllistäjänä Hervanta jää yli 30 prosenttia pienemmäksi. Kaupan ala on seudun keskusten toiseksi suurin työllistäjä, mutta Hervannassa kaupan alan työpaikkoja on melko vähän suhteessa muihin barometrin keskuksiin.

Kuvio 26. Suurten keskusten työpaikkaprofiilikuvaajat.

6.1.3 Kaupallinen rooli

Hervannan kaupallinen rooli on seudun keskustojen kokonaisuudessa melko suppea (kuvio 27). Siellä sijaitsee paljon tukkukaupan työpaikkoja sekä eniten ravintoloita, mutta vähittäiskaupan työpaikkojen lukumäärä sekä sovellettu elinvoimaluku jäävät sen osalta mataliksi. Myymälärakennusten pinta-alakaan ei ole seudullisesti kovin merkittävä. Tässä vertailussa huomattavaa on kuitenkin Hervannan vertautuminen kaikkiin barometrissa mukana oleviin keskustoihin, myös kaupallisiin keskuksiin. Hervanta ei kaupalliselta rooliltaan ymmärrettävästi kilpaile suurten kaupallisten keskittymien kanssa, mutta keskustamaisena alueena ravintoloiden lukumäärä nousee seudullisesti kaikkein suurimmaksi.

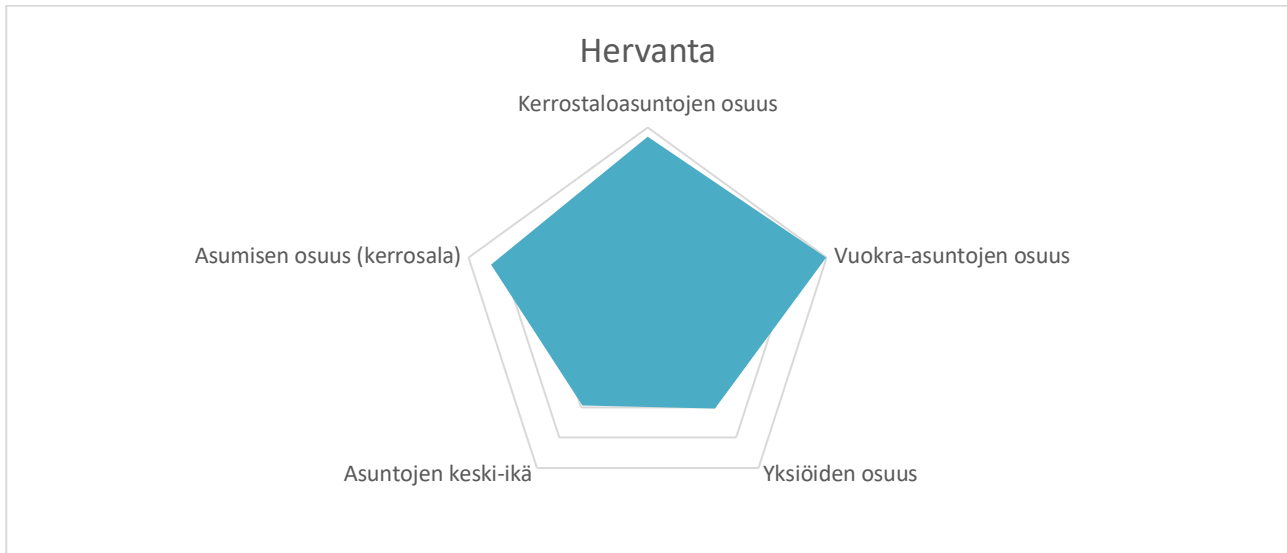

Kuvio 27. Suurten keskusten kaupallisen roolin profiilikuvaajat.

6.1.4 Asuminen

Hervanta ei ole ykkössijalla millään käytetyllä asumisen mittarilla (kuvio 28). Keskuksen vuokra-asuntojen osuus on kuitenkin seudun toiseksi korkein ja lähes yhtä suuri kuin Lielahdessa. Myös

kerrostaloasuntojen osuudessa Hervanta on muiden Tampereen alakeskusten tavoin suurimpien joukossa, mutta vasta kolmannella sijalla. Asumisen osuus kaikesta kerrosalasta on melko suuri Hervannassa, mutta yksiöiden osuus melko pieni, joten asumisen voidaan päätellä keskittyneen hieman suurempiin asuntoihin. Asuntojen keski-ikä on muihin keskuksiin verrattuna melko matala, joskin noin puolet Hervannan asuntokannasta on rakennettu 1970-luvulla. Sen lisäksi, että Hervantaan on rakennettu suhteellisen paljon asuntoja 2000-luvulla, on monien muiden keskusten asuntokantaa rakennettu jo ennen 1970-lukua.

Kuvio 28. Suurten keskusten asumisprofiilikuvaajat.

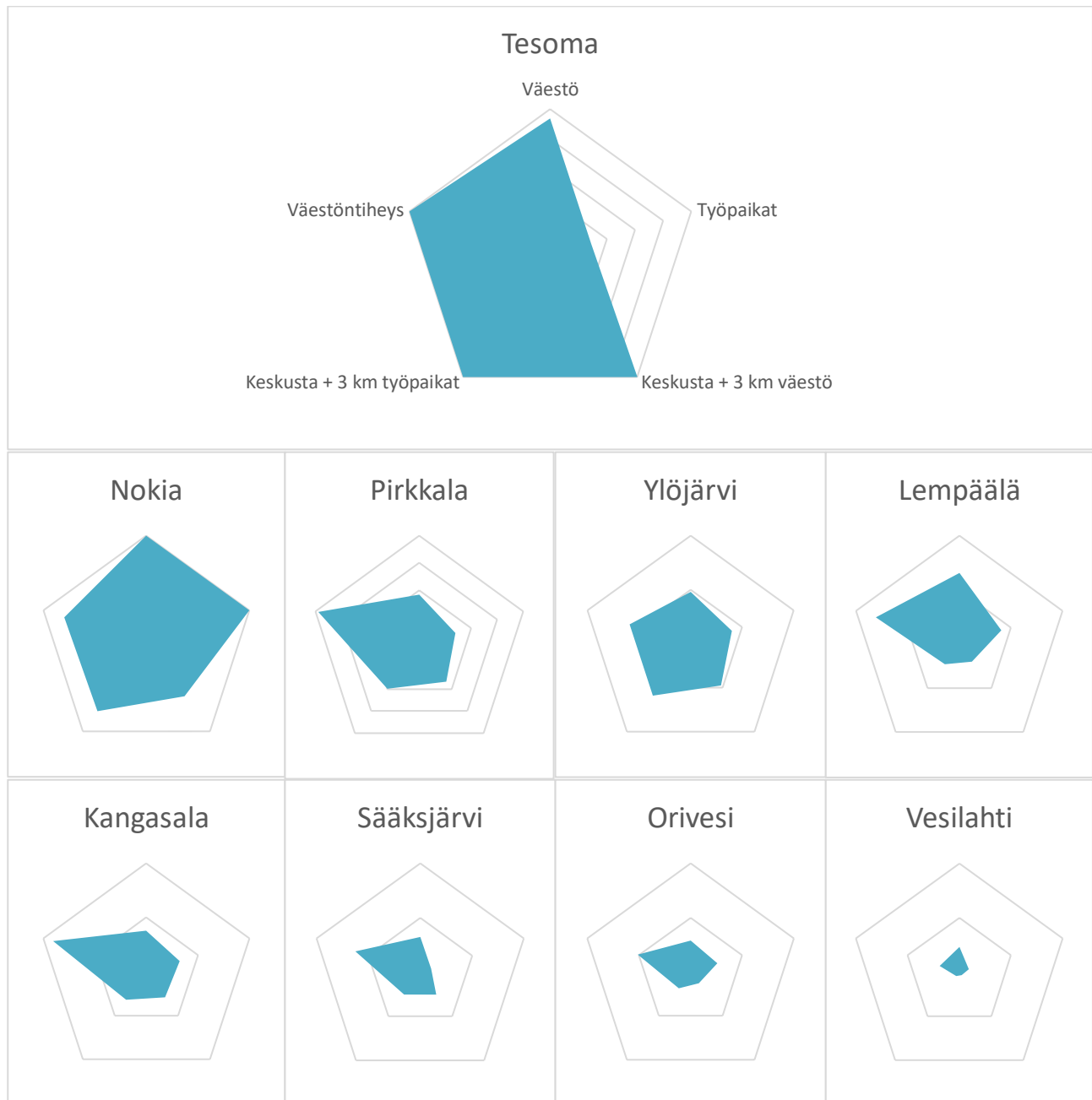
6.2 Hallinnolliset keskukset

Hallinnollisten keskusten luokkaan sijoitettiin Nokia, Tesoma, Lempäälä, Ylöjärvi, Kangasala, Pirkkala, Orivesi, Sääksjärvi ja Vesilahti. Nämä kunta- ja alakeskukset eivät tarjoa kaupallisiin keskittymiin verrattuna merkittävästi kaupallisia palveluita, vaan ennemmin julkisen hallinnon, koulutuksen sekä terveys- ja sosiaalialan palveluita. Näitä keskisuuria keskuksia on profiloinnissa vertailtu keskenään siten, että luokan keskuksista kussakin muuttujassa vahvin saa arvon sata, ja muiden keskusten arvot on suhteutettu siihen. Seuraavissa alaluvuissa keskuksia tarkastellaan koon, toimialojen, kaupallisen roolin ja asumisen kautta.

6.2.1 Koko

Tesoma ei ole luokan keskuksista suurin väestö- eikä varsinkaan työpaikkamäärältään, mutta kun huomioon otetaan myös keskusta-alueita ympäröivän kolmen kilometrin levyisen vyöhykkeen asukkaat ja työpaikat, se kohoaa suurimmaksi kummallakin mittarilla (kuvio 29). Myös väestötiheys on suurin Tesomalla. Nokian keskustassa sen sijaan on keskusta-alueella luokan muihin keskuksiin verrattuna eniten asukkaita ja työpaikkoja. Pirkkalassa ja Kangasalla väestötiheys on melko lähellä

Tesoman väestötiheyttä, mutta lukumääräisesti väestö ja työpaikat jäävät pieniksi. Lempäälän kuvaajasta nähdään keskustan lähialueen väestö ja työpaikkamäärien vaatimattomuus suhteessa muihin keskuksiin, kun taas keskustan väestötiheys ja määrä ovat seudullisessa vertailussa suhteellisen korkeita. Säöksjärvi, Orivesi ja Vesilahti ovat tämän luokan keskuksista selvästi pienimpiä.

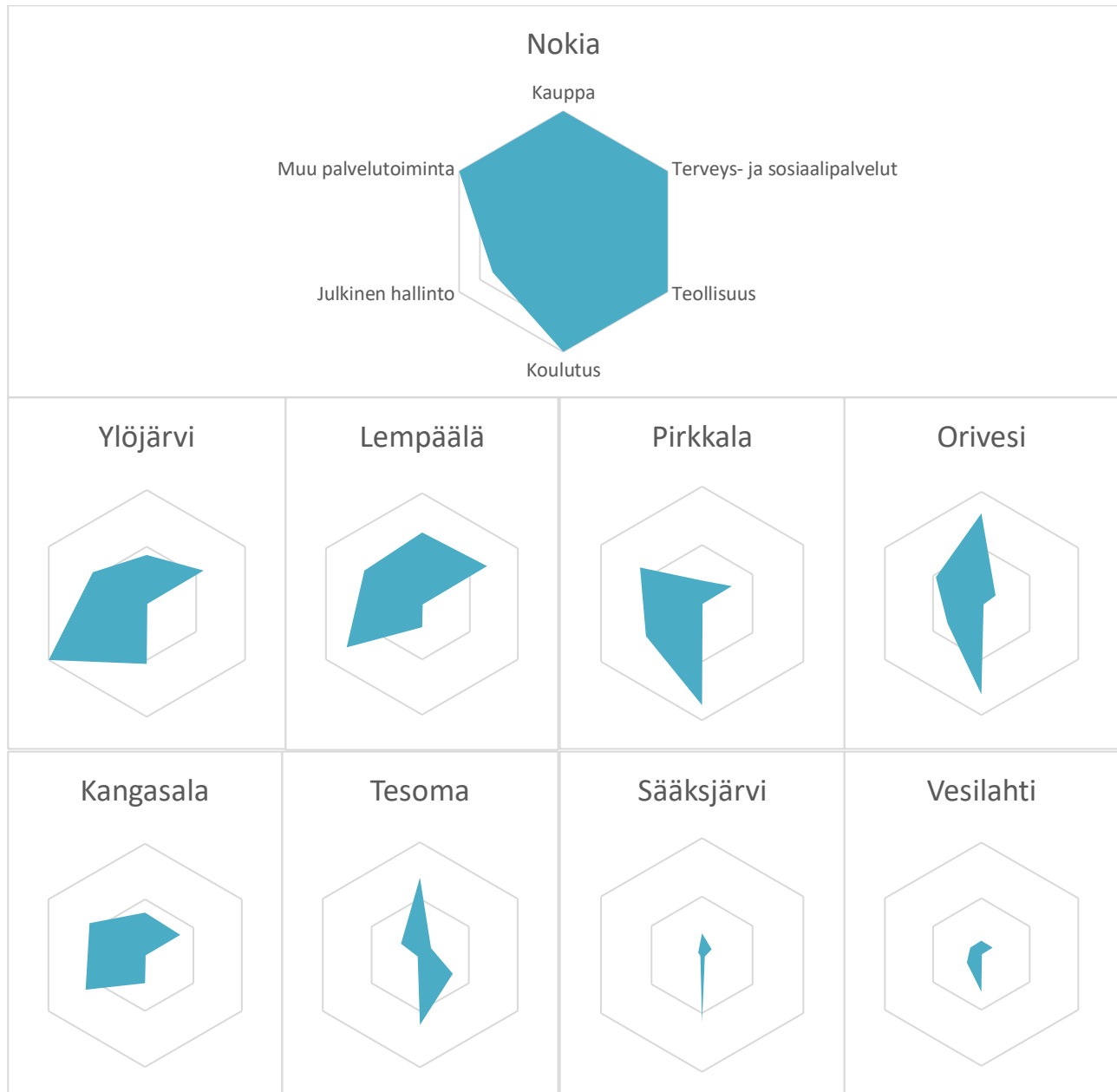

Kuvio 29. Hallinnollisten keskusten kokoprofiilikuvaajat.

6.2.2 Työpaikat

Nokian keskusta on luokan suurin työllistäjä kaikilla muilla toimialoilla, paitsi julkisen hallinnon osalta, jossa Ylöjärvi on suurin (kuvio 30). Lempäälässä ja Kangasalla työskentelee vähemmän koulutuksen alan työntekijöitä kuin Pirkkalassa ja Orivedellä. Pirkkalassa on puolestaan vain vähän kauppan alan työpaikkoja. Aluekeskuksissa Tesomalla ja Säöksjärvellä terveys- ja sosiaalipalvelut sekä

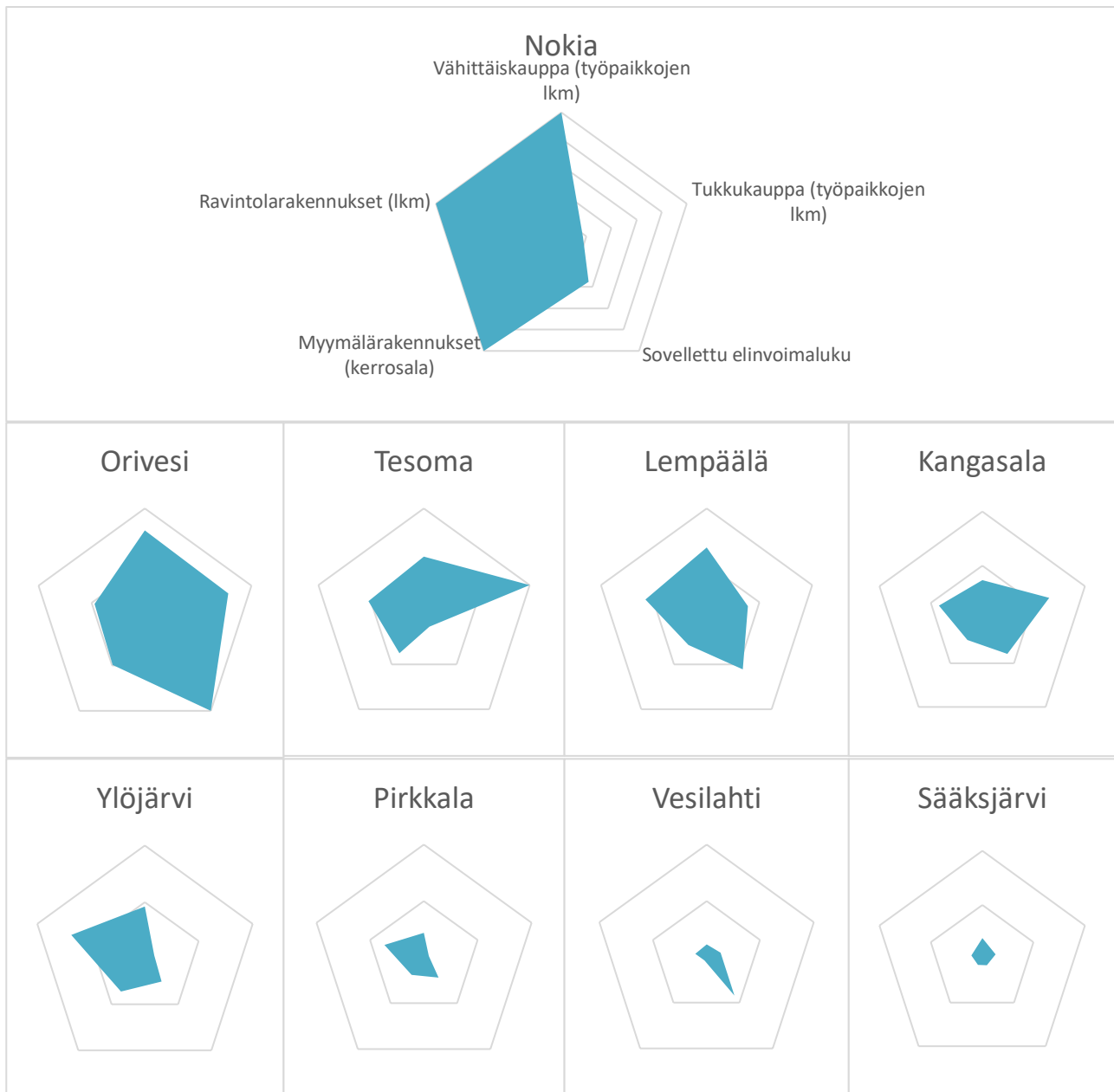
julkinen hallinto eivät työllistä juurikaan ihmisiä. Sääksjärvellä muiden alojen työpaikkoja on vähän, mutta koulutuksen työpaikkoja luokankin sisällä melko merkittävästi.

Kuvio 30. Hallinnollisten keskusten työpaikkaprofiilikuvaajat.

6.2.3 Kaupallinen rooli

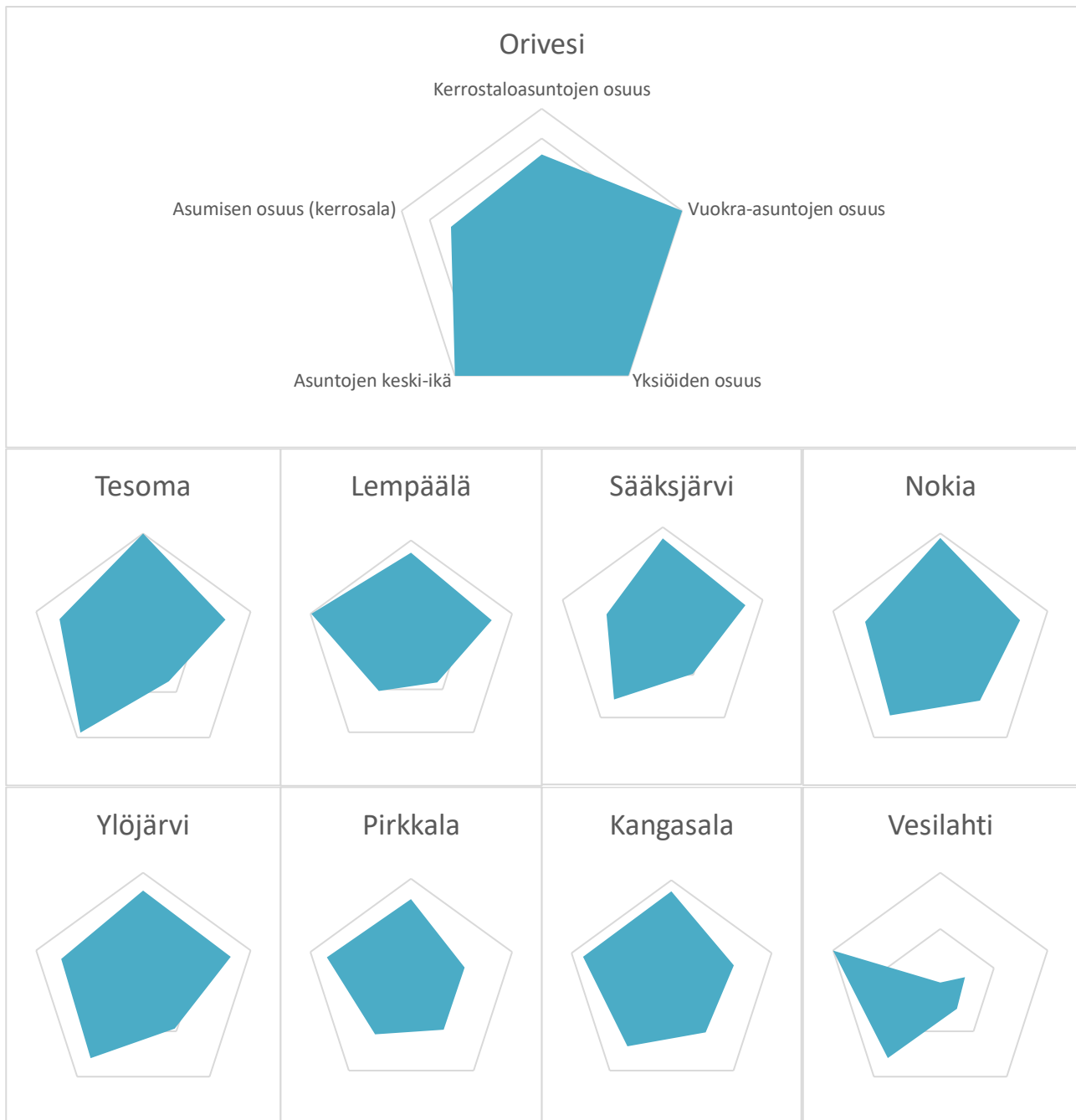
Nokiassa sijaitsee eniten vähittäiskaupan työpaikkoja ja ravintolarakennuksia, sekä eniten myymäläkerrosalaa (kuvio 31). Oriveden elinvoimaluku on puolestaan luokan korkein ja Tesomalla sijaitsee eniten tukkukaupan työpaikkoja. Oriveteen verrattuna muiden keskusten elinvoimaluvut jäävät melko mataliksi. Keskuksilla on erilaisia painotuksia kaupallisessa roolissaan, mutta suurimmassa osassa kaupallisuus on melko vähäisessä roolissa ylipäätään.

Kuvio 31. Hallinnollisten keskusten kaupallisen roolin profiilikuvaajat.

6.2.4 Asuminen

Orivedellä on hallinnollisista keskuksista suurin osuus vuokra-asuntoja ja yksiöitä sekä vanhimmat asunnot (kuvio 32). Kerrostaloasuntojen osuus on suurin Tesomalla ja asumisen osuus koko keskuksen kerrosalasta korkein Lempäälässä. Sekä Tesomalla että Lempäälässä yksiöiden osuus on melko pieni eli huonoluvultaan suurempien asuntojen osuus korkeampi. Yksiöiden osuus on kaikkein pienin Vesilahdella, kuten myös kerrostalo- sekä vuokra-asuntojen osuudet. Vesilahden asumisprofiili onkin hyvin erilainen, kuin missään muussa barometrin keskuksessa. Muissa hallinnollisissa keskuksissa asumisprofiilit ovat keskenään melko samankaltaisia.

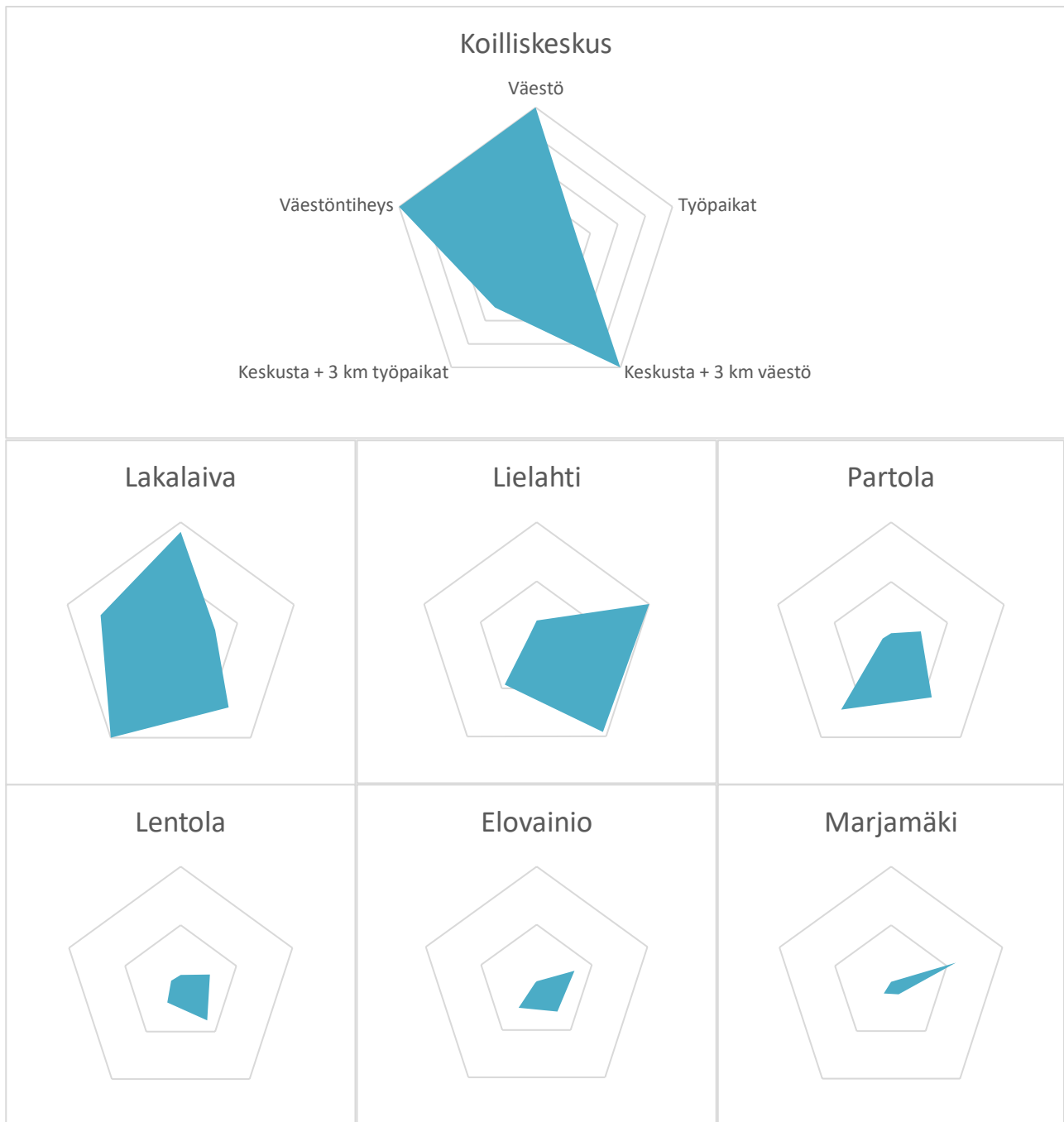
Kuvio 16. Hallinnollisten keskusten asumisprofiilikuvaajat.

6.3 Kaupalliset keskittymät

Kaupallisiksi keskittymiksi luokiteltiin Koilliskeskus, Lakalaiva, Lielähti, Marjamäki, Elovainio, Lentola ja Partola, koska niissä kaupan ala on keskuksen suurin työllistäjä. Tässä luvussa keskuksia vertailaan luokan sisällä siten, että kussakin muuttujassa vahvin keskus saa siinä arvon sata, ja muut keskuksat saavat arvonsa suhteutettuna siihen. Keskuksia tarkastellaan koon, toimialojen, kaupallisen roolin ja asumisen kautta.

6.3.1 Koko

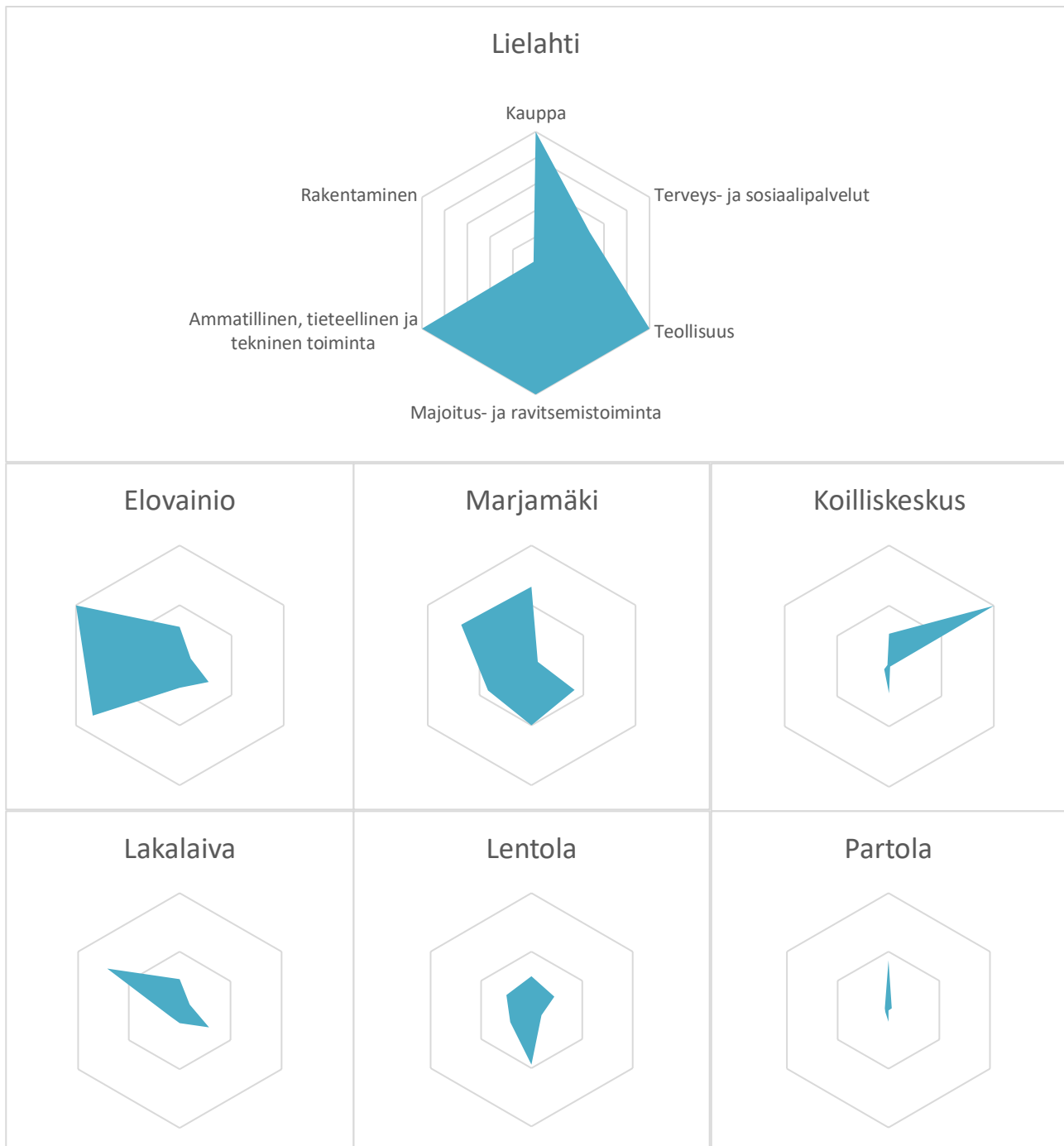
Koilliskeskuksessa asuu kaupallisista keskittymistä eniten ihmisiä niin keskusta-alueella kuin sen ympäristössäkin (kuvio 33). Myös väestötiheys on siellä luokan suurin. Suurin työpaikkamäärä keskusta-alueella on Lielahdessa, mutta Lakalaiva nousee koko seudun suurimmaksi työpaikkakeskittymäksi, kun otetaan huomioon keskusta-alueita ympäröivä kolmen kilometrin vyöhyke. Lakalaivan keskusta-alueella asuu myös lähes yhtä paljon ihmisiä kuin Koilliskeskuksessa, mutta keskustan ympäristössä vähemmän. Lielahdessa puolestaan kolmen kilometrin vyöhykkeen asukasluku on lähes yhtä suuri kuin Koilliskeskuksessa, vaikka keskusta-alueen väestö onkin paljon pienempi. Myös Parolan ympäristössä asuu melko paljon ihmisiä, mutta sen, kuten myös Lentolan, Elovainion ja Marjamäen keskusta-alueilla asuu ihmisiä vain hyvin vähän ja väestötiheys on lähellä nollaa. Lentola, Elovainio ja Marjamäki ovat alueidensa työpaikkakeskittymiä.

Kuvio 33. Kaupallisten keskittymien kokoprofiilikuvaajat.

6.3.2 Työpaikat

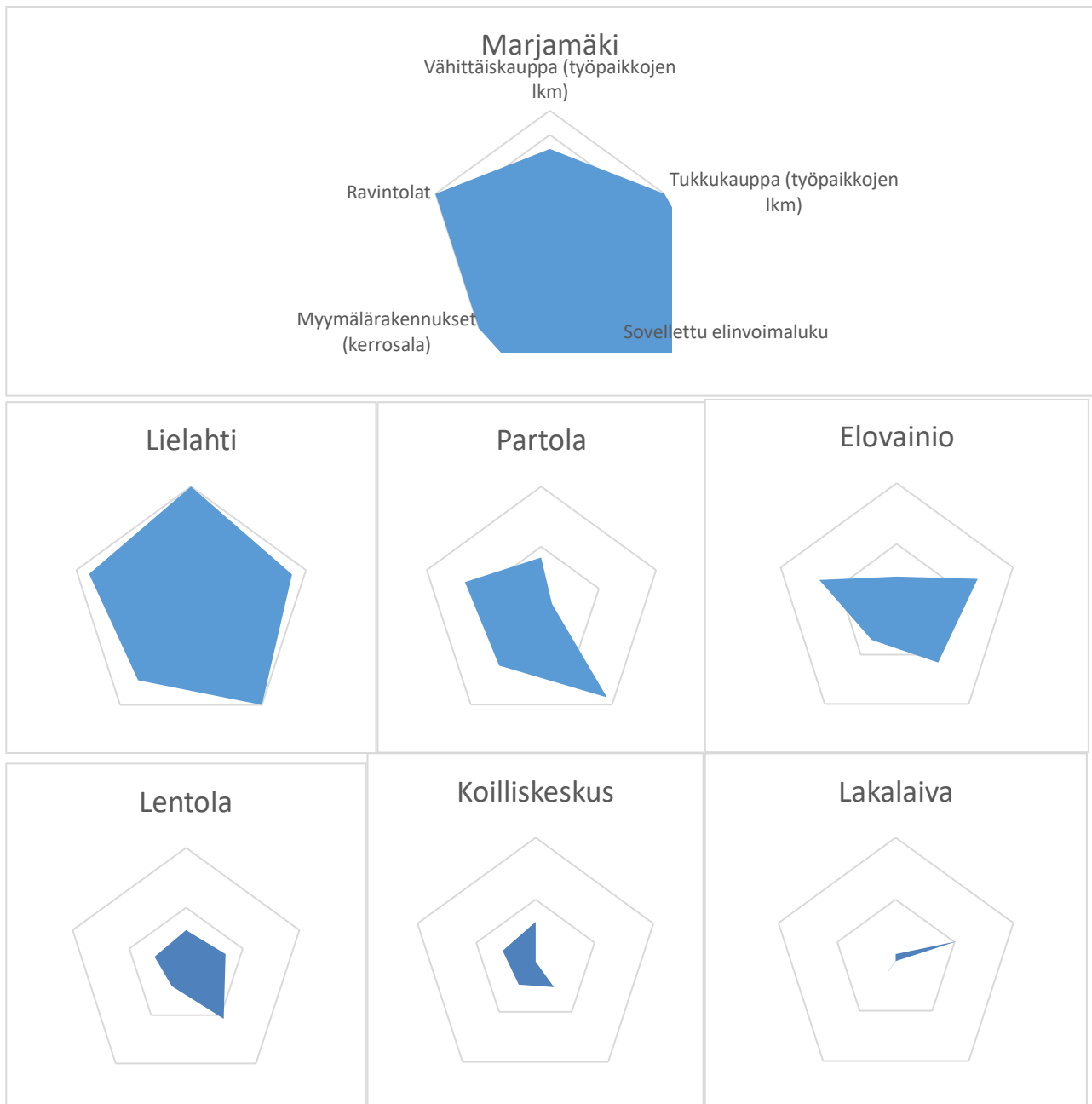
Lielähti on luokan suurin työllistäjä kaupan, teollisuuden, majoitus- ja ravitsemistoiminnan sekä ammatillisen, tieteellisen ja teknisen toiminnan aloilla (kuvio 34). Muissa kaupallisissa keskittymissä sijaitsee Lielähteen verrattuna melko vähän kaupan alan työpaikkoja. Koilliskeskuksessa on eniten terveys- ja sosiaalipalveluiden työpaikkoja, mutta muiden toimialojen työpaikkoja muihin keskuksiin verrattuna vain vähän. Elovainio, Marjamäki ja Lakalaiva painottuvat rakentamiseen ja teollisuuteen, kun taas Lentola majoitus- ja ravitsemistoimintaan. Partolassa ei ole juurikaan muiden alojen työpaikkoja, kuin kaupan.

Kuvio 34. Kaupallisten keskittymien työpaikkaprofiilikuvaajat.

6.3.3 Kaupallinen rooli

Marjamäellä on ennalta-arvattavasti luokan vahvin kaupallinen rooli (kuvio 35). Sen elinvoimaluku on muita huomattavasti paljon korkeampi ja siellä sijaitsee eniten tukkukaupan työpaikkoja, ravintoloita sekä myymälärakennusten kerrosalaa. Lielähti on kaupalliselta rooliltaan myös suuri keskitymä: Se on Marjamäen edellä vähittäiskaupan alan työpaikoissa ja muista keskuksista lähimpänä muilla käytetyillä mittareilla. Lakalaiva ei pärjää muille kaupallisille keskuksille kuin tukkukaupan työpaikkojen lukumäärässä.

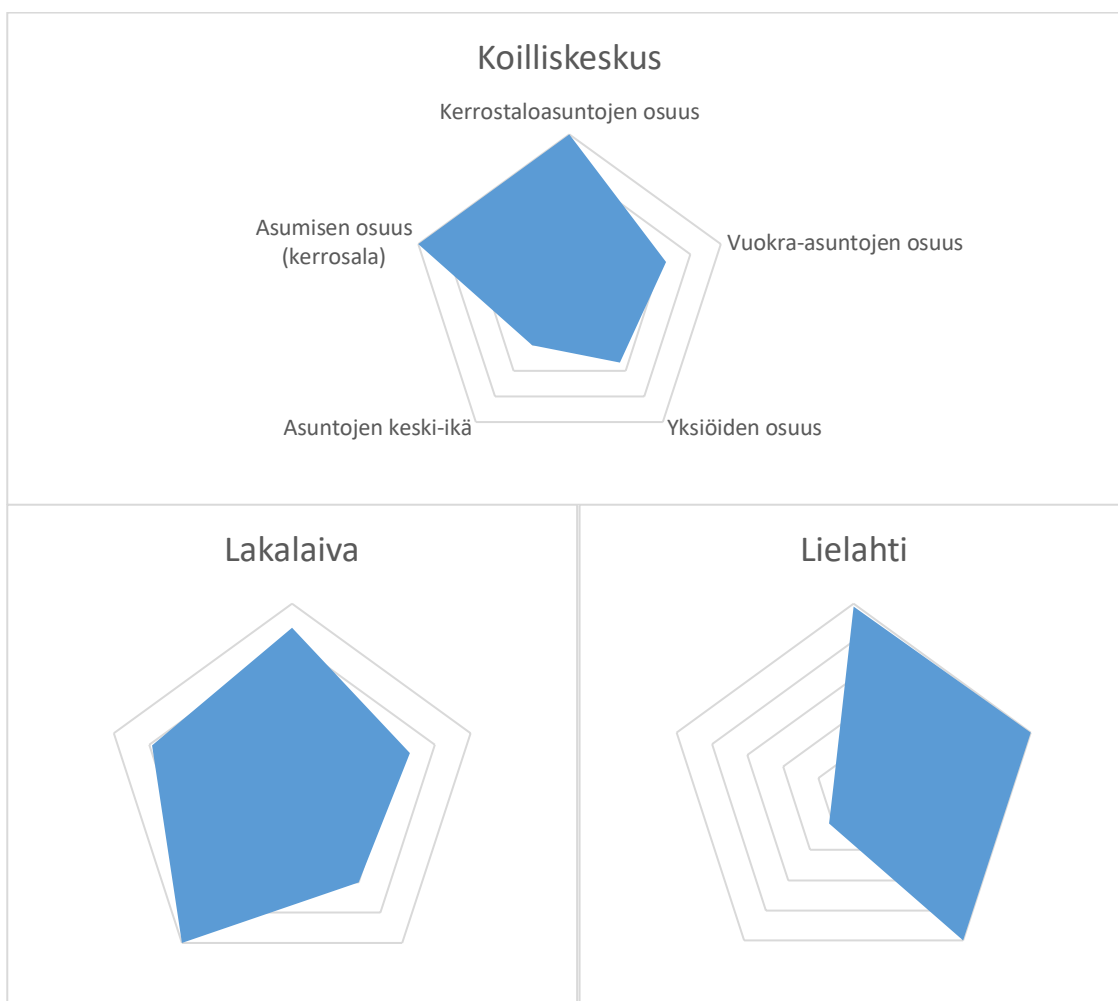
Kuvio 35. Kaupallisten keskittymien kaupallisen roolin profiilikuvaajat.

Koska Marjamäen elinvoimaluku on niin paljon muita kaupallisia keskittymiä korkeampi, elinvoimaluku mitoitettiin näissä kuvaajissa toiseksi korkeimman arvon saaneen keskuksen eli Lielahden elinvoimaluvun mukaan. Näin keskusten elinvoimalukujen erot saatiin paremmin esille. Marjamäen arvo elinvoimalukuakselilla on siis yhdeksänkertainen Lielähteen verrattuna ja rajautuu siksi suurimmaksi osaksi ulos kuvaajasta. Tällä tavalla esitettynä huomataan, että Lielähti ja Partola yltyvät melko korkeisiin elinvoimalukuihin ja Elovainio ja Lentola noin puoleen Lielahden arvosta. Koilliskeskuksen elinvoimaluku ei pärjää vertailussa muille kaupallisille keskuksille. Lakalaivan osalta elinvoimalukua ei laskettu.

6.3.4 Asuminen

Kaupallisista keskittymistä vain Koilliskeskuksessa ja Lakalaivassa on merkittävää asumista. Lielahdessa väestö on vielä pieni, mutta kasvussa. Muissa neljässä kaupallisessa keskittymässä asutusta ei ole juuri lainkaan, joten niistä ei voida tehdä luotettavia analyyseja, eikä niiden kuvaajia esitetä tässä.

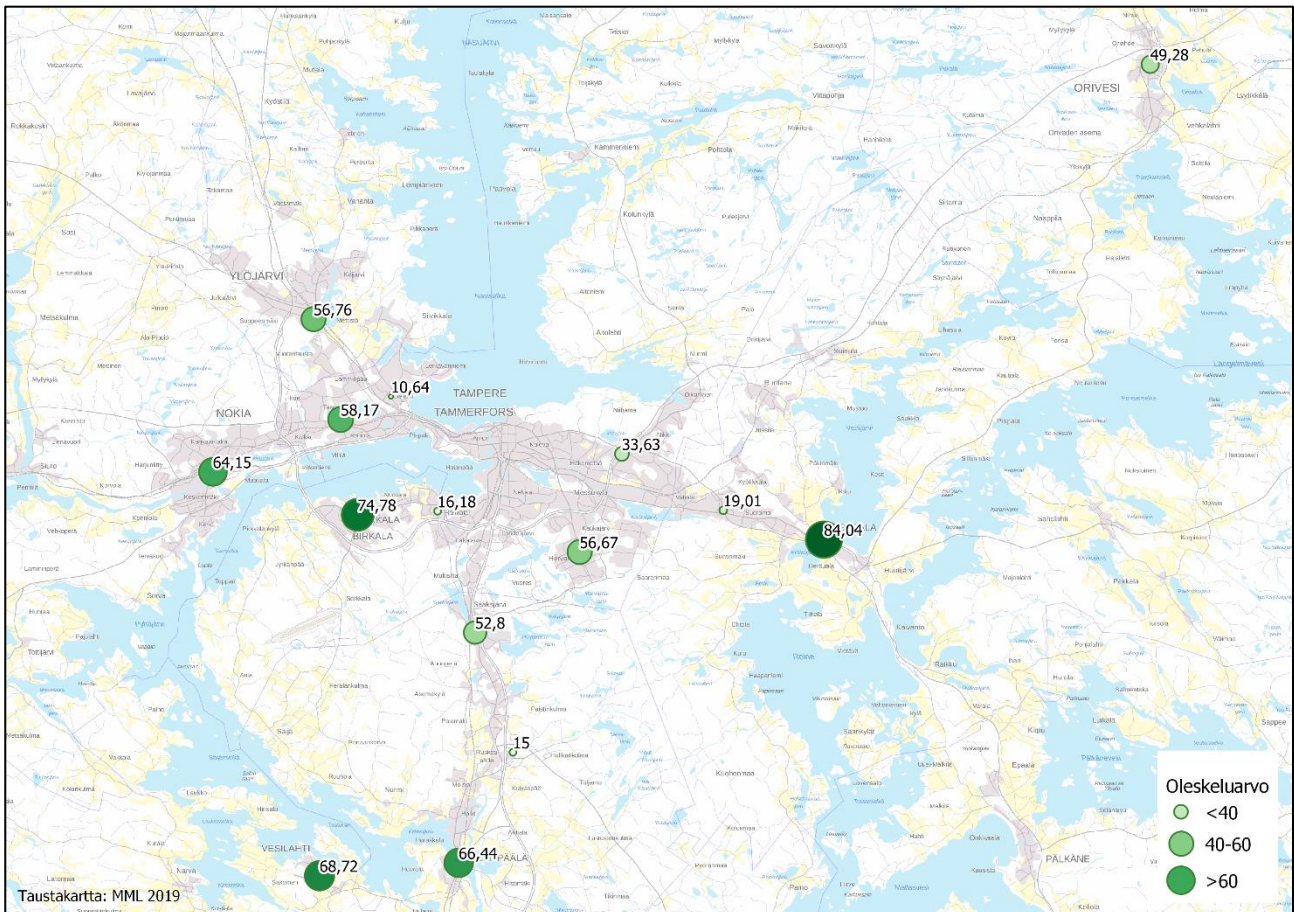
Koilliskeskuksessa on suurin kerrostaloasuntojen osuus kaikista asunnoista sekä asumisen osuus kaikesta kerrosalasta (kuvio 36). Lielahdessa puolestaan on suurin vuokra-asuntojen sekä yksiöiden osuus ja kerrostaloasuntojen osuus on lähes yhtä korkea kuin Koilliskeskuksessa. Lakalaivassa on selvästi Lielahdeta ja Koilliskeskusta vanhemmat asunnot, ja sielläkin paljon kerrostalo-asuntoja ja ylipäättään asumista, keskustarajauksen ulottuessa myös Peltolammin alueelle.

Kuvio 36. Kaupallisten keskittymien asumisprofiilikuvaajat.

6.4 Oleskelu

Kuvassa 25 keskusten asukaskyselyn perusteella saamat oleskeluarvot on esitetty kartalla. Korkea oleskeluarvo kuvaa keskusta, jossa ei-kaupallinen oleskelu korostuu ja matala puolestaan kaupallista keskusta, jossa ei juuri vietetä aikaa muuten. Barometrin kaupalliset keskittymät saavat vain matalia oleskeluarvoja, ja kuntakeskukset korkeampia. Etenkin Kangasalan ja Pirkkalan keskukset korostuvat oleskelun keskuksina. Hallinnolliset alakeskukset saavat arvoja asteikon keskivaiheilta.

Kuva 25. Keskusten oleskeluarvot.

Oriveden oleskeluarvoa laskee sen asema alueensa tärkeänä kaupallisena keskittymänä. Asukaskyselyssä merkittiin Oriveden osalta paljon oleskeluun sopivia paikkoja, mutta koska keskus on muita, toisiaan lähempänä sijaitsevia keskuksia itsenäisempi ja omavaraisempi, vastaajilla on runsaasti myös kaupallisia asiointisyytiä, mikä laskee Oriveden oleskeluarvoa tuntuvasti. Sen saama arvo onkin hyvin lähellä asteikon puoliväliä, jossa oleskelu ja asiointi ovat tasapainossa keskenään.

Seuraavassa luvussa tehdään jokaisesta keskuksista yhteenveto aiempien lukujen tilastollisen vertailun, elinvoimaselvityksen, asukaskyselyn tulosten ja profiloinnin pohjalta, arvioidaan prosessin kulku sekä esitetään suunnitelma Keskustabarometrin toteuttamisesta jatkossa.

6.5 Yhteenveto keskustojen profiloitumisesta

Hervannan asema kaupunkiseudun alakeskusten joukossa kaikkein suurimpana on kiistaton. Alakeskuksen roolista kertoo jo se, että käytetty vertailumenetelmä toimisi huonosti, mikäli Hervanta sisällytettäisiin vertailussa muiden hallinnollisten alakeskusten joukkoon. Tämä johtuu paitsi Hervannan suuresta koosta, myös muiden keskustojen joukossa poikkeuksellisesta toimialajakaumasta, jossa korostuvat informaatio- ja viestintä sekä ammatillisen, teknisen ja tieteellisen toimialojen työpaikat. Kaupalliselta rooliltaan Hervanta, kuten mikä tahansa alakeskus, on vaatimaton, mikäli se laitetaan samalle viivalle suurten kaupallisten keskittymien kanssa. Sen keskustamaisessa rakenteessa sijaitsee kuitenkin määrällisesti eniten ravintoloita. Asuntokannan osalta pääosin 1970-luvulla rakennettu ja sittemmin paljolti täydennysrakennettu Hervannan keskusta-alue on seudullisessa vertailussa suhteellisen nuori, kerrostalo- ja vuokra-asuntovaltainen alue. Asukaskyselyn kautta saadulta oleskeluarvoltaan Hervanta on asteikon keskivaiheilla.

Muiden hallinnollisten keskustojen joukossa kooltaan isoimpia ovat läntiselle kaupunkiseudulle sijoittuvat Tesoman ja Nokian keskusta-alueet. Tesoma on väestön osalta näistä keskustoista suurin, mikäli katsotaan keskustaa sekä laajempaa 3 kilometrin lähialuetta. Nokian keskusta on puolestaan itse keskusta-alueen osalta suurin sekä väestön että työpaikkojen osalta. Erityisesti työpaikkojen osalta muut keskukset eivät yllä kovinkaan lähelle Nokian työpaikkamääriä. Toimialojen osalta Nokia onkin suurin kaikilla muilla, paitsi julkisen hallinnon toimialalla. Nokian koko näkyy myös kaupallisessa roolissa, jossa Nokia on suurin vähittäiskaupan keskittymä sekä työpaikkojen että myymäläkerrosalan osalta tarkasteltuna. Pirkkalan, Ylöjärven, Lempäälä ja Kangasalan keskustat muistuttavat monella käytetyllä mittarilla toisiaan: Ne jäävät keskusta-alueiden väestömäärässä sekä erityisesti laajemman 3 kilometrin määrässä selvästi Nokiasta ja Tesomasta, mutta niiden väestöntiheys on erityisesti Pirkkalan ja Kangasalan osalta lähellä Tesoman väestöntiheyttä. Toimialoilta Lempäälässä ja erityisesti Ylöjärvellä on paljon julkisen hallinnon työpaikkoja.

Orivesi, Sääksjärvi ja Vesilahti ovat tässä vertailussa selvästi kooltaan pienempiä, joskin Oriveden rooli kaupallisena keskittymänä nousee esiin. Oriveden sovellettu elinvoimaluku on tämän hallinnollisten keskustojen luokassa suurin, mikä kuvaa myös elinvoimaselvityksen tulosta siitä, että Orivesi on selvästi lähialueensa kaupallisen asioinnin keskus. Oriveden painotus asiointiin näkyy myös oleskeluarvossa, joka on muita kuntakeskuksia matalampi, johtuen luultavasti asioinnin painottumisesta suhteessa oleskeluun liitettäviin tekijöihin. Oriveden asuntokantaprofiili eroaa muista hallinnollista keskustoista siinä, että asunnot ovat keskimäärin vanhempia sekä vuokra-asuntojen ja yksioiden yleisyydessä. Vesilahti ja Sääksjärvi ovat seudullisessa vertailussa sen verran pieniä, että ne eivät erotu, muutoin kuin lähinnä pienellä koollaan. Poikkeuksen tähän tekee kuitenkin Vesilahden asuntokantaprofiili, joka on hyvin erilainen kuin muilla tämän luokan keskuksilla: Vesilahden keskusta on hyvin asumiseen painottuva, mutta kerrostaloja, vuokra-asuntoja tai yksiöitä ei keskustassa juurikaan ole.

Seudun kaupallisten keskusten osalta barometrissa vertailussa oli mukana toisaalta keskustoja, joissa on myös paljon asumista, ja jotka tällä perusteella olisivat voineet sisältyä myös muiden alakeskusten luokkaan. Tällaisia sekä asumiseen että kauppaan painottuneina keskustoina mukana olivat Koilliskeskus sekä Lakalaiva. Myös Lielähti on muuttumassa tällaiseksi alueeksi alueen voimakkaan kehittymisen myötä. Uusi asuntokanta on Lielähdessä voimakkaasti yksiö- ja vuokratalovaltaista. Näistä keskustoista Koilliskeskuksen ja Lakalaivan kaupallinen ja työpaikkarooli on muihin

kaupallisiin keskustoihin verrattuna pieni. Koilliskeskuksessa painottuu terveys- ja sosiaalipalveluiden työpaikkojen sijainti keskustassa, Lakalaivassa suhteellisesti voimakkain painotus on rakentamisen työpaikoilla.

Kaupalliselta voimakkuudeltaan Lielähti sekä Marjamäki-Ideaparkin alue ovat selvästi suurimmat keskittymät. Marjamäki-Ideapark on suurin, kun verrataan myymäläkerrosalaa, ravintoloiden ja tukkukaupan työpaikkojen määrää sekä elinvoimalukua. Sovellettu elinvoimaluku on Marjamäki-Ideaparkin osalta erittäin suuri muihin verrattuna, johtuen kauppakeskuksen toimipaikkojen suuresta määrästä ja sijainnista alueella, jossa ei ole asumista. Lielähti on työpaikkojen toimialajakauman osalta Marjamäkeä monipuolisempi: siellä sijaitsee muita keskuksia enemmän muiden toimialojen työpaikkoja.

Seudun muiden, edellisiä pienempien kaupallisten keskusten, Partolan, Elovainion ja Lentolan osalta ensin mainittu on keskittynyt lähes täysin vähittäiskauppaan. Partolan sovellettu elinvoimaluku on kaupallisista keskustoista kolmanneksi korkein, samoin myymälärakennusten kerrosala. Elovainio erottuu muista kaupallisista keskuksista siinä, että alueella sijaitsee verraten paljon rakentamisen sekä ammatillisen, tieteellisen ja teknisen toiminnan työpaikkoja. Lentolan alue on vertailussa mukana olleilta volyymeiltaan muita kaupallisia keskustoja selvästi pienempi.

7 Lopuksi

Barometrissa yhdistettiin paikkatietopohjaisten tilastollisten aineistojen, elinvoimaselvityksen sekä karttapohjaisen asukaskyselyn tulokset keskustakohtaisen ja seudullisen tilannekuvan muodostamiseksi. Seudullisessa tilannekuvassa keskustoja ryhmiteltiin niiden vallitsevien toimintojen mukaan. Keskustat on barometrin mukaan jaettavissa hallinnollisiin ja kaupallisiin keskustoihin.

Seudun työnjaon mukaisesti kukin kunta huolehtii oman keskustansa kehittämisestä ja yhdessä kehitetään tehokasta joukkoliikennejärjestelmää. Keskustabarometri palvelee tätä työtä tuottamalla tietoa seudun keskusten ominaispiirteitä niiden kehittämisen tueksi. Seuraavassa keskusta- ja seututasoiset johtopäätökset barometrin havainnoista:

Keskustatason johtopäätökset

Keskustat voidaan luokitella suurimman toimialan mukaan neljään luokkaan: Kaupan, terveys- ja sosiaalipalveluiden, koulutuksen sekä teollisuuden keskukset. Näistä kolme viimeistä on tässä barometrissä yhdistetty hallinnollisiksi keskuksiksi. Näiden lisäksi oman sarjansa muodostaa Hervannan keskusta, joka on muihin nähden todella suuri.

Usein keskustat ovat huomattavia työpaikka- ja palvelukeskittymiä ympäröiviin alueisiin nähden ja muutamat ovat merkittäviä työpaikkakeskittymiä koko seudun mitassa. Keskustojen väestön ikärakenne vaihtelee ja niiden toiminnalliset profiilit heijastuvat väestöprofiiliin: Hervannassa suuri väestöryhmä ovat opiskelijat ja nuoret aikuiset alueella olevien oppilaitosten ja työpaikkakeskittymien seurauksena, Kangasalan keskustaan keskittyvät ikäihmiset, jotka muuttavat alueelle palveluiden perässä muualta taajamasta. Vesilahdella on huomattavan paljon lapsia.

Rakennuksia tarkasteltaessa havaitaan keskustojen kehityksen eri pituiset aikajänteet: Osa kuntakeskuksista on vanhoja historiallisia keskustoja ja etenkin kaupalliset keskustat ovat varsin nuoria. Vanhoissa keskustoissa oleva nuori rakennuskanta kuvaa hyvin keskustojen uudistamisen tahtotilaa. Kuitenkin etenkin kaupalliset keskustat ovat osoitus seudun kehityksestä 2000-luvulla. Uusien kaupallisten keskittymien valtaisa volyymi rakentamisessa ja kaupallisen toiminnan määrässä heijastuu keskustaverkon sisäiseen dynamiikkaan.

Hallinnollisissa keskustoissa on toiminnallisesti sekoittunutta maankäyttöä ja palveluita. Kaupalliset keskustat puolestaan ovat toiminnallisesti varsin yksipuolisia. Oriveden keskusta on tässä poikkeus, koska se on sekä kaupallisesti että toiminnallisesti vahva. Profiililuokittain jäsennellyssä keskustojen vertailussa havaitaan, että luokkien sisällä keskustojen ominaispiirteet vaihtelevat paljonkin. Keskustojen erilaiset tarinat ja sijainnit tuovat niille omanlaisensa ilmeen ja kehittämiskysymykset, vaikka tavoitteet kunkin keskustan kehittämisessä olisivat samanlaisia.

Kaupallisen merkityksen lisäksi keskustoja pidetään myös kohtaamisten ja vapaa-ajanvieron paikoina. Tämä tarjoaa mahdollisuuksia seudun hallinnollisten keskusten kehittämiseen. Barometrin osana laaditun asukaskyselyn mukaan lähes jokaiseen keskustaan toivotaan lisää elävyyttä, mukavuutta ja viihtyisyyttä. Monille vastaajille keskustat ovat päivittäisen asioinnin ja oleskelun kohteita,

jolloin niihin kohdistuu toiveita alueen toimivuuden ja viihtyisyydenkin suhteen. Nämä seikat korostuvat myös alueiden kehittämisessä. Asukaskyselyn pohjalta barometrissa kehitettiin uusi muuttuja: Oleskelukeskukset. Näin keskustassa olevat viihtyisyystekijät on nostettu mitattavaksi ilmiöksi. Etenkin kuntien hallinnolliset keskustat ovat usein myös hyviä oleskelukeskustoja.

- Keskustat ovat ympäröivään taajamaan nähden merkittäviä palvelu- ja työpaikkakeskittymiä, mutta seudullisesti merkittäviä toimialakeskittymiä on seudun keskustoista vain muutama.
- Keskustat ovat asukkaille merkittäviä oleskelun, vapaa-ajan ja kohtaamisen paikkoja, joita tulisi kehittää turvallisina, viihtyisinä ja laadukkaina palvelupisteinä ympäröiville taajamille.
- Kuluneella vuosikymmenellä muutamissa seudun keskustoissa tehty kehittäminen näkyy positiivisena kehityksenä näissä keskustoissa niin väestön, rakentamisen ja viihtyisyystekijöiden saralla. Tätä työtä tukemaan on MAL4-sopimukseen kirjattu kuntien yhteistyön tiivistäminen keskustojen kehittämisessä.

Seututason johtopäätökset

Keskustat sijoittuvat asukas- ja työpaikkatiheyksiltään hyvin erilaisiin ympäristöihin. Tässä barometrissä mukana olevat Tampereen keskustat ovat seudun tiiviimmin rakennettujen taajamien keskellä kun taas kehyskuntien keskustat sijoittuvat väljään taajamaan rakenteen ulkokehälle. Keskustaa ympäröivien alueiden väestön ja työpaikkojen tiheys on pienimmillään Orivedellä ja Vesilahdella.

Elinvoimaselvityksestä käy esiin kaupallisen elinvoiman voimakas vaihtelu rakenteen eri osissa. Tähän liittyen vahvat kaupalliset keskustat muodostavat rakenteessa seudun toiminnallisuutta voimakkaasti jäsentäviä keskittymiä ja niiden vaikutus hallinnollisiin keskustoihin on elinvoimaa pienentävä. Asia käy ilmi verrattaessa hallinnollisten keskustojen elinvoimalukua Oriveden keskusta, jossa hallinnolliset ja kaupalliset toiminnot ovat samassa paikassa. Tampereen seudun hallinnolliset keskustat ovat myös valtakunnallisessa vertailussa kokonsa nähden elinvoimaltaan pieniä.

Rakennesuunnitelmissa seutua on haluttu kehittää monikeskuksisena kokonaisuutena, jossa keskustoja on jäsennetty seutukeskukseksi (Tampereen keskusta), aluekeskuksiin ja lähipalvelukeskuksiin. Keskustat elävät ajassa. Nykyisin niiden kehittäminen kytkeytyy moniin teemoihin: saavutettavuuden parantamiseen joukkoliikenteellä, rakenteen tiivistämiseen ja uudistamiseen, palveluista huolehtimiseen ja viihtyisyystekijöiden ja omaleimaisuuden vahvistamiseen.

Sijaintitekijöitä ei tässä barometrissä suoraan nostettu luokitteluun, mutta nämä toki tulevat huomioitaviksi esimerkiksi Rakennesuunnitelman päivityksen yhteydessä. Esimerkiksi tehokkaan joukkoliikenteen kehittäminen luo edellytyksiä hallinnollisten keskusten monipuoliselle kehittämisellä jatkossakin. Näiden keskustojen merkitys esimerkiksi seudun sini- ja vihervyöhykkeelle suuntautuvan matkailun solmupisteinä on toistaiseksi kartoittamaton potentiaali.

Kaupalliset keskustat ovat tällä hetkellä vetovoimaisia asiointikeskittymiä autoilevalle väestönosalle. Näiden alueiden kehityskuvaa mietittäessä merkityksellistä on kunkin keskuksen liikenteellinen sijainti: Onko alue kytkettävissä tehokkaaseen joukkoliikenteeseen vai linkittykö alue seudulliseen tai valtakunnalliseen liikennejärjestelmään. Molemmat tarjoavat mahdollisuuksia: Ensimmäinen toiminnoiltaan monipuolistettavana ja tiivistettävänä keskustana Lielahden tapaan, jälkimmäinen pitkän kantaman logistiikkaa palvelevana alustana, jollaisen kehittämiseen Tampereen seudulla on hyvät edellytykset erinomaisen valtakunnallisen sijaintinsa myötä.

- Kaupallisilla keskustoilla on hallinnollisiin keskustoihin nähden niiden elinvoimaa alentava vaikutus seudun yhtenäisen taajamarakenteen alueella.
- Keskustojen rooli ja kehittämisen edellytykset kytkeytyvät toimintaympäristön kehittymiseen seudun mittakaavassa: Tehokkaan joukkoliikenteen kehittäminen vahvistaa edellytyksiä tiiviin ja monimuotoisen keskustan kehittämiseen. Sijainti valtakunnallisen liikenneyhteyden varressa tuo mahdollisuuksia keskustan logistisen roolin vahvistamiseen. Virkistystoimintojen läheisyys luo mahdollisuuksia kehittää keskustassa matkailua.

Suosituks

- Tulevassa rakennesuunnitelmassa tulee seudun keskustoja tarkastella toiminnallisina kokonaisuuksina seudullisia sijaintitekijöitä vasten. Rakenteeseen liittyviä sijaintitekijöitä ovat esimerkiksi joukkoliikennejärjestelmä, pitkän kantaman liikennejärjestelmä sekä sini- ja viherrakenne. Tässä barometrissä hahmottunut jako kaupallisiin ja hallinnollisiin keskustoihin soveltuu lähtökohtaisesti jäsenyydeksi tähän tarkasteluun.
- Keskustabarometri kehitetään paikkatietoaineistojen osalta jatkuvasti päivittyväksi tietoa-ineistoksi Pirkanmaan liiton internet-sivuilla olevaan paikkatietoportaaliin. Kaupallisen elinvoiman selvitys ja asukaskysely on hyvä toistaa 3-5 vuoden välein riippuen keskustojen kehittämisen volyyminä.

Lähteet

- Alppi, Samuli & Ylä-Anttila, Kimmo (2007). *Verkostourbanismi*. Yhdyskuntasuunnittelu 45:2, 10–26. Haettu osoitteesta http://www.yss.fi/alppi_ylaanttila.pdf, 4.6.2019.
- Britannica Academic (2019). *Central-place theory*. Encyclopædia Britannica. Haettu osoitteesta <https://academic-eb-com.libproxy.tuni.fi/levels/collegiate/article/central-place-theory/22085>, 29.5.2019.
- Florida, Richard (2002). *Rise of the Creative Class: And How It's Transforming Work, Leisure, Community and Everyday Life*. New York: Basic Books.
- Florida, Richard (2005). *Cities and the Creative Class*. Lontoo: Routledge.
- Joutsiniemi, Anssi (2006). *Ei-kenenkään Helsinki: Raportti esikaupungista 2005*. Tampereen teknillinen yliopisto. Yhdyskuntasuunnittelun laitos. Haettu osoitteesta http://butler.cc.tut.fi/~joutsini/ekh/Ei-Kenenkaan_Helsinki_skim.pdf, 28.5.2019.
- Joutsiniemi, Anssi (2010). *Becoming Metapolis: A Configurational Approach*. Tampereen teknillinen yliopisto. Arkkitehtuurin osasto. Väitöskirja. Datutop 32. Haettu osoitteesta [https://tutcris.tut.fi/portal/en/publications/becoming-metapolis--a-configurational-approach\(3d92a94e-42b6-4688-9c87-99387833d512\).html](https://tutcris.tut.fi/portal/en/publications/becoming-metapolis--a-configurational-approach(3d92a94e-42b6-4688-9c87-99387833d512).html), 28.5.2019.
- Kalenoja, Hanna, Santasalo, Tuomas & Söderström, Panu (2017). *Keskustojen vetovoima: Näkökulmia Uudenmaan keskuksiin nyt ja tulevaisuudessa*. Uudenmaan liitto. Uudenmaan liiton julkaisuja E190/2017. Haettu osoitteesta https://www.uudenmaanliitto.fi/files/20663/Keskustojen_vetovoima_-_nakokulmia_Uudenmaan_keskuksiin_nyt_ja_tulevaisuudessa.pdf, 25.6.2019.
- Laaksonen, Mikko (2009). *Hyvinvoinnin lähiöistä kulutuksen esikaupunkeihin*. Teoksessa Heikkinen, Timo & Mattila, Hanna (toim.): *Minne menet kaupunki?* Teknillinen korkeakoulu. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja C 73, s. 65–90. Haettu osoitteesta <https://aaltodoc.aalto.fi/bitstream/handle/123456789/84/isbn97895122-99850.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, 28.5.2019.
- Newman, Peter & Kenworthy, Jeffrey (1999). *Sustainability and Cities: Overcoming Automobile Dependence*. Washington D.C.: Island Press.
- Rakennesuunnitelma (2014). *Rakennesuunnitelma 2040*. Tampereen kaupunkiseutu. Haettu osoitteesta https://www.tampereenseutu2040.fi/wp/wp-content/uploads/Rakennesuunnitelma_2040_raportti.pdf, 19.6.2019.
- Ratvio, Rami (2012). *Elämää keskustassa ja kaupunkiseudun reunoilla: Urbaani ja jälkiesikaupungilinen elämäntyyli asumisen valinnoissa ja arkiliikkumisessa Helsinginseudulla*. Helsingin yliopisto. Matemaattis-luonnontieteellinen tiedekunta, geotieteiden ja maantieteen laitos, maantieteen osasto. Väitöskirja. Haettu osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-7625-1>, 3.6.2019.

- Rehunen, Antti; Helminen, Ville; Kosonen, Petteri; Viinikka, Arto; Ahonen, Ossi & Käyhkö, Hanna (2014). *Keskusta-alueet ja vähittäiskauppa kaupunkiseuduilla*. Ympäristöministeriö. Ympäristöministeriön raportteja 8/2014. Haettu osoitteesta https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/44971/YMra_8_2014.pdf?sequence=4&isAllowed=y, 28.5.2019.
- Sieverts, Thomas (2003). *Cities Without Cities: An Interpretation of the Zwischenstadt*. Lontoo: Spon Press.
- Stähle, Alexander (2008). *Compact sprawl: Exploring public open space and contradictions in urban density*. Royal Institute of Technology. KTH Architecture and the Built Environment, School of Architecture, Spatial Analysis & Design. Väitöskirja. Haettu osoitteesta <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:37326/FULLTEXT01.pdf>, 13.9.2019.
- Söderström, Panu (2012). *Elävät kaupunkikeskukset: Kaupunkiympäristön monipuolisuus ja laatu verkostokaupungin keskuksissa*. Suomen ympäristökeskus. Suomen ympäristö 32/2012. Haettu osoitteesta <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/38755>, 4.6.2019.
- Söderström, Panu (2018). *Uudenmaan keskusprofiilit*. Uudenmaan liitto. Uudenmaan liiton julkaisuja E197/2018. Haettu osoitteesta https://www.uudenmaanliitto.fi/files/21381/Uudenmaan_keskusprofiilit_%28E197-2018%29.pdf, 7.6.2019.
- Tilastokeskus (n.d.). *Toimialaluokitus 2008*. Haettu osoitteesta https://www.stat.fi/til/yrty/yrty_20-10-03-18_luo_001.html, 18.6.2019.
- Wilhelms, Martti (2019a). *Tampereen kaupunkiseudun aluekeskusten elinvoimaselvitys*. TietoJärjestelmäPalvelu Salokorpi Oy. Haettu osoitteesta X, 23.9.2019.
- Wilhelms, Martti (2019b). *Elinvoimalaskennan tulokset: Nokia 2019. Tampereen kaupunkiseudun aluekeskusten elinvoimaselvitys*. TietoJärjestelmäPalvelu Salokorpi Oy. Haettu osoitteesta X, 15.10.2019.
- Wilhelms, Martti (2019c). *Elinvoimalaskennan tulokset: Orivesi 2019. Tampereen kaupunkiseudun aluekeskusten elinvoimaselvitys*. TietoJärjestelmäPalvelu Salokorpi Oy. Haettu osoitteesta X, 15.10.2019.
- Wilhelms, Martti (2019d). *Elinvoimalaskennan tulokset: Pirkkala 2019. Tampereen kaupunkiseudun aluekeskusten elinvoimaselvitys*. TietoJärjestelmäPalvelu Salokorpi Oy. Haettu osoitteesta X, 15.10.2019.
- Wilhelms, Martti (2019e). *Kokonaiselinvoimalaskennan tulokset: Tampere H1 2019. Tampereen kaupunkiseudun aluekeskusten elinvoimaselvitys*. TietoJärjestelmäPalvelu Salokorpi Oy. Haettu osoitteesta X, 15.10.2019.

- Wilhelms, Martti (2019f). *Elinvoimalaskennan tulokset: Ylöjärvi 2019. Tampereen kaupunkiseudun aluekeskusten elinvoimaselvitys*. TietoJärjestelmäPalvelu Salokorpi Oy. Haettu osoitteesta [X](#), 15.10.2019.
- Ympäristöministeriö (2008). *Keskustojen toimintojen ja elinvoimaisuuden seuranta: Menetelmän kehitys ja testaus kohdekaupungeissa Joensuu, Lahti, Lappeenranta*. Keskusta-alueiden toiminnallisuuden ja elinvoimaisuuden seuranta -kehityshanke. Haettu osoitteesta <https://docplayer.fi/5407276-Keskustojen-toimintojen-ja-elinvoimaisuuden-seuranta.html>, 14.6.2019.
- Ympäristöministeriö (2013). *Vähittäiskaupan suuryksiköiden kaavoitus*. Ympäristöministeriö. Ympäristöhallinnan ohjeita 3/2013. Haettu osoitteesta https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/40714/OH_3_2013.pdf?sequence=4, 28.5.2019.